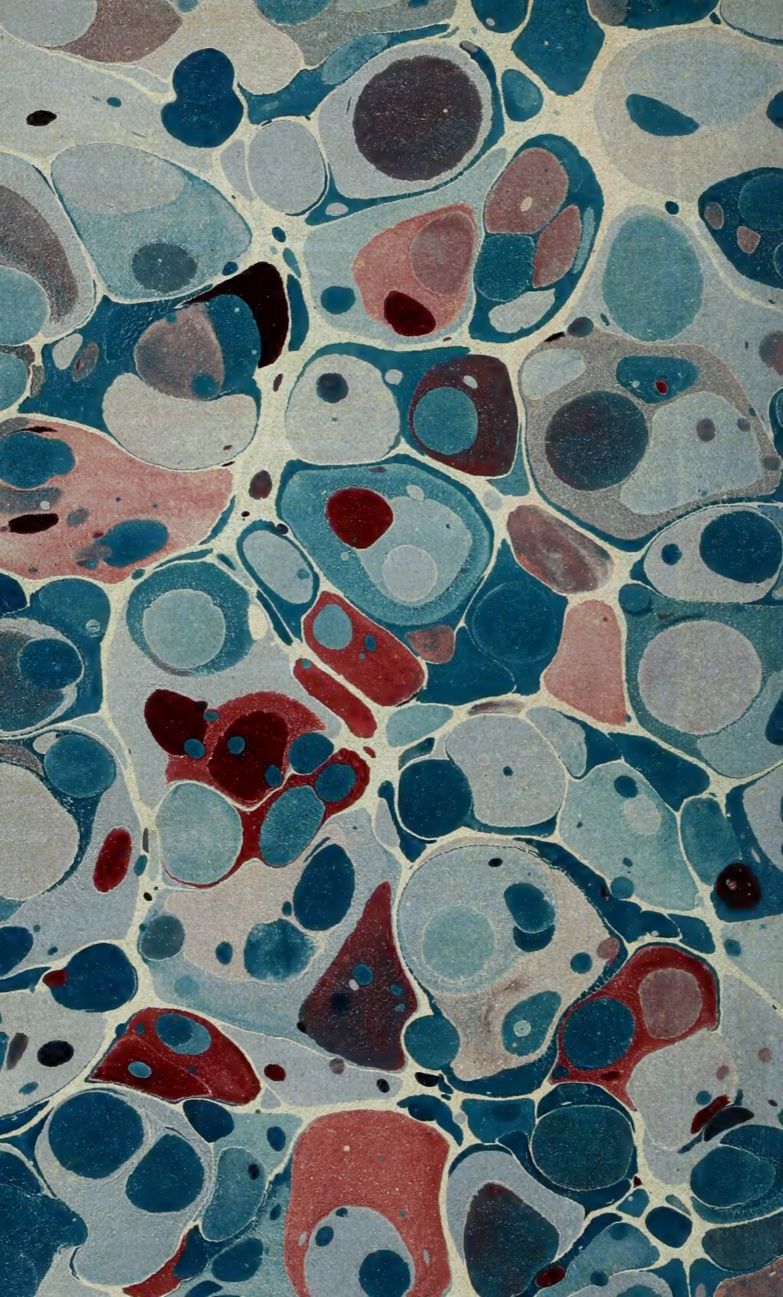
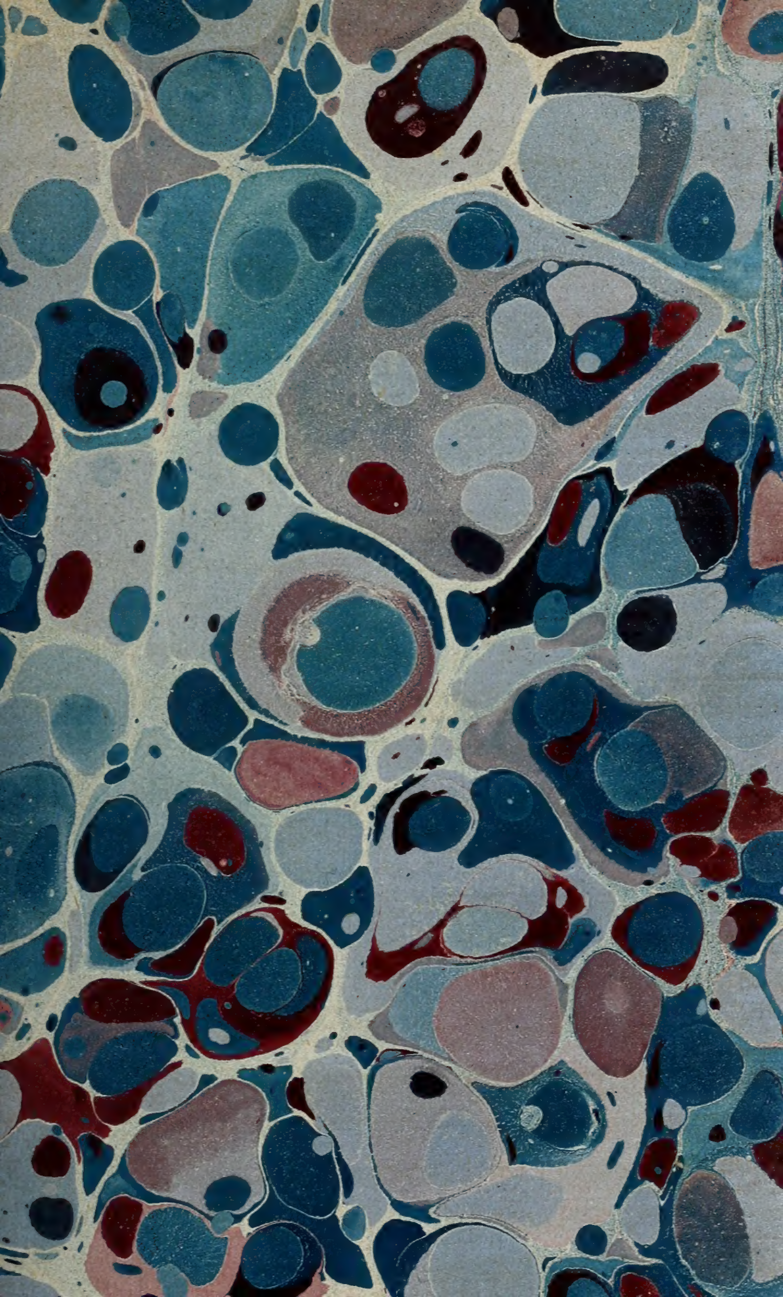

3 1761 04296 3348

K. G. OSSIAN-NILSSON

SLÄTTEN

SLÄTTEN

EN BERÄTTELSE FRÅN BRYTNINGSTIDER

AV

K. G. OSSIAN-NILSSON

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM 1909
A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

INLEDNING.

I juni 1908 förelågo skisserna till Barbarskogen och Slätten i ungefär lika långt framskridet skick, d. v. s. för vardera ett tretal utarbetade kapitel, och det hade varit min plan att först — eller måhända endast — befordra Slätten till trycket. En rad av omständigheter bragte emellertid Barbarskogen i förgrunden, och så upptog den min närmaste sommar.

Med denna upplysning har jag velat förekomma den missuppfattningen, att jag sedan 1908 fullständigt skulle skiftat syn på sociala förhållanden. Ingenting hade — för mina åsikters skull — hindrat, att Slätten utkommit 1908 och Barbarskogen 1909. Ty ingenting skiljer i själva värket den enas utgångspunkt från den andras.

Måhända skall kritiken tycka annorlunda. Den skall fortfarande finna Barbarskogen vara »en uppgörelse med socialdemokratin», medan Slätten skulle vara en uppgörelse med socialdemokratins fiender. De bägge romanerna vore alltså två hugg åt motsatta håll, av författaren-condottieren utdelade i stick i stäv motsatta stämningar. »Stämningar» är ju just det fruktansvärda ordet, när man som oreella vill avfärda misshagliga meningsyttringar.

Den skenbara motsägelsen mellan Slätten och Barbarskogen löses, om man tänker sig de båda böckerna

uppdelade i vardera två hälvter eller moment. Första momentet behandlar i båda romanerna samhällets skuld, industrisamhällets försummelse och partiskhet mot den kroppsarbetande och fattigare delen av befolkningen, samhällets faderssynd och räknefel. Andra momentet skisserar följderna.

Ingen, som med opartisk blick läst Barbarskogen, skall kunna förneka, att första momentet däri fått en, som det kunde tyckas, uttömmande behandling. Så långt min erfarenhet sträckt sig, har jag skildrat arbetarnas lott i samhället, deras liv i fabriker, vid hamnar, på hav, deras risker i arbetet till liv, lem och hälsa, deras hemliv och hemlöshet, deras bostäders fattigdom, snusk och hälsofaror, deras hänsynslösa utnyttjning och hänsynslösa avskedande, när de inte längre behövas eller äro till lags.

Jag har i Barbarskogen framhållit arbetarnas ursprungligen godartade kynne, deras hjälpsamhet inbördes, deras uppoffring, hjältemod och rättframhet.

Men jag har också skildrat industrialismens invärkan, inte blott på deras yttre förhållanden, men på deras människa, deras individuella och klassliga skaplynne. Jag har visat, att en behandling av arbetaren, som om han vore en siffra i en kontorsbok, till sist förvandlar honom till en siffra, till sist skapar denna här av siffror, som utgör ett proletariat, denna hotande sifferkolumn, som betecknar ett samhällets och rasens förkrossande deficit.

Jag har målat arbetarklassen, sådan den — i stort sett — under det partiska samhällets behandling blivit och visar sig eller kan komma att visa sig, när strider stå och stunda och det nya skedet är moget. Jag har påpekat den fara, en deficitkolumn betyder i folk-

ekonomin, den fruktansvärda bankrutt kulturen måste komma att lida, den gången detta deficit vuxit tillräckligt stort.

Det är allt detta kritiken kallat »en uppgörelse med socialdemokratin» och velat återföra till enbart personliga orsaker.

Att personliga motiv i ordets alla betydelser — i Barbarskogen ingå, liksom i varje annan skildring, ja, mänsklig handling, är klart och oförnekligt. Jag skall aldrig söka bestrida, att personliga stämningar invärkat på min — lika väl som på den kallaste, den objektivaste politikers — syn. Personliga erfarenheter ligga ju till grund och skänka, inbillar jag mig, det grundläggande värdet åt Barbarskogen som åt den mästa litteratur. Personlig tendens har Barbarskogen haft så till vida, som den ville förklara min och mången akademikers ställning — vår undran, beundran eller skräck inför en »nation» och en »vegetation», vars jordmån och klimat dock måste utforskas, innan man ger sig att bedöma skogens växt och väsen. Bland sådant, som bidrog att förrycka avsikten med Barbarskogen, var emellertid också en del tidningars alldeles onödiga personliga kulissgissningar.

Avsikten med Barbarskogen var dels att, som nämdes, förklara klassrörelsens upprinnelse och karaktär och akademikernas, »Roms sista legions», ställning till klassen på andra sidan nödens Rhen och Donau, — dels att utgöra en uppfostrande varning och maning till massorna själva, en maning, som de intelligentare bland deras målsmän också erkännsamt togo åt sig.

Vad jag med Barbarskogen icke åsyftat, var att lämna ett vapen i händerna på reformfienderna, på

högern och det samhälle, som själv bär skulden och ansvaret för sitt deficit, för massornas försiffring, och vars fortfarande vårdslösa bokföring endast påskyndar bankrutten. Att Barbarskogen delvis blivit ett sådant vapen, beklagar jag, men även socialdemokraters kritik av varandra plär ju försiggå för öppna prässdörrar. Jag fritar mig i alla händelser gentemot alla fria uttolkare: jag hade aldrig drömt, att sågvärkspatroner och ortodoxa präster hade några förbindelser med mitt Hellas och Rom — —.

I den nya romanen återfinnas bägge Barbarskogens moment: samhällsskulden och framtidsföljden. Dock har jag här lagt tyngdpunkten just i skulden. Den stora nivelleringen är ett värk — nödvändigt och utvecklingsmoget —, som påbörjas av industrialismen och — följdriktigt och oundkomligt — fortsättes av socialismen. Slätten är alltså den rättvisligen utvidgade barbarskogen. Slätten representerar framtiden, vilken här fått en ljusare och allmännare prägel. Samma fenomen, som i Barbarskogen representerade barbariet, betyder här kulturen — en motsägelse blott mellan ord, då det fenomen här är fråga om, dock är nivelleringen. Huruvida alltså framtiden (i industrialismens och socialismens, med ett ord: nivelleringens tecken) må kallas barbari eller kultur, ligger i vars och ens skön att avgöra och beror av vars och ens definition av kulturen.

Wides och Hedemans ståndpunkter i respektive romaner äro, som synes, väsentligen desamma. På tal om Hedeman vill jag — i sanningens intrresse och för att förebygga gissningar — påpeka, att han är en abstraktion, en tänkt typ, även om han till sina åsikter naturligtvis har motsvarigheter i samtiden. Bland

Sveriges berömda skalder har jag helt flyktigt mött endast en öga mot öga — men som denne ende var ultraradikal, kan hans bild väl icke här tänkas avmålad.

Slutligen vill jag på förekommen anledning — liksom i fråga om Barbarskogen — beträffande Slätten försäkra, att jag med den i allra främsta rummet haft litterära avsikter, och avsikter låta, som bekant, inte dementera sig av någon annan, än den som förmodats hysa dem. Kritikens dementier kunna endast beröra avsikternas förvärkligande.

Hälsingborg i september 1909.

K. G. Ossian-Nilsson.

I.

— Undervisning, invände kandidat Lundström på sitt breda västgötamål, och hans ord blevo i krogsorlet till lika många skrik, — undervisning, dä ä la något helt annat än skolplugg.

Dryckesbröderna runt stambordet tystnade inför hans iver.

De bägge kreaturshandlarna tittade blygsamt på sina säjdlar. Deras blickar letade — och funno antagligen — ett föremål, som bättre låg för deras omdöme. F. d. militärskräddare Modig, vars yngsta flicka gick i Alby Privata, nickade bifall, men såg, försiktigt nog, över åt ett annat bord. »Difversehandlare» Läns avbröt av ren grannlagenhet ett viskande samtal med stationsskrivare Meier och hade för rästen inte hört på. Men lille pappershandlare Vipa, som ansåg sig företräda bildningsinträssena i Alby, spärrade upp sina små strutformiga ögonlock och gjorde några prasslande rörelser med den skrynkliga munnen.

— Hur då?

Kandidat Lundström skilde yttermera sina tjocka, kantiga, sällan slutna läppar åt, så att man tydligare fick se hans breda, nerrökta framtänder. Glasögonen hängde nära hårfästet, och de små grå uttryckslösa ögonen sköto ut under sina ljusgula bryn. Kind-

benen skeno purpurfärgade mellan den låga, svagt rosiga pannan, trubbnäsan och det sädgula helskägget, och den knubbiga, gropiga handen kramade hårt om ölsäjdeln.

— Undervisning, upprepade han — beledsagad av lille Munthes flitiga korkmaskin borta vid disken — undervisning dä ä, ta mig tusan, inte däsamma som skolplugg. Antag, att jag sitter mina fäm, säx timmar i katedern, utan att barnen lär ett jota —

Militärskräddaren gnäggade till, och den blekfete stationsskrivaren såg ut att utan ansträngning kunna antaga något dylikt.

Lundström lät sig inte bekomma.

— Antag däremot, att jag ändast sitter där en timma och barnen på dän tiden lär lika mycke, som när jag sitter där mina fäm, säx —

Nu blev det pappershandlarens tur att skratta — med ett ljud av en papperspåse, som kramas samman, och de övriga i laget instämde, så när som på Lundström själv och de båda kreaturshandlarna. Dessa senare endast småfnittrade vördnadsfullt och tveksamt. De tycktes inte förstå, hur man kunde skratta högt och öppet, när en lärd man talade. De voro också tämligen sällsynta gäster i laget.

Den gamle läraren gav sig ändå inte. Det han ville ut med, var en kär gammal fras, som han kallade princip. Och för slikt slåss man ju alltid ihärdigare än för värkligheter.

— Läns — Modig — Meier — förbannade underhuggare —! Han mumlade en otydlig fortsättning på smeknamnet, medan hans blåa näsduk strök ölfradgan ur skägget och blicken hjälplös flyttade sig från den ene till den andre.

— Ni ska slippa mig i morron, gentog han med höjd röst, — män som mitt pädagogiska tästamänte till Alby Privata ville jag bara säja —

— Testamente, hihihi, avbröt Läns.

— Tänk på mej, när du gör ditt testamente, skrek Meier med en vårdslös nick — du har nog skrapat ihop, du, din —

Men gamle kandidaten var i eftermiddag mer nitisk för undervisning, än han varit på två hela år. Han fortfor att tala genom sorlet, obekymrad, om någon hörde på eller ej.

— Så ville jag säja, att undervisning inte är skolplugg — undervisning är pärsonlighet, pärsonlighet, bara pärsonlighet, och därför kan den inte mätas mä timtal, utan mä — mä — mä —

— Skåltal, föreslog Läns.

— Glastal, rättade Meier, och under det allmänna jublet sjönk hastigt lärarens barometer. Liksom så ofta förr måste han kapitulera inför sina egna vapen. Han tappade sin väl utnyttjade cigarrstump, som han gav en bekymrad avskedstitt, och sänkte rösten. De sista orden kommo förstämda som takter från en återtågstrumma.

— Jag ville bara — hm — — män dä gör la däsamma, vad jag ville — man har klandrat, att jag inte alltid satt där på slaget — ja, att jag någon gång kom en eller annan halvtimme för sent. Man har t. o. m. påstått, att jag tog mig en lur i katedern — jag förnäkar dä på dä bästämdaste. Jag kan aldrig minnas mig ha sovit, och när man inte har myndiga vittnen —! Dässutom har jag alltid tagit igän dä försummade genom ökad intänsitet —

Läns' rostiga rävansikte tillät sig ett leende.

— Ja, likaväl, Lundström, du kunde bli jädrans intänsiv — när vi hadde fått våra tre första toddar —

Skratten frusade fram, som om man vridit på ett halvt dussin kranar. Endast Lundström bevarade ett spefullt allvar.

— Toddar, ekade han, liksom hörde han i dag det ordet för första gången. — Skulle inte dätta vara ett avskedsgille, tillade han för att avvända den nalkande stormen.

— Jo, i alla fall, medgav Modig, vars storvuxenhet och f. d. halvmilitära yrke gjorde honom ridderlig — nu ska vi inte vara lea ve Lundström — skånsk i min själ —! Han har piskat våra ungar i två år och gjort det bra — efter min förmening, teminstingens, skånsk i min själ — nu får vi se, om den nye gör det bättre?

— Ja, instämde kreatursbandlarna och måste skåla med den avgående läraren, vars pedagogik de i intet avseende haft ont av. De hade inga barn i Privatan och kände Lundström endast från krogsidan.

Lundström blev nästan rörd och värkligt tacksam. Hedersbetygelser hade det just inte rägnat på honom dessa två åren. Nå, han var kanske en gammal strunt, han tyckte det åtminstone själv nu, när folk tackade honom.

Läns skålade med, men hade visst inte tänkt lyda ordinationer från skräddaren. Lundström kunde gärna få sin duvning, snålvargen, annars glömde han dem och Alby alldeles för snart. Räkningar hade han ju inga, det giriga skrället hade aldrig tagit på kredit — knappt kontant häller.

— Hör du, Luntis, likaväl, — kom det med ett rävsmil, — du minns likaväl den gången jag och

Meier måste klä av dej och lägga dej i din egen säng — och Meier passade på och slog ut en halv öl på dina lakan —

Läns kvittrade av förtjusning i dryga två minuter, och den store, blekfete Meier kisade belåtet, harklade och beskrev med sin darriga stämma högröstat och utförligt situationen.

— Han — hehehe — trodde ju min själ — han hade fått mensis dan efter, slöt stationsskrivaren under allmänt jubel.

Lundström smålog buttert, men mulnade strax därpå. Han började se besvärad ut, vilket egentligen var besynnerligt; han hade i två års tid skrattat åt värre än så. Han tycktes nu på avskedskvällen vaknat upp ur ett tvåårigt rus. Rästerna — eller tillstymmelserna — i honom av den bildade mannen opponerade sig mot kamratskapet med de närgångna supbröderna.

Antingen dessa genomskådade honom eller ej, ännu voro de inte sinnade att släppa sitt tag. Kandidaten var du och bror med dem allihop, han hade nu som hundratals gånger förr hållit tillgodo med öl, som de bekostat; det var inte för mycket, om de som valuta fingo sig ett gott skratt — det enda de brukade få på hans bekostnad, den snåljobben. Meier hade dessutom till specialitet att berätta svinaktiga historier — och till sådana duga fyllerianekdoter alltid som en inledning. Han harklade yrkesvant.

— Nej, min själ, jag kommer ihåg — det var en annan gång — ja, du, Läns, var inte me' — ingen av er var me', för rästen, för det var ju bara ståndspersoner bjudna. En del lantpatroner var, förstås, också me' — ja, inte Severin eller hans svärsöner — och så

Lundström. Det var ju hos patron Munthe på Albygården, som vi vet. Du minns det nog, Luntis! Skål!

Åhörarna flinade förväntansfullt och grepo efter säjdlarna. Man hade börjat lyssna vid de angränsande borden också. Meiers underliga organ, som ständigt darrade som i bakrus eller i konstsång, tilldrog sig alltid uppmärksamhet. Lundström rådfrågade sitt gamla ankarur och knäppte häftigt igen boetten.

Stationsskrivaren smilade under lugg mot sitt offer med sina likgiltiga, tättliggande ögonprickar och knackade av cigarraskan mot bordskanten.

— Ja, började han eftertänksamt och harklade på nytt för att stegra intrösset — det var ju ett fint gille, så det var inte långt mellan suparna. Patron Munthe kan persvadera, när han vill, som vi vet —

— Fampanj, fampanj — härmade Läns så naturtroget, att han genast fick de tröga kreaturshandlarna att gapflina; det var alltid roligt att få skratta, när en konkurrent bestod roligheten.

— Nå, fortsatte Meier, en smula otålig över vännens framgång — Lundström är häller inte den, som sparar, när han får det gratis.

Denna anspelning på lärarens ordspråkskända snålhet väckte stormande munterhet — ett och annat eko svarade långt bort i kroglokalen. Medan de andra skrattade, blev också föremålet allt allvarligare. Han drack i botten och satte sin säjdel med en smäll i bordet.

Stationsskrivaren betraktade fryntligt sin vän militärskräddaren, hos vilken han för rästen häftade i gammal, seg skuld.

— Lundström drack tre stadiga konjakstoddar — han tål inte whisky, som vi vet, alltse'n den gången

hos knallens — se, hur han grinar illa bara i minnet — tre stadiga toddar — gott det inte var fyra? Ah, gör dej inte till, en liten halva på tärsen var det säkert — och mer till — och i alla fall spädde knallen på bakom din rygg. Jo, det förstås, Lundström förlorade femti öre på knack, och när han förlorar, blir han alldeles vild, som vi vet. Vi känner dej, Luntis — skål! Synd du inte var med, Läns; där var dom, som tog hem en tia från det kalaset — men det är sant, du nöjer dej inte med såna småsmulor. Nå, var var vi? Jaså, toddarna — ja, det var ju bara en begynnelse. Så kom supén, som patron kallar det, för det där supes så grymt till smörgåsarna. Lundström tog både helan, halvan, tärsen och kvarten — jagu, Luntis, jagu, såg jag honom inte mos allena borta efter kvinten me'! Dagsens sanning! Fråga någon, som var nykter! Själv kommer du, min själ, inte ihåg 'et, för se'n blev där ju öl och viner i långa banor, och ve' champanjen — Munthen ska ju alltid ha champanj —

— Fampanj, fampanj, läspade Läns till ny fröjd för kreaturshandlarna.

Meier lyste upp vid minnet.

— Nå, ve' champanjen hände det ju något. Då var Lundström full och präktig. »Ställd» — ah, prat, du var mer än »ställd». Full var du, och det blir du för mindre — tusan, vad Luntis ser morsk ut — och Munthe var långtifrån fastande, och då blir han oregerlig, som vi vet, och tål ingen onykterhet — och då blev ju Luntis körd på dörren. Inte utvisad av en betjänt — såna finns ju inte på Albygården — utan egenhändigt utproppad —

— Utproppad, hihi, gläfste Läns.

— Utproppad som en champanjekork — avskjuten

genom korridoren och utbommad på gårdsplanen — alla trapporna i ett skutt, hej —! Och så släpptes ju blodhundarna lösa —

De flästa i bordssällskapet hade hört historien förut, men med Meiers minspel, åtbörder, tillägg och med darrningen i hans röst och gliset i hans små runda ögon blev det hela nytt och pikant. I synnerhet som berättelsens hjälte själv var närvarande.

— Ja, så hann jag ju inte med längre, medgav berättaren — för Luntis springer så hälsikes fort — åtminstingen när han springer väjalua med blodhundar — men vi trängdes då ute på trappan och i korridoren, hela byket, och såg på, när det bar av genom allén. Den var avlövad, så ögonen följde ju me' en bit. Det var det roligaste på hela gillet, det tyckte alla, inte ens Munthe kunde bärga sig för grin åt starten. Jesses, vad det gick undan! Ytterrocken hängde ju kvar på hängaren och hatten med, så det var inte mycket han hade å bära på, Luntis, och hundarna gjorde ju sitt bästa för å följa med. Men arbeta fick di. Ni vet, hur en löper, när en är full, och ni känna Munthens hundar — fick di tänderna i skankarna, Luntis? Ni skulle sett, som han vållrände! Han bröt allén och gav sej ut på markerna. En stund må det ha gått väl, Lundström nyktrade, förstås, till så pass, att han orkade flytta sej undan över åkrarna, tills hundarna släppte. Men se'n hjulade han visst hem i sakta mak, för —

Talaren avbröts av en skrattkör, i vilken han själv hjärtligt sjöng med.

— För — för —, fortsatte han med skrattet i strupen — ja, det var ett väglag ackurat som en havregröt, det var i november, som vi vet. Ja — och --

och — i en hel månad (här överväldigades berättaren av sina minnen) — i en hel månad fick han hålla sej hemma från alla kalaser — medan han — borstade av söndagskläderna — han har ju bara en omgång, som vi vet —. Vägen fran Albygården är lang och — — borstas inte av pa en dag, som vi vet och — och — fråga Tilda, städerskan — — he hela klädskåpet måste efterat — skuras invändigt !

Ater släpptes munterheten lös pa fullt allvar. Lille pappershandlaren skrockade sprucket uppe i falsetten, Modig brummade i basen och vred sig och stönade — »hahaha — håhåhå — skansk i min själ — hahaha» och Läns skrek och skällde som en räv. Meiers röst skalv som en trumvirvel, kreaturshandlarna hade lagt bort sin lärdomsvördnad och dunkade ömsom sig själva på knäna och varandra i ryggarna. Själve Lundström fann det för tokigt och smaskrattade trött och medgivande.

Inom sig fann han den allmänna glädjen föga muntrande. Ibland tyckte han, att något grät inom honom, han hörde högtidlig, sorgbunden musik och undrade, om han var med på sin egen begravning. Begravningar på landet brukade i regel vara bullrande uppsluppna.

Alla tycktes ha glömt, att anekdoten rörde sig om en livslevande person, till pa köpet en umgängesvän, en närvarande fästkamrat, och inte en enda — med undantag för Lundström stämdes blidare av, att kamratskapet skulle ta slut i morgon.

Det var väl just den tanken, som plötsligt fick den gamle läraren att skina upp och vänligt skala med den talangfulle berättaren. Eftergnäggningarna höllo just på att lugna sig.

— Ja, sade han lugnt och eftersinnande och föreföll att känna en viss bister fröjd i erinringen, — jag kommer gott ihåg, att dä var i novämber, för dä var la ungefär vid samma tid, som reket till mjölnaren kom bort på stationen.

Stationsskrivaren ryckte till, men försökte se obekymrad ut och harskade sig redan till en ny anekdot. Då emellertid den fundersamma tystnaden omkring honom blev besvärlig, upprepade han med sin skälvosiktiga röst de två sista orden.

— På stationen?

Det lät helt enkelt oförstående, varken mer eller mindre.

— Ja, fortsatte Lundström och drog på det, — jag kunde kanske sagt: på posten, för dä ä la möjligt, att pängarna kom bort på nån annan station.

I all sin liknöjdhet föreföll häntydningen obehagligt avsiktlig. Den var väl formad och framsagd och av nästan lika stor värkan som en anekdot. Blott att den inte just narrade folk att skratta, och skratt var stationsskrivarens element. När folk skrattade, tänkte de inte, i alla händelser inte på skvaller och otrevliga rykten. När skrattböljorna gingo högt, när ha hi ho kommo hoppande som små snabba sommarvågor i Albyån, fäste sig ingen vid ett par pupillprickars ständiga irrande oro. Det var bara två gnistor mera i glädjeglittret. Allvar däremot, ett sådant där allvar, som fick folk att styvna i hållningen, och som i mjugg riktade alla ögon mot en punkt — fy tusan, att Luntis kunde vara så giftig! Och helt nyss hade fuxen ändå varit så gott som ihjälslagen!

Meier fann situationen ogranntlaga, i synnerhet som

hans vän Läns satt och gnagde på en sjuk nagel, som om han funnit den synnerligen välsmakande. Något måste göras för att lyfta den så hastigt sjunkna stämningen.

— Hallå, Munthe, ropade han tvärs genom bullret och cigarröken, — vi sitta och torka. Ge oss en ny omgång lager — genast — det är min tur — sju — nej, ta åtta mesamma! Jag väntar en gäst, — förklarade han hemlighetsfullt, som han åter leende vände sig till sitt lag. — Är ni med om, att vi tar in och döper den nye läraren? Han sitter och kurar mos allena i gästrummet åt torget — less ve', stackars liten — är grön me små munstasjer, har inte din hakpäls och din erfarna nasus, Luntibus — eller hur var det du sa: »pärsonlighet»? Vi tar ju in honom? Den nye ska ju supas in, som vi vet, — den gamle är ju rättnu utsupen.

Han skrattade sorglöst åt sin kvickhet och avfyrade en skadeglad sidoblick mot Lundström.

— Så får di båda pedagogerna klinga med varandra, och så får vi en diskussisjon om »undervisning» — det ska bli tjusigt! Hallå, vem vill bli deputation?

Några svaga invändningar susade förbi döva öron, stationsskrivaren var glad att få byta om luftstreck för ett ögonblick och slingrade redan mellan borden på väg mot dörren, nickande åt bekanta i vrårna, balanserande cigarren mellan långfingret och pekfingret och med tummen i jämnhöjd med skuldran.

Lundström satt och försökte se lugn ut. Men i lagets avvaktande tystnad spårade han blott väntan på ett nytt gott skratt — åt honom själv. Som iglar hängde sig dessa bönder fast vid honom, sögo

och pinade, dess glupskare, ju snarare de skulle nödgas för alltid släppa honom. Och nu skulle en bättre beväpnad like, en proletärstudent av yngre årsklass, en latinslav i samma fördömelse — eller kanske rentav en ung spoling med framtid, en brödtjuv, som bara för ro skull »gav gästroller i privatskolor», hetsas på gamlingen, stoltsera på styva linan med den nyare visdomens balanserstång och i de nyare metodernas smidiga trikåer, medlidsamt rycka på axeln åt den äldre och uttjänte, skoja med honom, skoningslöst blotta hans ovighet inför dumma, okunniga och ändå kritiklystna — bonddrumlar!

Hans tunga formade omedvetet om och om igen det brutala ordet, som nu för första gången på två år vågade sig så långt som till hans tandgård.

Nej, han hatade ändå mäst honom, som så nära var hans like, framtidsynglingen, eller vad han var, — ung var han i alla händelser, nybliven fil. kand. —, såsom han hatade alla dessa unga bleknäbbar, som började flyga ut öfver bygderna med sitt pluggsystem, sin arbetsintänsitet och sin förståndiga högdragenhet, dessa, som hade mål i sikte och därför visste akta sig för avvägar och drevo de gamle till förtvivlan. Ända hit upp i tattarbygden började de tränga — dessa smarta studentyankees, som inte unnade ett gammalt rödskinn att åldras i frid. Gamle Lundström kände, att han hjärtligt hatade allt vad modärnt och nytt och ungt hette.

Hans förbittring lämnade honom med ens i sticket och gav plats för en ångest, som orsakade hjärtklappning och ett svagt försök att resa sig från stolen och i tid rädda sig undan förödmjukelsen.

I detsamma steg Meier inom dörren. Han var

ensam, kom för rästen överraskande snart tillbaka och syntes onaturligt uppsluppen. Läns slöt därav, att hans beskickning misslyckats, och att han under mask sökte dölja sin snopenhet.

— Var har du 'nom, ropade divärsehandlaren, vars silkeslena stämma lät en smula försmädlig, — har kanske han osse kommit bort på posten för dej?

Meier svarade inte genast. Under ideliga nickar och handviftningar åt avlägsnare vänner i skänklokalen närmade han sig så småningom sitt stambord. Så satte han sig och höjde obesvärad säjdeln.

— Skål, allesamman!

Efter klunken tillade han hurtigt, tillförsiktligt:

— Får nog tag i honom rättnu. För mig kommer ingenting bort, Länsen. Men vore jag som du, så tittade jag efter, om han inte sitter i nån krok och klår nån resande för dej på knack eller tolva.

Meier lade särskild tonvikt på »dej». Repliken väckte högljudd belåtenhet, och handlaren måste ovillkorligen skåla med någon, som satt vid bordet strax bakom.

Därmed var den dystra stämningen förjagad och kamratskapet återknutet. Stationsskrivaren skålade än en gång laget runt och kände sig välmående. Hans ostadiga råttögon kastade fryntliga rundblickar över bordssällskapet. Hans blekfeta hand med cigarren vilade över pappershandlarens stolstöd, och hans bastanta skodon hade jagat Lundströms fötter in mellan dennes stolsben.

— Ni vet väl den stora nyheten, lodade han i likgiltig ton.

— Vilken, sporde divärsehandlaren, nu åter helt

blid och vänsäll. — Är det någon vetenskaplig — upptäckt?

— Nej, det är en konkurs, handlare, parerade Meier det försåtliga hugget, — Munthe på Albygården har spelat bank.

— Munthe, skrålade det i korus, så att gästgivaren vid korkmaskinen en hel sekund höll inne i slaget.

— Ah i hälsike, pep Vipa misstroget.

Stationsskrivaren lät sin hand trumma på ryggstödet.

— På posten, pöste han viktigt, — ha vi reda på mycket, som aldrig kommer i pappershandeln.

— Eller till adrässaten, inföll den klentrogne förtjust.

— Wickman har stoppat krediten, så nu vet vi det, avgjorde stationsskrivaren myndigt. — Kronofogdens sista lån på trettifemtusen förföll i går, och i dag kom det en protesterad växel från banken —

— Protesterad? Men hur satan vet du det, Meier, — sporde Läns med en viss skärpa. — Öppnar du andra folks brev?

Enär även Läns på år och dag avsände och mottog ett och annat rek, så var hans sedliga förtrytelse oskrymtad. Kreaturshandlarna, som lågo i livlig pänningkorrespondens, sökte dölja, att de kände sig kusliga.

Meier besvarade naturligtvis inte en så taktlös fråga. I stället körde han fram med ny bevisning.

— I eftermiddes, just för en töva se'n, kom fogden körande i sin tvåhjuling och opp till Albygården. Så i morren eller senast om nåra veckor kan ju du, Pär Olsson, få bjuda på Munthens kreatur. Där blir nog ändå över till dej me, Jöns Pärsson.

— I hälsike! — Det var Jöns Pärsson, som för första gången uppät sin mun. — I hälsike! Om inte fogden tar klabbet som 'et e', så tar patron Severin 'et — bara för å arpas me' Munthen.

— Ja gonn, bekräftade den ännu tystlåtnare Pär Olsson.

— Då ska vi, hundarimej, minstingens ropa in fampanjen, Meier, försäkrade Läns och tillade spetsigt: — Ska vi inte — kosta vad det vill?

Meier vädrade ugglor i mossen.

— Av stoft äst du kommen, mässade Vipa. Han kunne lä varit me' sina många rihästar och blodoggar, och vad skulle han me' ett slott, som bara är en bonne och inte en bit bätter än mej och —

Modig reste på sin insjunkna jättekropp.

— Där har du fått fel för dej', skånsk i min själ — brummade han, för du ville gärna gjort 'nom 'et efter, äss du bara hadde fått läna Munthens snille! — —

Modigs ord lade blott en kortvarig dämpare på den i början tveksamma, sedan allt trosvissare glädjen. Nyheten hade snart spritt sig öfver hela krogrummet och även hunnit källarmästarn. Hans intryck av broderns olycka yttrade sig i ökad intänsitet vid korkmaskinen: det var, som om han i en fart sökt tjäna igen broderns förluster.

Han och Modig voro eljest de enda, som skänkte den stupade en medkänslans tanke. Hoppet att i någon ringa mån rikta sig på auktionen hade nog sin del i den stegrade spändersamheten. Men de flästa av dessa småbönder, som torgdagen samkat på Alby hotell, och som med snärten i näven gingo ut och in mellan stallet och skänkrummet, fröjdade

sig helt enkelt och uppriktigt åt storpatronens störtande. Kreatursbandlarna måste bestå laget var sin omgång, till ett tackoffer för det de blivit av med sin svåraste konkurrent. Läns och Meier njöto kanske endast människornas vanliga förtjusning över eldsvådor, skeppsbrott, tågolyckor o. s. v., blott dessa hålla sig på avstånd från dem själva. Dessutom fanns det enskilda ovänner i mängd — alldeles oavsett Severins partigängare — och mer än en gammal fiendskap avslöjade sig för kvällsljuset och mera likgiltiga krogbröder, när den stora nyheten blivit allas egendom.

Själve Lundström, som tyst ruvat i sina bekymmer, kände någon lisa i svedan. Att olyckan inträffade samtidigt med hans halvt tvungna avflyttning från sin plats, var en slump, som såg ut som en tanke. Den gamle läraren fick ett slags religiös förnimmelse inför det skedda och det underbara sammanhang, det kanske ändå dolde sig i världen och människolivet. Att ha blivit jagad av blodhundar, likt en negerslav eller ett vilt djur —! Han såg sig om i det uppsluppna, nästan rusiga laget och nedkallade en skadeglad välönskan över var och en av dessa grinare, dessa —! En, som väl ändå levde och styrde, alla unga nyhetsmakare till trots, skulle nog veta att hitta de små tyrannerna såväl som de stora. Lundströms min var olycksbådande. Den förvandlades dock, när Meier i detsamma höjde glaset för att skåla med honom, i en mask av jovial välvilja, för vilken han i djupet av sitt hjärta skämdes.

Sorlet och sällskapsglädjen blevo allt allmännare och bullersammare. Damp ett glas i golvet, darrade luften i hysteriska vågrörelser. Stinna magar gingo i ständig, hoppande dallring. Tröga ögon

kisade i sina veck, hopknipna i ett orörligt slapp-grin. Fubblade lille Munthe över korkrullarna, bröt ett allmänt jubel löst. Talorganen, aldrig arbetslösa, pratade utan att egentligen veta, vad de pratade om. Så småningom skalade, skrattade och sprakade hela salen som kring ett enda stort, gemensamt bord. Ovänner nickade mot varandra från hörn till hörn. Obekanta blevo i en huj barndomsvänner. Meier och Läns omfamnade varandra och sökte därefter få Lundström med i en ringdans, vilken endast avstyrdes genom ett utrop från ett lag närmast ett av torg-fönstren. Ropet följdes av ett allmänt skrapande av grova bondstövlar, medan skärvor knäcktes, brickor skramlade och stolsben flyttades.

I nästa nu hade gästerna så gott som mangrant rusat till fönstren, där de nyfiket koxade över varandras huvuden och hängde mellan varandras axlar. Sorlet hade avstannat, och gästgivaren bakom sin disk stod i på stället vila med handen på sin korkmaskin och hakskägget i jämnhöjd med ögonen.

II.

Ute på bytorget bestods ett oväntat konstberidarnöje. Ett par väldiga engelska hetshundar lufsade av och an längs de små torghusen, dansade uppåt stenfötterna, undersökte trappor och portgångar, nafsade och skällde med ett hårt, grovmåligt skall, så att torghörnen suckade av skräck och husgavlarna fingo hjärtklappning.

Strax efter hundarna kurbetterade en hetblodig ridhäst — ryttaren hade all möda att tvinga den fram utmed torghusen.

Det blev livligt i fönstren mitt emot hotell Munthe, och den starkt byggde, svartmuskige ryttaren tycktes med nöje iaktta, att han väckte uppseende. Han föreföll i början ha ämnat sig till hotellet, men kastade plötsligt om hästen, nödgande den att följa motsatt husräcka, allt under det han med knän och hälar äggade sprakfålen till krumsprång och danssteg.

Ryttaren njöt synbart att känna sin gångares vilda kraft och veta den helt och fullt i hans mästrande våld. Djuret frustade och stampade, stegrade sig i jämnhöjd med takskäggen, strök tillbaka, tog sidosprång och nalkades, styrt av tygeln, sakta, men säkert det ursprungliga målet.

Alla fönster stodo proppfulla i det blåa skumrasket. Men så hade man också gratis ett nöje,

som inte vankades varje dag i dessa cirkusfattiga tider.

Framför hotell Munthes trappa fick gångaren slutligen dansa runt på bakbenen och så plötsligen, sedigt och lugnt, med rykande bringa och vajande hals, låta sin herre sitta av på trappstenarna.

Ännu förblevo alla dörrar stängda. Sent omsider kom en stalldräng springande ur hotellgränden för att varsamt ta hand om hästen. Men ryttaren, där han med ridspöt i sidan bredbent behärskade trappan, såg inte ut att betrakta vare sig nyfikenheten eller ogästvänligheten som bevis på bristande respekt — snarare som motsatsen. Och när han äntligen vände sig om mot huset för att stiga in, mötte han i krogfönstren två flockar bondska ansikten, vilka som för en nära blixt raglade inåt det nerskumma skänkrummet.

I samma ögonblick dörren öppnades, blev det nytt skrapande av sulor och stolsben, rasslande av brickor och säjdlar och liksom ett tillnyktrande kring borden.

Salen syntes i skenet av de nytända bläcklamporna full av rök. Det bolmade som över en brandplats efter kuvad eldsvåda, och alla ansikten lyste röda som mot en bengalisk eld.

Gästgivaren bak sin grönmarmorerade träskiva med dess hundratals klibbiga ölringar stödde alltjämt handen på sin stannade maskin. Lille Munthe var inte olik en mindre gorilla i kavajkostym. Han hade tunn hals, tunga käkar, blåsvart hår och skägg, blek hy, tattardrag kring näsa och mun — men ögon, bruna, trohjärtade, lånta av en svensk bonde.

Från disk till dörrar sutto handelsmän och bönder

med välknäppta kavajer, tjocka yllehalsdukar, orakade kinder, hubertusmössor och knästövlar. Borden speglade, så det dröp från dem, fullställda som de voro med flaskor och säjdlar. Stolarna trängdes, skrapade mot varandra och knakade under sina tyngder. Golvet var översått med flaskkorkar, spottfläckar, stövelspår och glasskärvor. Och mellan arbetsstyva fingrar eller mitt i de sträva munnarna spetade fuktiga, illaluktande, snålrökta cigarrstumpar.

Här hade varit en modellscen för en Teniers eller en Brueghel.

— Go da!

Hela krogrummet godaade.

Han, som kommit in, var en högrest, kraftfull gestalt, svartmuskig som krögaren och blek, lik honom i nästan allt, men med allt i större mått. Han var hälvten herreman, hälvten bonde, blott av annan typ än de andra bönderna. Påminte de om Teniers, så var han ett stycke robust, men högdragen Frans Hals. Hans starka, framskjutande näsa vädrade som en jakthunds, ögonbrynen drogos samman, och locken lyftes som på ett lystet rovdjur. Det kortklippta håret stack ner sin Mefistovinkel i den låga pannan parallellt med det spetsiga helskägget, som skar av mot kravatten. Ögonen skuggades av en blå rand, iris och pupiller stirrade på en gång matta och hårda, nästan orörliga, och vem de mötte, vände gärna sina egna bort.

Den grova arbetsnäven höll om ett ridspö med silverkrycka, vilket stundom retligt skälvde mellan de mörkbruna fingrarna. En guldkedja dinglade över den brokiga västen, och rock och ridbyxor förskrevo sig från en stadsskräddare.

Han späjade förstrött runt salen, och hans korta nick kunde gälla taket lika väl som borden och borden lika väl som gästerna.

Bönderna sökte dölja sin osäkerhet i ett allmänt och ihärdigt spottande. Vipas lilla grärynkiga pappersansikte hade styvnat kring en halvöppen mun, som nyss skrockat åt trätobrodern, militärskräddaren, vilkens stora röda huvud syntes bereda sig på att svara inför krigsrätt. De två kreatursbandlarna föreföllo att ha hunnit den dagen efter, då den sedvanliga brorsskålen lika sedvanligt sades upp. Stationsskrivaren med uniformsmössan på tre kvart och cigarren löst i mungipan såg ut att ha stannat mitt i en hemlighetsfull och mustig historia, som efterlämnat ett dumt leende på hans pussiga kinder. Och diversehandlarens rostiga rävansikte syntes rostigare och skuldmedvetnare, än det gjort på mangen god dag.

Ridspöt med silverkryckan lyftes och strök plötsligt ett av borden rent från flaskor, glas, brickor och cigarravfall.

De närsittande gjorde ett lamt och fåfängt försök att häjda förödelsen. Men alltjämt förnams, så när som på skramlet av glasbitarna, inte ett ljud i lokalen. Inte ens korkmaskinen dristade en meningsyttring. Gästgivaren stirrade bakom disken, allvarlig och nykter, med fingrarna om sitt handtag.

Spöt föll i golvet, en stol skrapade, inkräktlingen hade slagit sig ner.

— Fampanj, fampanj över lag, ropade han — han läspade så starkt, att det blev f av alla s- och sj-ljud — fampanj över lag! Jag beftår!

Ett svagt sorl tolkade för nöds och skams skull tacksamheten, och det uppstod en ängslig och nitisk

brådska bakom disken. Flaskorna langades från källaren, och brickorna med de smala, högtidliga glasen darrade i fumliga händer.

De första knallarna lättade en smula på stämningen, och när glasen började skumma runt om i vrårna, blev sorlet högljuddare.

— Fkål, läspade bjudaren med en dolsk biton, — fkål, allefamman — för mina ovänner!

En och annan bland de åter moltysta gästerna hajade till, och borta vid Meiers sida fick en liten skrumpen man klunken i vrångstrupen — det var nog inte varje dag han bjudits på champis. För övrigt dracks skålen lydigt och under skygg och pantomimisk glädje.

Gästgivaren listade sig nästan på tå och med glaset i hand bort till den frikostiges bord.

— Skål, bror patron, — började han tvekande: det var inte utan, att han inte svävade på målet, — har fogden gett dej anstånd med de trettif —?

— Anftånd? Var har du fått det fnacket ifrån? Anftånd?

Patronen upprepade ordet, långsamt och med en utdragen och tydlig läspning. Han liksom vände de två stavelserna med tungan. Så smackade han, sväljde och hans blykulor till pupiller genomborrade någon osynlig frågare.

Det var fullkomligt tyst i salen, tyst och orörligt. Endast Meier slog stillsamt av askan på sin cigarr. Alla bekikade öppet eller under lugg patronen. Alla pinades i en spänning, som han roades av att förlänga.

— Fy fafingen, fån fampanj!

Utropet kom oväntat, som en puff för bröstet.

Bönderna, som redan njöto av alla krafter, satte glasen ifrån sig, som om det varit gift i dem.

Patronen böjde sig efter ridspöt, och de närmast sittande fingo brått att maka på sig.

— Följen me' hem till Albygården, sade han vänligt — följen med allefamman, fka ni få fmaka pa fampanj!

Ett par tre av de inbjudna bockade sig klumpigt i sittande ställning, men ingen gjorde min av att ta vinken på allvar. Kanske hörde sådant till god ton i Alby — kanske ämnade man lystra först vid nästa påstötning.

Den kom också, fast i oanad form.

— Eller ären ni inte av dem, fom fröjdaf me' mej på glädjenf dag och förja pa forgenf? Håller ni kanfe me' mina ovänner?

Här och där i vrårna började man beslutsamt resa på sig. Alla ansikten voro betänksamma, några bleka. Varken Läns eller kreaturshandlarna syntes finna något löjligt i patronens läspningar. De, som för en timma sedan gapskrattat, drogo nu inte ens på smilbandet.

Bland de första, som stego upp, var stationsskrivare Meier. Hans feta kvinno- eller barnansikte sökte bibehålla sitt gemytliga uttryck, men där stod fullt med svettdroppar i den låga pannan.

— Jag vet, att nåna av er hålla me' mina ovänner, me' Feverin till ekfempel, tillade patronen med ett försök att få sin hesa röst att klinga len. Samtidigt upptäckte han med skadeglädje, att några av dem, som rest sig, vid hans ord ryggade ett halvt steg.

— Jag vet, fortsatte han, medan knappt en skälv-

ning på en stavelse förrådde honom, — att nån — nån av er här — har fpritt ut, att Albypatronen trillat från pinnen — att jag fpelat bank —

Nu blev det en orolig rörelse bland borden, ett gnäll med stolsben och rassel med brickor. En alltmer stegrad upphetsning fick också de sista och trögaste krogsittarna att räta på knävecken. Det såg med ens ut till allmänt uppbrott.

Patronen blev sittande på sin stol och spärrade därmed vägen till förstudörren. Nu mulnade han, och den bleka hyn blev gråaktig.

— Alla mina vänner är välkomna, sade han, liksom med tankarna på något helt annat, -- alla mina vänner, men förft —

Det gick ett sus genom rummet. Patronens ansikte förebådade ett krampanfall.

— Men förft, fortfor han med tonlös stämma, vill jag ha tag i den fkurken, fom --

I en blink svängde han sig gränsle mot sin stolsrygg, pekade omkring sig med sitt spö och kastade frågor som en skolmästare. Men ansiktet var inte en skolmästares, utan en domares i egen sak.

— Var det du, Länf -- fladder-Jenf? Du är, förftåf, miffnöjd med ordningarna på Albygårdenf fäfter, du? På Albygården fpelaf inte me' märkta kort — Länf — och tecknaf inte bak fpelarnaf ryggar. Hade jag kommit på dej me't häromfiftenf, fkulle du fått fpela me' hundarna, få di fkulle märkt dej för vårt näfta fpel, klöverknekt — tyft, fäger jag, tyft, när jag talar!

— Eller var det du, plugghingft, må tro? Du, fom fladdrade ut, att jag inte kan fkriva! Du kan

fkriva, du, när du går hem på händerna om nätterna, få du får läfka refebefkrivningen med föndagfkläderna! Fick du läfkpapperet torrt fe'n fift? Eller har du nu läfkat dej nog i Alby? Du kan fkriva, du! Lära barn fkriva! Du, ditt gamla flugpapper, fom lakat dej i fprit dina förti år och tre till! Var det du, fäjer jag — få ut me' fpråket, annarf vrider jag om fpritfvampen du har i fynamentet!

Lundström tappade glasögonen från den tjocka näsryggen, han blinkade ångestfullt och gapade efter luft som en fisk. Han var mer än gråtfärdig, han syntes färdig att svimma.

Meiers uppsyn hade äntligen blivit fullkomligt allvarsam. Hans ansikte liknade mer än någonsin ett barns, ett fettplussigt barns ansikte på en storvuxen kvinnas kroppshydda. De små ögonen spelade av ängslan, och de stora feta händerna fingrade på en bordskant. Stationsskrivaren stod och lurade på det frälsande steget mot förstun.

— Meier, Meier — var fka du hän, sade den sträva rösten med en blidhet, som bort värka komisk. Men ingen hade nu sinne för det löjliga, än mindre kom man sig för att skratta. Det var en ångestfull uppmärksamhet i nästan alla ansikten, vilken påminte om hypnotisk förhäxning.

— Meier, Meier — vänta på mej, få flår vi följe! Ville du fmita? Hehehe, gamle fälm — ta till haforna? Vänta på mej, Meier, vänta —! Inte fkulle det väl vara du, fom fpritt ut, att jag fkulle fpela bank? Du — du — min dufbror, Alekfander Meier?

Patronen undergick ännu en förvandling. Det spända uttrycket löstes, han smålog förtroligt mot sin man, som han vänskapsfullt höll fast i knapphålet,

medan rösten alltjämt bemödade sig om en smekande klang.

— Du Meier — du, fom få många gånger fmakat Albygårdenf fampanj? Få många, många gånger! Trevlig karl, den Meier — kan ljuga ihop hiftorier och berätta galenfkaper mellan fuparna. Men fampanjen, min fampanj koftar faber, Meier, faber! Fogden fom var hof mej nyff och fick fina trettifemtufen — och mer ändå — han förfmådde inte min fampanj. Finfmakare är han, fogden, och han drack en halv flafka och titta' efter mer. Äkta import, Alekfander Meier! Meier, du har fått många glaf hof mej, Meier — jag har druckit me' dej, Meier, faft du är ett af, Meier, ett dekifekfemplar, Meier, och hamnar på fäftning, Meier, men du kan ljuga ihop hiftorier, Meier, du är ingen vanlig bonne, bevarf — fin karl, fin fläkt — en flyngel, Meier, men en fin karl, fom har fått uppfoftran — och få tycker jag fynn om dej, Meier — fynn om dej, faft din far var en fatan — — därför har jag druckit me' dej, Meier. Men du är falfk, Meier, nyfiken och falfk, och kan inte enf låta m i n a bankbrev vara me' fre' —

Meier gjorde ett fåfängt försök att slita sig lös. Greppet i rocken var för stadigt.

— Fnittar opp mina brev, Meier, och kliftrar dom famman igen — går fom ett nikf för dej — gammal och van, Meier. Nej, ftanna lite' till — fpringer du din väg, få anmäler jag dej för länfman —

Stationsskrivaren var grå i synen, gulgrå som en upptorkad landsväg. Han sökte än en gång komma undan, men lyckades bara kränga rocken till hälvten av sig. Han svettades och våndades, barnet i honom tycktes bli mindre och mindre, ögonen ynkligare och

ynkligare — kroppen, den pussiga kvinnokroppen, en kropp av idel segment, tycktes bli större och större.

— Meier, vemſ ſkål drack du nyſſ? Var det din vän och bror patronenſ? Tattarepågenſ, ſom inte kan ſkriva, och ſom ſkulle ſpelat bank i dag, om du fått din vilja fram? Tattarepågen, ſom löfte din far från Albygården, när han inte hade annat än ſkulder på matſedeln? Hämden var ſin, Meier. Tänkte du kanſe löſa in gården igen, Meier? Firade min begravning — ni alleſammanſ, firade ni min begravning nyſſ, ni puttiſnaſkar, ſom inte kan låta en karl vara karl, därför att han har ſvart hår — ni puddingar, ſom lever på lik och avſkräde? Grät ni mycke', ni alleſammanſ, grät ni mycke? Grät du, Meier, min vän och bror? Kan du gråta, Alekſander, kan du?

Samtidigt med det sista, nästan viskande ordet kom ett rapp, ett hårt rapp mellan ögonen, ett rapp av ridspöt i Meiers ansikte. Därpå följde ett tjut av en skolpojke, en helt liten, tuktad skolpojke, och ett språng baklänges, som välte kull ett bord med klirrande glas och flaskor. Så än ett rapp och än ett tjut och så tjut och rapp och rop och invändningar från de kringstående och sorl och vrål, ett förvirrat ångestvrål av de instängda bönderna. Så ett par fåfänga försök att få upp en gästrumsdörr och matsalsdörren, vilka voro och förblevo tillbommade inifrån. Så en arm, som slungade ena taklampan i golvet, och en knytnäve, som släckte andra lampan. Så en rusning i blåka mörkret, en häftig, packad rusning mot den enda öppna utgången, räddningen.

Ångesten, paniken ökades av dova rytanden i mörkret, vilka kommo från den nu besinningslöse patro-

nen, och av våldsamma, vinande slängar, dem ridspöt utdelade åt alla håll, utan anseende till personen, utan att skilja på vänner och ovänner — kanske var det bara mörkret, som kom honom att sammanblanda dem. Rappen träffade ryggar och nackar, hjässor och ansikten, utan urskillning, utan uppehåll, utan förbarmande. Ju flitigare spöet arbetade, dess ivrigare blev rusningen, dess tätare trängseln, dess långsammare flykten, dess högljuddare jämmern, dess ynkligare gnället och bönerna.

Böndernas långpiskor trampades under trängseln i golvet, drogos ur händerna, knäcktes och brötos av. Men ingen tänkte på motvärn, ännu mindre på vedergällning. Ingen tänkte på annat än att få komma ut. Dunklet, som skulle skyddat återtåget, endast blandade oskyldiga med skyldiga, stegrade larmet, försvårade undkommandet mellan de bräckta och brakande möblerna, drev skräcken till vansinnig och löjeväckande höjd. Det låg något övernaturligt, spöklikt i dessa slag, som drabbade, utan att man såg armen, som riktade dem. Någon bad Fader Vår. Gästgivarens röst åkallade under golvet, i den säkra källaren bakom disken. Stötvis häjdades framåt-rörelsen i den trånga dörren; stötvis, som blodet ur en pulsåder, störtade en löskommen flock ut i förstugan, ut på torget. Ännu i förstugan flydde de, brottades, knuffades som en skock får, pustade och hindrade varandra, ropade och tiggde, medan slängarna haglade och rytandet ständigt ljöd i alla öron.

När den sista klungan äntligen löste sig och stormade ut, rusade patron Munthe tätt i deras hälar. Ridspöt ven, slog, träffade, ömsom med tofs, ömsom med

tjockända, kryckan blänkte i torgskymningen, olaten fortfor ännu ute mellan trappor och gavlar.

— Fampanj, skriade det — fampanj — ajajaj — o Jesus — Fader Vår, som äst i — hjälp, hjälp — fampanj — fampanj —!

Albypatronen fäktade och vrålade som en sinnessjuk, en farlig, löskommen dåre. Framför honom travade de tunga engelska blodhundarna med deras djupa, åsklika skall.

III.

Lundström tvekade i förstun, bakom sig hörde han patronens skrän och ute på gården blodhundarna. Mitt emot sig varsnade han gästrumsdörren, betänkte sig en halv sekund, vred om klinkan och störtade in. Just som han slängde dörren igen om sig, träffades den av ett slag med ridspöet, så att flyktingen släppte låsvredet och tumlade inåt rummet. Nej, härinne fanns ingen, men patronen hade nog redan upptäckt hans tillflykt — finge tattaren honom om händer, kom den gamle läraren halvdöd från Alby.

Varthän? Utanför fönstret luffade bönderna, en av hundarna reste sig just käpprak — nu tog någon i förstudörren! Lundström rusade besinningslös till rummets motsatta ända, där en ny dörr ledde till ett andra gästrum. Också det var tomt — en märkvärdig tur, sista månaden hade det knappast för en natt varit ledigt. Nästa kammare var hans egen, d. v. s. hans egen forna. Han hade utrymt den i förmiddags och flyttat sakerna till stationen. »Rektorsrummet» — det hade redan hyst en hel rad lärare — hade en förstuga åt gården, på ett ögonblick kunde han den vägen rädda sig ut i trädgårdstäppan och ner i ådalen, där han finge pusta ut, tills människojakten slutat.

Allt berodde på, om efterträdaren fanns därinne

eller ännu satt vid kvällsvarden — Lundström hade skymtat honom, när hotellfrun riglade matrumsdörren och Munthen började galnas. Knacka på och be om hjälp — inte för sitt liv! Hällre möta Munthens ridspö än grönskållingens hånfulla grimas. Hällre — hans övermod till en varnagel — låta piska ihjäl sig utanför hans dörr än begrinas inne på sitt eget forna rum.

Lundström lyddes. Inte ett ljud därinifrån — tyst — nej, det var bara hjärtklaffarnas arbete. Han strök ängsligt över sitt blonda skägg och höjde på brynen, så ögonen liknade två små runda hål därinunder. Han böjde sig ner och kikade i nyckellåset. Nyckeln satt i inifrån — stört omöjligt att få reda på, om lampan var tänd. Mässingsklinkan återkastade endast ljuset från skänklokalen, vilket över gården föll in genom fönstret. Krogrummet var alltså utrymt, och värden hade vågat tända.

Lundström höll andan. Den nye fanns bestämt inne på kammaren. Det lät, som om någon knackat med ett cigarrmunstycke mot en askkopp. Eller — nej, var det kanske knäppningen av en revolver? De runda ögonhålen blevo ännu rundare, det svindlade i hjässan, på tå och mot sin vilja högt flåsande tassade den gamle läraren tillbaka till yttre gästrumsdörren. Han ämnade just försiktigt öppna den, då han skrämdes av ett häftigt, grovmåligt skall. Det kunde inte vara avlägsnare än torgförstugan. Nu smällde en dörr upp. Rusade inte hunden in i ytterrummet? Hörde han inte tassarna krafsa och — Lundströms ångest besegrade alla andra förnimmelser. Hans stolthet och hat voro spinkiga känslor mot hans rädsla. De hundarna hade han sprungit kapp med i mången ful dröm.

— Hjälp, ropade han, hjälp!

Dörren lyste upp i skenet från en lampa, i en huj gjorde han helomvändning och fann sig, en smula skamsen, två steg från sin efterträdare. Den nye var en lång, mager, skägglös yngling — mera såg gamlingen inte i skumrasket, ljusfloden bländade honom. Den unge mannen vek med en hastig bugning åt sidan för att se Lundström halvramla in på sitt rektorsrum. Nästa sekund var dörren riglad och den gamle läraren, mållös och darrande i alla leder, i hamn på en av sina stolar.

— Jag, jag — flämtade det ur stackars Lundströms andfådda strupe. Syngluggarna stodo vida och orörliga, fuktiga som i blåst, töckniga och tomma. Det susade för hans öron som före en svimning, det dansade skuggor för hans syn, skuggorna av jättehundar med spärrade, köttröda gap. Det stack i hårfästet, det bultade vid tinningarna. Var fanns han egentligen? I Hallöv — Ransta — Välie? På studentlokuset i lärdomsstaden?

Ett virrvarr av lokalminnen rörde sig inom den prövade skjutshästen. Han satt andtruten och pustade ut, tappade de för rästen immiga glasögonen, började i tankarna putsa glasen och tittade sig omkring som en halvvaken.

Där, vid hans armbåge, var bordet, — mångfärgat, därför att färgen filats av, täckt av en bläckig duk, som inte på långt när räckte över; där de två barkbruna, oförstörbara trästolarna; där hörnstolparna av sängen, som såg ut som en fållbänk. Där vimlade de svarta rosorna, likt stora flugor, på den murklefärgade tapeten. Där var hörnhyllan, där det visst ännu låg någonting kvarglömt; och där — på golvet — ja, på golvet framför det öppna skåpet fanns en hög

saker, som i brådskan inte kommit med i kappsäcken. Han hade ju nästan blivit kastad på dörren.

Lundström började hämta sig. Glävset av hundarna hördes inte längre. Hur han än ansträngde hörselhinnorna, kom inte ett knyst utifrån. Härinne förnams bara suset från lampan — hans och hela lärarradens gamla otäta lampa — och knarret av grönskållingens skodon.

Den gamle märkte knappt, att någon annan än han själv fanns i rummet. Relikerna på golvet utanför skåpet fångade hans uppmärksamhet. Den store hushållarens små ögon fingo liv. Där fanns tre söndriga — men nog ännu brukbara — löskragar, ett ännu inte fullt uppslitet söndagsblad, en foderlös väst, tre slipsar — som kanske blekts av en smula pa de sista åren — samt sex tomma ölbuteljer? Riktigt, Meier hade bjudit i går, och så hade flaskorna fått stanna; det stod visst en slurk kvar på den ena.

Under det han gjorde sitt överslag, återvann han sitt lugn. Han satt redan hopslakad i ett trögt välbefinnande, vari spriten började göra sin värkan, tyngande, slöande. Kindbenen skeno bredare och mosigare än någonsin. Men rodnaden var liksom utspilld över hela ansiktet, det var återsken av kvällssol ända in i vitorna. De blåa ringarna innanför glasen och den ojämna andhämtningen tydde på, att onykterheten vann mark, allt eftersom sinnesrörelsen förlorade den. Trubbnosen snusade, läderläpparna rördes. Det var varmt i rummet av lampan — här fick han inte bli sittande.

Blicken bakom glasen fick ett uttryck mellan nyfikenhet och värdighet. I förskräckelsens stund hade han valt mellan två fiender, men grönskållingen v a r

dock hans fiende. Med ett ryck reste sig den gamle läraren.

— Mitt namn är Lundström, sade han med trumpen pondus.

— Jag vet — jag kan förstå det — mitt — mitt namn är Sjöö, svarade en mjuk, för tillfället något osäker stämma, vilken äntligen fäste Lundströms blick på den nye.

Den nye hade en smärt, tämligen mager gestalt, ett stort huvud med bred hjässa och ett långlagt, blåfruset ansikte med små unga mustascher. Hans mun var flicklikt fin och lättskälvande. Åtminstone ryckte det just nu betydligt i läpparna, liksom i övriga ansiktsmuskler. De stora violblå ögonen stodo på skaft och blinkade och fuktades, medan händerna, som han höll på ryggen, — av axelrörelserna att döma — enärgiskt kivades och kämpade med varandra.

Lundström var ingen stor psykolog, han var helt fylld av sin egen belägenhet och nalkades dessutom rusets känslosamma stadium. Han hade först nu fått öga för efterträdaren och tog hans ansiktskramp för ett uttryck av hans rörda deltagande.

Den gamle var genast blidkad. Med något mattad iakttagelse överfor han den andres yttre habitus. Den nye var en fattiglapp som han själv; den nyes svarta bonjourkostym var blank på armbågarna och i ryggsömmarna, den hade urvuxna ärmar och väl korta byxben. Mansjetterna voro omodärna, trådnötta, kragen hade rispat en röd rulsa på ena sidan av halsen. Här var tydligen en olycksbroder.

I detsamma råkade gamlingens irrande blick fastna för ett nytt föremål: en ny, bred bokhylla, som stod på andra sidan bordet och — så länge Lundström satt

— varit gömd i lampskenet. Vid hyllans fot gapade en gammal koffert, ägaren hade hållit på med att packa upp böcker — Luntis såg det dels på hyllan, dels i kofferten — många böcker, dyrbara böcker, ett helt myller av häften och volymer, inbundna och oinbundna, gamla skinnband och nyuppskurna broschyrer, t. o. m. manuskript.

Ofrivilligt flyttade sig den sökande blicken till hörnbrädet; där låg den enda bok Lundström ägde, en dammig och trasig latinsk språklära. Den lag vid sida om en jämnårig, men ojämförligt dammfriare kortlek.

Lundström kände sig krympa som inför Meiers gyckel nyss. Den andres deltagande var bara föraktfull ömkan.

Skräcken för det nya släktet kom tillbaka. Hans egen bildnings torftighet, hans pedagogiska slentrian stodo honom så klara, som om någon tecknat dem med bokryggarnas alla gyllene typer. De många böckerna tyngde honom, som om han burit dem på sin rygg. De skrämde honom: de voro vapen, fiendevapen mot det gamla rödskinnet. Alla spjuverblickar och smädepilar, vad betydde de mot den sortens deltagande? Vad betydde de mot bokradernas skyttelinier, mot de unga plugghästarnas betygsblänkande anstorm?

Lundström tänkte minst av allt på att sätta sig igen. Han tänkte i stället förklara och ursäkta sitt intrång och sedan — sedan —. Men i detta ögonblick blevo knäna starkare (eller svagare) än han, de satte honom utan krus tillbaka i stolen.

Efterträdaren tog ett steg fram och räckte ut en hand för att hjälpa honom. Spasmerna hade lugnat

sig, det var ett skamset allvar i det unga ansiktet. Violögonen hade just gjort en upptäckt.

— Ha de — har någon vågat — har någon slagit er — frågade kandidat Sjöö i medlidsam bestörtning.

Lundström ville inte veta av vare sig hjälp eller deltagande. Han försökte resa sig på egen hand. Men knävecken kändes som slappa fjädrar, de lydde inte. Deras ägare erfor ett så mycket starkare behov att hävda sig. Han småflinade vädjande med ett flin, som avsåg att värka överlägset, självironiskt-sarkastiskt, — men sakta och övergångsvis förvandlades i stilla gråt.

Den unge nykomlingen kände en förvirring, som var sammansatt av allt möjligt: medlidande, självförebráelse, oerfarenhet, handlingsbehov. Det var kanske första gången i sitt unga liv han såg en vuxen karl gråta. Han anade, att något i hans eget beteende medvärkat till den gamles knäsvaghet. Men huvudskulden tillskrev han det han nyss sett: spåren av den handgripliga misshandeln.

— En brutal barbars råheter, sade han i upprörd ton, — förolämpa inte er — oss — någon av vår klass och bildningsgrad.

Det var mycket filosofiskt sagt, nästan som ur en bok. Det var välment, men hade inte åsyftad värkan. »Klassen» och »bildningsgraden» blevo tvetydigheter i Luntis' öron.

Den unge stod på nålar. Han förstod, att han inte funnit de rätta orden.

Lundström böjde huvudet djupare. Tårarna trillade som på ett barn, glittrade på kinderna, togo ett hopp från näsan — den blåa näsduken gned, som om den ämnade torka upp en brunn.

Så, med en gång, började Lundström tala, stötvis, sluddrigt, lidelsefullt, med halvslukade och grumliga stavelser mellan högröstade partier, som liknade skumdyningarna över en stormflod.

— Far min — fattig snickargesäll — steg det ur grumset — slet dä gjorde han, sparade och späntade, svalt och trälade — unnade säj knappt brännvinstaren för å hålla mäj i skola och på univärsitet —

Gråten höll upp för en stund och lämnade rum för en hysterisk gnäggning.

— Si, han hade la gjort upp för säj, att — att jag — skulle bli stassminister - hihihi — tammetusan — hihihi —

Gnäggningen, som i början lät självbehaglig och avlockade åhöraren ett smålöje, övergick i ny jämmerlåt, medan efterträdaren, som genast mörknade, iakttog honom med samma oro som en läkare sin första patient.

Samtidigt förvånade han sig över de bondska accenterna och plumpa uttrycken hos denne folkuppfostrare.

Lundström äggade upp sig vid ljudet av sin egen stämma.

— Hade han vetat, att — att man skulle bli rolighetsminister i stället — bara därför att man fått en pärsonlighet —

Röstens skärpa tilltog, och under didaktikens vågskum växte böljan av en dolsk och djupliggande harm.

— Undervisning är tammetusan inte däsamma som skolplugg — inte äfter dom modärnaste pädagogerna —. En pärsonlighet, sir kandidaten — dä ä ett lyte, en förbannelse, ett ok att bära på — dä gör en till varg i veum — till driftkuku för alla dumstockar och — oärfarna spolingar —

Lundströms tankegång trasslade in sig. Han hade ämnat framföra sin bekanta programpunkt, men den förlorade sig i djupet, bland uppväxande minnen av personliga besvikelser och kränkningar.

— Jag vånne, fortfor han häftigt, jag vånne far min satt mäj i hyvelbänk för skolbänk — för bildning — bildning dä ä humbug — dä ä min tjugoåriga ärfarenhet. Kandidaten kan tro mäj, den sätter säj inte i levernet. Mäj har den lärt å supa, och andra — andra lär den rackartyg. Spolingarna i lärdomsstaden lär den sådant, som inte kan säjas i tryck, annars hade jag la skrivit i tidningen för länge sen. Så — så som jag blivit behandlad därinne. Min pärsonlighet är la ändå för god till driftpajas för svin — eller för bildade svin, åtminstone —.

— Jag säjer, vad jag menar, tillade han, då han i detsamma dimmigt uppfångade efterträdarens svårbehärskade munterhet.

Den nye läraren hade fått ett nytt anfall av sin ungdomliga skrattlust. Företrädarens självkritiska rön roade honom inte mindre än de »bildade svinen». Han förstod mer än väl ett gyckel, som hade gamlingen till underlag — sådan han såg ut i kväll, röd- och blåstrimmig, spritglåmig, hjälplös —.

Den unge mannen sjönk ner på sängkanten. Han var nyfiken på, vad som skulle komma härnäst.

Lundströms förbittring ökades i bredd med hans komik.

— Bägåvat och kvickt och bildat folk hetes dä vara därinne —, halvsnyftade han, — vet kandidaten, hur bildningen hanterade mäj? Har kandidaten inte hört — d ä n historien? Var jag kommer, vem jag råkar — kan dom la en historia om mäj: Men dä

där svinen — dä har väl inte berättat allt ändå! Där jag sitter ve' pipan och studerar och komplätterar och ska ta provår — kommer där fyra pojkspolingar i studentmössa opp på vindskupan, lägger dörren i lås äfter säj och pinar och plågar mäj i två timmars tid mä nyp och knappnålar och — och skjuter till måls mä råa ägg på mina söndagskläder — — som jag haft i fäm år — i fäm år —. Tammetusan där dröp neråt kläder och väggar äfteråt i sega, gula blakor —

Den nye satt igen allvarlig och med vidgade pupiller.

— Bägåvat och bildat folk var dä, kandidaten. Sista kvällen — ja, jag hade inte råd att ödsla mer tid på studeringen, utan fick resa utan komplättering — sista kvällen fick dom mäj in på en gullkrog och söp mäj plakat, gjorde dom, plakat som ett —

Berättaren tystnade, men behöll munnen öppen, som om han insåg, att det sista meddelandet krävde en klimax.

— Dä hade la gått an, erkände han — dä var la inte första gången — män se'n släpade dom mäj häm, och när jag höll på att somna — sprutade dom — konjak — i — — på mäj —

De sista orden vrålade gamle Luntis överljutt, deras fräna öppenhet syntes ett ögonblick bli den unge för mycket. Han sprang upp och slog avvärjande med handen.

— Det där, sade han häftigt, det där har ni bestämt funnit upp.

Han tystnade, och en flyktig rodnad gled över det bleka ansiktet. Det var, som om ett minne plötsligt burit vittne emot honom.

Lundström lät för rästen inte avbryta sig, han

hörde helt enkelt inte på. Han endast hämtade andan, innan han med ett halvkvävt kvidande fortfor:

— Da — an äfter — skeck — skeckade dom käll — källarmästareräkningen till — mäj —!

In i själen grät det, själva orden gräto; för den gamle snålvargen var detta sista rågen och topp-punkten. Varken kroppslig eller moralisk skymf grämde så pedagogproletären som denna oförutsedda källarräkning.

I ett slags raseri gnuggade han sina korta trubbiga fingrar. Så kom det med en triumf, som efter den föregående jämmern var av dess större effekt:

— Men inte betalte jag dän, inte! Aldrig — aldrig i dätta livet till dagsens dag!

Den ur vreden frambrytande glädjen gav sol åt de själlösa små råttögonen. Blandningen av affekter karrikerade ytterligare faunansiktet, och den unge log motståndslöst, mekaniskt, lågmält. Men skrattlusten, som nyss haft så lätt att överväldiga honom, hade fått en dämpare. Det var Lundströms yttre uppträdande, den omotståndliga komiken i hans minspel, som avtvang efterträdaren löjet. Men inom sig kände han en växande sympati för pioniärmartyren på barbargränsen, den fattiges sympati för den fattige, den studerades för den studerade. Och med sympatin följde vreden, den groende harmen mot dem, som misshandlat honom.

Märkligt nog fäste han sig därvid inte vid studentgycklet — vilket han var för ung student att inte överse med eller rentav skrev på bohêmeklickarnas förut belastade konto — utan vid böndernas antagligen långvarigare och konsekventare misshandel. Han dömde

skymfen från klassynpunkt och uppfattade klarare skillnaden mellan bönderna och Lundström än mellan Lundström och honom själv. Han tog mera intryck av blodvitena och sinnesskakningen än av själva skildringen.

Det sista utbrottet hade emellertid torkat tårarna och återskänkt Lundström hans »pärsonlighet». När han nu steg upp, sviktade han inte i knävecken. Han klev på med jämförelsevis stadiga steg, handen grep efter hörnbrädet och nappade efter ett föremål, som med en duns kom i golvet. Föremålet omgavs av en sky av grått stoft, så att efterträdaren steg ur vägen för dammlukten. Och likt en okynnig skolpojke, som fått bakläxa eller tänker »sluta», satte den gamle foten på sitt rov, trampade på det, stampade och skuttade, bökade med tåsnutarna, högg i det med klacken, tills en spark förpassade det bort till de andra klenoderna i klädskåpsvrån.

IV.

Kandidat Sjöö begrep inte genast finheterna i denna krigsdans på pärmarna av en gammal bok. Inte häller förstod han, hur den gamle i sådan fart fått sin lump samman till ett bylte, eller hur han — efter en knapphändig nick — liksom i vredesmod kommit ut ur rummet. Han hörde nästa dörr smälla igen och strax följas av andra, avlägsnare dörrar. När sista ljudet dött bort, stängde han om sig, gick ett par slag över golvet, kastade en blick på bokhögarna och slog sig ner på sängkanten. Det breda huvudet sjönk nästan ner i axlarna; det var tydligt, att han råkat i allvarligt grubbel över sin ställning.

Det där var alltså återstoden av företrädaren. Så hade man bemött och avtackat honom. Sådan vände han tillbaka från sitt arbete häruppe i skogsbygden. Och hurudan skulle han själv vända tillbaka?

Det var just ett hyggligt hide han råkat in i! Ett Trakien av fylleri och slagsmål! Ett bondhål, där en fattig kandidat utan provår måste hålla ut och slå sig igenom, gud vet hur många bortilande tärminer! I den här byn och det här rummet!

Ett sådant hide!

Första intrycket hade inte bedragit. Ett betecknande uppträde hade liksom speglat hela trakten i ett par allegoriska personer.

Just som tåget mellan skogsåsarna bromsades in på stationen, mötte hans ögon en ung kvinnas.

Vid visslans stoppsignaler strålade hon fram ur stationsdörren — ett eldfullt huvud på en ormsmidig kropp — klargrön promenaddräkt, vita spetsmansjetter, röd sydväst på en amerikanskt dubbelviken fläta tjockt, blåsvart hår — friska, breda kinder, vilkas rodnad spridde sig som vin eller som en aftonrodnad i den varma gräddgyllne bottentonen.

Hon hade fått kiken på studentmössan, blicken blixtrade av intrãsse, Sjöö liksom vek tillbaka inför dessa ögon med deras bruna skuggor kring svarta, blänkande djup — kolgruvor med elektriska flämt från bottnen. Glödande blodfulla, väl fylliga läppar kröktes kring ett litet försmädligt smil, som hon igen vände sig bort.

Motviljan var kanske ömsesidig. Sjöö kände sig genast frånstött. Det var för starka färger, för livliga rörelser, något brokigt, zigenaraktigt, barbariskt, vilket hans kultur tillbakavisade.

Vid den unga kvinnans sida i dörröppningen krumbuktade ett par magra tjugoårsynglingar. Den ene förde ideligen handen till stinsmössan, naturligtvis för att visa, vad han hade på huvudet. Den andre, som inte ägde tillräckligt av det senare för att passa i den förra, fördolde inte, att han avundades kamraten bådadera.

Den unga damen — ty dam var hon i alla fall — hade förtjusande roligt. Hon fläktade sig med en brevpacke och metade efter dem med miner och knixar och ett helt drag glittrande svarta ögonkast, medan skrattet böjde henne i små behagfulla bugningar.

I detta ögonblick — Sjöö steg just ner på per-

rongen — uppträdde en storväxt, blekfet mansperson på skådebanan. Yngve Sjöö tyckte sig sällan ha sett något så osympatiskt. Senare på kvällen fick han veta namn och titel. Nu såg han i honom endast en förkroppsling av lättja, råhet och cynism — —.

Sprit och kroppsrörelse hade jagat några droppar blod till stationsskrivarens pussiga kinder. Färgen djupnade en grad, när han upptäckte gruppen i perrongdörren.

Nu flög karlen i ett rykande in under skjulet. Ett grepp och en knuff — och en olycklig dunyngling snubblade barhuvad inåt väntsalen — —. Stinsmössan skimrade på Meiers grågula stubb, och själv stod erövraren i bugande balställning framför den unga damen och lät sin svada flöda.

Sjöö fann ingen tillräcklig personlig grund till sin plötsliga förbittring. Men ännu i minnet vidrade det honom att tänka sig det smilande fetthuvudet lutas över den friska unga varelsen — —.

Mottagandet på gästgivaregården, en spåntäckt envåningslänga, som kallade sig hotell, hade varit därefter. Lundström hade tredskats eller sölat — värdfolket urskuldade sig åtminstone i saftiga anklagelser. Rektorskammaren var inte i ordning. Gästgivarfrun måtte härbärgerat en hel regentlängd, så liten affär gjorde hon av ombytet.

— Här är kandaternas — kandatens kammare, sade tjocka fru Munthe och drog på det; hennes feta hand ruvade om låsvredet, som såg ut som ett guldägg. Men när hon kläckt upp dörren, tvärtystnade hon.

Inne på golvet strålade inte precis någon guldfågel; där låg bara Tilda, pigan, och skurade med

sina skaftlika, rödhänta armar och med hela kroppen för rästen; de mulliga rona guppade upp och ner som på ett galopperande sto. Skurvattnet flödade likt ett mulet miniatyrhav med otaliga vikar och bukter och med såplödder åt kanterna i stället för bränningar, medan golvspringorna glittrade som små grumsiga fjordar. Sjöö, som haft ästetik bland kandidatämnena, kom att tänka på någon av Jordaens', Rubens' eller Böcklins kraftfullare nymfer — motivet för övrigt splitter nytt: »nymf, som renskurar havsbottnen».

Fru Munthe smällde dörren igen mellan honom och hans naturbetraktelser. Hennes ord förstodos med möda av den stadsfödde kandidaten.

— Om kandaten biar en töva — ock-ock — biar en töva i skänkrummet, så får Tilda rättnu mockat efter den andre — efter Lundström, skulle jag ju säja — ock-ock —

»Mockat efter den andre»? Sjöö satt ännu och tuggade på den tjocka fruns ord. Långt ifrån att delta i hennes munterhet hade han känt sig putten som en skolpojke. Han hade struntat i hennes inbjudning till skänkrummet och i stället besatt en vänteplats vid ett gästrumsfönster åt torget. Han hade knappt tittat åt stationsskrivare Meier, vars beskickning alltså fick ett snöpligt respass. Och knappt hade han äntligen installerats på rektorskammaren, så inträffade slagsmålet — vars enskildheter alltjämt voro honom obekanta — och så ramlade företrädaren in som från en förlorad batalj — — sannerligen, Alby var ett hide, ett bortglömt gammalt barbarnäste, instoppat i skogar, kringstaplat med skifferåsar, avstängt från den ljusa, vida kultur, som ändå arbetade nere på slätten.

I detta ögonblick var mycket förgätet. En halv

dag skilde, några mil, några skogar skilde, och redan målade avståndet sina blå fantasitavlor. På andra sidan skogen låg slätten.

Slätten och kulturen, det var ju samma ord. Slätten, som ringade sig ut från högskolestaden som sin medelpunkt. Slätten: glorian kring bildningens solhärd. Slätten — själva ordet älskade han, alla de värklighetens små bokstavsslängar, som sammanskrevo det. Älskade telegraftrådarna, vilka han ännu i minnet såg höjas och sänkas framför kupéfönstret — likt de nyckfulla rynkorna i en tankediger panna. Ja, staden, där han svultit, staden älskade han. Staden, där den skyndade tillbaka i en hårsky av fabriksrök under kupoler och spiror, glimmande likt ädelstensnålar och guldkammar. Denna stad, som i själva värket var ett med slätten — varannan, vartredje station var ju bara ett nytt kvarter, stadskvarter med jätteskorstenar, ångvisslor, sotskyar, stadsmänniskor. Han älskade själva skorstenarna, där de prickade ut horisonten, skymmande för de vita kyrkorna; de porslinslövade stolpalléerna, som avlöst bydungarna; de kemikaliedoftande dikena, som urtappat byadammarna och ängskärren; själva sockerbruken, vilkas upplagstomter bredde sig över forna vångar; själva slättluften, som blivit en parfym av fosfat, ammoniak, betblast och stenkolsrök.

Yngve Sjöö var medlem av en talrik och fattig familj, han var kommen av så kallat trasherrskap, en samfundsklass med proletärens tillgångar och kulturens behov. Efter en lång och seg kamp för brödet och bildningen hade tvånget jagat honom hit ut, som ensamlärare i en samskola, till okända förhållanden och en svältlön på niohundra om året. Hemma i staden lämnade han sin undernärda ungdom, sina ho-

tande studieskulder och sin avklippta framtid, härute väntade honom — han visste inte vad.

Men när han nu i en trotsig impuls sprang upp från sängkanten, skrev han också sitt nyväckta mod på kulturens konto. Han kände sig väpnad mot Lundströms svaghet och bondstudentens öde. Kulturens träning hade gett hans själ andra muskler och senor. Utblottad, hungerfödd, biltog från kulturbygden, som kulturens sändeman kände han sig, som slättens missionär i de mörka skogarna. På golvet i hans kyffe vällde en flod av böcker, i hans rymliga hjärna böljade och kämpade det av idéer och föresatser. Det blänkte för hans syn av en blixtlik impuls — den hundrade eller tusende av Yngve Sjöös impulser.

V.

Den nye läraren väcktes följande morgon av en konsert, vars olika stämmor sköttes av en tupp, som flugit upp i det öppna fönstret, en katt och några hönor, som samsjöngo i förstun, en bandhund, som skällde baryton, samt en grälande handelsresande, vars bas vackert bröt mot värdens falsett, medan drängens dova mummel härmade en avlägsen puka.

Sjöö trodde sig i första stunden mitt upp i gårdagens krogslagsmål. En blick genom fönstret klarade sammanhanget och upptäckte ett virrvarr av flaskkorgar, matade duvor, halvryktade hästar och mitt upp i alltsamman de tre deltagarna i morgongrälet.

Det var ett oväsen som från en stadsgata. Ur fönstret tittade en råkall septemberdag med ett solsken likt fläckig mässing, fyllt med vägdamm, hackelse och smutsigt papper, som for omkring för plötsliga ilar.

Är det svårt att fasthålla en impuls från morgon till kväll, så är det ännu svårare att göra det från kväll till morgon. Den hoplimmande fantasin är inte morgontidig, och Sjöö fann i dag tillvaron sönderslagen i sina smådelar, i ledsamma minnen och dystra aningar.

Betydligt olustig kom den nye rektorn på benen. För toaletten måste han nöjas med en bläckskål, stor som en ansjovisburk, fotad på en träkubb ute i för-

stun. Med vemod mindes han översköljningarna hemma i köksdusjen.

Matrummet var ett litet möbelproppat kyffe, där den skrymmande hotellfrun stod på vakt under frukosten. Hon var inte bortskämd av sina gäster och kanske ängslig för nysilvergafflarna. Alla hennes inviter till samspråk motades emellertid med enstaviga ja, nej, jaså eller tack.

Rättnu rasslade skänkrumslåset, och en person kom in ur ett rökigt luftdrag. Fru Munthe var genast redo att föreställa »herrarna, som ska bli bordskamrater — ock-ock — kandidat Sjöö och stationsskrivare Meier». Sjöö bockade sittande och vände sedan ansiktet mot gårdsrutorna.

Hans motvilja förstärktes inför den tillfälliga tatueringen i det fettiga barnansiktet. Ena ögat var i dag, om möjligt, ännu mindre än det andra, näsan var flammig, och på vardera kinden gick en lång, blåaktig rulsa.

Meiers nonchalans efter det skedda upprörde honom, i synnerhet när han mindes stackars Lundströms upplösthet. Ah, dessa råhudade barbarer — åh, detta lantliga hide!

Stationsskrivaren låddes emellertid inte om kylan i bemötandet. Han tillhörde inte dem, som låta avskräcka sig. Fryntlig och levnadsglad, bekymrade honom varken gårdagskvällens upplevelser eller den nye lärarens ovänlighet.

Han högg tappert in på maten och ådagalade en hunger, mot vilken Sjöös aptit var en sparvunges. Han bredde tjockt med smör, tvesovlade med pålägget och fyllde om och om igen sin tallrik. Medan han sneglade på nykomlingen som den egentligt avsedda publiken, berättade han vågade anekdoter för

fru Munthe, så att hon ömsom ärbart hyssjade och belåtet ock-ockade.

Därunder glömde han ingalunda en bordsgrannes förpliktelser. Han bände upp ansjovisburken, anbefallde löjrommen, överräckte sardellerna, sköt fram ostkniven och antydde med menlös tvetydighet, att »hotellarens kvinna nog visste, var skåpet stod».

När ändå ingenting hjälpte, sprang han upp och ut i köksdörren, där han en stund blinkade och vinkade åt den otacksamme, som under tiden beundrade bandhunden ute på gården.

Just som stationsskrivaren under vällustiga klappar på sin framsida steg in igen, reste sig den unge läraren från bordet, rullade in särveten och dök ut i skänkrummet, helt säkert till en viss gemytlig förtrytelse för den mera än någonsin hungrige frukostkamraten.

I skänkrummet fanns redan folk. Lille hotellaren, som nyss egenhändigt satt en häst på stallet — efter drängen var ute med provisen — stod nu med händerna i sidorna, småpratande, smågnäggande och smånickande, framför ett par högröstade och högtskinande gäster.

— Fatanf bra jag fick tag i dej, läspade en reslig individ, som Sjöö med ett visst inträsse betraktade. Av hållning och dräkt att döma tillhörde han traktens herrskapsfolk. Men språket och uppträdandet var en bondes.

Han stötte hastigt sitt glas mot den andres, vilkens blygsammare yttre kunde tillhöra en småbonde, en ladufogde, en kreaturshandlare o. s. v.

— Fatanf bra, upprepade den myndige mannen, — den där profeffen, den gör vi å me' i ett glaf

fampif. Fefå, du tar hundra rikfdaler likfom förra gången och därmed väl — fkål! Aff, inte tog det fa hårt, du har väl inget glyttafnyte, låt din kvinna blåfa på't, få går det över! Fkål! Fkål en gång till, din förbafkade mickel räv! Hederfbror, kom opp pa Albygården, fka du få fmaka på fampanj!

»Hederfbrodern» skrattade tveksamt, och hotellaren instämde uppsluppet. Den store mannen visade den mäst oskrymtade förvåning. Han hade inte ämnat säga något skämtsamt och upprepade för säkerhets skull sitt »hederfbror» ännu ett par gånger.

— Fatanf bra jag fick tag i dej! Fkål, hederfbror!

Sjöö förstod, vem han hade framför sig. Han kände nu igen honom dels från ridkonsterna ute på torget, dels från en skymt inifrån matrummet i går aftse. Det var patron Munthe på Albygården, våldsvärkaren, slagskämpen från igår, Lundströms buse — hur väl mindes han inte just nu företrädarens strimmiga ansikte! Och nu satt den råe karlen och sökte muta sig från ansvar, — skulle det lyckas? Sjöö kände en förbittring så glödande, att han önskat traktera patronen på dennes eget manér. Han svängde häftigt om på klacken, han kände, att han måste lämna rummet.

Men nu fick hotellvärden ögonen på honom. Lille Munthe var i dag angelägnare än någonsin att hålla store bror vid gott lynne.

— Där har du den nye kandidaten, patron — hallå, ropade han, gomarn, kandidat! — Det är Lundströms efterträdare, tillade han förklarande.

— Lunftröm, svarade patronen och vände sig hastigt om. — Måtte fatan ta den fabla åfnan!

Sjöö ryckte till, och ett rött moln for över hans

bleka inomhushy. Han vände sig med en nästan hotfull uppsyn.

— Jafå, efterträdaren? Hur var det? Fö — Fö? Fka det vara ett glaf fampanj? Hit me' ett glaf, reftratör! Lunftröm blev alltid ftälld, det fvinet! Jafå, ingen fpritofa på förmiddan? Jafå, min fäl? Fin karl, vet, hur det fka vara — fkål, fätter värde på fina karlar! Välkommen till Albygården, fka doktorn fmaka på fampanj! Fkål — där är, min fäl, Meier och vill offe ha fampif! Vem i hälfefyr har fnytit dej om nofen? Kom, fka du få plåfter på fnuvan, få går den över! Ett glaf, reftratör — fkål, fätt dej, Meier, fätt dej!

Sjöö häpnade, han kände, hur hans vrede löste sig i förakt. Sådant läder skulle kanske sådan smörja ha. Stationsskrivaren fattade utan tvekan det bjudna glaset, nickade gemytligt åt patronen, drack och slog sig ner vid bordet — försiktigtvis dock med ryggen åt förstudörren.

Patronen fortsatte med sin läspande svada.

— Här fer du Pär Olffon, fämånglaren, Meier. Jag fick 'nom fatt på ftafonen, fifta minuten, juftament fom han tänkte fmita me' tåget, den tufanfan — och ftämma mej, den rävpälfen — för miffhandel, har du hört på maken? Di' där fmå nätta klapparna i går affe — inte aktade du fåna fmåfaker, Meier? Fkål på dej — fkål, Pär Olffon, din fähund — fkål, hederfbror, din fkål! Det där med profeffen, det fänker vi i glafenf djup. Fampanj fka du få, teff du inte kan ftå och deffutom plåfterlappen, femtilappen, jag lovte dej — nå, la gå för hundra då, din fnålvarg, din profentare, din bracka, hundra rikfdaler då, din lurendräjare, om du lar ble å ftämma mej, din attanjäkel —

Patronen höll på att ilskna till under sina fredsunderhandlingar. Brodern och stationsskrivaren lade sig blidkande emellan.

— Nå fkål då! Vi' ä' ju vän å bror, gamla vänner fka hålla famman, Pär Olffon! Handlat kreatur di hundra gångerna minft. Finnat och klatt mej har du, din bufe, jä gonn, har du fa, din fkalbagge! Ja, det gör vi en ftor lort i, fkål — fkål pa dej, hederfpaffa! Fkål på dej, poftkontrollör — vem tufan har ftämplat ditt fvnamente? Liknar prefifemang ett poftfirkulär — eller ett hopkliftrat rek, haha — fefa, fram me' hiftorierna! Fnart fka du få fkaffa vagnar till betorna, Meier — fkål — förft till mej, Meier, och attan ta dej, om du lämnar Feverin före mej! Jag vet, du går och flår för honom! Fkål på dej — jag tycker ända om dej, för du blir inte ftött, vad man än fäjer till dej! Och du fvarar aldrig, blir aldrig arg för fmafaker, fkål! Fkål, reftratör, fkål, doktor Föftröm! Var kaffingen tog Föftröm vägen? Fmet den jäkern?

Sjöö hade längesedan försvunnit. Samtalstonen bröt för skarpt mot den han varit van vid. De människor han här råkat på, avveko för bjärt från den typ han umgåtts med. De här tycktes varken känna heders- eller moralbegrepp, de stodo på vildestandpunkt.

Han hade dragit igen dörren om sig för att slippa höra. Han rynkade ögonbrynen inför den vidrigaste av syner: den misshandlade, som, ännu med färska blodviten, njöt tuktomästarens champagne — och kryddade den med »hiftorier» (om sina olycksbröder kanske), medan gemytligheten strålade i kapp med blåmärkena.

Sjöö hade stannat ute på torgtrappan. September-

solen gled mot middagshöjd över det fyrkantiga marknadstorget. Gasset spände ljusblåa slöjor mellan de låga gavlarna. En vildsint kåre ruskade i rönnarnas lockiga bladhuvuden, lät ett par gulnade löv drössla mot torgstenarna och vände på klasarna, så att de lockande glittrade mellan lövskuggorna.

På en trappa låg en katt och åt flugor, kanske också inåtvänd begrundande en alltför kraftig sillfrukost. Hunden på tröskeln snett över jagade i sin svans och lät emellanåt förnimma ett omedvetet morrande, måhända åt något avlägset, knappast uppfattligt skall.

För övrigt låg torget öde. Det föreföll utdött i de låga envåningshusen med deras kullerstensfot, brädfodrade väggar, stolpveranda och frontespis. Sjöö kunde höra de stora blågröna rätvingarna, när de ibland surrade upp från hästbollarna, höra de gulrandiga svävflugorna, som hela minuter kunde stå orörliga i luften och retas framför hundens nos. Bakom vita, taggiga trådgardiner och vallar av kaktus och pelargonier spanades ingenstädes ett ansikte eller ens skuggan av en gestalt. Blott röken förrådde liv — röken ur de vitrappade skorstenarna, vilken fladdrade upp likt vålnader av fåglar.

Ödsligheten härute kändes hemsk. Just nu värkade den på Sjöö som ödsligheten i en hålväg, omgiven av rövare, ödsligheten i en vildmark, där gömda ansikten betydde gömda fiender.

Inifrån krogen steg och sjönk våglikt skrålet av röster — —

Just nu stack en roströd, spetsig rävnos ut ur dörrskjulet mitt emot värdshusen. Där ansiktet kikade ut, fanns en handelsbod, vars små fönster opartiskt

utbjödo apelsiner, vinflaskor, fotogenlampor, porslinssärviser, kulörta skjortbröst och pråliga kravatter. Över dörrskjulet ståtade en skylt med stora, sirade gotiska bokstäver: P. Läns, Kolonial- och Difverse-Afär.

Ansiktets ägare klev så småningom ut på trappan. Bodmössan hängde ner i pannan, tummarna sutto instoppade i armhålorna, och de spärrade benen utförde underliga, gymnastiska övningar. De små listiga ögonen kisade piggt och nyfiket från den ena till den andra av bygatans bägge mynningar. Sedan togo de mått av den vida, solbelysta stenläggningen, likt pojkögon framför ett brett dike.

Så upptäckte de (eller låddes de upptäcka) den nye läraren. Oviss, om han borde hälsa eller ej, valde divärsehandlaren en medelväg och klådde sig i hjässan, medan han lyfte i möss-skärmen för att komma bättre åt.

Slutligen började han, med händerna i byxfickorna och huvudet åt sidan, skrevande kliva ut över torget. Några steg från Munthes trappa varsnade han, att den nye läraren redan var på väg mot gatmynningen. Divärsehandlaren spottade ett tag för att få avlopp för sin missräkning, späjade sig försiktigt tillbaka mot de människotomma fönsterraderna och smet ilsken in i krogförstun.

Det var ingen slump, Sjöö hade med avsikt undvikit mötet, han hade — så vitt skenet medgav tagit till flykten. Kamplynnet från nyss hade avlösts av fruktan, en människoskygg skräck för detta hide, där han inte passade och väl aldrig skulle fatta fast fot.

— — —

Skoltärminen hade på middagen förklarats öpp-

nad. Det hade skett utan vidare ceremonier i närvaro av en flock styrelseledamöter, högtidliga som på en absolutistbegravning, ett par uppsträckta i svarta, illasittande kläder, andra vardagligt och rättframt i ridstövlar, bälterockar och mollskinnsbyxor. Kyrkoherden hade förhinder, och det var tydligt, att den nye läraren förbryllade dem. Styrelseledamöterna stammade och harskade sig, fingo fram några anmärkningar om grödan och höstvädret, klappade sin avkomma på axeln, nickade betydelsefullt åt den nye magistern och dröpo av, röda i synen, den ene efter den andre. Sjöö blev ensam med barbarernas ungar.

Skolrummet — det fanns bara ett åt alla sex klasserna — en naken, vitrappad, avlång sal, upplystes av tre fönster och möblerades av två dubbelrader sönderskavda bänkar, två sönderskurna långbord, en trästol, en svart tavla och en kökshänglampa. Kateder fanns ej, kartor och plansjer räknades för onödigheter.

När läraren vände ryggen åt ingångsdörren, såg han på sin vänstra sida flickorna, på sin högra gossarna, vardera hopen ett dussin kring var sitt ålderdomsfårade bord. Flickorna mer eller mindre glåmiga, hafsiga och vanskötta, pojkarna mer eller mindre osnutna, slöögda och tafatta. Barnabehaget syntes dessa lillgamla smågubbar och -gummor nästan alla förmenat.

De vita pojkluggarna hängde i fenor och fettar ner över näsan eller stretade i stripor upp över nackvirveln. De vårdslösa flickflätorna stramade det tunna håret över hjässorna, medan de små pannorna nästan speglade efter ovan tvättning. En och annan av pojkarna vanställdes av skrofulösa utslag, följder av för-

äldrarnas potatisförtäring i fast eller vätskig form. En och annan av flickorna bar en hektisk rodnad, som om det fruktade folkspöket redan nickat henne godafton.

Det riktigt ångade om de små kropparna av skämda safter. Deras utdunstning, som sällan eller aldrig sköljts av i ett varmt bad, nöttes från huden in i det sällan ömsade linnet, pyrde långsamt genom de tjocka, aldrig vädrade kläderna, pustade ständigt ut i rummet och förtätade dess gamla, inbitna skolluft.

En pojke i hörnet hostade torrt och retsamt, en annan snörpte dalken ständigt upp i näsan. Ett ljud som av gnagande rått-tänder kom från en täljkniv, som omsorgsfullt fogade ett nytt monogram till de otaliga andra. Ett träget skyfflande rörde från tre ihärdiga blyertsspetsare, ett gnissel som av en osmord rullbår frambragtes av en griffel, som ständigt bröts av och ständigt måste formeras på nytt.

Sjöö stod orörlig, med lyftad panna och vidgade näsborrar. Det såg ut, som om han i tankarna prövat alla dessa vidriga och förut okända lukter. Men han stod vänd mot ett fönster, som han nyss öppnat. Hasparna rasslade ibland, när fläkten grep i träramen. Ett pappersblad fladdrade, en ljus lugg viftade smått. Fönsterglaset speglade, som det rörde sig, så att bara ett smalt stycke synrand, septemberblå med en tunn skogskant allra överst gav en fast och orörlig bild.

— Magisteren, upphov frimodigt en liten flicka sin tunna röst, — magisteren, får vi stänga fönsteret?

Magistern stod mitt i det friska draget. Det var ett spänt uttryck i hans ansikte, som om han just erfarit en överraskning. Var det en hallucination eller vad? Nyss hade han mottagit som en hälsning från slätten,

en hälsning med dragets doftande post. Från slätten, som måste ligga där långt i fjärran, bortom de blåa skogarna.

Nu igen! Det kunde inte vara något misstag, någon vänlig, långväga vind hade funnit honom ända inne i skogsbygden. Hans spända näsborrar sögo, jämte höstens starka jorddunst, jämte ångan av höstlöv, jämte kumminväxternas kryddlukter, också slättens egen doft, doften av vitbetblast!

Fläkten klämde sig in genom fönstret, strök om hans tinningar, ruskade i hårbusken — väckte honom ur hans grubbel.

Den lurvigaste pojken i laget fann oförmodat magisterns fingrar i sin lugg. Pojken teg och höll sig orörlig, han var säker om sitt straff och visste, att det var för det nytäljda namnets skull, som djupt och prydligt smyckade bordskivan framför honom — magistrar äro nu en gång så otacksamma.

Men då greppet inte liknade en luggning och örfilen alltjämt dröjde, dristade sig en skygg blick mot höjden och häjdades förvånad inför ett leende, som långsamt liksom grydde ut över klassen, alla de tjugofyra förväntansfullt bligande odågorna.

Så släppte magistern taget och började — utan att så mycket som kasta en blick i en bok — sin första lustiga lektion.

VI.

Kandidaten med de många böckerna hade väl haft helt andra planer än den att plugga med skogsbygdens ungar. Hans inträssen närde sig av helt annan litteratur än läroböcker, och hans ärelystnad nöjde sig inte med mindre än ett vetenskapligt namn. Men liksom hans gamle far i världen i särskilt bekymrade stunder brukade förströ sig med de ofruktbaraste hemgöromål, slöjd, lagning o. d., så sökte Yngve Sjöö glömska av planer och bekymmer i sitt påtvungna skolarbete. Ung och fantasirik, förstorade han uppgiften till att betyda hela gränssocknens hyfsning. Genom barnen skulle han nå hela samhället, och med ett slags självbländad iver kastade han sig över det nya värvet.

Barnen blevo lätt medryckta, de små människofröna anade närheten av en människa. De anammade ord och tonfall som vattnande droppar, de sögo upp allt efter förstånd och anlag och togo till att växa, så att även läraren förundrade sig. Det var häller ingen genomsnittsundervisning de åtnjöto. Oskolad pedagog tycktes den nye läraren född undervisare. Han kunde sina stycken och lade sig vinn om att lära de små deras. Han begagnade de nyaste läroböcker, men framförallt en ny metod, som bestod i att lekande

inskärpa allvarliga ting. Skolan var fröjd och gamman utan att sakna allvar och tukt. Läraren, som var ung, svalde inte hälvten av vad han tänkte, utan sjöng käckt ut med den nyaste sanningen. De små fingo lära en mängd nyttigt och tillämpligt, och att inte allt stod i skolböckerna, ansåg Sjöö vara en dygd, därför att det betydde överloppslärdom.

Vad som försiggick i skolan, var för övrigt lätt att ha uppsikt med. Fönstren, åtminstone ett par, stodo för jämnan öppna, och klass-surret trängde ständigt ut på gatan. Militärskräddare Modig, vars yngsta gick i Privatan, och som rätt ofta tog sig en liten förmiddagsledighet, brukade stå bredbent ute på sin trappa, mitt emot skolhuset, och låtsa, som om han väntade på Meier eller Vipa, men i själva värket för att lyss efter rösterna inifrån skolrummet. Syntes då ingen neråt stationshållet, kunde han klå sig i nacken eller skjortärmen och långsamt slövsa sig in till pärsejärnet, medan han grymtade något i sitt kraftiga svalg. Men stack Vipa ut nästippen ur sin bod och mötte honom halvvägs ute på gatan, bedyrade Modig, att »nu har vi, skånsk i min själ, fått en djävel, som kan lära ut både latin och hebreiska och vad det så ska vara». Vipa prasslade medgivande med läpparna och ledde samtalet på något annat. Den nye magistern föll honom inte i smaken, Sjöö hade åtminstone ett svårt karaktärsfel: böcker och papper både åt sig själv och barnen tog han i parti från stan, Alby pappershandel extemerade han inte.

Men Modig lade en vacker dag — det var knappt fjorton dar gångna — märke till, att i alla fall fler än han intrasserade sig för den nya ordningen i Alby Privata. En förmiddag stannade den nye pastorn helt

tillfälligtvis vid skolhuset. Han dröjde en god stund tätt nedanför det öppna fönstret. Nästa dag kom han igen och nästa och nästa. Ibland kröp han, skånsk i min själ, bakom knuten, det fanns fönster åt det hållet också. Ett par gånger tog han sig ärende med att titta in till Oléns, läsarens, som bodde vägg om vägg med skolan. Och däruppe förblev han visst till kort före rasten, då han hasteligen fogade sig upp mot torget till.

Militärskräddaren, som inte brukade springa efter präster och minst efter pastor Kempe, som höll väl med läsarna, begrep förstås ändå, att något var på tok, efter prästen brydde sig om undervisningen. Modig sökte plocka ur sin Göta, vad det kunde vara. Men det enda han blev klok på var, att dottern blivit så enveten med sin tvättning och fönsterluftning, och att hon trodde det var små djur, som åt opp finsnickarens lungor.

Andra föräldrar han talte med, mente förnumstigt tro på, att den nye magistern kunde trolla. För sådan läsning och skrivning hade det aldrig varit på skolbarnen i Alby, så länge de kunde minnas. Glyttarna hade sig också annorlunda på lektiden. De sutto inte längre som fordom, och som far och mor och förföräldrarna gjort, och lekte i stillhet med små pinnar, som de kallade ök, eller med små slöjdade årder. De flängde omkring, höllo allo och sleto kläder. De lekte vildare lekar och fingo stadsfasoner på hållningen. Det var, med andra ord, upp och nedvänt med ungarna, och enda trösten var, att de både trivdes och läste bättre än någonsin förr.

VII.

Det är lättare att gömma sig i en skog än i en dunge, lättare i en stad än i en by. Och det är lättare att undvara sällskap i en stad än i en by. Staden själv är en så utvecklad, skiftande och intrassant varelse, att den håller den ensamme skadeslös. Och tynges man av bekymmer, gnidas de lättare av mot vimlets alla mötande bekymmer än mot en bygatas öde hus eller en skogsbackes bekymmerslösa liknöjdhet.

Sådan blev så småningom Sjöös erfarenhet. Han undvek de första dagarna, med den bildades motvilja, sin barbariska omgivning. Barnen voro hans enda umgänge, fritiden slog han bort på strövtåg i trakten eller på förstudier till ett vetenskapligt arbete han länge gått havande med. Hade blott bekymren hållit sig fjärran!

Men slätten, vars betåkrar kröpo in mellan skogsbygdens åsar, slätten skickade honom också andra bud. En av veckorna skulle en av hans växlar förfalla. I avresans virrvarr av känslor, tankar och bestyr hade han glömt eller låtsat glömma den småsaken. På stadens slagfält blir man kallblodig och vänjer sig vid både accepter och protester. Ett papper på femhundra väger lika lätt som ett studentskämt av det slag Lundström råkat ut för. Det ena som det andra

är smådelar i ett maskineri, bekymmer bland bekymmer. Ute i ensamheten ter sig allting annorlunda.

När den nye läraren en dag händelsevis kom att erinra sig den annalkande protesten, var det, som om en vålnad rest sig från ett förgätet slagfält — eller som om en vilsen maskindel kommit surrande och träffat honom i skallen. Och sedan var det förbi med lugnet, åtminstone utanför skolväggarna. Det spökade i de olämpligaste ögonblick, det värkte någonstans i hjärnan och på ett och samma ställe. Förtretad kastade han pännan ifrån sig och sträckte armarna i vädret. Sällskap, ropade det inom honom, sällskap!

Den blekpussige Meier var ett sällskap den blivande vetenskapsmannen minst av alla drömt sig. Det var i hans sätt något på en gång plumpt och slamsigt, och hans beredvilliga försonlighet stötte på ärelöshet. Meddjuren i vildmarken tycktes emellertid likna honom i allt väsentligt, och Sjöö ansåg det fruktlöst spörja sig för, vad slags karl stationsskrivaren egentligen var. Av åtskilligt att döma hade han fått uppfostran, och ibland glömde man nästan, att mannen bara var underordnad tjänsteman. Han kunde vara artig ända till smidighet och ägde en märklig gåva att lämpa samtalet efter den andres sinnesstämning.

Även utan sällskapsbehov skulle det varit svårt upprätthålla tystnadsmuren mellan två ständiga middagskamrater. Sjöö gav tvekande med sig — han förmådde aldrig riktigt glömma uppträdet på stationsperrongen — men han nekade inte till, att bordskamraten kunde vara rolig nog. Meier berättade på ett så muntert och levande sätt, gick så upp i ögonblicket och sin skildring, att man rentut tvangs höra på — man måtte vara inträsserad eller ej.

Ämneskretsen var traktens befolkning, ett ämne, som för den ensligaste med tiden vann i värde. Till en början voro de blott namn, dessa stora och små lantpatroner: en greve von Heideck, som sammanlagt behärskade femtontusen hektar mark och årligen inkasserade en million att användas på hans syfilis i Wiesbaden; hans förvaltare Severin, som skänkte bort arrenden åt sina svärsöner: en Fahlén, f. d. grosshandlare, en Hedeman, f. d. författare m. fl. Men för varje anekdot blev namnet nästan ett ansikte, och anekdoterna trillade ur Alexander Meier. Han föreföll att vara en levande tidning, en skvallerkrönika utan manligt motstycke i Alby samhälle. Alla, som passerade skänkrummet, kände han; allt som hände, hade han besked om, och det förlorade inte på, att han var den förste att berätta det. Mäst och hälst berättade han om Albygården, där han var välbekant inte bara med patron Munthe och fröken Hillevi, men, som det tycktes, med varje fläck, utan och innan, på hela slottet: det var, som om han varit barnfödd på den gamla herregården.

Allt detta kunde förklaras. Inte så hans kännedom om den nye lärarens förhållanden. Sjöö aktade sig väl att för någon förråda sin belägenhet. Endast i brev till hemmet beklagade han sig, tämligen gagnlöst, över fattigstudentens öde. Men av anspelningar under samtalet kunde det låta, som om Meier avvetat hans ekonomiska bryderi, avvetat både den hotande växelomsättningen och allt det andra. Nu hade visserligen stationsskrivaren, ungefär en vecka efter Sjöös ankomst, inflyttat i rummet utanför hans. Men dels lågo alla brev nerlåsta i en koffert med säkerhetslås, dels lämnade läraren aldrig sin kammare utan att rigla

dörren och stoppa på sig alla nycklar. Hur förklara Meiers så tidsenliga deltagande? Hur förklara —? Ja, i ett vänskapligt ögonblick — det var vid ett glas vin inne på Meiers rum — skröt stationsskrivaren med att kunna skaffa pängar, »om det var så, att kandidaten skulle behöva nån gång». Anbudet var tydligen uppriktigt. Svaret blev en förvånad och forskande blick, som Meier sökte undfly genom att tända en ny cigarr och berätta en ny Albyanekdot.

— Om, suckade läraren, när han steg ut på trappan till kvällsturen, om! — Som om inte »skaffa pängar» varit hans första tanke och hans sista dessa två veckor! Inte nog med växeln — han befann sig i ett fullkomligt utblottat skick, hans kläder, skodon, linneförråd behövde förnyas, hans ur var lämnat till ett lånekontor, ett förskott från skolkassören hade lagom räckt till att täcka några ficklån av fattiga kamrater.

Men förtro sig åt Meier — nej, det bjöd emot, mannens ansikte ingav avsmak, det lilla Sjöö sett av hans uppträdande likaså. Ekonomisk förtrolighet med en man är lika grannlaga som en erotisk med en kvinna — det vill till, att man känner mannen, och hur lära känna en person, som alltid talade om andra, aldrig om sig själv?

— Pängar! — Sjöö bet samman tänderna och stirrade upp i höstmolnen, som om han väntat, att de skulle lösa sig i ett guldrägn. Hur allting skimrade, molnen, skogsflikarna, vattnen! T. o. m. de fula torghusen guldfärgades bakom de guldtunga rönnkronorna med deras rubinlysande klasar!

VIII.

Samma eftermiddag — det var i mitten av september — stod Läns och gymnastiserade sina ben innanför disken, medan han kivade om en försummad order med sin bror bokhållaren. Han strök bodmössan med en viss fart upp i pannan, och ett ilsket svar var klart till avsegling, då han med ett förvandlades från hakan till hårfästet. Vitorna vattnades, läpparna likaså, det såg nästan ut, som han raglade. Därefter bredde sig ett strålande rävsmil över hela den koppärriga fasaden. Den han nu i fjorton dar plirat efter, stod framför honom.

Handelsmannen, som med feberiver gav befallning att tända, upptäckte redan i skumrasket, att den nye läraren var fattigt klädd, nästan fattigare än Lundström. Bonjouren var urväxt, stärktyget trådnött. Och i hans gamla börs — det visade sig snart — fanns det bara ett par futtiga kronor. Men som lärarens violblå blick hungrigt sökande flög över den brokiga butiken, såg Läns också, att här var ämnet till en kund. Den nye behövde köpa, och hans behov växte inför varan.

Det klippte i Länsens ögonlock. Inte av girighet, divärsehandlaren var inte småaktig, och det var föga konst med att fjälla en grönskålling.

Men sedan någon tid hade han känt liksom

en dragning till någonting högre. Han blev varse, att Modig och knallen, ja, t. o. m. Meier lämnade hans själ otillfredsställd. De pratade ideligen om ett och samma, deras tankegång orkade aldrig utanför häradet, föga visste de om livet i stora världen. Meiers pappa hade varit i Paris, men det hade sonen haft föga gott av, snarare tvärt om. Desto mera kände vännerna om handlaren själv, och en kunde bli ked av mindre än alla deras pikar och raviner.

Den nye läraren var ju så tillbakadragen, nästan liksom folkskygg — men kunde en göra sig bekant med honom, nå, likaväl — då kunde en kanske få reda på ett och annat. Kandidat Sjöö var lärd och kunde »tala», det hade Läns hört av skolbarnen. Ingen, som såg Läns på krogen, anade det, men Läns hade som de flästa andra en stor, ouppnåelig dröm.

Divärsehandlaren ledade knävecken och vred ansiktet från höger till vänster och tillbaka igen.

— Krediten lever, sade han prövande med ett smil.

Sjöö tvekade, det var en frestelse — när han avböjde, suckade han. Handlaren förstod, att den nye inte tillhörde de omöjliga. Han kunde kanske både ledas och lindas. Läns dristade utan vidare be honom stiga inom ett slag, inom dörren till salongen.

— Se, jag har en tavla, sade han inställsamt, som ingen i Alby förstår sig på. Tro likaväl, vad det kunde anses om den?

En yrkespsykolog kunde inte lagt kroken finare. Sjöö hade haft ästetik till huvudämne i examen. Och fast han just inte lovade sig några sällsynta fynd i lanthandlarens salong, var han i alla fall nyfiken på tavlan. Han samtyckte att stiga ett slag inom.

Salongen var utan motstycke i Alby torgsamhälle.

Inte för att den hade ett spår av personlig prägel, men det var en värklig stadsbosalong, sådan vilken handelsresande som hälst skulle gillat den. Där fanns trymå, kristallkrona, brysselmatta, mörka borddukar och dörrhängen, mahognymöbler, förgyllda tavelramar och innanför ramarna halvklädda fantasiskönheter i stick eller färgåtergivning.

Sjöö spärrade upp ögonen. Varje vecka lärde honom nytt om hans skogsby. Han hade påträffat ett betland tätt under sin skolas fönster: genom sänkorna i den långa åsen åt söder gledo små flikiga betåkrar in i skogsbygden. Och här, vid det ödsliga gamla bytorget, ståtade ett möblemang som genomsnittet nere i stan.

Medan värden öppnade sin bästa bjudlåda, fick hans gäst ögonen på en jätteram, som, lutad mot ena gavelväggen, räckte från golv till tak i det visserligen laga rummet. Duken var överhängd med ett lakan, och värdens hemlighetsfullhet hjälpte till att spänna nyfikenheten. Vilken Medusa kunde väl gömma sig bakom skynket?

— Får det vara en segar? frågade Läns artigt och räckte fram lådan, så att märket skulle lysa i ögonen.

— Ah, sitt ner, sitt ner likaväl, det är väl inte så brått? Studierna har väl slutats för dagen?

— Tack, sade Sjöö och stack cigarren i fickan, jag ämnar mig ut på en spatsertur.

— Det spatseras mycket, anmärkte Läns, som, för att värka aktningsfull, för tillfället undvek tilltalsord.

— Ah, sitt, sitt i alla fall, sitt ner likaväl, bara en liten minut, det är väl inte så hastigt? Vad anses om Alby?

— Utmärkt, sade Sjöö tankspridd, jag trivs för - -

Han vaknade upp i mitten av sin hövlighetsfras och såg inget nödtvång att fortsätta den. Sanningen var, att hans bekymmer inte låtit honom märka, hur mycket han vantrivdes.

— Det menas nog inte, invände Läns och knep illmarigt samman ögonen, medan han drog ett djupt bloss.

— Jag har ju mitt arbete, kom svaret, tämligen trotsigt i tonen. Han fann Läns' sällskap odrägligt. Han misstrodde den spetsiga och lädertorra krämartypen.

Läns tog cigarren ur munnen och sneglade litet åt den överhöljda duken.

— Jag skulle inte trivas med det, sade han lågmält, övertygat, deltagande — det må vara ett sträv, likaväl. Lundström trivdes inte, som var så gammal. Han längtade ofta till Paris.

— Paris?

Sjöö fick ett av sina anfall av munterhet. Han hade litet svårt att tänka sig förbindelsen Lundström—Paris.

Divärsehandlaren knappast drog på munnen. Han lade huvudet på sned, först åt höger, sedan åt vänster och anmärkte allvarligt:

— Likaväl, det må vara intrássant att ha varit i Paris!

Lanthandlaren ensam anade, hur mycket som låg gömt under den enkla lilla satsen. Alla hjärnor ha en sjuk punkt. Alla själar ha en vrå, där ett oresonligt, hopplöst, trånsjukt någonting döljer sig för annars förbluffade vänners blickar. Varken stationsskrivaren eller militärskräddaren visste, att det bland lanthandlarens kryddlådor fanns en, som bar

påskriften Paris. Och Sjöö anade minst av allt, att han betraktades som resande i det facket.

— Kulturens hjärta, sade läraren för att säga något.

Läns var i spänning.

— Månnas tro det kan vara sant, likaväl, fortfor han och såg ner, medan han knackade sin cigarr, att där finns bordeller för fruntimmer i Paris? Meier hade läst det, eller hans far hade visst varit där —. Karlar skulle ta emot likasom fruntimmerna på andra ställen, och damerna i den finaste noblessen skulle bruka gå dit om kvällarna. Det kan väl aldrig ha sin riktighet, likaväl?

Sjöö rodnade av idel oskuld.

— Där finns väl andra ting i Paris, sade han besvärad.

— Ja, instämde Läns girigt — andra ting! Det vetes naturligtvis av dem, som sett sig om i stora världen. En annan, som aldrig kommer utanför Alby, är ju så inträsserad. Undras, om det kan vara sant, att —

— Jag har aldrig varit i Paris, avbröt Sjöö otåligt.

— Nänä, kom det i en ton av besvikelse — en annan vet ju bara, att di är djädriga till att måla. Likaväl, jag skulle fråga åt — vad som kan menas om tavlan?

Handlaren rätade sig till hälvten, han gick nästan på tå och sträckte med stor försiktighet handen mot skynket. Sjöö steg upp, han var trött på besöket.

Läns vände sig i sista ögonblicket med ett pligrigt smil.

— Det är för min brors skull. Han har aldrig fått se detta härna, försäkrade han.

Lakanet gled ur hans grepp och avslöjade den farliga målningen.

Sjöö satt ett ögonblick orörlig och stirrade. Sedan reste han sig och kom närmare, avlägsnade sig igen och sökte efter lämpligaste dagern.

Läns satt hopkrupen på en taburett, cigarren hängde slapp-förnöjt i mungipan, och hans små strimmor till ögon mönstrade ömsom tavlan och läraren. Hela hans yttre speglade hans triumf, då och då myste han för sig själv, vände cigarren mellan läpparna och vingsade med halsen som en sparv, i det han följde Sjöös häpna iver inför den blottade hemligheten.

— Var, mumlade den unge mannen utan att flytta blicken, men med något liknande vördnad i rösten, var har ni kommit åt den här?

Divärsehandlaren fnittrade belåtet. Han hade knäppt händerna samman om ena knät och vägde vårdslöst tillbaka på taburetten.

— Jag ropade in den på aktionen efter gamle Meier.

— Meier?

— Ja, stationsskrivarens pappa, gamle Meier, som ägde Albygården — ja, han hade ju likaväl ärvt stället efter sin far, förvaltaren. Jag fick den på aktionen, när som han spelade bank. Han dog en tid efter, det är, lä mej se, likaväl, det kan väl vara en sex, sju år se'n nu.

Läns njöt av att tala. »Aktionen» efter Meier var ett av hans stoltaste minnen.

— Han var en, som förstod sej på, gamle pappa, det var en lebensbror. Förvaltaren var snål, men sonen, Alexanders pappa, ville leva lika högt som baronerna — och lite till, tacka för det! Det var en fin karl, likaväl, gamlingen — ja, han var då

inte mer än femti, när han dog. Han bodde för jämnan i Paris och levde bång — ojojoj, ja, han förstod sej på, vad det så skulle vara. Ja, han satte ju osse sin gård överstyr, så Alexander fick —

Läns strök handflatorna mot varandra. Men så flinade han illfundigt.

— Likaväl, vad Alexander fick, vet ingen. Munthen tog ju gården med inteckningarna, och jag köpte tavlan. Di hade väl målat den åt 'nom i Paris, di har väl såna på bordellerna. Jag ropade in den, för jag behövde den —

Läraren anade Läns' ord som ur ett fjärran, de vaggade som vrakgods djupt nere under ett hav av intryck. Själv stod han mitt i havet. Han glömde sin omgivning, sin stämning, och vem som var hans publik, när han bröt ut:

— Ah ni, ni, vet ni, vilken skatt ni har? Vet ni, för rästen, vilken skatt ni har? Originalet finns i Pradomuseet, det här är en rätt god kopia. Många Syndafall har jag sett, men Tizians är drottningen bland dem alla!

Läns flyttade sig i förtjusning på sin taburett.

— Holians grannt fruntimmer, fnissade han, holians vacker må damen ha varit — likaväl!

— Ja, och ser ni motsättningen —?

Mellan mörk och ljus hudfärg, menade Sjöö, men avbröt sig och behöll sina tankar för sig. Det gick just upp för honom, att en divärsehandlare nog inte skulle begripa så värst av konstlatinet.

Läns hade också djupt missfattat hans hänryckning. Likaså de dunkla benämningarna Pradomuseet och Tizian. Han tolkade dem på sitt sätt, d. v. s. mycket fritt. Det enda han var fullt på det klara med, var,

att det var en drottning, som begått syndafallet och sedan blivit avritad på tavlan. Därmed stärktes yttermera hans uppfattning av damerna i den finaste noblessen i Paris.

Kandidaten fortfor emellertid att beundra kvinnans sinnligt ädla huvud och praktfulla hälsoskönhet, hennes nästan sömngånglika hängivenhet i begärets nyck. Han mätte mannens dramatiskt spända ställning och minspel, hans sträckta arm, som lyftes för att häjda kvinnans, men i en maktlös smekning sjönk emot hennes bröst. Han såg ifrån ormstjärten, där den gled upp i kronan, till den varnande änglahanden, som mötte kvinnans fingrar kring den redan gripna frukten, han —

Lanthandlaren vred sig som för skratt i sin självmedvetna bekräftelse av dukens förtrollning.

Och med vilken osökt konst duken delades! Det yppiga fruktträdet med sin kvällande molnlek bakom hemlighetsfulla löv och guldblanka frukter! Vilken konstfull linieväv! Rent modärnt hade målaren slarvtecknat fötterna och marken, all konst samlades i figurernas talande och handlande drag. Mannens överkropp var bättre modellerad än kvinnans — den hade solbländningen för rästen förenklat. En del kunde nog också skyllas på kopian —

Sjöö hade, som vanligt, flammat upp i ett ögonblick. Omärkligt för honom själv, började han svalna, särlägga, upptäcka brister. Högstämdheten sjönk som en begynnande havsäbb. Ännu mumlade han hänryckta ord för sig själv. Men Läns' uttryck började stiga honom i minnet.

— Gudomligt! Den tiden kunde måla! Ni behövde

den, säger ni? Tacka för det, vem kunde inte behöva en Tiziankopia?

Han skrattade och vände sig mot handlaren, som fnissade och, sedan han sprattlat en smula med ena benet, ivrigt sprang upp och bort till skrivbordet. Även lanthandlarens spetsiga djuransikte förrådde något slags uppskattning av mästerverket. Hans ansikte var ett enda kisigt leende, och hans pliriga blickspringor drömde.

Men Läns var redan i farten med att plocka fram böcker, fotografier, en packe gravyrer efter franska rococoartister, m. m. Stolt att ha stigit i studentens och stadsbons aktning, var han högst angelägen att befästa anseendet.

Tyvärr utveckla studier inte alltid det psykologiska skarpsinnet. En fil. kand. med ästetik i huvudämne vägrar — om han är riktig — att betrakta Boucher, Watteau, Fragonard m. fl. som annat än konst och kulturhistoria. Alla dessa nuditeter, förförelseuppträden, »leçons de l'amour conjugal» i rococotidens läckra manér gåvo Sjöö blott anledning utbreda sig över tekniska finheter, mästerskapet i behandlingen av draperier, kläder, dagrar. Medan handlaren smälte i närvrus och slök varje ord av den nitiske ästeten, särlade Sjöö återgivningens enskildheter. Och när värdens vetgirighet forskade i Paris' nattsidor, svalkades han av ett duggrägn årtal och namn. Först när Läns rotade fram några häften talanglös modärn pornografi, anade den oskyldige Sjöö äntligen oråd.

I det han likgiltigt kastade häftena åt sidan, rätade han ryggen och såg stort och nästan förolämpat på den underlige förevisaren. Läns' ord från nyss flöto på nytt upp i lärarens medvetande. Det kändes,

som han haft dem i munnen, och han kände ett plötsligt behov att spotta.

Det ena efter det andra började bli begripligt, handlarens beteende låg tvärt i ett helt annat ljus, barbarens uppfattning av kulturen var naturligtvis ytlig och grovt sinnlig.

Hans prat om de parisiska bordellerna stod således i sammanhang med det här, med gravyrerna, med —? Han skillde inte på smörja, utgiven i osedlighetssyfte, och konst, låt vara lättfärdig sådan.

Ja, han skilde inte ens på pornografin och Tizians tavla! Det var tydligt, att han njöt den på något slags orent, kroppsligt sätt. För honom var den strålande Eva en parisisk nattfjäril, en dam från ett nattkafé, från Moulin Rouge eller något annat Parismytiskt paradis. Han hade köpt tavlan — därför att han behövde den —!

Sjöö fnyste föraktfullt, men kom vid en sidoblick åt duken i guldramen att bli varse det nerfallna lakanet, som skulle bevara yngre brodern för alltför tidiga retelser. Och hans harm löstes i munterhet.

Divärsehandlaren skrattade med utan att riktigt begripa den nye läraren. Han tog i början skrattet för en hyllning, och hans svarsskratt antydde blygsamt, att de väl voro lika goda kålsupare båda. Han visste ju med sig, att något s å »mondärnt» inte fanns i hela det övriga Alby. Men läraren, som strax hade känt hans skatter igen, måste — fast han nekade att ha varit i Paris — på något outrett sätt vara bekant med de avbildade ställena och personerna. Särskilt nyfiken var han på det förhållande Sjöö egentligen stod i till den där drottningen, vars nuvarande älskare hette Tizian.

Rätt som det var, uppdök emellertid en misstanke. Läns var i världsliga ting inte dum och började begripa, att gästen hade roligare åt honom själv än åt hans planser.

Kanske läraren rentav stått och spelat komedi, låtsat känna igen, funnit på namn, pudrat honom med sina många fina ord, av vilka Läns mycket riktigt stått handfallen för nio av tio. Jaså, likaväl, han var en spelorre, den inpiskade studentrackaren, en stadsskälm, som tyckte om att lura bönder. Det skulle där bli p och betalt för en gång i den säkra framtiden, ja gonn skulle det så.

Det var inte bara det, att han blivit narrad, han hade liksom berövats någonting. Paris' mysterier hade inte kommit honom ett tuppfjät närmare, men hans bilder, hans dröm hade liksom blekts ut, dött bort, tappat udd och kraft. Det hade fallit grin och gyckel över dem. Tavlan och kopparsticken tycktes inte längre så värst osedliga. En grön spoling hade kunnat driva med dem, vira in dem i höglärda ord och plocka sönder dem i grekiska och latin. Det skulle dröja, innan handlaren kunde ha samma glädje av dem som ända tills nu.

Utvärtes var Läns samma smilige värd, ja, han fnittrade självironiskt en gång emellan, och hans fnitter hycklade ett nytt erkännande åt den unge magisterns lärdom och slughet. Men invärtes sved det och ilsknade det till. Det var kanske en värklig sorg, som på en kort stund drabbat handlaren. När det gäller sorger, kan ju ingen mäta dem mer än den, som har dem och mäter deras orsak.

När han följde läraren ut, glömde han, att han lämnat skrivbordet fullastat med papper, och för för-

sta gången på sju år underlät han att överhölja tavlan i guldramen. Han fnittrade och gnäggade mot sin nya, alltjämt uppsluppna bekantskap, men under flinet låg det något hotfullt i själva bottnen på blicken.

Och när han till sist skuggade över plirögonen och stirrade efter Sjöö, som tågade rakt in i kvällssolen nere i passet mellan torghusen och lik en svart, ostadig skugga liksom löste sig från marken, då väste han för sig själv någonting om »gröna pojkar och själva den svarte satan».

IX.

Åt stationshållet mynnade torgbyn i en lång bygata, mellan vars likfärgade och ledsamma trähus också privatskolan låg. Men åt motsatt håll — och åt det hållet ställde Sjöö sin kvällsvandring — sänkte sig från torgbacken en rymlig, skogskantad åkerglänta med vackert färglagda åkerrutor. Här och där bland rutorna sågos småhemman ligga kringströdda, hallonröda, konjaksbruna eller sockervita. På en backe vaktade prästgårdens tre längor, och där bortom, nästan inne i skogen, sköt ett vitt kyrktorn upp.

Mitt genom dalgläntan slingrade häradsvägen, och till vänster om den sträckte sig den långa sydåsen liksom till värn för dalen. Ibland stupade bärget brant, ibland sluttade det sakta ned mot ån, som i svaga vindlingar gliste fram utmed bärgrötterna.

Åskogen bestod av många olika trädslag, de flästa redan glesa i topparna och somliga avplockade. Envisast voro alarna, som klädde den gropiga sankmarken närmast vattnet. Deras tjocka, blåa grönska bröt otidsenligt mot den praktfulla, rödgula färgskalan.

Höstvattnet hade stigit betydligt och fyllde nu alla smågropar efter klöv och hov. Endast en smal och stenig stig, kantad med flughattar och smörsvamp, släppte fotgängaren torrskodd fram.

Aftonen var klar. Solen höll just på att krossas mot

bärgåsen, tusentals gnistor sprutade omkring på lövytor och vattensprång, och de få skyarna fattade eld.

Dock var luften mättad med fukt, över dalen var det så tyst, att brunnsgnisslet anades långa vägar. Gälla barnröster kallade. Kor råmade, hundar gläfste envist och avlägset. I åbrinkarna smackade vattnet, det kullrade dovt från några småforsar långt borta, luften var full med obestämda små ljud.

Sjöö kom nästan springande ner på åstigen. Han fortfor med sin raska gångtakt, dels för kvällskylans skull, dels för att hålla jämna steg med sin spelande tanke. Han befann sig, efter besöket hos Läns, vid särdeles högt lynne. Han överraskade sig ett par gånger med att skratta högt, och han hade så när trampat på en liten brungrå ekorre, som kom nerdansande från en bokegren.

I detsamma spratt han till vid ett grovt skall alldeles i närheten och stannade av instinkt. Han kände igen ljudet från sin första kväll i Alby.

Borta mellan alarna, närmast åkanten, lunsade det tunga vidundret. Vatten och gyttja stänkte högt, ekot flåsade, öronen lågo som skygglappar, ögonen lyste rödkantade. Det var en av patron Munthes hetshundar.

Sjöö stack sökande händerna i de tomma fickorna — i samma ögonblick en kraftig mezzosopran kallade hunden tillbaka.

Plötsligt betagen, lyssnade han som efter mer — allt var åter tyst. Ändå sjöng det alljämt i hans öra: som ett fågelrop, som ett jägarhorn ur den hösttysta skogen.

Var det en flickröst, som ropat? Det var inte den gälla silverton, som är de nordiska flickstruparnas,

det kom en snarare att tänka på flöjten — eller ett mässingsinstrument. Mitt i höstkylan spred det en fläkt av söder och värme, solens och höstens röda kvällssignaler stämde harmoniskt samman med ropet.

Sjöös fantasi drog i väg med honom. Var det en hörselvilla? Ett av skogens många oförklarade läten? Det är en evig förtrollning över höstens skog.

Nu slogos ett par hasselruskor åt sidan, och med den flämtande hunden stadigt vid halsbandet lyste hon på en gång fram i hans väg, en brokig, livfull uppenbarelse, skogsfrun själv i sitt höstliga rikes färger.

I samma nu mindes han scenen från ankomsten till Alby. En perrongbredd hade den gången skilt dem åt, nu stod hon framför honom på en skogsstig, lagom för en, alltför smal för två. Och han gjorde sig inte brått med att vika åt sidan.

Han såg ner på handen, som höll i hundhalsbandet. Den var varken liten eller vit, en kraftig körhand med samma mörka färg som ansiktets. Kring den långa, starka handloven rasslade guldarmbandet mot hundens länkar.

Han tänkte inte på det ohövliga eller opassande i sin tvekan. Han erfor inte ett spår av förra gångens motvilja, kände endast välbehag i hennes närhet härute. Det var, som om detta varit hennes naturliga ram, denna skog och denna kväll, som bar hennes färger och friskhet.

Hon visade i kväll intet av förra gångens käcka koketteri — tycktes först ej ens låtsa om hans närvaro. De långa, blåsvarta fransarna lyftes ej, de brunkantade ögonlocken förblevo fällda.

Så kom ett förtrytsamt drag kring överläppen,

näsvingarna hårdnade, hon ryckte otåligt i hundhalsbandet.

Först nu lade han märke till, att hennes något lantliga kängor voro vattendränkta, och att kjortelskoningen var nerblött. Över skuldran — det såg han också först nu — hängde en postväska i en grov läderrem.

Vigt sprang han ut på en sviktande tuva, ivrig, så att hans magra gestalt nära tagit överbalansen. Hunden misstrodde också hans rörelse.

— Couche, Leo!

Åter denna blandade röstklang, som tycktes samla naturljuden runt omkring.

— Couche, Leo!

Sjöö glömde, att han inte hette Leo och halkade en sekund från sin rickliga torva.

Då ryckte det i hennes mungipor, och hon skred hastigt förbi, släpande hunden bredvid sig.

Ännu några sekunder, så krökte stigen, och hasselbuskarna skylde. Sjöö stod orörlig med hörseln på spänn. Han var nästan säker, att han hört stegen dö bort i trav, och vid det han hoppade tillbaka till gångstigen, uppfångade han ekot av ett skratt. Eller var det kanske bara kullret av forsarna?

Han blev blossande röd över sitt bleka ansikte, och ändå var det allt annat än obehag, som i denna stund fyllde honom.

Var hade han haft sina ögon? Så vackert det var här ute! Varje kväll i en veckas tid hade han gått här, och först i kväll såg han det! Han hade sett på allt som en inföding, en förvand, utträkad inföding, d. v. s. han hade inte sett någonting alls. Det hade

legat en slöja över hans ögon, och någon hade ryckt undan slöjan.

Vem var hon?

Det unga hjärtat klappade, de unga fötterna förmådde inte hålla sig stilla, Sjöö fortsatte sin spatsertur. Men hur förändrat allting var, hur uppmärksam han blivit!

Han måste smeka en kvällsslokig prästkrage, som han inte nändes plocka. Han undvek spindelnäten, fast de ju bringa lycka åt den, som sirar sig med dem.

Grenlinierna rundade sig till höfter och skuldror, klädda i grönt och rött. Åsen med bokeranden liknade en panna med ett guldrött diadem — med en röd sydväst. De bruna pussarna blevo ögon, som svartnade i den framkrypande kvällen. Det avlövade kvistvärket blev till blåsvart hår. Vattnet kullrade som en stämma, glittrade som tänder, rodnade som läppar.

Vem, vem var hon?

Han återkallade i sitt minne den första stund han sett henne. Det klack till i honom, med hennes bild följde andra bilder, han tyckte sig se framför sig den blekfete stationsskrivaren.

Han erinrade sig divärsehandlarens ord, ja, var det inte de, som först lättat tyngden i hans lynne? Meier var rikemans barn, han var barnfödd på Albygården, det var därför han så väl visste ut och in och därför — ja, kanske därför — han kunde lova skaffa pängar. Någon slant hade väl blivit över av faderns förmögenhet.

Vad den unga flickan beträffade, hade Meier inte talat om en dotter till patron Munthe? Riktigt — Hillevi, så hette hon, ett trolskt, hedniskt, skogs-

doftande namn — Hillevi. Och den unga damen hade hållit en av de fruktade hundarna vid halsbandet, och på postväskan hade han läst bokstäverna P. M. Det fanns också drag, som påminte. Hennes ansiktsform tydde på tattarbörd.

Tattarbarn, vildmarksbarn, skogens barn — blev hon inte så i själva värket typen för det land, som här började, och som han ännu kände så föga av, och för tillvaron häruppe i dess vildhet och brokighet?

Skulle Meier ha några planer på flickan, som ju var arvtagerska till hans fäders besittning? Han talade om Hillevi som om en förtrolig bekant, nästan som om en barndomsvän eller —. Liksom alltid bjöd det emot, när Sjöö ville tänka sig Alexander Meier i närmare förbindelse med någon, av vad art förbindelsen månde vara. Det var något slappt, geléartat, otillförlitligt med den karlen. Stödja sig på honom var varken att tillråda kvinnor eller män.

Sjöö skakade på huvudet. Det tjänade ingenting till att grubbla på det. Det var emellertid en underbar afton, något sällsamt dårande i luften som aldrig tillförene denna höst. En oväntad ro hade fallit över den unge läraren. Eller var det bara en ny oro, vilken, som det brukade hända, upphävt den förra eller gjort den mindre förnimbart tung?

Han hade tankfull strövat vidare, följande den stig, flickan tycktes ha begagnat. Nu stod han vid ett kreatursvad, som över vattnet förde till åsen.

Han tvekade. Det var redan skumt i skogen, det bruna dunklet kämpade med det blåa. Men han erfor en sorglös lust att se världen däruppe från krönet, kasta en blick in i okänt land.

Innan han visste av, klev han med ivriga, skre-

vande steg uppför bärget, som hitsides redan låg i ståldager. Bokegrenarna piskade honom i ansiktet men som en bärsärk fäktade och flämtade han sig igenom. Han dröp av svett, när han nådde stenkumlet, som utmärkte högsta punkten.

Han skrattade högt åt sin iver, ty här var inte mycket att se. Skumrasket hade segrat även häruppe. Bokekronorna klättrade nedåt eller uppåt med breda bröst eller ryggar. Åsen var full av dem som av en här av jättar. Men under dem, ett par tre stenkast från åsroten syntes vita fasadstycken av ett herreslott, för övrigt mäst undanskymt av skogs- och parkträd. Åsen sköt med sina utlöpare fram på bägge sidor och mötte på synrandens flyglar nya bärgs- och skogskulisser. Scenen tycktes vara skogsland, i sina lägre partier sönderskuret av åkerstrimlor.

Bakgrunden, som redan grånade efter den sjunkna och molnslukade rodnaden, var skum och otydlig. I glimten från en molndrunknande solgnista liknade denna bakgrundsbåge ett kringvallat härläger, åt vars vila kvällsdimmorna stundom skenbart gåvo rörelse och liv.

Vandraren, som förgäves sökte utspana detta dunkla fjärran, lovade sig att vid dagsljus förnya besöket. Han anklagade sig för onyttigt grubbel och inomhusliv. Han kände starkt det livsmod och den handlingslust, som bruka gripa bokmänniskor mot kvällningen.

Han var ju ung och stark; var bekymret trångt, så var världen vid och höstens luft sund och hög.

Slottet därnere — det sade honom en aning — måste vara Albygården.

Svetten började kyla, ty häruppe strök nattvin-

den ohäjdad fram, och nattluften i förening med mörkret, som kom ormande ur alla dalar, tvang honom att tänka på återfärden.

Ännu en blick kastade han ner i det ogenomträngliga, och näsborrarna vidgade sig. Vinden, som utifrån låg på emot åsen, drev framför sig en doft, mäktig och rusande, på en gång frän och söt, kvävande och lockande, den höstliga ångan av vitbetblast.

X.

Innan han somnade den kvällen, var Sjöö ense med sig om att tala med Meier och mottaga hans anbud. Han var hjälpt med sexhundra kronor, av vilka de femhundra slökos av växeln, som sålunda skulle vara ur världen med oron för de fattiga kamrater, som skrivit på. Ännu återstod en vecka att skaffa pängarna, vilket skulle förslå för stationsskrivaren, hur han än hade sitt kapital placerat. När så julferien var inne, skulle en stadsresa bringa utvägar, och Meier skulle få sitt tillbaka. Så slapp läraren att längre vara h a n s gäldenär — vilket i och för sig inte var behagligt, men vad ville han göra?

En stund senare, ögonblicket innan han föll i sömn, hörde han någon skramla med fönsterhaspen i ytterrummet. Det var stationsskrivaren, som kom sent hem och tog genvägen genom fönstret. Det var inte första gången, och vanan var ju oskyldig, så här på landet åtminstone.

Följande dag, som var en söndag, hade läraren ändrat mening. Bäst att inte inlåta sig med Meier, hans osäkra blick och darriga röst ingåvo misstro, hela karlen hade något slamsigt, hållningslöst, hemlighetsfullt — nej, nej, bättre ta sig ledigt på ett par dagar, fara hem och på annat sätt söka ordna affärerna.

Ta sig ledigt, fara hem, men med vad hopp — på så kort tid?

Under oro och tvekan förgick förmiddagen, och sedan han vid bordet tankspridd lyssnat till urblekta kvickheter och medelmåttiga historier, beslöt han förströ sig med ett nytt strövtåg, i stil med gårdagens, som lämnat ett så angenämt minne.

Han var sig inte klar över något bestämt mål, men undvek ådalen med dess dyiga höstfukt, stövelglansen bestämde honom för häradsvägen. Någon brådska visade han inte. I sakta mak kom han förbi ett halvt dussin små stugor, begapad av deras söndagsnyfikna infödingar. Just som han passerade den nerbrutna vattenkvarnen, där en vinkelrät biväg ledde till stenbron och åsen, mötte han en landå på färd mot torghållet, och eftersom dammet här var mjöltorrt, klev han försiktigt över på vindsidan.

I landån satt en äldre herre och vid hans sida en ljuslätt och betydligt ful ung dam. Men ekipaget var dyrbart, kusken i livré, damen i nymodig höstdräkt och Sjöö föremål för mycken och smickrande uppmärksamhet.

Likgiltig slog han in på sidovägen, överskred bron med dess dämmen och forsar och lät i övergången ådalen vrida och vända på sig, så att dess behag, ett efter ett, lockande framlyste; varken röda hårskyar eller blågrönglittrande blickar förvredo i dag hans upptagna huvud.

Ett ögonblick stannade han. På andra sidan bron genomskars åsen av en hålväg, och vägvisaren vid det passerade skälet hade burit orden: Till Albygården. Åsen var måhända ägogräns, och det tålte vid att tänka sig för, innan man gav sig tattarpatronen i våld.

Sjöö kände sig som en avfälling. Han hade bevittnat patron Munthes intåg på Albytorget, lyssnat till stridsbullret från krogen, harmats över misshandeln på Lundström och mutorna åt de övriga — och middagskamraten hade fyllt i med sina historier. Albypatronen var en simpel slagskämpe och mutkolv, och nu var Yngve Sjöö på väg till hans rövarkula. Var det avskildheten från civiliserade människor, var det blotta luften härute, som suddade över eller plånade ut begreppen?

Det hade tagit fjorton dar att omstämma honom — eller nej, det hade tagit en halvtimma. Redan aftonen förut kunde han gjort visiten, hade ej mörkret kommit emellan.

Sjöö steg in i hålvägen. Härinne var det svalt och skumt, nästan som i en grotta. Den disiga septembersolen hann inte med mer än ett hörn i bortersta änden av halvtunneln. Räfflade, fuktsvarta skifferväggar hängde fram över vandraren, några konvolvelrevor dinglade i draget mellan ingrodda grästuvor, och uppifrån det blåa förnams asplövens hemska, tandklapprande höstrysning.

Sjöö smittades och skalv till en smula: just här hade kanske företrädaren raglat förbi med jaktdrässerade hundar i sina hälar.

På andra sidan åsen började genast gårdsområdet. Vitkalkade stenar utmärkte ett vägkors, och till vänster gled en vägkurva fram mellan stathusen. Första byggnaden var, enligt skylten, en folkskola. Med åsen bakom sig och skogsvyer åt alla håll, hade den ett läge, som andra skolor kunde avundas den. Men läget var också enda företrädet. Den var uppförd av ohuggen kullersten, möglet grönskade på

fotstenarna, och på det murkna halmtaket stripade grovt gräs. Trappan bestod av en kasserad gravsten, fönstren voro små, sutto högt upp och påminte om drängkammarfönster. Ur deras glåmiga rutor stirrade en tom, grå kyla. Sjöö fann det ohyggligt att tänka sig barn vistas därinne.

Han skakade på huvudet som för att skaka av sig intrycket och slog in på gårdsvägen. Stathusen på sidorna liknade skolhuset som det ena ållonet det andra. Den från åsen nerklättrande växtligheten, ruskor av ek, hassel och bok, ljungtuvorna och skogsgräset, gömde barmhärtigt en del av bristerna. Men höstvattnet silade neråt i grusiga rännilar, seg fram mellan stenfötterna och antagligen också ner i källrarna. I den skröpliga stensättningen närmast husen frodades hönsarven, orenlighetens följeslagare, på vattensur mylla, och från bakhusens stior stank svinmaten bland frodiga smådungar av gråbo, mållor och nässlor.

Söndagsvila rådde i statbyn. I ynkliga små täppor bakom husen pågick något slags arbete, upptagning, grävning, gödsling o. d. Sysslolösheten var eljest allmän. Karlavulna, axelbreda, brunbrända kvinnor eller grådaskiga med skygg blick och korslagda, gulhyade armpipor samspråkade i grupper på gatan. En del söndagsklädda, med mörka kjolar, ljusa liv och svarta sjaletter, en del okammade och halvnakna som på en vardag.

Två ynglingar på vingliga cyklar kryssade förbi. De hade hatten på nacken, ögonen halvvägs mot ryggen och fickorna tyngda av flaskor. Bakom dem, men på allt större avstånd, raglade en snyggt klädd, men redlös karlsperson. Han trängde svärjande in bland kvinnorna, så att de under skrik och skällsord skingrades.

Men en äldre, kraftfull statarmora planterade oförutsett en sinkadus på fridstörarens oredíga skalle. Naturligtvis tog han överhalning och stöp — till stor fröjd för en flock lillgamla barn, som störts i sina tafatta lekar. Bland kvinnorna hördes blandade skratt och förbannelser, och den druckne skränade melodistämman i konserten.

På själva backskråningen, ett stycke ovanför statbyn, spelade ett lag karlar i skjortärmarna kort, medan andra tittade på och brännvinsflaskan gick runden. Vrålet från den stupade satte lägret i rörelse. Ett par av de yngre reste sig, något sviktande, för att ta reda på orsaken, och som den unge läraren inte hade lust bli vittne till ett slagsmål med kvinnor och barn som deltagare, påskyndade han sin gång.

Bygatan, som vid hålvägen gjort en nästan vinkelrät krök, fortsatte i sakta sväng fram till en pilasterportal, på överstycket krönt med friherrliga vapensköldar, medan den korta, lerstrukna muren, delad av okannelerade pilastrar, på sidorna stödde sig mot väldiga, rödbrusiga stallgavlar. Innanför porten var ladugården.

Hade vandraren hittills synts målmedveten, tvekade han här och kastade nästan skygga blickar omkring sig. Bakom sig, från byn, hörde han ett gräligt sorl ömsom stegras, ömsom förtona, framför sig ett melankoliskt gny av bandhundar. Till höger bredde sig ett busklandskap, avbrutet av åkrar och björkdungar. Till vänster marscherade högstammig skog, som klev den till storms mot den långa, avsätsiga åsen, vilken syntes ila tillbaka som för att undvika herrgården och alltmer avlägsnade sig från byggnaderna.

Terrängen var åt båda hållen oländig, i alla händel-

ser okänd, och slagsmålet bland byfolket var inget gott järtecken. Med ett slags surmulet lugn hade de låtit honom passera, men vilket parti de kunde välja under en måhända äventyrlig återfärd, var inte gott att säga.

Sjöö påminte sig enskildheterna från Lundströms vilda jakt, sådan Meier utmålat den, och frågade sig för första gången, vad han egentligen hade här att skaffa. Vad ville han, Yngve Sjöö, bokmänniska, ästet, kulturrepresentanten härute, vad ville han en rå, ömsom vildsint, ömsom feg lantpatron, en fara för sin trakt, en våldsvärkare, som utan sina champagnemutor mer än en gång skulle stått inför skranket? Ja, vad?

I alla händelser var han nu så gott som innestängd. Bäst att stå för sitt infall, bäst att beslutsamt marschera vidare.

Väldiga, ålderdomsmörknade tegellängor kringskuggade på alla håll den rymliga gården. Massiva och solida gåvo de en aktningsfull föreställning om egendomens nuvarande eller forna utsträckning. Höjden motsvarade trevåningshusens i städerna. Långa rader av gluggar eller rättare fönster — ty de överträffade stathusens både i bredd och höjd — stirrade högdraget ner på besökaren. Till de höga trösklarna förde långsluttande, stensatta vägar. Taken voro samtliga tegeltäckta, lagade, där så behövdes, och felfria. Djuren hystes — av husens yttre att döma — i tiofaldigt präktigare bostäder än deras skötare och mänskliga medarbetare. De förra ägde väl alltså för gårdsherren tiofaldigt större värde.

Mitt emot sädeslogen med homäjorna till gällen kröntes kreatursladan av en takryttare med vällingsklockan, husbondemaktens sinnebild. Två drängar, den ene stödd på en gödselgrepe, samspråkade i en öppen

ladudörr, och en träskodd lagårdspiga klampade med ett lastat ok sin väg till brunnskaret, som med sin vevsvingel och sina hoar utgjorde den ena av gårdsrektangelns medelpunkter.

Den andra var en väldig gödseldamm, där en flock ankor plaskade och snattrade framför en lössluppen griskulting. Mellan brunnen och dammen var den ingärdade rastplatsen, som för tillfället hägnade ett rikt fågelliv. Duvor och sparvar, ankor och höns nappades om havrekornen. Ett kalkonpar tycktes förstummat inför småfåglarnas fräckhet, om än hannen gjorde några svaga ansatser med stjärten och bläddret. En gåse, tillhörande en just hemdriven skara långhalsade slättfåglar, tog saken mera allvarligt och väste förbittrad i förbifarten, sympatiskt understödd av en högtidlig påfågel, som farit upp på stängslet, och vars skri liknade en karlröst i falsett.

Om vårarna, då takens alla hålkar, bon och slag fylldes med starar, svalor och duvungar, var sorlet väl ännu mångtonigare. Men tack vare gårdens vidd och de många fönstren och portarna dämpades ljuden, och genom kacklet förnams tydligt kalvars och fårs bräkande från kättarna, kors råmande, bandhundarnas gnäll och tupparnas flitiga vaktsignaler.

Lösa hundar syntes inte till. Inte häller tog någon människa notis om vandraren, som ännu i sakta mak tvekade sig fram mot andra murporten. Även denna pryddes av samma hjälmkrönta vapen. Men med sin glesa krans av lindar, nu nästan avlövade, och med eftermiddagssolen skrånande över längornas ärevördiga mörkrött — färgen påminnande om öl- eller vinbrusiga forntidsansikten — skulle den gamla gården, äfven sköldarna förutan, värkat anor. Det var svårt att tro, att

denna storslagna avelsgård vuxit upp ur skogsbygd, den var alltför mycket tilltagen efter slättens skala. Och det var underligt att tänka sig en vildsint tattare som den vackra gamla idyllens herre.

Med en plötslig hjärtklappning steg Sjöö ut under portalen. Han såg framför sig en grovgrusad, rabattsmyckad gårdsplan, inramad med en kvadrat unga rönnar och, till höger om porten samt mittöver på andra sidan rabatten, begränsad av två skiffertäckta, kalkrappade envåningshus, antagligen boställen eller ekonomihus, och till vänster, d. v. s. mot åsen, av en ståtlig, likaledes kalkvit slottsbyggnad i två våningar med korta envåningsflyglar, skiffertak, urtavla samt därovanom på takryggen ett genombrutet litet utsiktstorn.

Till slottsdörren ledde en flygeltrappa. At höger, i gårdens motsatta ända, förlorade sig en bred herrgårdsallé, likt gårdsrabatten tecknad med kalkade stenar, hän emot rodnande dungar och gula eller blånande åkrar.

På planen sågs inte ett liv, i fönstren inte ett ansikte. Slottstrappan, vars balustrad flyglades av två aloëurnor, stod tom och tyst. Ladusorlet anades blott svagt och emellanåt, över murar och trädkronor. Tystnaden, som eljest skulle varit tryckande, lånade sig röst av en springbrunn, som plaskade i mittrabattens »stenbärg», samt av sparvkvittret i rönnarna.

Sjöö såg sig betagen omkring.

Över slottstaket rodnade en remsa av åsens bokskogsdräkt. Solen lade ett sagolikt skimmer över toppar och tak. Slottsfasaden, med undantag för ett stycke av översta fönsterfilen, låg i blå skugga. Rönnklasarnas röda läppar lockade solbelysta längre bort,

och en sned strålkägla stupade över ungefär halva planen. Vinden, som kom kilande ur allén, där den lekt med de solröda löven som med gnistorna på en havsbukt, halshögg fontänstrålen och stänkte några blodiga droppar mitt i ansiktet på den orörlige unge mannen. Slutligen lät den, med en elegant virvelrörelse, några skrumpna löv visa vägen uppför ena trappflygeln. Ett av dessa flög t. o. m. upp och knäppte mot ett fönster.

Sjöö stod förlamad och förtrollad av stillheten och skönheten över denna plats, vars enskildheter han av skildringar kände, men som han ändå föreställt sig så helt annorlunda. Sådant var alltså ändå hennes rike, just sådant han ö n s k a t sig det, skogsprinsessans rike. Så tog hon alltså emot honom, när han tveksam, men driven av omotståndlig nyfikenhet, sökte henne på närmare håll. Han kände en hemlighetsfull glädje — lik dens, som vaknat ur en skön dröm och med häpnad finner den sann och värklig.

Han följde med ögonen löven, som rasslade uppför trappan. Var det en vink — varför inte lyda den? Varför inte alltid lyda impulsens vink? Varför inte käckt stiga på? Även med risk, att i nästa nu trollglansen skulle upplösa sig och slottet bli en krogstuga à la Alby hotell?

Hans steg knastrade i trädgårdsgruset och slogo mot trappstenarna med ett ljud, som upprepades av flyglarnas ekon. På plattformen tvekade han en sekund. Så öppnade han den bronsgallrade dörren och kom in i en mattbelagd korridor — för smal att kallas hall — från vilken en trappa och ett halvt dussin dörrar ledde till olika delar av det inre.

Ingen besvarade hans harkling. Han äventyrade

t. o. m. en liten stampning och en vissling. Något djärvare av tystnaden, krängde han av sig ytterrocken, placerade den jämte hatten på en krok och vandrade med långa, vägande, genljudande steg och lyftat, vaket och spänt ansikte till den halvöppna dörren i korridorens ända. Efter en fruktlös knackning klev han på.

Han stod i ett högt och rymligt gemak eller snarare i en mindre sal, i vilken dagern dämpad flöt in genom ena långsidans djupa, mörkdraperade fönstersmygar. Mitten — under ett par tunga gammaldags järnkronor — upptogs av ett klumpfotat ekbord, två av hörnen fylldes av skulpterade skåp och ett tredje av en modärn, svartlackerad flygel med — vevapparat. För övrigt kantades väggarna av ett par dussin vapenprydda ekstolar med lädersitsar, och ur skumrasket ovan ekpanelen blickade en rad mörka oljeporträtt i guldramar med svarta namnplåtar. Sidodörrar ledde till ett par smärre gemak.

Så när som på vevapparaten doftade allt här adel och gammaltid. Allt bildade en överraskande enhet. Nästan andaktsfull nalkades Sjöö ett av fönstren, vilkas ramar i hela dess tjocklek genomskuro slottsmuren. Här släppte panelen, som kanske var av senare datum, här blottades råa, grovrappade tegelmuren.

Vilka stenmassor krävde inte kampen för tillvaron i forna tider! Vår tid, som försvarar sig med pappersmassa, har svårt att förstå det! Albygårdens murar voro duktigt tilltagna. När de uppfördes, voro de ämnade att ta ilskan av kartaunbollar och skrotbomber. Kanske, där de voro mindre solida, än de syntes, omslöto de förvaringsrum för skatter — silverbägare, lübska gyllen eller inmurade borgfröknar.

Gammaltonen hade visat seg livskraft. Från det fönster, där Sjöö tagit plats, hade han en förvillande vy av en åldrig herrgårdspark i den smak, som för sekler sedan behärskade världen. I riktning mot salens mittfönster klövs höstprakten av en rak och stel allé, murad av höga, kvadratklippta häckar, vilka mittvägs vidgade sig till en rundel kring en damm, i vars medelpunkt en vattenstråle sprutade ur gapet på en bronsdrake. Bortom rundeln lupo häckarna åter parallella, tills de avslötos med klippta trädpyramider, vilka likt dörrstolpar inramade en ännu blommande rosenvägg, som lutade sig mot åsen. Dessa bibehållna partier läto en sluta till parkens forna tillstånd, men av övriga bärsåer, pyramider, grottor, labyrinter, klippta och dragna efter geometriska linjer, återstod blott materialet. Den stela tukten hade övervunnits av tiden och liknöjdheten. Större delen av parken låg förvildad, förvirrad, sammanvuxen i okuvad och ostyrig yppighet.

I solnedgångsljuset, som speglades över åstopparna, medan parken därunder började blåslöjas, flöt fönsterbilden emot den unge mannen som ett stycke framtrollad overklighet. Var alltsammans en hallucination, ett slags hjärnfilm, spelande mot åsens kala bakgrund? Var detta en omgivning åt patron Munthe, skojaren, slagskämpen? Besatt mannen i alla fall så mycket skönhetssinne, så mycken pietet?

I detta uråldriga slott, bland dessa minnen och anor, härskade en uppkomling, en rikvorden skogstattare!

Sjöö vände sig om. Salen var fortfarande människotom. Han närmade sig en av dörrarna. Även sidogemaket var tomt. Men det rummet värkade nykt-

rande. Där inne hade man lättare att tänka sig den nuvarande ägaren. Det rymde en del räster av ett vapenprytt ekmöblemang, som uppblandats med modärna skrivrumsmöbler i mahogny. Skrivbordet såg ut att vara nytt, i alla händelser var det orört. Bläckhorn utan bläck, pännskaft utan pännor, underlägg utan plumpar utrustade detta blankskinande lyxbord, där cigarrkopparna tycktes vara det enda, dagligdags använda. Väggarna smyckades av tobakspipor, jaktgevär, färglagda chansonetter samt valda urklipp ur Nya Nisse. Prunkande vräkighet och undermålig smak utmärkte patron Munthes antagligen s. k. arbetsrum.

Liksom uppvaknande återvände Sjöö till riddarsalen. En instinkt drog honom till motsatta sidogemaket. Även det var tomt. Vid första blicken skrek det ännu våldsammare mot den högtidliga salen. De många brokiga kuddar, överdrag, bonader, med vilka det var hopat, ledde tanken till ett orientaliskt museum. Den närmare granskningen fann, att liksom detta ännu ett angränsande rum, till vilket dörren stod på glänt, var hållet i allmogestil — denna stil, som målar en så egendomlig kulturell kretsgång. Grön-, röd- och blåmålade stolar med utskurna stöd, långa soffor med färgrika kuddar, bord med granna dukar, målade krus, fyllda med blodbok, höstsyren och prästkragar, brokiga mattor, vävda bondgobelänger, överhängda med inramade gratulationer, bjärta förhängen för dörrarna — sådan var inredningen. Även fönsterdjupen voro möblerade, nämligen med bänkar och pallar. Gardinerna, som lupo på metallringar och kunde knäppas samman från ovan till nedan, skulle i ett nu kunna förvandla fönstren till små underliga dockrum.

Praktfullt var det hela, men av en barbarisk prakt. Ofrivilligt länkades blicken till sceneriet utanför fönstren. Skogen klättrade ju från åsen in i trädgården, skogslandet, barbariet på andra sidan höll på att erövra ett stycke av kulturens gamla mark. Och härinne — det var ju skogens färger, skogens smak, skogen själv, som växte och blomstrade i de gamla slottsgemaken. Det var höstskogens röda och gula löv, gyllene ormbunkar och brinnande alstubbar. Det var vävnader sådana som de gistnade skogstakens, kuddar sådana som mossans och svamparnas, dukar och mattor sådana som det lagrade lövtäcket under bokarna. Det var skogen, och detta måste vara skogsprinsessans kammare.

Kritikern inom honom började göra sig hörd. Familjen Munthe — om det nu var någon familj — var helt enkelt en förolämpning mot det gamla slottet. Hur hade inkräktarna satt sig fast? Hurudan man hade han varit, gamle Meier, förre ägaren, fadern till ett dekadansexemplar?

Som vanligt, följde hos Sjöö bakslaget tätt i hälarna på känslorörelsen — —.

Just som förtrollningen höll på att lösa sig, spratt han till för en röst, en kvinnoröst, samma melodiska, men litet hesa klang, liksom gula tonfärg, han mindes från skogen — så var spökeriet där igen och han själv i sin inbillnings bann, i höstskogen, i skogsprinsessans rike.

Rösten — den klang ur närheten, den sjungande måste befinna sig i angränsande rummet — rösten småsjöng eller mässade, som en präst de melodramatiska delarna av altartjänsten, småsjöng något slags ord till något slags melodi, bäggedera troligen ögonblickets

barn. Fast Sjöö varken hade syster eller fästmö, anade han, att detta var en rätt naturlig syssla för det drömväsen som kallas kvinna.

Oridderlig, som han fann lyssnarens roll, var han alltför nyfiken att nännas genast ge sig tillkänna.

Tyvärr var det omöjligt att urskilja orden.

— »Paris», jo, alldeles bestämt lät det som »Paris» — »Paris», sjöng hon, två, tre gånger — vad ville skogsbarnen egentligen Paris?

Själva ordet hade fått en tarvlig biton — förde tanken på Läns.

Ovillkorligen undslapp honom en lätt hostning. I detsamma tystnade sången. Efter en andlös liten paus hörde han frågan:

— Är det mamma?

Det fanns alltså också en patronessa. Han hade hittills inte tänkt över den möjligheten, han mindes inte, att han hört henne nämnas, men så hade han inte häller tagit det så noga med Meiers ordsvall.

— Det är kandidat Sjöö, svarade han något tveksamt.

— Vem?

Det var tyst en minut. Så knarrade den misstänkta dörren, och in gled, undrande och spörjande, — Hon, hon själv i sin brokiga vildskogssmak. Denna gången i gult, vilket väl framhöll det mörka huvudet.

— Mitt namn är Sjöö, sade han, lärare i Alby samskola. Stadd på en liten tur, kom jag ihåg patron Munthes påstötning för några dagar, veckor sedan —

Sjöö höll upp, tystnaden blev minutlång. En förvånad sidoblick upptäckte snart orsaken. Flickungen stod blossande och tårögd. Minsta rubbning i läpparnas läge skulle släppa lös en hopbiten, hysterisk

flickmunterhet. Hennes ena hand grep hårt om en soffkarm, barmen skakade av tyst skratt.

Han kände sig inte förlägen, bara förnärmad.

— Vänta mig du, tänkte han, du behagar finna mig löjlig, i dag som i går i ådalen — men jag har väl förr uppfostrat skolflickor.

Han stod och retade upp sig, hans avståndsbeundran lämnade honom fullständigt i sticket.

— Såå, sade han högt och med hånfullt understruken skärpa, så fröken svärmar för Paris?

Det syntes träffa. Stenkolsögonen blixtrade, det elektriska glittret tändes, samtidigt sjönk ansiktsfärgen.

— Jag hörde er sjunga nyss, fortsatte han skoningslöst, ni ville allt bra gärna till Paris? Eller har ni redan varit där?

Hon fann sig med en skolpojksgrimas.

— Nej, men kanske det blir av till våren. När pappa får sålt skog.

»Sålt skog»? Det lät som en saga — en inte riktigt så vacker som den han tänkt sig.

— Meier ville bjudit mig i somras.

»Meier»? Det frös till över hans ansikte.

— Jaså, sade han kallt, varför fick inte Meier det nöjet?

— Nej, kom det fullkomligt obesvärat, jag slog opp med honom i augusti.

— Förlåt, sade han, en hårsmån blidare — men varför skrattade ni egentligen åt mig nyss?

Hon satte sig självsvåldigt på närmaste soffkarm. Handen lekte med ett dukstycke, medan hon med ett spotskt smålöje såg ut genom fönstret.

— Jag minns inte, sade hon. Det var väl åt

något lustigt ni sa. — Känner ni Alexander Meier, frågade hon i samma andedrag.

Sjöö fick för sig, att det hela hade sammanhang. Kanske någon ny »historia» av stationsskrivaren?

— Ja, han skall ju vara barnfödd på slottet, frågade han i plötslig erinran.

— Hans far och farfar ägde Albygården. Alexanders far vanskötte den alldeles gräsligt. Han kunde inte behålla den — somliga sa därför att hans far bedrog baron Gyllenhöök.

Läraren förnam med tillfredsställelse, att familjen Meier för tillfället befann sig i onåd. Men glädjen blev kortlivad.

— Jag tyckte rätt bra om Alexander, sade den unga damen oförbehållsamt, liksom på trots, föreföll det Sjöö — men mamma kan inte tåla honom. Mamma är född Gyllenhöök.

Fröken Munthe iakttog med spefull liknöjdhet värkan av den senaste upplysningen. Sjöö nickade stum. Hans uppspärrade ögon sågo som i eldsken det gamla slottets historia. En utarmad och bedragen adelsfamilj, en otrogen gårdsfogde, och så vidare: ja, ägaren före Meier hette naturligen Gyllenhöök? Fröken Munthe bejakade hans fråga.

— Alexanders farfar var baronens förvaltare, och när unge baronen fick gå ifrån godset, köpte förvaltaren det av agenten. — Så att det är inte mer än rätt, tillade hon, att vi nu ha det.

— Hm, mumlade Sjöö.

Tattarpatronen hade alltså förstått besmycka sin inkräktning. En född fröken Gyllenhöök hade nedlåtit sig — för att få återvända till fäderneborgen!

Det var nu lätt att förstå, vem som frälsat riddar-

salen och parken. Men också, att den, som räddat dem, inte var enväldig på gården.

— Att fru patronessan inte tycker om Meier, finner jag ganska förklarligt.

Han hade sagt dessa ord i en ofrivilligt vördnadsfull ton, som genast väckte unga frökens munterhet.

Han smittades. Egentligen voro de båda lika skrattmilda, det var alltid en likhet, menade han. Men han skulle inte länge behöva undra över, vad hon skrattade åt.

— Inte för att någon här i huset, sade hon muntert, fäster sig ett dugg vid vad mamma tycker. Men pappa och Alexander hade blivit ovänner om affärer, och då blev pappa våldsam — som ni vet han brukar — och körde ut honom. Inte vet jag, hur det gick till, Alexander är ju alltid hygglig och säger aldrig emot. Jag tycker bra om Alexander. Han är så trevlig och skojig och aldrig snål. Var gång vi varit i stan, har han bjudit. Han är inte rik, men han har en morbror i stan, som ofta hjälper honom med pängar — och när vi gifta oss, så har hans morbror lovat bekosta vår bröllopsresa och — nej hu då, så jag pratar! Vad skall ni tänka om mig?

Hon avbröt sig och lyfte med kokett blyghet ett par bedjande vitor mot honom, där han ännu stod stödd mot stolsryggen. Han visste värkligen inte rätt, vad han skulle tänka, men kände ingen lust att släppa tråden.

— Ni skall alltså ändå gifta er med Alexander, frågade han med ett tvunget leende.

— Kanske, sade hon kort. Och därpå, omedelbart: För rästen kvittar det, vad jag låter er tänka. Ni vet

nog ändå av dem nere vid torget, hurudan jag är. Åh vet ni, jag hatar dem nere vid torget. Det är inflyttingar från slätten och sladderhjon allesamman. Oss på gården ha de så mycket att syssla med. Både Läns och knallen, men i synnerhet läsarna. Pappa är ju lätt att reta, men alla ska de också retas med honom. Och så att han slår mamma — varför ska de också alltid pika honom för hans släkt? Det är inte alla, som kan heta Gyllenhöök — eller hur?

De barnsliga slutorden fingo en omotståndlig troll-klang av hennes underbara organ. Sjöö lyddes och tjusades. Han hann inte djupare begrunda den själv-kritik familjen Munthe underkastades.

Efter en minut fortfor hon med en oemotståndlig blick:

— Ni har väl också hört sägas, att jag blivit bortkörd från flickläroverket i stan i våras?

— Åh nej, frågade han, mot sin vilja uppfattande hennes ord som en tillståelse.

— Det är inte sant, försäkrade hon och slätade mekaniskt några rynkor på klädningen. Det är inte sant. Vem har sagt det?

— Ni själv, svarade han, ännu misstrogen, jag har aldrig talat med någon om er. Jag har gissat mig till, vem ni var. Med undantag av Meier, som gunås är min bordskamrat, talar jag inte med en människa nere vid torget.

— Inte? Värkligen?

Hon klarnade med ens.

— Vad tar ni er då för, när ni är ledig? Lund-ström satt alltid och söp nere vid torget — när han inte söp nånannanstans.

— När jag inte läser, strövar jag omkring i trakten. Jag ser mig om i er vackra bygd.

— Ser er om, härmade hon, uppriktigt förvånad, vad finns här att se?

— Det frågar ni — ni som är —?

— Vad nu då? Vad är jag? Jag vill veta det. Vad är jag?

Sjöö rodnade, han förutsåg ett nytt skrattutbrott.

— Ni är skogslandets prinsessa, ni är skogen själv.

Då hon inte skrattade, endast lutade sig fram och förvånad såg än på, än förbi honom, tog han mod till sig och fortfor. Som hon satt där uppkliven på soffans sidokarm som i en damsadel, med ena knät över det andra och de tomma händerna i skötet, var hon förtrollande.

— Ser ni, sade han med en lätt röstdarrning, jag är ny i skogsbygden. Jag är född nere på betslätten, vid en stadsgata, och stan är sig lik alla årstider. Det är första gången jag sett skogen i höstprakt, det liknar ingenting i stan, och det — gör inte häller ni. Ja, jag vet — tillade han liksom för att trösta — ni svärmar för Paris. Men ser ni, skogen och ni, ni höra nu en gång samman. Ingenstans är ni så vacker som i skogen — och här, tillfogade han hastigt. Men ni har ju också fört skogen med er hit in.

— Jag förstår inte, sade hon med en outgrundlig min, som både kunde betyda intrāsse och missnöje, kanske också en svag misstanke.

— Ni förstår inte, sade han brydd. Hon förstod ju inte, vad sedan?

— Ser ni, jag nekar inte, att jag kommit till Alby med en fördom. Men skogen börjar vinna mig

för sig. Jag börjar rättnu älska skogen. Det synes mig, att den har en själ, en lika outgrundlig, skiftande själ som kulturslätten, bara friskare, ursprungligare, vackrare. Löven det är skogens tankar, färgerna skogens känslor, och i bladfallet är det både jubel och jämmer. Skogen, det är ett folk av träd, av varelser, ja, den är, strängt taget, en mängd folkslag, alla i krig med varandra, men sammanhållande mot oss därutifran, mot slätten och kulturen. Mot skogsfolket tågar betfolket, mot skogsborna slättborna. Och vet ni, när jag går i er höststrålande skog och ni kommer emot mig, i samma färger som skogen, frisk, vacker som skogen, då —

— Ptro ptro ptro, halvsjöng hon med en spotsk min, akta er, härnäst ni möter mig i skogen, att jag inte släpper Leo lös — eller Tiger, han är vildare! Alltså jag är ett skogsträd och passar inte i Paris!

— Det har jag inte sagt, sade han förlägen och med halv röst, jag har inte sett er i Paris — jag trodde, ni hade någon mening med färgerna härinne.

— Färgerna?

Hon såg sig runt med en snabb blick.

— Jag tycker om färg, sade hon trotsigt, mycket färg och frågar inte efter smaken nere vid torget. Färg, det är just, vad dom inte kan tåla, bönderna härute — hela livet är färglöst, odrägligt färglöst här. Ah, om jag kunde komma till Paris — till Paris i morgon, sak samma hur och med vem!

Sjöö kände en lätt hjärtklappning vid detta inblancoanbud. Tyvärr var han för fattig att ens k u n n a begå galenskaper. Trotset klädde henne nämligen.

— Bara därför kunde jag gifta mig med Alexander,

fortfor hon. Ah, jag kan mycket. Ni säger, ni har inte hört något om mig. Ni tror mig kanske om idel gott. Jag är förskräcklig, vild är jag, inte hygglig som någon av era bekanta. Efter ni inte förut vet det, så kan ni få veta det nu: jag blev relegerad från flickskolan i stan. Det var orättvist, orättvist — jag känner en mängd av flickorna, som inte var en bit bättre än jag, fast dom kunde smyga och hyckla — var det inte orättvist?

— Jo, samtyckte han utan att veta, till vad, och utan att märka motsägelserna mellan hennes ord. Han visste bara, att hon var något av det vackraste han sett, att hennes läppar lockade, och att hon förstod använda sina ögon.

Hon sneglade på honom med en halvt orolig, halvt kuvande blick.

— Ni frågar inte, varför jag blev bortkörd. Ah, ni vet inte, vem jag är.

— Ni är Skogsråt, sade han i stilla hänryckning.

— Skogsråt, återtog hon förtrytsamt och slog kokett efter honom med duken, hon höll i handen.

— Er kan man ju nåt så när tala med, medgav hon, i det hon började syssla med sitt hår — kanske för att visa sina armar. Men ni är inte så trevlig och livad som Alexander.

Sjöö hann knappt förarga sig över jämförelsen, ty i detsamma lyfte hon lyssnande sitt kraftiga huvud och halvropade:

— Tyst, nu kommer pappa! Kom, så ta vi emot honom på gården. Han har varit ute i betorna.

Den unge läraren hade värkligen nyss hört hundskall. Måhända missförstod hon hans min, ty hon tillade halvsjungande och nästan hånfullt.

— Kom med, kom med, om ni inte är en likadan hare som Lundström!

Därmed dansade hon ut ur rummet, och han följde tätt i hennes hälar. Han beundrade hennes rygg, som var rak och ändå fyllig, mera bred än smal, stark och välformad. Den smidiga halsen i ringningen gled i färg nästan omärkligt över i klänningens, som bröts av ett svart pärlgarnityr, vilket också i en glittrande snibb föll ner öfver barmen. Hårknuten, yppig och djupblå, förstärkte intrycket av ung, nyssutsprungen kvinna, medan gången, bred och framåtvägande, fick en att tänka på en grönt okynnig pojke.

Hon nästan flög genom salen och korridoren och for i få språng utför trappan. Sjöö följde henne med mera dämpad iver.

Från trappgolvet såg han just patronens häst föras ut i ladugårdsporten och Munthe själv, omdansad av två jättelika, eldbruna, svartryggiga hetshundar, kamratligt nicka mot sin dotter. Patronen var en välbyggd, ståtlig man i sina bästa år, och riddräkten klädde hans starklemmade kropp utan att förtaga det simpla intryck man fick av människan. Han hade en egen vana att stundvis hålla hakan ned mot bröstet, så att skäggspetsen och hårvinkeln skarpt flikade kravatten och pannhyn, medan huvudet liksom sjönk in mellan axlarna och syntes mindre, än det var. Därav slöt man redan vid första blicken till något opålitligt i karaktären — läraren fann honom i sådana ögonblick likna en stor, klipsk kråkfågel.

Sedan far och dotter växlat några ord, vände de sig mot trappan, väntande, som det föreföll, att den unge mannen skulle närma sig.

Omisstänksam kom han också emot dem, run-

dande rabatten, tittande i marken och läsande över en lämplig inledning.

I ett nu skymde en skugga för kvällsljuset, och en förlamande tyngd föll över hans båda skuldror. Han bet samman tänderna om ett rop: en av de väldiga engelska hundarna stod med tassarna på hans armar och andades honom vittandad i ansiktet.

Just som han ville svikta, hörde Sjöö det kända flickskrattet, och det första, överraskade ögonblickets förskräckelse förvandlades i förbittring.

Det var så hon velat pröva, om han liknade Lundström. En kraftvåg genomilade honom, ett slags viljevanvett grep honom. Innan han hunnit besinna sig, högg hans högra hand, den enda fria, likt en järnklo om en senig strupe. Som en spänd båge rätade sig den spensliga kroppen och föll handlöst framåt, därmed vägande hundens, som vacklade vid detta motanfall. De glupska käkarna smällde ihop tätt framför hans ansikte, men strupgreppet var för fast. Skrivarfingrarna klämde till, så att de vitnade. Hundgapet, dreglande och flåsande, började kippa som en gäddas på landbacken, medan vitorna vändes uppåt och tassarna skälvde. En kraftig knuff, så tumlade kreaturet besegrat på sidan.

Anfall och försvar hade varit ett ögonblicks värk. Av utropen förstod Sjöö, att värdfolket låddes överraskade och sökte gripa in. Men patronen hade arbete nog med den länkade hunden, som tjöt av iver att ila kamraten till hjälp. Gårdshörnen ekade av hojt och skall. Läraren fann mitt under striden ro för den iakttagelsen, att Hillevi Munthes vreda små skrik förvillande liknade vildgåsrop.

När hotelser inte beto på Leo och Tiger ännu gav

patronen att sköta, slängde han, med fara att träffa den han ville undsätta, sitt ridspö mot kämparna. Spöt uppfångades av Hillevi, som i det ögonblick Leo redde sig att på nytt störta över Sjöö, slagfärdig sprang fram mot djuret. Leo var nu besinningslös och skulle inte ens skonat sin fröken. Hornhinnorna glänste blodsprängda, som blodhunden reste sig på bakbenen. Då möttes han av spöt och raglade åt sidan, steg, störtade till angrepp, smällde med käftarna, tjöt, vek tillbaka, rusade fram — ramlade till sist omkull och stillnade som en död, som en köttklump, framslängd på en slaktares disk. Den flinka handen hade vänt silfverkryckan till.

Lärarens spänning hade nästan varit större, än då han själv var i kamp. Nu började han medvetna till. Scenen var underlig nog. Det var samma slottsgård, som nyss legat i sagostill väntan. Springbrunnsstrålen silade och sorlade, nu aftongrå i trädskuggorna. Alléen susade ochförtonade mörkblå, blott topplöven glödde som eldkol. Och över huvudbyggnadens skugga steg fladdrig kvällsrök ur kalkglimmande skorstenar. Patron Munthe lutade sig med hunden nummer två, som ursinnigt skällde, vid halsbandet, över den illa tilltygade Leo. En stalldräng, som fundersamt kliade sig under mössan, var i sävligt antåg, och ur gårdsporten bligade fliniga ansikten in på uppträdet.

Sjöö, som fått sitt skjortbröst tilltufsat och dregel, grus och hårtestar på sin svarta rock, stod ännu och frågade sig, vad som varit meningen. Han hade fått ett påtagligt bevis för, att ryktena om hundarna voro sanna. Något hade ohjälpligt avlägsnat honom från föremålet för hans plötsliga svärmeri. Hon var en

vildinna, och hennes behandling av Leo ingav honom en avsky, som bevisade, att han bar slätten i blodet.

Han mötte hennes svarta, skyggande ögon och tänkte:

— Hon är sin fars dotter. Gud vet, vad det bvket vore i stånd till?

Han tillät i alla fall, att hon egenhändigt dammade av honom. Han kände en liten ilning vid varje beröring och smektes av hennes ord, hur välförtjänt ångerfulla de än voro.

— Vad ska ni tänka om mig? Jag menade det inte, men det var i alla fall min skull.

Hon tillade:

— Men vet ni, vad ni är stark — och vad ni var vådligt stilig!

Han kände sig, besynnerligt nog, fylld av en ljuv, tacksam glädje. — Men han kunde inte neka sig några harmsna ord till patron Munthe.

— Måtte vara en hygglig länsman, sade han, som låter sådana vilddjur gå lösa.

— Länfman?

Munthe, som trevat över vartenda ben i hundkroppen och funnit, att Leo på sin höjd skulle komma att linka ett par dar, reste sig hastigt.

— Va fafingen, frågade han, med komisk förvåning, vem har fmutfat ner kläderna på det vifet? Var det du, Leo, fy fkam dej! Tag Leo me' dej, Ola, och ge'n middefmålet. Han har hållitf me' mej på egendomen hela dan och inte fått mat, ftackalen! Men han ville ju bara hälfa på, bara hälfa på — han är inte allf arg av fej!

Den sträva rösten sökte förklädnad i en len smeksamhet, som på Sjöö värkade hemsk. Stämman, den

spelade enfalden i det hårda, listiga ansiktet, de bevekande handrörelserna förde en i tankarna ett rovdjurs förställning, jaktkonsterna hos en fredlös skogens inföding.

— Vi ha hållitf i betorna ett par timmarf tid, och få blev Leo fulten. — Han ville bara hälfa på, bara hälfa välkommen — kandidaten var ju främmande, hade inte fett kandidaten förr, nu minnf han nog. Fa få, få, valpen, gå nu me' Ola! Rör på fkanken, Ola latmånf! Puff på'n, Tiger! Va gapar ni efter, ert följe? Puff på dom, puff på dom, Tiger!

Sjöö hade sett och hört nog. Patronens motsägelser övertygade honom inte, han beslöt bryta upp och gjorde min av att ta avsked. Det rågade måttet att nödgas se en vild och utsvulten hund, av husbonden själv hetsad i hälarna på hjonen. Från ladugården hördes tydligt både skall och skrik. I porten försvann just svansen av Leo, som gnällig och halt släpades ut av drängen.

Men nu blev patronen först ivrig.

— Komma fulten och ftött från Albygården? Kommer aldrig i fråga. Vi fka då både ha fupé och fampanj, det kan jag lova. Fefå —

Munthe lade armen om lärarens skuldror och skakade honom vänskapligt.

— Inte vara fticken, kandidaten, vi fka nog bli goda vänner. Kandidaten är en fin karl, fåna är alltid välkomna på Albygården. Gå utan att fett nånting? En annan dag fka vi ut och fe på betorna tillfammanf. Jag var den förfte fom började med betor i Alby. Gå utan att ha fett Albygården? Fefå — fefå? Fäjer du ingenting, Hillevi?

Hillevi sade värkligen någonting. D. v. s. hennes

läppar tego. Men hon kunde tiga omotståndligare, än andra talade. Hennes ögon — dessa ögon, som tycktes rymma oändligheter, vilka aldrig fingo uttryck i hennes naiva vardagsprat — hennes ögon hade talat, och Sjöö var i själva värket redan övervunnen.

I detsamma fick slottsherren en idé. Som han tittade uppåt fasaden, råkade ögonen fortsätta mot tornspiran, vars äpple just nu glödde moget i kvällssolen. Det liknade en glödgad kula, av en osynlig fiende slungad upp över slottet.

— Kan väl minftingen titta ett flag på utfikten, sade patronen, kom och titta på utfikten — finnf inte maken till utfikt i hela Alby förfamling.

Läraren behövde inte längre trugas. Hillevi övade en magnetism, som han förvånades över, men alltför gärna lydde. De tre kommo under läspningar och artigheter uppför trappan, genom korridoren till andra trappor, gångar, svalar och trappor, där det var lika mörkt som i Hillevis ögon. Och ännu vilse i de senares mörker, spratt kandidaten till, vid det en lucka stöttes upp över hans huvud och han och hans sällskap stodo där högt uppe i den genombrutna, vindspolade tornkammaren. Det var trångt om utrymmet, plattformen hade med nöd plats för dubbla antalet.

Närmast under bröstvärnet blånade skiffertaken och stego längre bort ladugårdens bronsmörka tegelryggar. Alléen öppnade sin raka, trädomvirvlade spricka, som lik en bresch klöv skogsmuren i två halvor. Men lik en väldig befästad stad, ett befästat rike med tinnar och torn och murar och gravar låg skogslandet där nedanför. Mörker fyllde åkersänkorna, ängsgladen och mossdälderna. Hus och gårdar grodde samman med den grånande skogsskymningen. Blott

de högsta trädtopparna buro ännu landskapets värkliga färg. Likt spiror eller väktarhjälmar speglade de ännu den solfallshimmel, som rodnade och speglades därute, där skogen tog slut.

Ja, ty därute i solen, i en halvbåge upp emot synranden — Sjöö kände sitt hjärta klappa fortare — där låg, strimmad av dalrynkor och pilevallsstreck, täckt med gårdar och kyrkor och byar, med smådungar, dammar och åvatten, som ett främmande rike, som ett stort vapenglimmande läger, den oändliga, skörd- och människobärande slätten.

Solen, som nyss stått hel och rund, dalade snabbt bakom jordranden, ännu kupig, röd och stor, ej olik en väktarfackla, som glittrade och lekte i tusen små gnistor. Dolda vatten flammade till, ett här, ett där. Fönstren i gårdarna lyste upp. Kyrkornas vithet skärptes till guldskimmer, överströmmades med blod. Skorstensrökarna i fjärran viftade som svarta, vajande plymer i slättens doftande vind.

Djupare och djupare sjönk solen, vandrade facklan; så skulle den vandra hela jorden runt och överallt möta slätten, kulturen, det nya riket, vars innebyggare kunde skryta av, att deras sol aldrig gick ner. Nu försvann facklan, sista glimten försvann och samtidigt tändes det i byarna i långa fönsterrader som otaliga glimmande vakteldar.

Fukten svepte kall, ångan steg och ringlade. Hela skogslandet låg som en mörk, kompakt, obestiglig mur. Men nedifrån, utifrån böljade betdoften starkare.

De långa, snörraka lederna, betplantorna i höga, frodiga höststånd, i många små kompanier, i täta regementen, var det inte slättens soldater inom skogens murar?

Och medan patron Munthes siffror gledo hans öron förbi, vidgades lärarens ögon mot den fantastiska, nästan kosmiska synen. I skymningen växte gestalterna i tornburen och blevo hamnar, sinnebilder, skogstroll i kamp mot det framträngande nya, fast med det nyas trupper i sin sold. Deras skugga låg över trakten, deras profiler fingo skogens mått och växte samman med natten.

Den unge kandidaten ryste i kylan eller vid beröringen med Munthes hand, som just slog honom på axeln, medan den sträva rösten läspade:

— Och fedan foffat och chilifalpeter och få vidare och få vidare — och nu, ta mej fafingen, går vi ner och tar ett glaf fampanj, för nu drömmer kandidaten om fin kärefta. Kom få!

XI.

Med en »fegar» mellan fingrarna intog Sjöö en likgiltig, tämligen hemvan ställning i det erbjudna soffhörnet. Mitt emot honom, med det dukhängda sidobordet mellan dem, slog sig värden ner i väntan pa vinet.

Munthe knäppte med de stora fingrarna ett par kvarglömda korksmulor från duken, sag sig med välbehag omkring på den smaklösa lyxen och drog några snabba, ivriga bloss på gördelcigarren. Det avlägsna rasslet av brickor och glas klirrade lovande genom tystnaden.

Hur hade egentligen denne dräng bragt sig till höganbords i Gyllenhöökarnas borg? Meier, förvaltaren, hade rätt och slätt stulit sig till ett herregods. Men var — om han inte stulit dem — hade denne skogstattare sina pängar och sin egendom ifrån?

Sjöö föresatte sig att närmare utfråga stationsskrivaren, som säkert skulle bli tacksam att få berätta. Om det inte just var sanningen, det han hade att förtälja, så var det väl en ledtråd till sanningen. Gåtan Munthe började på allvar sysselsätta fantasien.

Fantasien, det var just ordet. Patronen vädjade först och främst till fantasin. Det var hemlighet omkring honom, men inte bara i historisk mening. Det utgick från honom en sugning, som sysselsatte ens fun-

deringar. Fanns han i rummet, måste man se på honom. Talade han, måste man höra, hur likgiltiga man se'n kunde finna orden.

Läraren iakttog honom från soffan. Vägen från tornet till skrivrumssoffan hade återfört hans unga inbillning till värkligheten, lampljuset hade krympt in på skymningens jättemått. Men i den nyvunna säkerheten började han på nytt anfäktas av oro. Glasrasslet var honom välkommet, ty han översmögs stundom av en vidskeplig känsla. Det förekom honom oförklarligt, hur en obildad man kunde öva denna sinnesmakt. Där Munthe utbredde sig över arealer och beräkningar, liknade han en mörkhyad trollkarl under sin besvärjelse.

De hårda, matta ögonen behöllo oföränderligt samma uttryck, hyn var ständigt lika blekt bronsgul. Men läppar och bryn, gipor och tonfall ryckte, böjdes och skiftade lika ständigt. I det huvudet låg ingen själ i sömn. Där rådde otröttlig och ödesdiger värksamhet. Där var ett kaos av drifter, hugskott, beräkningar, förslag, nycker, utvägar. Ansiktet speglade jämt, men så betydelsefull tycktes ibland spegeln i förhållande till det den öppet utsade, att den ej tycktes förråda något. Bakom läspningar och grimaser, bakom orden fanns något annat och mera. Men för den, som inte uppfattade orden för läspningarna, kunde minspelet te sig som ansiktskramp.

Sjöö var glad att höra glasslamret närma sig, att märka sig ha folk i närheten. Där han satt inkrupen i soffan, lät han inte en stavelse, inte en min gå ifrån sig.

— Kanfe, medgav patronen, kanfe det gick i två firkelafoner. Men vänta bara — han fom fka efter-

träda Feverin — är han en förftåndig karl, få flutar han — eller börjar han, ta mig fafingen, inte me betor. För förfta gången får han, ta mej fafingen, mafk i dom. Få fant jag fitter på min ftol, han får mafk i dom, ta mej fafingen, får han inte rundmafk! Få föter Feverin, den fkojaren, fitt jordbruk.

— Feverin är en fvinhund, en fabla förbafkad mullfork är han, han har fnart ruinerat egendomen för greve Heideck, det afet. Feverin, den fälmen, delar ut arrenden, fom om han var greven fälv och inte en lyckfökare, en utländfk landfvägfriddare, den danfkeradden.

Sjöö måste dra på smilbandet. De starka orden klingade lustigt i tattarpatronens mun. Kanske gällde hans leende också fröken Hillevi, som, mindre pojkaktig än annars, svävade in över tröskeln med champagnebrickan.

Det tillfälliga allvaret klädde henne, det gav henne en oväntad värdighet, som kom en att tänka på längst förgångna tider. Så kunde en av slottets forna adliga fröknar kommit anstigande — så föga den svarta Hillevi liknade en blond borgfröken.

Patronen afbröt sig och sände sin dotter en belåten blick.

— Det är rätt, Hillevi, färvera du, få fmakar det bättre — hehe —! Men annarf är det äkta vara. Inte famma — hehe — fom på hotellet — hehe — fafingen häller!

Hillevis vackra, kraftiga fingrar slöto sig kring flaskhalsen och vredo vant och lyckligt ur korken. Skummet föll i glasen, utan att en droppe spilldes. Patronen följde leende alla hennes rörelser. Nästan i takt med flaskans bugningar sade han:

— Import — direkt — från — Parif!

Sjöö såg upp vid tonfallet. Också fadern hyste samma vördnad för den franska huvudstaden. Eller var det bara för det franska vinet? Som en saga låg den därborta i det obestämda fjärran och lockade stora barn, städernas stad, nöjenas, vinets, kvinnornas, kulturens stad — barbarernas ideal, Paris!

— Fkål, sade patronen och lyfte glaset, och välkommen till Albygården! Nu lägga vi bort titlarna mefamma, få är det gjort! Roligt få fe dej här — roligare näfta gång, fkåla me', Hillevi! Du fom är värdinna — min huftru är för jämnan i hufhållet! Fkal!

Sjöö erfor en underlig känsla, det var första gången han drack sådan vara. På fastande mage värkade redan första klunken. Varje droppe var glädje. Endast doften var rus. Själva silet var högtid. Som vår steg det i själen.

— Ett glaf till — fkål bror — och få botten opp! Nu fka vi, ta mej fafingen, ha mufik! Fkål! Nej, fitt ftilla! Titta inte in i falen, för då är det inte roligt längre. Det låter bäft på avftånd!

Munthe stegade ut i den mörka riddarsalen, medan hans dotter kastade sig i en länstol och brast i ett pojkaktigt gapskratt, som hon blott till hälvten kvävde i en kudde.

Hon hade redan tömt två glas, patronens sista bekännelse lät också uppriktig.

Även Sjöö kände sig upprymd. Han var glad att ha äventyrat besöket — där satt ju äventyrets prinsessa.

Han var glad att dricka ädelt vin, värkligt vin — hur ofta har en fattig student råd till det?

Han var glad — varför — ja, varför var han glad?

Så fri från bekymmer, så sjungande, pärlande glad. Om det också lät »bäft på avftånd», så gjordes det i alla fall musik därinne, flygeln klingade kraftigt och välstämd. Aldrig hade toner dansat så unga och friska, så smeksamt ljuva.

Vad var det han spelade? Lugn vilar sjön — vars tjocka känslosmet alltid äcklat Sjöö, ett hopkok av allt oäkta, sötsliskigt och klibbigt, en komposition av någon gammal ungkarl och beräknad för en publik av gamla ungmör. Och nu överraskade han sig med att tåras.

I nästa nu spelade Munthe upp Marseljäsen. Redan första takterna väckte alla räster av studenthänryckning, alla studieårens minnen, förstamajtalen, de röda fanorna, de legendariska skildringarna från Bastiljens och Bergets dagar. Marseljäsen spelades ju nu också i ett riktigt gammalt adelsslott. Anporträtten lyddes förfärade till revolutionens toner. Och en lågättad man, en ättling av en föraktad ras, nu ägare till en herreborg, satt som speleman i den ekande riddarsalen.

Marseljäsen övergick i Vår Gud är oss en väldig borg. Ombytet skedde något plötsligt —. Men var inte också Luthersången en revolutionshymn? Abelards anslag brusade ju ut genom den tyska visans ackord.

Hillevi skrattade hädiskt — åt vad? Just nu kom också Sjöö att tänka på det. Spelemannen, den svartbleke godsägaren, satt ju därinne och — vevade som på ett positiv. Vevade som en vanlig positivhalare, och Sjöö och anporträtten voro hans publik. Han satt just nu och drog veven till Vår Gud är oss en väldig borg!

Fröken Hillevi skrattade, och Sjöö instämde, men det var ett nästan skamset skratt, champagnestämningen var förbi, rumsinredningen barbarisk, utanför fönstret rörde sig sorgset kronorna i den förfallna gamla parken.

Numret avbröts, utan att Sjöö hann med sin ironiska applåd. Röster talade därute, Munthe var inte längre ensam. Mellan hans högröstade, barska satser hördes en lågmäld, klanglös stämma, antagligen ett tjänstehjons, som mottog befallningar.

— Du fkriver, fom jag fäjer. Jag ftruntar i Feverinf föreningar. Får han inte arbetare, blir det hanf enfak. Jag har ftatare och torpare och drängar, få många jag behöver — fkriv å fäj, att mullforken fka inte rota i min jord, för då får han, hundarimej, en plog över trynet. Kom fe'n in och läf opp, vad du har fkrivit!

En dörr gick, och vevandet började igen, några takter endast på Lugn vilar, så slutade musiken, och patron Munthe kom raskt in i skrivrummet. Just som han steg in, viskade fröken Hillevi:

— Låt honom inte få er ställd.

Varpå patronen befallde:

— Mer fampanj, Hillevi!

Sjöö ryckte till vid varningen. Den var kanske behövlig, men syntes föga allvarligt menad. Unga fröken urkorkade just den andra buteljen.

Och patronens prat fångade igen hans uppmärksamhet.

— Du fka veta, att Feverin är med i föreningen, Fofterlänfka föreningen, du vet. Mycket fofterlänfk, den Feverin! Kan inte tala fvenfka, den danfkeradden, men den fofterlänfkafte kältring jag känner. Talar

jämt om landetf ftora minnen, vill, att fkolorna fka ge fritt på alla årfdagar, i fjor ville han ha barnen fria den funde feptember för å fira flaget ve Poltava, den rävnofen —

— Vid Breitenfeld, rättade Sjöö småleende, medan Hillevi fnös i dörromhänget.

— Han fa, ta mej fafingen, Poltava — Poltava, där Guftav Vafa flog galifierna — fom han nu vill importera. Hela högtiden var, att Feverin inte hade fått in rågen och ville ha barnen till hjälp me inhöftningen.

— Hm — hm — nå, lyckades det?

— Nä, gamle körkeherren ville inte. Feverin är inte go på körkeherren. Fe Berggren vill, att barnen fka gå fin tid ordentligt i fkolan — fåfom rätt och riktigt ä! Nu vill Feverin och hanfef förening importera galifier i hundra- och tufenvif. För å knäcka di fvenfke arbetarna, för Feverin kan inte tåla fvenfkar och inte tåla arbetare, för han ä inte fvenfk och har aldrig arbetat. Men fofterlänfk är han, fofterlänfk, få han ville ha hela lannet tomt på folk och han enfam kvar å regera över galifier. H e l a fofterlandet är h a n f, och ingen annanf — jord och luft och bröd och allting är hanf och fkogen och åkern, få fosterlänfk är Feverin. Bara folket är inte hanf och vill inte bli hanf — och därför fka folket ut, vräkaf från torpen och ftathufen och drivaf till ftan eller Amerika, få fofterlänfk är Feverin.

Sjöö kunde inte förstå, att fröken Hillevi hade något att skratta åt. Patronens ironi syntes honom sund och träffande.

— Fofterlänfka föreningen kan inte tåla fvenfka arbetare. För di är få hälfikef höga, herrarna, be-

varf. Hälvten är utlänningar, och hälvten ftaffherrar, fom aldrig fett en plog och inte kan filja en häfthacka och en fymafin. Jag, fom fälv är kommen från folket och förftår arbetarne, vill förftåf inte mina ftatare och torpare nåt ont, ingen kan fäja, att jag är en dålig hufbonné. Di fom fäjer det, di ljuger — ja, ta mej fafingen. Men gubevarf för Feverin, danfkeradden, och för di högfärdige adelfmännen —!

Patronen satt i sin iver och vinkade med glaset, utan att märka, att vinet skvalpade över och hans dotter skakade av kvävd munterhet. Ingen, inte ens Sjöö — så uppmärksamt lyddes han — lade genast märke till, att någon stod och väntade i salsdörren. Vid en vridning på huvudet upptäckte han på tröskeln en tarvligt klädd, blek och skranglig kvinna. Han tog henne för en hushållerska eller trotjänarinna e. d.

Nu fick också Munthe ögonen på henne och avbröt sig.

— Färdigt, frågade han i befallarton.

Kvinnan nickade. Sjöö såg nu, att hon hade ett papper i handen.

— Läf, befallde patronen!

Kvinnan läste, men vid organen och det vårdade språket blev läraren storögd. Han betraktade henne med stigande intrösse. Ja, hans intrösse var så starkt och hennes stämma så lågmäld, att han knappast uppfattade innehållet i det hon läste.

Hon hade en gång varit blond, men var redan delvis grå. Hon hade gråa, trötta ögon och ett par torra veck eller rättare hudstrimmor från näsvingarna till mungiporna och hakan. Hon var mer än enkelt, snarare torftigt klädd. Över den svarta ylleklād-

ningen bar hon en simpel grå sjal. Lindrigt framåtlutad tycktes hon liksom be om ursäkt för sitt intrång, och där hon stod i dörröppningen med pappered framför sig och mörkret bakom sig, kunde man ta henne för ett spöke eller en uttjänt kvinnlig kontorist, vilket man behagade — kanske var hon något av bådadera.

— Vänta, avbröt Munthe, som otåligt fixerat uppläserskan och klippt med ögonlocken efter vart tredje ord. — Det var ftrunt. Får fkrivaf om. Förhållanden? Fkriv, att jag under a l l a förhållanden avflår deraf dumma förflag, genomfkådar deraf fällor och knep, och —

— Nå, tillade patronen, sedan han låtsat söka på skrivbordet, — jag fer, att mina pännor är flut. Låt det vara bra då! Ola fka väl i poftbud. Nå, rita mitt bomärke — va fäjer jag, fkriv mitt namn — få fofterlänningarna får befed och Feverin, mullforken —

— Det var fant, bror — prefentera: min huftru, född Gyllenhöök — kandidat Fö —

Sjöö hade rest sig och bugade vördnadsfullt. När han åter satte sig, var hon borta, slukad av det stora, mörka rummet och det stora tomma slottet, där hon till namnet var härskarinna.

Hon hade förefallit okänslig för allt, patronens ord tycktes glida henne förbi, Sjöös närvaro varken brydde eller förvånade henne. Endast vid ljudet av sitt namn hade hon ryckt till som för ett rapp.

— Pappa slår mamma, mindes han Hillevi ha berättat.

Vad kunde ha förmått adelsdamen att förena sitt blod med en tattares? Vad hade försonat den bil-

dade kvinnan — organ, uttal, ordval tydde på helt annan uppfostran än patronens — vad hade försonat henne med hans råhet? Hade hon offrat sig endast för att återföra ätten, åtminstone i en bastard, till fädrens hem? En bastard, som i nästan intet påminte om den smärta, vattenögda, ljuslätta kvinnan, men i allt, i drag, skick och lynne, om den svartmuskige maken? Skulle han värkligen en gång varit i stånd att inge kärlek?

Det föll som lock från lärarens öron, han hörde åter Munthes sträva organ, strävt som en stor svart kråkfågels.

— Di kan inte föta folket, och di kan inte föta lantbruk. Greve Heideck för ekfämpel. Kommer till Älvinge en dag om året. Fpifar middag hof förvaltaren och tittar lite på räkenfkaperna. Fnokar lite i böckerna me' fin röda nof. Fkrattar åt raderingarna och fvär lite' över bedragare och tjyvar, fpifar middag och fkålar me' tjyven och refer i väg till Tyfklann igen. Fladdrar nån — för de' händer iblann, när en ftatare blir bortkörd, att han vill hämnaf — få fvarar greven: »Va tufan i hälvete, dummerjönf, tror han inte jag vet, att förvaltaren är en tjyv? Men rättnu eller om nåra år är han väl mätt, den fvampen. Tog jag nu en ny, fick jag betala dubbelt, tillf han hade fugit fej mätt, han offe. Dra han åt hälvete, fladderbytta!» Få går det år efter år. Feverin delar ut arrenden, till fläkt och vänner, till groffhandlare och —. Den Fahlén, för ekfämpel, fom inte vet, hur en ångtröfka fer ut, eller doktor Hedeman, fom fka ha varit bokfkrivare eller litteratör eller diktare eller vad det kallaf. Groffhandlaren göder torvjord med kväve, och bokfkrivaren plantar granplantor på trä-

dorna. Hela Älvinge är, ta mej fafingen, få vanhävdat, få de' ger inte hälvten å vad de' fkulle ge. Greven får full reveny, bevarf, men få lägger di nya inteckningar på jorden och hugger bort fkog och fäljer, för inget fka märkaf. Jo gonn, märker di de' en gång förvaltaren eller greven kommer undan. Men Feverin famlar ftora pängar. Köper gårdar i Köpenhamn och har pängar i danfka banker. Få föter di lantbruket, både här och på flätten — ta mej fafingen, är det inte dagfenf fanning!

Sjöö betvivlade inte en stavelse. Av jordbruket begrep han ingenting. Han smuttade på glaset och insköt interjektioner och nickar på lämpliga ställen. Han misstänkte väl i början konkurrentavund, men så stark var besvärjarens makt, att även denna misstanke förflyktigades.

— Detta härna me' galifierna! Mullforken begriper ingenting, annarf hör en ju var dag, hur di har'et nere på flätten. Där har di galifier, bevarf, och efter galifierna följer fofialifterna — di hör tillhopa fom flugorna och dyngan. Förft kommer galifierna, få kommer fofialifterna eller förft fofialifterna och få galifierna. Galifierna hit opp i fkogen — det är flätten mitt opp i fkogen, då är vi inte längre fria män, fria fvenfka män — då har vi i röa rappet fackföreningarna på våra nackar. Är det inte fant? Ftår det inte få i tidningarna? Få fant jag fitter här, är det fant, ja gonn ä de' få fant!

Läraren undrade över redan och klarheten hos denne man, som, efter vad han väl förstod, inte kunde skriva de brev han avsände eller läsa de tidningar han anförde; undrade över hans blandning av kallt förstånd och demonisk driftbundenhet. Antingen det nu var

Munthes logik eller hans champagne, som värkade, Sjöö kände sin fördom mot tattaren halvt på väg att ge vika.

Det var, som om Munthe gissat hans tankar.

— Mullforken börjar fint och vädjar till den »ftörfte betodlaren». Ja, både den ftörfte och den förfte. Här fannf, ta mej fafingen, inte en betnacke ovan jord, inte ett betfrö i jorden före min tid. Både Feverin och di andra har bara följt lunken. Mullforken kan inte odla — han kan bara rota opp under marken, få hela rafket brakar ner en vacker dag. Men prata kan han, prata om Alby-Munthen och hanfef leverne. Prata! Di fkulle bara varit i mitt ftälle, när jag köpte gården och övertog fkräpet med inteckningar över fkorftenarna. Alekfander Meier kan intyga, hur det var, den fälmen, fom nu fpökar fej för Feverin och hanfef döttrar. Får jag hålla på en fem, fekf år, fka egendomen vara fkuldfri — ta mej fafingen, fka den få. Fkål, bror, det dricker vi på! Nu tar vi en ny flafka, Hillevi!

Sjöö hörde en inre röst upprepa den unga flickans varning. Han hade en obestämd känsla av, att han kanske borde bryta upp. Men just nu kände han sig så behaglig. Kände inte ringaste lust att resa sig. Fröken Munthe hade varnat honom för att bli »ställd», men dit var det ännu långt. Han var på sin höjd en smula uppeldad. Han lade märke till flickarmen, hur vacker, hur rund och kraftig den var, där den räckte sig över vinglasen. Och patronen började imponera på honom. Han kände, att han måste säga något, som ådagalade hans sympati.

— Sådan, just sådan, sade han, har alltid banbrytarens lott varit!

Till hans förundran var uttalet mindre tydligt, än han väntat.

— Fkål, bror Fö! Du förftår mej! Här har jag min fäl inte e n, fom ä min vän. Di har ftiftat en fammanfvärjning mot mej, en lömfk fammanfvärjning. Ingen vill kännaf ve mej. Tror du, nån vill umgåf i mitt huf? Di fmiter allihop från mina bjudningar. Varför, frågar du, du, fom förftår mej. Därför att di är avundfuka. Di fäjer, jag är obildad. Obildad, vad är det för flag? Att jag inte kan fkriva böcker fom Hedeman eller radera i böcker fom Feverin? Att jag inte fick lära läfa och fkriva, när jag var barn? Vemf fkull var det? Fick Feverin råda, fkulle inget barn i Alby få lära läfa och fkriva. Eller vad menar du, bror, du, fom förftår mej?

Sjöö nickade. Han var nästan rörd. Patronen räckte fram sin grova hand, och Sjöö fattade den med en viss skygghet. Det var som att kramas av en aphand, så valkig och sträv kändes den, men greppet var oundkomligt. Munthe behöll hans fingrar mellan sina, då han fortsatte:

— Feverin är bevarf född i danfk herremanffäng och jag på en fvenfk gälle. Fom pojke fick jag fova i ftallet, ja, jag fov i famma fpilta fom häften jag hjälpte att rykta. Om dagen vaktade jag får och kor, om natten låg jag hof häften. Där blev ingen tid till fkola, för då tänkte alla fom Feverin. Fedan jag blev fuffpojke, blev häller ingen tid. Förftår du mej? Och få blev jag ju häfthandlare och kom i lag me alttflagf folk, fy tufan fånt liv. Men affärer kunde jag göra, och få blev jag den jag är. Nu fitter jag på Albygården, där adelfmännen regerat i många tufen år. Nu fitter jag här — du förftår mej, bror Fö — du förftår mej, ta mej fafingen gör du få! Fkål!

Sjöö skålade, han kände sig värkligt rörd av patronens förtroende, han beundrade hans öppenhet och fann, att han misskänt mannen. Hans vemod över sin bristfälliga uppfostran grep läraren i hjärtat.

— Ja, jag förstår dej, jag förstår. Vad beträffar undervisningen, så finns ännu inget att skryta av i Alby. Barnen mottog jag som små ogräsmarker. Det tar tid att rycka opp allt, som växer i sådana små marker, förstår du, bror patron. Och skall jag sedan hinna så något annat i stället —

— Få får den fatanf Feverin vänta, skrattade Munthe i sin lenaste ton. — Hehe, få de väkfer få mycket ogräf i våra pojkar?

Läraren anade, att han hållit på att förprata sig. Men tiga kunde han inte längre. Tungan hade kommit i gång och gick ledigare än sist.

— Ah, det är frodig, obruten jord, sade han för att bättra på, skogsmark, som nyss vänts av plogen. Jag beklagar mig inte. En lärares yrke är härligt. Härligare, än jag drömt mig, innan jag började. Ni andra ha fyra årstider, en lärare har bara en — ja, haha, skål — en lärare har bara en: våren. Tänk dej ett ständigt vårarbete. Jämt nya marker att röja och beså. Därför får man inte hacka ideligen, inte häller plöja jämt — ja, haha, skål — jämt i samma land. Bättre inte möda sej alls, där man ständigt hugger i sten. Man behöver sin kraft och sitt mod för den hoppfulla jorden. Inte ideligen harva pojkluggar, inte harva bort jorden med kvickroten — ja, hahaha, skål, nej, tack, inte mer nu —! Ibland göda med goda ord, löften och tävlan, ibland vattna med beröm. Och sedan så! En lärare har inget annat magasin än sig själv och sina böcker, men det magasinet måste

vara fyllt. Jag vill inte säga något illa om min företrädare, men —

— Lunftröm, den tufandjäveln, åh fkräp, fkål —!

— Tack, jag skall värkligen inte ha mer, nej, jag tror inte, jag, nå, skål då! — Ja, hans »pärsonlighet» var ett skäligen tomt magasin. Hos mej lockar var timme nya tillgångar i dagen. Ju mer jag rör om i magasinet, desto mer tycker jag där finns. — Jag pratar kanske väl mycket, men när jag kommer in på m i n a ämnen, så — ja, du förstår, bror patron. Just det är det härliga med lärareyrket. Läraren är dess bättre lärare, ju mer mångfrestare han är. Hur ville jag t. ex. undervisa i — i historia utan att samtidigt vara filosof, geograf, zoolog, ekonom eller —

Det gick som ett uppdraget urvärk. Då och då kände han en tryckning av den sträva handen, medan de svarta besvärjarögonen liksom höllo hans tanke fast. Då och då höjde han glaset utan att veta varför.

— i e t t levande språk utan att ha reda på andra språk och dessutom dessa språks kultur? Ju tunnare läroböcker, desto grundligare lärarbildning, ju —

Plötsligt stannade ordrasslet. Det var, som någon tryckt på en knapp och häjdat maskineriet. Sjöö undvek Munthes ögon och gjorde en ansträngning att lossa sina fingrar. När han kommit fri, kände han tydligare, att en liten fot under bordet kramade hans. Hjärtat hoppade till, och den unge läraren lutade sig baklänges i soffhörnet. Han skulle gärna velat tänka, men kände, att han blott förmådde ettdera av två ting: prata eller sova.

Foten under bordet släppte inte sitt tag, och Sjöös blick sökte fröken Hillevi. Vad hon var god, och vad hon var vacker. Han kände en levande lust att

lägga armen om hennes liv. Endast en märkvärdig tröghet i armar och ben avhöll honom.

Huvudet klarnade till. Hade han kanske druckit väl mycket? Borde han sluta nu? Kunde han inte i all stillhet ta sig en liten lur i soffhörnet? Patronen höll på med att prata. Nu sade han någonting någonstans långt borta.

— Hillevi, flå opp ferryn, få tar vi ett glaf innan fupén — va fafingen, tog du inte in ferryn, varför tog du inte in ferryn, din fatanf mara? Varför tog du inte in ferryn, flinka? Förftår du, Fö, varför hon inte tog in ferryn? Fafingen ta mej, fka vi ha ferry —! Tål? Aff, en fom är född i fkogen, tål allting, tål allting. Hej, bror Fö, du fka fmaka på alla forterna, fka väl märka, du har kommit till tattarnf på Albygården, hehe — ta mej fafingen —

Sjöö, som såg Munthe förivra sig, ville lägga sig emellan, försäkra, att han druckit nog, att sherryn kunde vänta tills senare på morgonen, när de hunnit med portvinet och den rökta laxen. Just den rökta laxen borde de börja med.

Men inte ett ljud kom över hans läppar. Det var, som han talat upp alla ord han ägde i sitt förråd. Han hade övermodats nyss om sitt »magasin», kanske magasinet inte varit så outtömligt. För rästen talade de andra i hans ställe.

Han såg patronen resa sig, sakta och försiktigt. Det tycktes, som han växte upp ur golvet, växte och växte: rättnu nådde han bestämt upp i taket. Han hade ögon stora som stenkolsbitar och blågnistrande som stenkol, nej, stora som kakelugnsluckor och guldskimrande som mässing. Näsan var en gulröd näbb, händerna buro gula klor, håret och kläderna blevo blå-

svarta fjädrar. Nu visste han det, patronen var ingen människa, han var en stor, blåsvart korp, ett skogstroll, som bodde i ett torn, varifrån han höll utkik mot sin fiende slätten.

Naturligtvis var det för trångt i ett slottstorn, som blott rymde sex personer utom skrivbord och soffa och stolar o. s. v. Ute i luften skulle striden utkämpas — åh, vad det luftade och svalkade ljuvligt!

Just då hörde Sjöö fröken Hillevi säga:

— Skynda på, kan ni inte gå fortare? Pappa håller på att söka efter sherryn i särveringsrummet.

Nu kände han igen sig. Han stod ute i korridoren, och fröken Hillevi öppnade just trappdörren.

— Välkommen igen! sade hon.

Han tog tveksam ett steg fram emot henne. I detsamma kände han ett par armar om sin hals och en mun, en ljuv, sval mun mot sina läppar, och så slog en dörr igen om honom, och han stod ute på trappan med en stjärnspikad septemberhimmel över sitt huvud.

XII.

Hur Sjöö den kvällen kom hem, förblev honom alltid en gåta. Nattluften svalkade hans huvud och återgav ögonen syn och öronen hörsel. Hans rus blev medvetet, det unnade honom att röra sig framåt, om ock i en halvt fantastisk värld, där längor och murar blevo skuggor, spöklika stöttor, på vilka natthimlen vilade.

Själv steg han inte på stenar, han gick i luften. Hans läppar arbetade, men han visste inte, om han sjöng eller blott mekaniskt rörde dem mot varandra. Hans ådror brunno av något, som inte var blod, inte häller vin, men en len, ljuv, jublande eld.

Hela hans varelse var dans, hela hans själ ett sprängande rop. Ingenting i världen fanns mer än denna vanvettiga glädje. Ingen kraft var så stark som den smärtfulla sugningen i hans hjärta.

Tillvaron omkring honom deltog i hans jubel. Poppellöven i hålvägen rasslade som champagnepärlor, strömdraget i ån glittrade som vita ögonsegment ur ett halvskumt rum. Rönnarna rörde sakta sina svartvågiga huvuden, deras blad blevo vinkande händer, deras klasar lysande munnar. Vattusorlet, som genljöd mot åsen, dallrade som en stämma, och höstdofterna gåvo aningar.

I hela världen fanns den kvällen endast han, eller i honom fanns hela världen. — —

Han mindes, att han klottrat omöjliga värs, som han dagen efter hittade i sin portfölj. Han kom ihåg, att han på måfå gripit efter en bok och fått tag i något slags latin, vars bokstäver, sedan de tröttnat att dansa för hans syn, i stället började sjunga. Så här sjöngo de, så hade de sjungit i tvåtusen år:

»Vivamus, mea Lesbia, atque amemus,
rumoresque senum severiorum
omnes unius æstimemus assis.
Soles occidere et redire possunt:
nobis, cum semel occidit brevis lux,
nox est perpetua una dormienda.
Da mi basia mille, deinde centum,
deinde — — —»

Just då började väl Catulli rader på nytt att dansa. Därefter mindes han blott, att han vaknade.

Han vaknade påklädd, tung i huvudet och rysande i luften från det öppna fönstret. Världen var grågul och full av bekymmer, och strax efter frukosten bad han Meier skaffa sig de sexhundra kronorna.

XIII.

Septembermarknaden i Alby blev särdeles livlig. Trots att det varit ett gott foderår, torgfördes en stor del kreatur, detta på grund av senare års uppdrivna utförsel. Boskapshandlarna gjorde affärer och växlade stora pängar.

När Sjöö till frukosten kom tillbaka från skolan, hade ett trolleri förvandlat det tysta torget. En hel småskog av horn vajade för pådrivarnas piskfläktar. Rödblommiga ayrshiredjur, den vanliga slättrasen, vimlade bland svartvita ostfriesare. Årsgamla kvigor bräkte gällt genom det dova muandet, och säkert bunden vid en av torgbommarna lät en helsvart, viltblickande korthornstjur sin råmande åska rulla. Dessemellan bäade lamm, kacklade gäss, pepo grisar och gnäggade arrendatorernas ridhästar. De vanliga bondkrakarna, som lutade mankarna över torgkrubborna voro för sävliga att idas — hundrackorna måtte ansätta dem från vad sida de ville.

I detta vimmel av djur rörde sig köpslagande småbönder, drängar och arrendatorer. De förstnämnda höllo sig mäst stilla, knekande i knävecken och liksom bortkomna i all rörelsen. Vände de på huvudet, vände de samtidigt på hela kroppen. Snärten höllo de troget i näven, och deras betydligt behändigare kvinn-

folk, fast inbyltade i schalar och snarlika ullgarnsnystan, hade fullt sjå med att sätta liv i karlstackarna. Arrendatorerna, en välrakad, välkammad och välklädd ras, härmade herremän, läto kalla sig patron, stretade omkring i ståtliga ridstövlar och knäppte ledigt och förnämt av askan från sina cigarrer — en åtbörd ingen skogstorpare gjorde dem efter.

På den fridlysta platsen mellan bommarna radade sig innanför vagnborgen marknadsborden, somliga öppna, andra under tälttak. Där saluhöllos slöjdartiklar, vackert målade träsaker, smöraskar, slevar, vispar, snärtar, träskor, förkläden, byttor, spänner, kittlar, kläder, tvålar, billig eau-de-cologne, brokiga dukar. När Läns tittade ur sin lya, gnisslade han tänder åt de hemvävda lärfter och billiga domestiker, som konkurrerade med hans. Hela högar av sten- och lerkärl skulle han önskat i stengatan, så förargligt liknade de, i allt utom priset, hans eget lager. Dessutom falbjödos matvaror, särskilt beräknade för bymenigheten, blåbär och råglingon, som strax ströko med åt uppköpare. Jämn trängsel rådde kring borden, och småfolkets slantar paddrade som ett envist droppregn. En och annan mager stathustru hade vågat sig in i hopen, men visade föga köplust. Bar hon en unge på armen, medan en annan höll henne i handen eller i kjorteln, voro dessa så mycket ivrigare. En hel skara småttingar, med fingrarna i mun eller på varandras axlar, slöko med ögonen karamellborden, där pappersfransig konfekt med språk och blankstycken vinkade och prasslade bland sockervaror, som lyste klibbiga i solen. Andra formade läpparna i hopplös längtan efter en lergök, en bläcktrumpet, en blärpipa eller ett munspel, av vilka åt-

skilliga redan bidrogo till trevnaden. En part av den vuxna ungdomen såg ut att vara betplockare, allvarliga och fattigt klädda söner och döttrar af djupa skogsbygden, vilka just i dagarna kommit ner till slättgränsen. Betupptagningen hade nämligen just börjat på de större gårdarna. Naturligtvis fattades inte häller taskspelare och positivhalare. I en vrå satt en tatterska och spådde i händerna, medan två hennes rasfränder, som agerade hästbytare, i själva värket lurade på helt andra byten. Snabbhänta och kvickögda sneglade de åt bladguldet på länsmannens mössa, där han stod och språkade med två påkbeväpnade fjärdingsmän.

På hotelltrappan rakade Sjöö en medlem av skolstyrelsen, som hade ett par nya anmälningar att förhandla. Trappstenarna, från vilka torgscenen låg inramad och överskådlig, buro i dag en färdsel, som varken skonade armbagar eller öron. Som över en bro i en stad böljade ständigt en stridig människoström mellan torget och skänklokalen. Bättre fred och öronljud hoppades styrelsemannen därinne, där han för rästen lämnat sitt sällskap.

Han och läraren funno med nöd en plats i den överfyllda lokalen. Med undantag för väggplatserna, där de stadigare gästerna sutto, var skänkrummet knappt mindre oroligt än trappan. Sällskap bröto upp och sällskap avlöste i jämn växling. Skratt, skrål, glasklink och stövelklamp götos till en musik, entonig som en bränning och oröttlig som den. Torgkommersen och krogkommersen, livliga var för sig, flöto samman och satte liv i varandra. Boskapshandlare, som säljarna blivit för sluga, förföljde dem ända in på krogen, i hopp att ett glas öl skulle smörja kassaläset. Nyssanlända späjade efter bekanta, ropades plötsligt

an och slogo sig ner i ett sorl av skratt och hälsningar. Kroggäster, som fått till bästa, togo ostadiga och spritröda ett långdraget avsked av kvarsittarna. Misstänkta figurer, som plötsligt smeto in, smeto lika hastigt ut igen. Kvinnor sökte sina män, fäder sina söner, söner sina fäder och bröder. Och mitt i larmet, bolmet, ederna, glasklangen och armknuffarna sågs lille hotellaren dyka upp och försvinna, medan hans röst pep och gurglade som en drunknandes. Han var, som vanligt, något onykter, men räknade redigt nog med sina gäster, växlade mynt ur en väldig marknadsbörs med mässingsläppar och lade slantarna i disken med ärliga och rejäla smällar. Hotellfrun rultade omkring bakom disken, rund och flickröd, och hennes båda pigor, Tilda och tösen, hade ett knog och sträv med särveringen. På sitt sätt voro de att lyckönska framför städernas kaféflickor. Här funnos inga närgångna halvherrar, och när den uniformsklädde sergeanten unnade sig en dask i Tildas mulliga stuss, upptogs denna farbroderliga kärvänlighet utan bitankar eller anstöt.

Publiken var brokig och helt olik den stam Sjöö blivit van att möta och igenkänna. Militärskräddare Modig tog väl som bäst mått av kunder, som kommit in till marknaden. Vipa stod hemma och sålde salmböcker, vykort och brevpapper, två, tre ark i stöten. Läns hade, trots konkurrensen, överfullt i sin bod. Meier svettades på sin expedition över fraktsedlar och vagnsrekvisitioner. Och boskapshandlarna, som ibland döko upp härinne, tycktes fridlösare än de fördömda.

De som kommo eller gingo eller sutto, buro idel nya och delvis överraskande ansikten. Sjöö, som sedan besöket på Albygården fått ett slags intrxsse för byg-

den, utfrågade sin bordsgranne om alla, som väckte hans nyfikenhet. Där satt sergeant Lilja, uniformsklädd till den stundande inryckningen, stålhård i ögonen under de köttiga brynvalkarna, stram exerciskarl av gamla skolan, duktig rumlare och ännu bättre betodlare. Där sågs »grävsvinet», Mårten Bryngelsson, en storhetsgalning, som på en liten hemmansdel, födande åtta kor, uppfört en manbyggnad i tegel och två våningar, kostande sina femtitusen. Och därintill, med sitt sorgmodiga Napoleon III-ansikte, Dahlqvist, f. d. fanjunkaren, nu hemmanstorpare, barberare och träskulptör med riksbekant konstnärsnamn.

Vid ett av borden i fönsterhörnet bänkade sig just nu ett sällskap, som tilldrog sig allmän uppmärksamhet. Den myndigaste i laget, vilken väl också uppmärksamheten gällde, var en man, vars kala huvud liknade ett rödmålat påskägg med den spetsiga änden uppåt. Hans små prickar till ögon blinkade oupphörligt, gömde sig mellan blinkningarna under locken och räknade de innevarande med en blinkning för varje person. Intrycket var något på en gång bakslugt och despotiskt. Detta, sade grannen, var patron Severin, förvaltare hos greve Heideck på Älvinge. Han ansågs kapitalist, enligt några millionär, och var — Albyherren till trots — den inflytelserikaste på trakten. Upptill honom satt hans svärson, en liten man med piggt utseende, skägg à la Henriquatre och militärisk hållning. Han hette Fahlén och hade varit grosshandlare, innan han gifte sig med fröken Severin och fick ett arrende under Älvinge. Tredje man vid bordet var Hansson, Severins inspektor, en stor, fetlagd och svartmuskig karl med ett förmädligt smil åt alla utom husbonden.

Den pratsamme bordsgrannen fortfor självmant att namnge innevarande eller passerande. Men Sjöö hade tappat intrásset för alla andra, sedan han fastnat för Severin, vars utseende han jämförde med Munthes skildring. »Mullsorken» hade hans fiende kallat honom, en icke oäven beteckning: de små ljusskygga ögonen förde ens tankar på grönsakstäppornas skadedjur. Hans jämna ägganskte var allt annat än sympatiskt, och Sjöö undersköt utan svårighet alla Albyherrens tillvitelser. Sådan såg en av dessa snyltgäster ut, som undergrävde de stora godsens ekonomi, på åkerbrukets bekostnad gynnade släktingar, sög ut jord och underhavande och, när missnöjet började mumla, flydde till fosterländska talesätt och utländska arbetare, sedan de först räddat sina kapital i utländska banker. Sådan såg han ut och sådant hans anhang.

Den unge läraren glömde, impulsiv och oerfaren, att han inte hade ett enda opartiskt vittne, och att anklagaren var part i målet. Han såg den misstänkte storarrendatorn framför sig och vid hans sida en av svärsönerna — nepoterna, som han redan kallade dem. Han kände, att han hatade dem, såsom ungdom hatar orättfärdighet och sina vänners fiender. När han såg närmare efter, måste han ha mött Älvingeförvaltaren eftermiddagen för besöket på Albygården. Severin hade varit åkande, haft kusk i livré och en ung dam vid sin sida i sätet, en anmärkningsvärt ful, blond dam — förmodligen en av hans döttrar!

Patron Severin hade inte bara ögonen, men också öronen med sig. Han hörde allt, som vid de angränsande borden yttrades, medan hans egna uttalanden stannade inom familjekretsen. En stund hade han, märkligt nog, låtit sina blinkningar cirkla om den

unge läraren. Sedan hade han lika envist vallat ögonen kring ett annat bord, vars bisittare just därför väckte uppmärksamhet. När nu hans båda klienter gjorde som han och alla tre lyssnande bligade i samma riktning, uppstod kring deras hörn en nyfiken tystnad, som så småningom spred sig och, om den också inte förtog kroglarmet, stundvis pålade det en dämpare.

Det var vid ett av mittelborden den högljudda diskussion fördes, som förmodligen var inträssets medelpunkt. Ur det rätt blandade sällskapet klang då och då en mening ut, mindre märklig än typisk för ögonblicket och menigheten. Satserna tycktes ha alla lyssnares öra och medhåll.

— Betpriset stiger, säjer di, halvsjöng en godlynt röst.

— Betpriset, inföll vasst en annan, medan en hård näve lades i bordet — det reglerar nog sockertrusten. Betodlarna får inget gott av'et. Di, som skriker, skulle bara betala, vad en arbetare kostar —

— Arbetaren, sade en tredje lugnt, med en viss sarkastisk avgjordhet, mellan cigarrblossen — arbetaren kan hundarimej inte köpas för pängar. Jag fick ta landstrykare och idioter till hjälp med råghösten i fjor.

— Gick du själv me' i arbejet, frågade den godlynte och skrattade kluckande.

— Håll käft!

— Folket är ostyrligt, en kommer ingen väg med dem. Di vill fanimej inte arbeta, bara äta å ha pängar. Och får di inte, som di vill, blir det Amerika —

— Ja, eller sträjk.

— Eller sträjk.

— Det har vi ju inte haft ont å häroppe ännu,

invände den godlynte, en rödlätt, storväxt man, antagligen en småbrukare.

— Du får tillminstingens inte ont å det, Per Larsson, din lilla smörmat kan du själv bre smör på. Men fast vi inte ännu har haft sträjken ända inpå oss, nere på slätten på di store gårdarna sträjka di för jämnan, och rätt vad det är, ha vi det här!

— Slätten smyger sig in i skogen.

— Ja gonn, ja gonn, upprepade några ivrigt, — det är justament sanningen, vad det beträffar. Slätten smyger sig in i skogen.

Sergeant Lilja tittade sig menande omkring. Till sist stannade hans stålblick på patron Severin, som om hans ord varit ställda till honom.

— Svenska folket har för kort beväringsövning. Di skulle stå under vårt kommando lite längre, di djävlarna, så blev di lagom krumma. Marsch och vet hut, skulle det låta, tolv gånger i timman — få se, om vi inte fick hyggliga arbetare.

Severin blinkade och såg outgrundlig ut. Det var inte gott att veta, hur mycket han gillade, av vad som sades och föreslogs.

— Eller också, fortfor sergeanten, alltjämt med blicken stinnt på patronen, får vi ta till galizier. Det gör di nere på slätten. Vi här på gränsen får följa lunken. Galizierna arbeta bättre och ta mindre lön än svenskarna. Di är inte uppstudsiga och löpa inte till fackföreningarna. Agitatorerna, di djävlarna, kommer, ta mej tunnor tusan, ingen vart med galizier, för varken Hinke eller Branting kan galiziska —

Ett skrattsorl följde på kvickheten, och i sorlet drunknade den godlyntes invändning:

— Men efter galizierna komma just socialisterna, det är min tro.

En trumpen stämma tog i stället upp temat i ny variation.

— Ja, men när ingen av de store tar i n i d s a t i v e t! Frakta galizier kostar också pängar, och om inte patronerna vill börja, så —. Munthe'n, den skojaren, har ju sina statare. Han kan aldrig komma alldeles på kneken. Men vi, som bara har lösa arbetare, stadda på bettiden, vi som kunde behöva galizierna, vi har inte råd.

— Det är, ta mej sju tunnor tusan, sant!

— Munthen skulle hundarimej tvingas! Bojkottas skulle han, ja gonn skulle han så.

Grävsvinet upplät sitt tryne. Den storhetsgalne hade ett värkligt tryne.

— Galizierna, di lär ska vara katoliker, lär di säja, som förstår'et och — har varit där —

Grävsvinet såg så uppriktigt avskyende ut, att han lockade själva Severin att skratta. Hela skänkrummet följde föredömet.

— Katoliker, upprepade sergeanten med kommandoröst, — di lukar ta mej sju tusan lika rent i betlannen för det.

Förvaltaren nedlät sig till ett halvhögt inlägg. Det var för syns skull ställt till hans inspektor, men angick troligen hela församlingen.

— Patron Munthe vänter bara på att få sine statere i fackforeningen — så är han belåten.

Ett allmänt skratt belönade denna kvickhet, som framsagts med tydlig dansk brytning. Efter jublet inträdde allmän tystnad. Man väntade och hoppades kanske något nytt anförande av den store mannen

i hörnet. Men Severin var alldeles oberörd. Han halvmumlade och småskrattade mot sina två ledsagare och bekymrade sig inte om publik. Då de tre i detsamma stötte säjdlarna hop, som om det gällde uppbrott, återtog krogrummet sitt forna rörliga och bullriga liv. Namn ropades, glas klingade, kvickheter beskrattades, som om inga allvarsfrågor varit på tapeten. Stora och små odlare, som nyss, tack vare arbetarnes lönekrav, varit förtvivlan nära, solade upp och växlade sedlar, som om deras ställning märkbart förbättrats. En del beställde porter, andra slogo på stort och bjödo på vin. Cigarrer blossade i kapp med ansiktena, och t. o. m. de försiktigaste hade knäppt upp rockarna.

Länsman kom nu in för att hälsa på patron Severin och tacka för senaste virakvällen. Han tog till förevändning att snoka efter de båda försvunna »herrarna av patron Munthes nation», en anspelning, som fick Älvingeherrarna att storskratta och dansken att blinka ivrigare än någonsin.

Kommissarien skulle just på tjänstens vägnar, men högst smickrad säga nej till ett glas öl, då en ny bekanting, under ideligt nickande åt alla håll och med cigarren elegant lyftad över skuldran, slingrade sig fram till hörngruppen. Det var Alexander Meier. Stationsskrivaren gjorde vördnadsfull honnör för var och en särskilt i Älvingelaget, frågade i tur och ordning Severin, Fahlén och kommissarien, hur det stod till, och bad så med detsamma få fråga, vilken dag herrarna önskade börja betleveransen.

— Vagnar, sade Meier med sitt darriga organ, — vagnar, är det ju, som vi vet, vid den här tiden alltid ont om. Här kommer di och beställer hela månader

i förväg. Skogstorpare, som har satt betor på ett par kvadratmeter, kommer i juni och juli och skriker på »vagnar». Och vissa stora betodlare, är, som vi vet, inte lättare att ha å göra med. Patron Munthe t. ex. — det är en —

Meier torkade sitt nitiskt svettiga ansikte och lämnade avsiktligt sin sats ofullbordad. Severin förstod honom ju ändå.

— En gynner, ifyllde förvaltaren, jo, det vill jag love. Nå jeg då, är jeg inte också nederdräktig?

Den nådiga frågan följdes av allmänt skratt i laget, och Meier bockade sig fryntlig och förekommande.

— Patron Severin?

Han viftade med cigarren och skakade på huvudet.

— Nej då!

De två orden sades med en viss grannlaga ironi och väckte ny munterhet.

— Se, med Munthe, fortsatte Meier, är det allra djävligast. Han börjar ju en månad i förväg, som vi vet, och skickar bud och brev och befallningar och vill ha alla vagnar på hela linjen, och guvet, om vi inte fick ta vagnpark från staten med, såvida det skulle förslå. Och så bjuder han ju på »fampanj, fampanj» på hotellet och vill ha en opp till Albygården för å »refonera» —

— Med blodhundarna, inföll Fahlén muntert.

— Ja, ja, skrattade Meier, och di är ju, som vi vet, lika »refonliga» alla tre —

Underhållningen artade sig att bli trevlig, Meiers pliriga oro mötte idel sympati och uppmuntran omkring sig, patron Munthe var ju så allmänt omtyckt.

Men stationsskrivaren, som var en oförliknelig sällskapsman, hade gömt det inträssantaste till sist. Nu kom det.

— Ja, kommissarien har ju förstås redan hört nyheten, fortfor han i osökt sammanhang, nyheten om Albygården —?

— Ja   nej, hm, vilken nyhet? Kronofogden har väl inte —?

Meier drog ett ivrigt bloss och såg anspråkslös ut.

— Ja, det vill säga, sade han, kommissarien är politiker, som vi vet, och pladdrar inte ut tjänstehemligheter.

— Ta mig tusan, utbröt nu länsman, som började bli otålig, — fast man är länsman, är man väl inte skyldig veta allt, som sker i länet.

Älvingeherrarna stodo spända och tysta. Allas ögon litade till den hemlighetsfulle. Ögonblicket var inne.

— Det är kanske en bagatell, sade Meier och smällde lekfullt av cigarraskan på en närsittandes hattbrätte. — Men annars kom det en socialistagitator med tåget för en timma se'n, och han tog vägen åt Albygården, såg jag, så nu håller han väl på att —

— En socialistagitator —?

— En socialist —?

— En soss —?

— Varför, nästan röt kommissarien, varför har du, din tusans Meier, inte klämt fram med det en timma förr?

— Varför?

— Ja, varför har —?

Meier, som plötsligt såg sympatin bytt i ogillande, skyndade att bättra upp. Utan att bekymra sig om duandet svarade han artigt, nästan undergivet:

— Ja, hade så väl varit, att vi haft telefon! När ska vi få telefon till det här sk—hotellet? Jag ville ju genast smitit hit upp, men stins hade tagit sig ledigt, och pojkarna kan man ju, som vi vet, inte lita på. Så fort stins kom igen, bad jag om permission och — förrästen trodde jag ju, socialisten hade anmält —

— Anmält, vem tusan skulle det vara till? Står Meier och driver med mitt ämbete?

Kommissarien var röd som ett smultron i hela ansiktet.

— Kors, genmälte Meier med skenbar nonchalans, jag kunde ju hållit täfft med alltihop. Jag är ju inte fjärdingsman, som vi vet —

— Nä, guskelov för det, min käre Meier, skrattade länsman, men tack ska du ha i alla fall. Nu ger jag mig i väg upp till gården, och får jag ögonen på den kältringen —

— Ja, håll fyren borte härifra, bad Severin.

— Ge'n vad han behöver, uppmanade Fahlén.

— Mula den saten, instämde inspektoren.

— Och hils patron Munthe fra mig, tillade Severin, at skulde han trænge till strikebrydere, så —

— Jag skall göra, vad på tjänst och ämbete ankommer, försäkrade kommissarien, i det han än en gång vinkade åt vännerna och med långa steg och ivriga armar plöjde sig ut från krogen.

Sjöö hade för en gångs skull slukat varje ord stationsskrivaren haft att förmäla. Meier var, som vanligt, väl underrättad, och hans senaste nyhet var en stor nyhet. Socialismen nere på slättbygden var en företeelse slättens barn togo med ro. Häruppe tycktes den ännu ett avståndsspöke, fruktat och okänt.

Att det just först skulle spöka på Albygården, för Munthe, som vägrat importera galizier! Sjöö var inte socialist; som opartisk ville han sett Albygården skonad eller åtminstone sparad till sist. Severin, galizierimportören, hade bättre förtjänt ihågkommas. Men för övrigt hade stathusen hos Munthe inte sett inbjudande ut. Där kunde nog finnas agitationsmaterial. Sjöö undrade, hur det hela skulle avlöpa.

Detsamma undrade hela krogpubliken. Med spärrade ögon hade man följt uppträdet med länsman. När han försvann, bröto en del av de yngre laget, antagligen för att se på socialisten och få ett gratisnöje. De enklare intelligenserna föreställde sig nog agitatorn med horn, svans och bockfot. Dessa skogarnas söner, instängda, hemtama, okunniga, hade aldrig hört ordet socialism nämnas utan att samtidigt få djävulen malad på väggen.

Bland de avtågande befunno sig Severin och hans sällskap, ända till tröskeln uppvaktade av stationsskrivaren. Nu reste sig också Sjöö, som fann, att det redan var skoltid. Hans frukost hade i dag inskränkt sig till ett glas öl, och tiden tillät inte längre att fullständiga måltiden. Även hans sällskap i styrelsen skulle bryta upp. Det hade i alla fall inte tunnats av vidare märkbart i det nedrökta gamla rummet. Nytt folk strömmade oupphörligt till i de avtroppandes ställe, och så skulle det fortgå till hän emot aftonen, då stamgästernas timma slog. En stor del affärer drogo nämligen, tack vare prut och prat, långt ut på tiden, och förrän kon var såld, var ju inte värt dricka hennes gravöl. Det flöt ännu strömmar av folk och strömmar av dryckjom, och lille Munthe, i rök och damm och korkmaskinens dån, höll ut på sin post som den lille hjälte han var.

I samma ögonblick läraren steg upp, var det, som krogbullret dött hän eller överdövats av torgbruset. Var det en hörselvilla, orsakad av en tom mage och luften härinne? Nej, nu lystrade flera än han. Nu började blickarna vändas mot fönstren. Själve hotellaren tittade upp. Det hördes som höga rop därute från torget, rop — nej, tjut, tjut av galningar, lössläppta vilddjur eller —. Hör: själva kreaturens bölande drunknade i de mänskliga djurens. Visslingar, skrän, eder och hotelser skuro och skreko över torget. Närmare kom det, närmare, nu vimlade det av folk utanför fönstren, armar svingade i luften, nävar trugade, bleka eller blossande ansikten tittade i förbifarten in genom fönstren.

— Vad står på? frågade någon bland gästerna.

— Vad står på, vad står på? ekade det från de andra, det blev en allmän rörelse och uppståndelse, det såg ut, som skulle alla resa sig. Det var i alla fall blott ett ringa antal, som värkligen med Sjöö i spetsen kommo på benen och ut på torget. De andra nöjde sig med fönstren, ansågo sig kanske också säkrast, där de voro.

Därute virvlade en packad folkklump upp damm och förvirring och förbannelser. Den liknade en klump bin eller getingar, packad kring ett olyckligt, flyende fyrfotadjur, en boll med ett sprängämne i sin mitt, en bomb, som rullade omkring före sin krevad. Det var en skara unga skogsbor, drängar och torpare, som kastat sig över en ensam man och trakterade honom med skällsord, sparkar och knuffar. Stackaren måtte förut utsatts för svårare misshandel, ty han sviktade i knävecken och rörde sig med möda framåt.

Han höll huvudet nedböjt mellan axlarna och armarna korslagda till skydd för hjässan.

Just nu rastade flocken nedanför krogtrappan. Bland hetsarna upptäckte Sjöö även Älvingeförvaltarens inspektor. Själve Severin syntes på avstånd ge sitt bifall och sin uppmuntran tillkänna. Vad beträffar kommissarien, som följde skaran hack i häl, så låddes han ibland söka ingripa, men så lamt, att hans händer snarare tycktes välsigna våldsvärkarna än hindra dem.

Ställningen blev samtliga åskådare på ögonblicket klar. Torgmenigheten, så krämare som kunder, strömmade till som vittnen eller deltagare. Trängseln liknade upplopp, sorlet blev skrän. Här hade man alltsa brottslingen fast. Det mänskliga byltet, som trasigt och vanmäktigt låg huvudstupa framför stentrappan, var den hatade agitatorn, socialisten, antikrist. Redan innan ordningsmakten hunnit till Albygården, hade andra övat rättvisa. Kläderna hade rivits i flängor, huden slagits strimmig och fläckig. Mun och näsa flöto av blod, skjortan stack ut på armbågar och byxlår. Tänder och klor hade varit framme, djur hade varit framme, fyr- eller tvåbenta, men rasande, ivriga djur. De duktiga bondpojkarna, uppmanade av husbönder och föresatta och anförda av nitiska ögontjänare, utförde sedan en halvtimme en gudi särskilt behaglig gärning — en gärning lika mycket av skräck som av hat, av okunnighet som av övertygelse, en gärning, vittnande om den panik, som gripit bygden och nu även det stormiga marknadstorget.

Socialismens bomb hade slagit ner i Alby. Den hade kreverat, spritt fasa och förbittring, men nu var också sprängämnet förbrukat. Trasbyltet knappast stönade.

Den nye rektorn i Alby Privata var blekare än vanligt. Han kände något oerhört, en helt ny känsla röra sig inom honom. Det var inte bara vrede över misshandeln, äckel åt råheten, inte bara kulturmannens känsla inför barbarerna, inte bara ridderlig medynk med den överfallne.

Det han här bevittnade, var något så orimligt, så vanvettigt och ändå så tragiskt allmänmänskligt. Severins och hans likars uppträdande förstod han såsom något självklart. Den låga bildningsgrad, som väl låter förena sig med en socialt framskjuten ställning, förklarade och ursäktade deras ord och åthävor. Deras förbittring mot agitatorn var endast framsidan av deras rädsla. Han var en fara för deras myndighet, deras ekonomiska trygghet, deras profit. Han var en lymmel, som skulle tuktas för att aldrig mera återvända. Han var den fruktade »delningen» själv, vars fingrar, redan stuckna i deras kassakista, nu blodiga rycktes tillbaka. Han var varnaglet, som för alltid skulle skrämma socialismen, föreningsmanien, sträjken och allt det där bort från deras ägorenar.

Men att se hela skaran drängar, statare, betplockare, alla dem, som skulle ha fördel av agitatorns gärning, triumferande lutade över offret, höra deras skratt och rop, se deras övermod i den underliga segerns ögonblick — nej, det var inte att stå ut med, det var för mycket för en hetblodig ung bildningsaristokrat, som intill den dagen aldrig bekymrat sig om politik eller dithörande ting.

Här voro agitatorn och han de enda kulturmännen bland en flock vildar av olika rike- och fattigdomsgrader.

— Släpp mannen där, ropade han med ett tillkämpat lugn, som ej hindrade rösten att darra.

Ett tjog ansikten lyftes mot honom. Det var förvåning, men även hot i de upphetsade blickarna. I en del var det en skygg fråga: vem var han, vem var den självnämde befallningsmannen?

— Släpp honom där, upprepade han, nu mindre lugnt, nästan högröstad — släpp honom, säger jag, eller står det här skandalösa uppträdet i övermorgon i alla provinsens tidningar. Släpp —

Kretsen vidgades ovillkorligen, de kringstående drogo sig något undan. Ett sus av viskningar flög genom ringen, ett mummel av röster upprepade längre bort samma frågor och svar.

— Åh, fy skam åt er, alla här deltagande, fy skam åt er — att vara svenskar och kasta er över en ensam man!

En förlägen stillhet följde på dessa ord. Endast de fräckare vågade möta lärarens ögon. Några gömde sin skamsenhet i menande blickar under lugg eller stilla småflin bakom varandras ryggar.

I detsamma klövs folkhopen, och länsman steg in i kretsen.

— Var är fridstöraren? sade han i viktig ämbetston och tillade med en sidoblick åt läraren — detta blir min sak och ingen annans.

Sjöö flammade upp, han häpnade efteråt över sin djärvhet.

— Nej, kommissarie, nästan skrek han ut över mängden, detta borde v a r i t er sak! Nu kommer ni för sent, nu blir det till en början läkarens sak. Sedan blir det min sak, om jag vill åtala kommissarien för

ämbetsfel. Jag har hela torgmenigheten till vittne, att ni tillåtit uppenbar misshandel — —.

Länsmannen satte upp en myndig min, men därvid stannade hans åtgärd. Varken han eller den överraskade mängden gjorde min av att hindra den beslutsamme läraren. Och så stor var bombskräcken i Alby, att alla gåvo plats och trappan med ens blev fri, när han stödde den misshandlade dit upp och hjälpte honom in på sitt lärarerum.

Ett ögonblick senare, när han ensam sneddade torget på väg till skolan, hade platsen sitt normala utseende. Handel och köpenskap pågick, som om ingenting hänt. Visserligen stodo småflockar ännu samspråkande om det skedda, visserligen flögo många nyfikna tittar efter den bortvandrande »socialistiske läraren». Men Severin satt i sin landå, beredd att köra hem, och Fahlén och Hansson förde något inbördes gruff, som synbarligen endast gällde vagnssätena.

Vad angår kommissarien, så stod han gemytlig och leende mellan två dragna knivar och prövade att på övertygelsens väg vinna två svartögda hästbytare för statens ordning och de humana idéerna.

XIV.

När läraren efter middagen följt agitatorn till stationen, steg han in på expeditionen för att råka Meier. Sedan stationsskrivaren lånat honom de sexhundra, hade deras umgänge blivit otvungnare, och nu ville Sjöö gärna sammanfört honom med socialisten för en viktig frågas skull.

Expeditionen var, såsom så ofta, överlämnad åt ett par elever i fjunåldern, av vilka den ene nu satt gulblek på en stol och hade svårt att flytta sig. Stins befann sig i något ärende i staden, och stationsskrivaren hade tagit sig orlov för eftermiddagen. Det blev den ende flyttbare eleven, som ensam fick passa tåg, post och expedition. Den oflyttbare nöjdes med att vakta telegrafen.

Sedan tåget mottagits och avsänts, stod läraren i tankarna och följde röken, som dök ner i horisonten. Där återvände ännu en lemlästad kulturbärare till slättbygden. Hur skulle det månne till sist gå den unge läraren själv?

På en kort timma hade han lärt mycket. Samtalet med den unge, halvbildade politikern hade öppnat hans ögon för åtskilligt, framförallt skänkt sammanhang åt mycket, som förut varit ett virrvarr av fakta eller frågor.

Låt vara att socialisten var ensidig, uppäggad, halvkunnig, sina motståndare var han obestridligen överlägsen. Hans mål var kanske endast alltför förnuftigt. Hans agitation vädjade till oförnekliga förhållanden, hans teori stödde sig på en vetenskaplig åsikt. Gentemot knepens och dubbelmeningarnas politik hade han klara ord, vägbara siffror, åtkomliga synpunkter. Han hade på sin sida samvetet och framtiden, där hans fiender mötte med vidskepelsen och forntiden. Han var en folkets ättling, som talade folkets sak, under det flertalet av patronerna voro uppkomlingar, som spottade på sin härstamning.

Och socialisten satte fingret på den sjuka punkten, på ekonomien. Läraren erfor något liknande förödmjukelse, när han vägde sina egna kulturplaner, när han mindes, att han varit nog naiv hoppas en kulturell väckelse av en än så modärn skolundervisning, avsedd för ett tjogtal barn. Han var säker, att agitatorn överskattade ekonomiens betydelse. Patron Munthe var mitt i sin rikedom en barbar. Flertalet av dem, som i Alby stodo sig gott, voro obildade personer. Men han erkände, att han själv underskattat pänningen. Det är ofta fallet med trasherrskap, med dem, som, stödda på bildningen, bära sin fattigdom som en lätt börda. Alldeles på daglönarens eller statarens ståndpunkt hade hans familj emellertid aldrig varit. Utan en viss grad av välmåga nådde ingen till kultur. När man som Lundström måste kämpa sig upp nästan ur drängkammaren, hinner man sällan längre än Lundström.

Det var förfärliga skildringar, agitatorn lämnade från de stora godsen. Hos Munthes hade han inte hunnit se så synnerligen, men stathusen räknade han

inte för människobostäder. Han berättade, att drängarna mångenstädes bodde i ett stallrum, och att gödselvärmen i stallet också fick värma upp drängstugan. Han beskrev orenligheten i stathusen och förvånade sig, att inte epidemier ginge allmännare. Han skildrade det sedliga tillståndet och påstod, att herrerätten visst inte var upphävd. Han berättade om mottagandet på Albygården, och hans utseende var en bekräftelse på varenda detalj!

— Ni komma att få höra av oss — det var socialistens sista ord, när de skildes.

Tveksam stod Sjöö ännu kvar på perrongen. Han var nu inblandad i det här och skulle kanske få bära en del av ansvaret. Men det var en sak, som Meier ovillkorligen måste tvingas upplysa om.

I tankarna började läraren flanera utåt linien. Han passerade bron över Albyån, som här grävt sig ner i en trång klyfta. På andra sidan flöto skenorna genom ett pass i sydåsen, bortom passet vidtogo Albygårdens ägor. Till vänster om grusbanken sänkte sig marken till en dalgång, stödd mot flera jämslöpande åsar, över vilkas avlövade skogsränder takryttaren på Albygården lyfte sig. Längre fram utmed linien omväxlade åkerrutor med skogskullarna, medan slättpanoramat, som från utsiktstornet tecknat sig i vida, öppna drag, här skymdes av kuperingen.

Allt som vandraren fortsatte framåt banken, veko åsarna tillbaka, likt återtågande truppkolonner, och mellan dem, i de tillfälliga springorna, gläntade rågstubbar, potatisåkrar och betfält.

Nu skar järnvägen ett av dessa fält, och Sjöö stannade överraskad: därnere, bland på fältet spridda arbetare, stretade bredbent Albypatronen.

Just honom hade läraren nu både önskat och fruktat att möta. All tvekan försvann, ty patronen hade redan upptäckt honom och vinkade honom till sig. Den unge mannen satte med ett sidsprång över stängslet och halvtumlade utför sluttningen. Han trampade sig fram genom betraderna, skakade hand och tackade för senast.

— Ja, va fafingen, varför hade du få brått, kära bror? Trodde du jag ämnade fläppa Tiger efter dej, efter du fmet från både ferryn och flickan. Hillevi fa, att hon trodde du hade fått ont i magen, efter du fprang ut och inte kom igen. Jag var bara ett flag inom efter källarnyckeln, och få — putf väck! — Akta blaften, bror!

Sjöö måste le åt Hillevis förklaring. Den kunde mycket väl vara äkta, den var så lik en okynnig pojkflicka. Vilket var hon egentligen: en självsvåldig pojke eller ett outgrundligt kvinnoämne? Hade hon menat något med kyssen eller —?

— Jag har min skola att passa, svarade han torrt. Jag var rädd, att nachspielet skulle räcka länge, och så smet jag på studentmanér.

— Haha, jafå, din tufan? Var du inte rädd för hundarna? Där går få mycket prat om Munthenf fmå valpar, di befedliga kräken. Du fka inte tro allt, vad Lunftröm och fåna lymlar fprider ut!

Sjöö tvekade, om han skulle begagna tillfället. Munthe ledde honom ju självmant fram till bekräftelsen på agitatorns påståenden. Skulle han rakt fram fråga sin nye bror—?

Patronen tog ett tungt, men vigt hopp över ett par drillar. Han pratade gemytligt på, medan han fortsatte framåt i fåran.

— Fom du fer, sade han med en sväng av spöt över fältet, nu har det juft likfom börjat. Här är några nya folk bland dom andra, och dom får man fe opp me'!

Och som om han velat åskådliggöra sin utsago, närmade han sig med långa steg en av de sysselsatta arbetarna.

— Ta djupt me' grepen, din attanjäkel, sade patronen i en ton, som inte dolde hans inre belåtenhet. Annarf bryter du betan, för fafingen. Där har en grenat fej — kan inte hjälpaf, kaft en i korgen! Hur är di annarf?

— Holians, kom det tveksamt från den sävlige arbetaren.

— Holianf, upprepade Munthe, i det han rotade bland frukterna i agnakorgen. Kallar du det holianf, din fafing? Di är hyvenf, är di, hyvenf, di kunde inte bätter vara — på nytt fält. Näfta gång får jag inte på drill, utan på flät mark. Här är matjord, få det ftår härliga till. Näfta gång, det blir om en fem, fekf år.

Patronen gick bredbent och belåten och vägde på stegen. Van att vanka om i betlanden, undvek han omsorgsfullt att trampa på blast eller uppstickande nackar.

— Akta bykforna, bror, ropade han till Sjöö, som sökte hålla jämna steg och trampade omkring, som om han stövlat på i idel ogräs.

Munthe gjorde halt hos arbetaren i nästa ruta.

— Vad tar du dej till, latmånf, skrek han barskt, lämnar grönt kvar? Nackarna av med blaften, eller hugger jag nacken av dej fälv, Niffe!

Den tadlade kröp ihop under hotelsen, men smilade

ändå upp från sin hukande ställning. Husbonden, det såg han, var vid gott lynne.

Patronen stod redan halvvägs hos den tredje.

— Du fkrapar väl dän fmörjan, Petter — fockerbruket väger varken lort eller lera.

Betplockaren nickade och svängde till svar två långa rotfrukter, gulvita som tänder, emot varandra, så det rägnade omkring av små jordklumpar. Inte nöjd med resultatet, tog han därefter till knivryggen.

Egendomsherren tittade ner på honom, full av blid faderlighet.

— Lä mej nu fe, ropade han ut över fältet och formade händerna till en tratt kring munnen, lä mej nu fe, att ni rafkar på, få di andra lannen inte kommer före. Hur många korgar ha ni fulla?

— Två — tre — två och en halv—, kommo svaren från olika delar av fältet.

Sjöös blickar vandrade frågande mellan de olika upptagarna. Han förstod, att det var betskörden, som var i gång, men av enskildheterna begrep han, slättbon, ingenting.

Munthe, som alltid var meddelsam och förstod, att en »ftaffherre» var en okunnig varelse, förklarade honom ett och annat av det som försiggick. Jordlappen de stodo på, vilken kunde vara en halv hektar, var en bland de minsta och sysselsatte ett tiotal arbetare, medan för de vidsträcktare åkrarna, spridda här och där mellan kullarna ända ner mot slätten, uppbådats godsets hela befolkning, män, kvinnor, t. o. m. gubbar och barn. Dessutom hade värvats en del lösa arbetare från nordligare bygder. Tillsammans skulle upptagningen kräva inemot tvåtusen dagsvärken och dra ut i ett par veckor. Höll sig bara temperaturen, kunde

skörden gärna få räcka till slutet av oktober. Ju längre betorna stodo i jorden, desto högre blev sockerhalten.

I synnerhet som de nu kunde lastas omedelbart efter upptagningen, Meiers vagnar stodo redan och väntade.

Sjöö spärrade upp ögonen. Han var på vippen att förråda samtalet med Älvingeherrarna, av vilket läraren dragit en annan slutsats. Men när han nu tänkte efter, mindes han sig nyss ha sett en hel park vagnar nere på resärvspåren. Några hade t. o. m. växlats in från det tåg, agitatorn reste med. Här förelåg alltså dubbelspel från stationsskrivaren. Meier var, när allt kom omkring, i alla fall en opålitlig krabat. Sjöö började redan sysselsätta sig med socialistens antydan om brevhemligheten vid den lilla postanstalten.

Emellertid tågade patronen, allt under det han pratade, så raskt vidare, att den spenslige unge mannen hade svårt att följa med. Munthe steg käckt på i stenrösena i backskråningen och struntade i, att björnbärstaggarna klöste och klängde om hans mollskinnsbyxor.

På kullkrönet, där han nu gjort halt, höjde han något på rösten, medan den svarta, hårda blicken späjade över åkerdälder och gläntande små pass.

— Du fer, bror, di är i fullt knog överallt, sade han belåtet. — Det går rafkt undan, och ändå började di förftan i morfe.

Från krönet hade man en idogt myllrande anblick. Runt om den snåriga kullen och längre sträckte sig de blånande blastskogarna. I de övervuxna fårorna mellan drillarna — eller mellan raderna på de släta

fälten — härskade ett arbetsamt liv. Snarlika gråsvarta mullvadshögar voro potatiskorgar utströdda i klungor med jämna mellanrum, fem, sex korgar i klungan. I dessa korgar uppsamlades betorna.

— Allt, fom finnf i korgarna, laftaf i kväll och i natt, förklarade Munthe. Blir det något över, täcker vi det med blaft få länge. Vi har inte korgar tillräckligt, få en del blir liggande i fträng — vi hinner inte ftacka, och det behövf inte i år, när vi får lafta genaft.

I kväll och i natt? Det var därför det brådskades så ute på fälten. I närheten av varje korgklunga hukade en plockare eller plockerska över drillen eller raden. På sina ställen vandrade plockaren utefter fåran, stack grepen i jorden kring stånd efter stånd och lossade dem sakta och varligt. Därpå lyfte hustrun eller småttingarna betorna ur jorden, lade dem i sträng och täckte dem med blasten. Där korgar funnos tillhands, avnackades ståndet med betkniven och skrapades med knivryggen. Par efter par slängdes i de väntande korgarna, och blasten med nackarna lämnades i sträng till senare uppsamling eller till gödning av åkern.

Det var en brokig tavla, de blåa fälten mellan åsarna, tätt besådda med flitiga människor, män i bjärta tröjärmar, kvinnor i vita huvudukar och lintygsärmar och barn av alla åldrar, från konfirmandynglingen till byxtösen, som tultade jämnhög med de här och där uppskjutna betstänglarna.

At vad håll man än såg, låg folket i och högg in, som om arbetets frukter varit deras egna. Det var kläm och allvar i nitet. Det liknade inte ögontjänst, detta, därtill var det både för ihärdigt och för allmänt. Det

var ett undantag, om någon en halv minut stod och rätade den trötta ryggen. Oupphörligt stucko greparna och skuro knivarna. Det klang mot stenar och blixtrade som sol. Det blinkade av tandvita rötter, lyfta i blödande aftonljus — susade av blast, när betan skakades mot grepskaftet — plaskade som ett rägn, när nackbuskarna föllo till jorden — skrapade som sulor, när den avbladade frukten rengjordes — dunsade dovt eller knappt hörbart, när betorna tumlade i korgarna. Det gick en böljande rörelse och hördes ett vinande ljud, som om en oerhörd lie susat fram över fälten och samtidigt avskurit hundra- och tusentals blastknippen.

I beundran över skådespelet blandade sig hos Sjöö en undran över dessa många, som så villigt läto bruka sin flit. Han hade ofta hört klagomål över svensk arbetsintänsitet, och neråt slätten hade en studiekarl ibland kunnat förströdd vidga blicken inför s. k. kroppsarbete. Men på Albyherrens betplockare kunde då ingen klaga. Agitatorn hade ändå påstatt, att traktens plockare inte ens fingo minimilönen!

Vad som därnäst förundrade läraren, var den mängd barn, som hjälparbetade i landen. Detta var alltså förströelsen efter skoltimmarna. Han erinrade sig patronens beskyllningar mot Severin och framställde en försåtlig fråga, som strax lockade betodlaren i fällan.

— Det blir inte mycket me' fkolan i deffa dagarna, sade patronen, — det går rafkare undan med plockningen, när di fmå hjälper till, och ftrunt i plugget! Det är för vackert väder å fitta och fryfa i småskolan.

Munthe nafsade då och då ett svartblått björnbär

från riset och fäjade med spöet i luften. Det var tydligt, att han var vid högt lynne. Hans bleka drag hade nästan bronsfärg, hans matta irisar fingo en smula glans ibland, och då och då hävde han bröstkorgen, för syns skull för att hosta, men i själva värket av idel iver och livslust. Sjöö kunde inte förneka det — patronen var en helt annan man i sin gärning och på sina fält, än när han sysslolös frestades till okynne. Det utgick en smittande kraft och friskhet från den starka, seniga gestalten. Där han så myndigt pekade omkring sig med ridpiskan, liknade han en värklig herreman, en befallare över kroppar och en regent över ett litet rike.

Han nekade visserligen — avkyld av socialistens sifferåskådning — att tro arbetarnas flit avhängig av något slags personligt eldande inflytande. Till någon del kanske i alla fall denna faktor spelade in! Även här ute i luft och ljus kände sig Sjöö värnlös inför tattarens personliga makt, hans rent magnetiska välde. Så litet aktningsvärd han var, ingav han något slags vördnad. Hittills hade läraren ej fått den fråga över läpparna, vilken hela tiden lurat bakom dem. Framför detta skådespel tycktes det honom hädiskt att sticka fram med något om blodhundar. Och vid sidan om den kraftfulla, svartmuskiga människogåtan kände sig »magistern» stundvis som en skolpojke.

Personlig kraft, överlägsen begåvning, naturstark lidelse, var det kanske detta, som var hemligheten med denne barbar, som, våldsam, opålitlig och bakslug, i alla fall satte människor i rörelse, band livsöden vid sitt eget och imponerade på sina övermän i bildning?

Eller var han så omätligt rik, att han kontant kunde

köpa hjärtan och inträssen? Folk i allmänhet och Meier i synnerhet påstodo motsatsen. Och den unge läraren ansåg sig åtminstone stå över dylik påvärkan.

Patronens belåtenhet syntes ibland för livlig att icke bero av särskild och tillfällig orsak. Berusad var han inte, varje hans rörelse var säker och medveten. Antagligen var det någon underrättelse, som upplivat honom, kanske den om betvagnarna, vilken måhända helt nyss meddelats honom. Skulle Meier personligen? Med ens slog det läraren, att permissionen kunde ha något samband med betvagnarna.

Eller var den lyfta stämningen blott belåtenheten hos ett rovdjur, som nyss fått sitt lystmäte på blod och grymhet? Var det segerkänslan efter socialistens misslyckade agitation?

Ater greps Sjöö av den känsla han erfarit vid marknadsuppträdet på förmiddagen. Hur kunde denna klass människor vara så blind för sina inträssen och möjligheter, att de togo parti för »undertryckaren och utsugaren»? Benämningarna voro socialistens. Hur kunde de jagas upp till misshandlares raseri mot upplysaren-bundsförvanten? Sörjde han då för dem så faderligt, den belåtne uppsyningsmannen, där han, blodig om fingrarna av frukter han icke häller sått, stod och njöt sina hjons arbete?

Vilken var egentligen dessa statares och torpares ställning? Inhysta i stengravarna utanför den präktiga ladugården eller i bofälliga småstugor mellan skogsåsarna — hade de någon glad stund i sitt liv? Eller föreställde söndagens kortspelsidyll med brännvin och slagsmål, vad de menade med ett lyckligt liv?

Läraren skulle snart få svar på ett par av sina frågor.

— Kom me', sade Munthe ivrigt, eller — vänta, dina pjäkfor far illa i lannen! Jag fka bort å fnacka lite' med min fpektor! Gå du opp på gården få länge, bror, men fmit nu inte! Vi fka ha fupé några ftycken och en flafka fampanj efteråt. Gå opp på gården; där träffar du Meier. Han kom dit opp i middef och hade bud om vagnarna. Gå opp och hjälp 'nom å krufa för Hillevi — faft hon har ju gett 'nom korgen, tillade Munthe liksom tröstande. —

Sjöö tittade långt efter honom, där han hög och svart skyndade bort, med sin vägande gång lik en stor kråkfågel i åkermannens fåra.

Den sista nyheten tände oro i ungt blod. Läraren hade inte ägnat flicksnärtan på Albygården många tankar efter den kväll han läst Catullus. Bland sina böcker erfor han snarast en skamkänsla i minnet av den redlösa kvällen. Hade han inte skämt ut sig och skolan inför en pojkslyna, som inte hade för hög uppskattning av honom förut? Hade han inte blott av hennes nåd och gunst — för sin ungdoms skull — skonats för det öde, som gjort Lundström till ett spektakel för var man? Hennes smula intrӓsse — såsom hans egenkärlek kallat hennes koketteri — blev det inte i detta ögonblick satt på prov?

Mot sin vilja måste han erkänna, att han fick hjärtklappning vid tanken. Och mot sin vilja begav han sig efter skilsmässan från patronen, i starkare fart än nödigt, omedelbart upp mot Albygården. Munthe, som vid en sidoblick såg honom skala uppför en slänta, smilade för sig själv och mumlade något i sitt svarta skägg.

Sjöö följde den slingriga markvägen mellan björnbärsrös och tömda lingontuvor, förbi åkrar av alla

sädes- och rotfruktslag. Bland de plockare han passerade, trodde han sig igenkänna skogsbor däruppifrån norr av den vanliga mörkhariga typen, flinka i sitt arbete och ej hälvten så nyfikna som slättbon. Läraren kom att tänka på det ständiga krigstillståndet mellan skogsbon och slättbon, ett tillstånd beroende på en lynnesmotsats, som satt spår i en mängd folksägner och skämtdikter, padyvlade ena parten av den andra. Ja, var detta krig endast den högre kulturens kamp mot den lägre — eller var det ett därav oavhängigt raskrig?

För var gång han i tankarna saktat stegen, påskyndade han dem igen, som om han försummat en plikt. Ej ens i sina drömmar hade han anat sig en rival sådan som Meier. Ekonomisk hjälpsamhet invärkar ju inte stort på var åsikt om människor. Och de sexhundra till trots, hyste Sjöö fortfarande en fördom mot stationsskrivaren — denna fettslamsa, reptilsjäl, pratmaskin, såsom han inom sig benämde honom. Inte häller beträffande fröken Hillevi gjorde han några större medgivanden. Varken hans intelligens eller någon av hans djupare känslor hade något att skaffa med minnet av henne. Han kände henne ju inte. Och därför dömde han henne lätt nog som tom, fladdrig, inträsselös — så gör nu en gång ungt folk.

Hon höll honom i alla fall fast vid ett oprövat, men kanske nog så starkt garn, fantasien — fantasien, som målade henne i alla skogslandets färger, lockande, gåtfull, eldig, ung.

Och stigen flög undan hans fötter, björkarna togo språng förbi honom likt telegrafstolparna under en järnvägsresa, ljungen väste som blåst om byxskoningarna.

Här var herrgårdsallén, dit mynnade markvägen. Halmstrån från rågskörden hängde och vippade från trädgrenarna, ax kittlade honom i ögonen eller i nacken, blekgula trådar kittades i hjulspåren, smällde under fötterna, dalade för fläkten och bundo en dubbelranka längs hela vägen.

De vita stenarna skyndade förbi. Där låg slottet. Där sprutade fontänen. Trappan i ett par, tre språng. Korridoren tom. Riddarsalen, sidorummen tomma. Hela huset tomt och tyst.

Han råkade kasta en blick ner i parkträdgården. Något ljust skymtade för hans syn, en gul dräkt. Där kom hon i vild fart mellan häckarna. En av flätorna hade lossnat ur knuten och viftade över skuldran, som hon sprang.

Nu försvann hon i rundeln. Nu syntes hon igen. Nu försvann hon. Någon var efter henne, nu syntes han, det var Alexander Meier, nu försvann också han — i fullt fläng efter henne, naturligtvis. Att fettbyltet kunde springa så pass! Var togo de vägen? Var fortsatte de jakten?

Där kom hon, kommo de. Meier, pussig och upphetsad, uppsvälld som ett torkat plommon i vatten. Hillevi, dränkt som i eldsken under bronsen, tindrande av tänder, skimrande av ögon, lockande, omotståndlig; skogsråt jagad av en höstgalen man, skogshuldran, frisk och svalkande, het och brännande. Hennes skratt klang upp emot rutorna, gällt som en signal, utmanande som en krigsförklaring. Hennes fläta flög och dängde som en fången orm, hennes kropp böjde sig och vek, studsade och svingade i smidig, naturvuxen vildhet. Nu var hon tatterskan, zigenerskan, som sugit

adligt blod, och berusar med doften av skog och glansen av ett rasdjur.

Meier flåsade och skumpade. Hon skrattade och vek undan. Han torkade sig i ansiktet med ett slags gråvit boll; hon nästan svepte förbi hans näsa med hardusken. Meier var utom sig av iver och upplösthet. De små ögonen stodo för en gång stilla, de sutto pa skaft som knappnålshuven eller fiskögon. Meier hade för tillfället en vilja. Han skulle ha henne fatt, om så en åder skulle sprängas. Han skulle bli sjuk, om han inte hann upp denna härliga, farliga gäcksamma huldretös.

Nu stängde han in henne, nu fångade han henne, band hennes liv med sin arm, gnäggade hysteriskt, torkade sig med bollen och gnäggade igen, gnäggade i stundens mättade, laddade, gränslösa, triumferande glädje.

Och Hillevi skrattade. Skrattade, så det skar genom rutorna, som en hornsignal från längst förflutna tider, som ett rå skrattar eller en nymf, när en pussig och bockfotad faun fångat henne i sin breda famn.

Faunen — Meier — drog henne intill sig.

Nu tittade hon händelsevis upp, upp mot fönstret och mötte den unge lärarens pinade blick. Och hon skrattade igen och sänkte ögonlocken, men hon lösgjorde sig inte. När hon härnäst sneglade upp, låg fönstret tomt, och det var tomt i våningens alla rum.

Läraren skyndade, som om han varit en ertappad tjuv, sin väg tillbaka, genom korridoren, utför trappan, genom ladugården, som var full av arbetsåkdon. Han sprang vidare, som om han varit jagad eller lidit av odräglig tandvärk. Hans blick sökte ett föremål,

hans tanke ett ämne, som kunde ge avledning och lindring. Från vad och för vad — ja, för vad?

Följande slumpens ingivelse steg han in i ett av stathusen, det första som låg i hans väg. Från tröskeln bar det ner i stället för upp till det lerstampade golvet i förstugan. I förstun, som också var kök, virvlade askan emot honom ur en öppen stenugn, vars enda kokkärl tycktes vara en oskurad kaffekittel.

Det var tyst i huset. Inte ens en katt spann på tröskeln, och hönsen, som annars bruka hålla till i bondköken, hade här inte lämnat spår av sin tillvaro.

Försiktigt lyfte han på järnklinkan och steg in. Det torftiga rummet hade två fönster, vid det ena stod ett bord med en sten under ena benet, medan det andra omgavs av tomma väggar, där kalken ställvis knackats av och blottat gråstensglimret. En av rutorna var borta och ersattes med en smutsig tidning.

För övrigt bestod lyxen av en stol och två sängar eller rättare trånga lådor på korta ben. I ena lådan gnistrade ett par svarta, misstänksamma ögon.

De ögonen föreföllo att vara det enda levande i rummet och i det gamla, smutsgula gumansiktet, som omgav dem likt ett ugnsler — eller ett flak falaska kring ett par flämtande, halvtärda kol. Om det risiga, vitgrå håret låg en brokig huvudduk och över den hopfallna gestalten en trasig, firmastämplad potatissäck.

Inte ett knäpp störde tystnaden. Den gamla var antagligen den enda i huset, som inte orkat med ut i betåkrarna.

Läraren bad om ursäkt och frågade, hur det stod till, men erhöll intet svar.

Han sade sitt namn och bad att få veta några enskildheter från agitatorns besök på gården. Intet svar.

De svarta ögonen endast glimtade till, elakt och misstroget.

— Gumman är kanske fjollig, tänkte Sjöö, eller kanske dövstum. Kanske är hon beständigt bunden vid sängen. I alla händelser har hon ingenting förstått eller vet ingenting.

Han tog ett steg för att gå. Men i sin närvösa stämning beslöt han göra ännu ett försök. Han upprepade sina frågor, beskrev uppträdet på marknadstorget och tog slutligen för att öppna på språklådan en slant fram ur fickan.

Ögonen i sängen glimmade lystet. De tandlösa käkarna rördes, läpparna mumsade. Fortfarande intet ljud. I stället vek hon famlande undan säcken och blottade en spritt naken, gulrynkig, smutsig och utmärglad kropp, medan hon vinkade med andra handens knotiga fingrar.

Läraren stirrade överraskad på synen. Trots sitt medlidande förmådde han nog inte dölja sin vämjelse.

Den gamla vinkade igen. Hon låg fortfarande naken.

— Pängar, lallade munnen med sina tandlösa bi-ljud, och de halvsläckta ögonen brunno till.

— Pängar!

Då förstod han, åtminstone delvis, slängde slanten på golvet och smög på dörren. En förföljande rysning lopp ifrån nacken utefter ryggen. Han skakade ännu, när han kom ut i solskenet.

Därutanför mötte han en halvvuxen yngling, som barfota och med en betgrep i handen kom springande förbi emot statbyn.

— Säg mig, frågade läraren hetsigt, nästan som svar på ynglingens tysta fråga — är det sant,

att patron Munthe släppte Leo och Tiger på den där mannen från stan, som ville tala till er här i dag?

— Ja, svarade han med betgrepen, det var en sak det. Vad hade den djäveln här å göra?

— Ni hjälpte väl till allesamman, frågade Sjöö med ett försök att le, men ännu blek av sin rörelse.

— Med käppar och störar - kanske också med betgreparna?

Pojken log och blinkade belåtet. Hans drag visade någon likhet med gummans inne i kojan.

— Ja, det kan väl hända det. Nog fick han, vad han behövde och förtjänte. Så han blir nog borta, han, där han passar, nere på slätten.

Sjöö nickade. Hans funderingar om rashatet fingo ny näring. Men det låg medömkan, kanske förakt i hans tonfall, när han småleende vände sig för att gå.

— Ni har det alltså bra här, sade han. Ni arbeta åtminstone bra i dag.

— Ja, det var en sak, svarade den unge betplockaren och lyfte med ett förnöjt grin sin grep, — vi får brännvin i kväll, så mycke' vi orkar dricka!

Därmed nickade han och rusade springande neråt gatan mellan stathusen.

Läraren stod tyst och liksom omedveten om sig själv. Allt syntes honom grått i grått. Eller svart i svart. Allt inom honom var modlöshet, hopplöshet. Allt var förgäves: upplysning, framåtskridande. Materialet var obildbart, viljeslött, motsträvigt. Ett folk, som trälade sig ihjäl för — brännvin och för brännvin hetsade hundar på sina befriare!

Från ladugården hördes plötsligt ett ihållande vagnsrassel. Genom det vapenkrönta portvalvet skym-

tade hästar och fordon. I dag togo de vägen åt motsatt håll, i dag gällde det genvägar, de rullade in på slottsgården för att genom allén komma ner till betfälten. Där körde de förbi, patron Munthes betäckor, de ordentligt kappades att hinna om varandra dit ut. Det var hojt och liv på gården, seltygen slängde, piskorna knallade, hjulen dånade. Till kvällen flöt det brännvin, så mycket man orkade dricka!

När Sjöö hann in i hålvägen, var där mörkt och råkallt som i en grav.

XV.

Dagarna efter marknaden gynnades av härligt väder. Naturen, som började kräva små toalettknep, veckade sig i oktobers blåa flor. Torrvädret var lyckligt för patron Munthe och hans betor — men för Sjöö kunde himlen lika gärna öst ner, hans aptit på höstvandringar var försvunnen. Även med aptiten i övrigt var det si och så. Den förgick inför stationsskrivarens barnsliga fettansikte — Meier uteblev visserligen till middagar och aftnar, men försummade ingalunda frukostarna. Och målen voro fastlåst samtidiga.

Egentligen borde Sjöö varit både tacksam och bekymmersfri. Hans växel var betald, och hans garderob började förnyas för Meiers pängar. Men som en spik utdriver en annan spik, så förjagades det ena bekymret endast av andra bekymmer.

Lärarens motvilja mot Meier var på väg att övergå i hat. Mannens yttre var vidrigt, han stank sprit före frukosten, och hans skryt pinade öronen. Skulle man tro honom på hans ord, hade han en osviklig tur hos kvinnorna. Kom en dam resande med ett tåg, som stannade fem minuter i Alby, så åtog sig Meier att på de fem minuterna erövra henne till kropp och själ. Även hände det inte så sällan, att han fick damen att stiga ur och övernatta i Alby. Sådant

hade inträffat bara för en vecka sedan. Ahöraren började förstå, vad slags damer den store tjusaren syftade på. Så mycket mer, som Meier i samma drag meddelade, att eleven Plomgren »haft otur».

Den pussige frustade av skratt.

— Plomgren är, som vi vet, mycket grön — och detta var hans första skott. Naturligtvis skulle det genast misslyckas. Mig biter, som vi vet, ingenting på, det är, som jag vore vaksinerad mot sånt. Nu sitter Plomgren och plåstrar och begriper inte, att han ska låta bli whisky, så länge han inte är klar. Jag har för rästen inbillat honom, att det ska vara bra med en grogg allt emellanåt.

Åter frustade Meier, så att Sjöö ansåg sig böra hålla handen över sin smörgås.

Att tänka sig denne råe slyngel som dagligt sällskap åt henne — h e n n e — den stackars enfaldiga, olyckliga! Att höra honom alla nätter klamra sig in genom det gläntande hotellfönstret, när han äntligen kom hem från Albygården! Att se honom alla mornar skina av sprit och lycka, att lyss till hans skryt med överdådet på slottet under bettiden! Det tycktes vara fullständig karneval på Albygården, varken kök eller vinkällare skonades, patronen och hans gäst rustade om, som barbarer rusta, när de riktigt roa sig.

Det var en klen tröst att på vägen till skolan höra rullningen och visslingarna av bettågen och vid varje tillfälligt besök på stationen se raderna av presenningklädda, fullstaplade vagnar, som fraktade skörd för traktens störste betodlare. Men det var förstås för transporternas skull det nu fjäsades för stationsskrivaren. Kanske skulle han sista natten komma hem med hundar i sina hälar.

Men till dess fanns han i hennes närhet, var hon i hans våld, kunde Sjöö föreställa sig dem som sista gången, honom med armen om hennes liv, henne med en behagsjukt trotsig blick späjande mot slottsfönstren. Läraren väntade det varje morgon, väntade det som en dolkstöt och ändå tyckte han det skulle varit en lisa att få stöten med ens — att få höra, att Alexander Meier och Hillevi Munthe ingått förlovning. Det skulle åtminstone gett förhållandet en form och — henne en ursäkt. Det föreföll honom, som om en dylik, en sedeslös och oharmonisk förbindelse mera än värklig, än sund och jämbördig kärlek krävde statens stämpel och skydd. Han anade kanske inte, att just den åsikten låg till grund för prostitutionen.

I detta fall var det närmast ovissheten, vars plåga han velat förkorta. Ovissheten förbi, så vore kanske också förälskelsen förbi — den underliga fantasiförälskelse ovissheten tvingade honom att erkänna. Han älskade väl egentligen inte alls Hillevi Munthe, han visste ju ingenting om henne, intrycken hade knappast hunnit samla sig till en bild. Hon var något brokigt och brinnande, något fantastiskt och oförklarligt. Hon var för honom ett slags sinnebild för färgprakten, obrutenheten, naturfriskheten hos en bygd, som han — likaledes — mera anade än kände. Det var kanske just det okända han älskade, hemligheten, horisonten, det dunkla, lovande, oändliga bortom åsar och skogar.

Hans förälskelse och hans sorg voro blott en förstärkning av de känslor, som gripit honom, när han första gången såg dem samman, Meier och Hillevi, i ankomstögonblicket, på perrongen i Alby.

På sätt och vis kunde stationsskrivaren hälsa kan-

didat Sjöö från Albygården. Patronen, som hört om hans uppträdande på marknaden, hade först skrattat, sedan brutit ut i hotelser. Hillevi hade skrattat — hon liksom fadern trodde, att det varit rädsla för Munthes vrede, som jagat läraren i sådant fläng från gården. Sjöö anade, att hans ingripande till agitatorns skydd ingalunda blivit förskönat i stationsskrivarens »hiftoria».

För övrigt kunde stationsskrivaren, som visste allting före alla andra, berätta, att hela trakten nu ansåg Sjöö för socialist. Det hade visst redan stått i en tidning, där hans namn blivit nämnt. Även var det en del ute i socknen om hans undervisning. Läsarna påstodo, att läraren i Privatan var gudsförnekare. Finsnickaren, som tillhörde spetsarna i Sion, var förbittrad, för det läraren sagt det var djur i hans lungor, och för det hans flicka föreslagit att sova för öppna fönster — om n ä t t e r n a, tänk, i ett hus, där, som vi veta, om d a g a r n a öppnades fönster en gång i månaden! Mäst förgrymmad var i alla fall den unge pastorn, pastor Kempe, som visst redan skrivit en anmälan mot Sjöö till inspektören.

Allt detta berättade stationsskrivaren med sin vanliga darriga fryntlighet. Det syntes, att han gladde sig åt, att något var i görningen. Medveten om att ha fribiljett till alla spännande tillställningar, önskade han givetvis ingenting hällre, än att den ena »hiftorien» skulle avlösa den andra. Han satt där, den lilla själen, i sin tjocka påse av fett och benade spickesill och sållade skvaller med samma vana och händighet. Med samma hänförelse beskrev han en matsedel från Albygården och spådde han en stämning till tinget för uppstudsighet mot länsman.

— Vad inspektören beträffar, sade han och slog skickligt toppen av ett ägg, så är han ju, som vi vet — smask, smask — prost i Rävlunda och — smask, smask — schartauan och allting, som vi vet —

Nu var ju Meier ingalunda någon ingiven siare — men även en spåkäring kan väcka människans naturliga ängslan för framtiden. För den, som första gången i sitt liv är utanför hemmets och universitetets dörrar, betyda statens väktare en hel del. Platsen i Alby var väl ingenting vidare att hålla på, men så mycket hade Sjöö låtit sig berättas redan på studenttiden, att en skolinspektörs anmälan för domkapitlet kunde ligga en lärare i fatet, en gång den misstänkte unge rabulisten hoppades på en mera närande kost än så.

Sjöö var emellertid trygg i sitt goda medvetande — en sak, som betyder åtskilligt, när man är mycket ung —; han visste med sig, att han offrade sin kraft åt sin tillfälliga skoluppgift. Han visste också med sig, att den misshandlade agitatorn var den förste, som något invigt honom i socialistisk teori, att hans »socialism» var av färskaste datum och inte kunnat inverka på hans uppträdande vid marknadsslagsmålet — där han blott tagit den svagares, den misshandlades parti.

Tyvärr var det en hel massa saker den beläste Yngve Sjöö inte visste.

Undervisningen gick för rästen ännu sin ostörda gång. Måhända påverkades den något av lärarens nya, brokigt hopsmälta bekymmer. Där var en ständig tyngd över den unge magisterns lynne. Dock var det först tack vare Meiers flitigt droppande sanningar Sjöö lade märke till, att också barnens lynne och upp-

förande börjat förändras. De syntes inte mer så soligt sorglösa som i början. Deras läxläsning gick också ojämnare. En grubbeldvala, som kanske bara var en återvärkan av lärarens, smög sig på de små, där de med rynkade pannor och spörjande ögon tittade upp till den sorgmodige, men outtröttlige magistern.

På fritiderna arbetade kandidaten med sin avhandling, som kanske skulle grundlägga till licentiaten. Märkligt nog, gick det bra att arbeta, när man var så där tung om hjärtat. Det arbetades till ett på nätterna, så att Meier ibland vid hemkomsten fann rektorslampan brinna och knackade på för att förtälja det nyaste nya. —

En eftermiddag stannade en ryttare utanför hotell Munthe. Han lämnade hästen åt drängen och visades in till kandidat Sjöö, som just satt och rättade temaböcker.

Läraren lyfte undrande huvudet från skrivhäftet utan att i första ögonblicket komma sig för med mera. Han höll ännu pännan i mun och händerna tryckta mot läskpapperet, då den främmande steg fram och föreställde sig.

Det var en smärt, rödblond, elegant och välfriserad man av medelålder och medellängd. Han hade stickande grönblå ögon, ett kort rödaktigt helskägg och fina vårdade händer.

Både utseendet och namnet värkade på Sjöö synnerligen överraskande. Bägge voro så välbekanta, att de just därför förvånade i denna omgivning och tillsammans med titeln.

— Mitt namn är Hedeman, arrendator på Aranäs. Nej, bliv sittande. Jag försvinner ögonblickligen. Har ett ärende till stationen och främmande hemma. Vad

jag ville här, var egentligen endast tacka er, kandidat, för det ni häromdan så grundligt förargade min svärfar.

Sjöö lade bort pännan och steg upp, medan han oavlåtligt iakttog den främmande. Han trodde sig rov för en synvilla, ett gyckel eller en underlig namn- och ansiktslikhet. Han mindes sig visserligen — av Munthe och på Albygården — hört talas om en arrendator Hedeman, som var »bokskrivare», men —

Han hade ännu inte samlat sig, skakade bara på huvudet och sade misstroget:

— Jag förstår inte.

— Min svärfar, sade den besökande i lugn, älskvärd ton, är förvaltaren på Älvinge, patron Severin, som var inne på marknaden för en vecka se'n.

Sjöö mörknade en smula. Alltså en av utsugarens nepoter. Var det kanske något de ville »socialisten»?

— Jag förstår fortfarande inte, sade läraren, som ännu mer förbryllades av gästens namn och drag.

— Att döma av er ton, inföll den andre med bibehållen älskvärdhet, förstår ni mycket väl. Ni tror förstås, att jag har något emot er, därför att ni tog den där agitatorn i försvar. Tvärtom. Jag tycker om modigt folk, strunt i vad som lockat modet i dagen. Vad beträffar socialisten — nåja, så länge han bara inte agiterar hos mig! Men — för att än en gång upprepa det — ni har varit hygglig att förarga min svärfar förvaltaren. Som naturligtvis hälst velat ha er och socialistpredikanten halshuggna på samma vedkubb. Och som i alla händelser blev förbittrad, för det ni avstyrde den lovande avrättningen. Nu har han fått

litet annat att göra än moralisera över mig — för en tid åtminstone, vilket är riktigt läskande. — Vet ni vad, kom upp till Aranäs någon gång, då ni ändå har tråkigt, så få vi försöka dela på tråkigheten. Det är ingen uppsjö på människor i den här dsjungeln. Er företrädare var inte förförisk. Men ni — ja, jag har rykte om mig att ha en smula blick. Böcker har ni också? Mabinogion, Gesta Romanorum, Boswell, Spectator, Hebbel, Rousseau! Men ni är ju lärd! Ja, tänk på saken! Aranäs ligger — första biten åtminstone — åt samma håll som Albygården, och den vägen känner ni ju. Mig känner ni också. Ni har säkert läst mina böcker. Farväl!

Därmed och utan att avvänta svar var den främmande försvunnen och Sjöö lämnad ensam med sin förvåning. Han var nu, särdeles efter den sista frasen, övertygad, att han värkligen haft besök av Sten Hedeman, författaren till så många allvarliga, otidsenligt och hädiskt bakströvande böcker. Sten Hedeman — för den, som vördat den nästan religiösa tonen i hans författarskap, kom den vardagliga pratsamheten i hans sätt som en överraskning. Det var en besvikelse som så många andra på senare tiden. Och så det, att han sålt sig för ett arrende, blivit en hirdman hos utsugarhövdingen på Älvinge, en antagligen oduglig lantbrukare på ett vanskött herregods, en förtryckare och utsvältare med stryk och brännvin som driftkapital!

Sten Hedeman, den store diktaren, sjunken till namnarrendator, till sin svärpappas måg, till en andligen snöpt enstöring i en bygd, där han fick tigga en privatlärare om umgänge! Det var alltså därför han på flera år inte skrivit en rad — därför — därför

— han var slut, död, begraven! Sten Hedeman, de stora skogarnas, de djupa ensamheternas, den särpräglade folksjälens, nationalismens diktare!

Nej, han ville söka glömma honom, stryka besöket ur sitt minne, för alltid, för alltid! Göra honom ett återbesök, se honom i hans förnedring — aldrig!

XVI.

Ett par timmars fördjupning i Sten Hedemans böcker och en vacker söndagsförmiddag voro nog för att omstämma Yngve Sjöö. Stationsskrivaren hade just lördagskvällen återvänt haltande och stönande — en omständighet, som bidrog att höja Sjöös dystra lynne. Meier infann sig inte till frukosten, och efter en tidig middag tågade den unge läraren åstad. I sista stund hade han sagt återbud till gästgivarskjutsen: han hade blivit tveksam om målet för sitt strövtåg.

När han steg utför torgbacken, undvek han av instinkt att se åt ådalen, där ett minnande brus av vatten höll oron blott alltför vaken. Han njöt den vackra hösteftermiddagen, först då han kommit förbi kyrkan och befann sig inne i skogen, ur sikte och hörhåll av Albyån.

Vid kyrkan i skogsbrynet delade sig vägen i ett flertal, av vilka en, enligt vägvisaren, ledde till Aranäs.

Denna väg bar mot norden, vars ljungmarker här började avlösa ängarna. Träden hängde fulla med råghalm, och hjulspåren voro här och där fyllda med betblast. Små betkårar följde ännu en stund, men så småningom försvunno de, landskapet började förvandlas.

Ju längre mot norr han strövade, desto glesare döko stugorna ur björkdungarna, vilkas högtidsvita stammar han stundom förblandade med stuguknutar och fönsterramar. Allt oroligare irrade vägen. Den

måste undvika backar, som bestodo av en enda kullrig rullsten, inmurad i hård lera. Ibland klöv den en skifferknalle, vars brottytor liksom tjärfläckats av vattuflöden. Dikena fylldes av vatten, som sipprade ur sävtuviga myrar, dem vägen måst kringgå. Mellan tuvorna kvittrade sparvar och hedlärkor, blänkte torvmosshål och blödde porsen. Ljungen rodnade som en kvällsspegling på ett mulet hav, lingonen trillade som röda småstenar utför sluttningarna, och blåbären härmade skuggorna mellan enarna.

Stugorna sågo fattiga, men renliga och trevliga ut. Slättens låga gårdslängor följde dock ännu vandrarn och vägen.

Björkarna hade fått gula inslag i sin blåa grönska. Tunna töcken lågo som tyllväder över alla avstånd, och på grankvistarnas spindelvävar rullade små kulor av grå frukt.

Ja, vägen bar mot norden, mot skogslandet. Det var en doft över denna trakt, sammanbryggd av jord-, vatten- och lövdoft, ljunglukt, bärarom, björknäver och grankåda och så den kryddande röken från torveldade stenugnar. Det var en doft av renhet och natur, av sotfri idyll, lantlig friskhet och blond svenskhet som aldrig i ådalens gränsdungar.

Även detta var gränsland, slättens aning släppte aldrig helt, Sjöö måste blunda för erinrande enskildheter och för att vägen tillbaka dock blott mättes av ett par korta timmar. Men när han blundade, genomfors han av en lockelserysning. Denna övergångsnatur skulle ju avlösas av ett landskap, likt ett stelnat stormhav av väldiga, rullande stenåsar, djupa, allvarsgröna barrskogar, blåklädda, silvertränsade insjöar.

Han fick hjärtklappning vid tanken på dagslånga

ödevidder, hedenhösskogar och jökelbärg. Han kände sig sugas mot något vilt, obrutet, mot grönt spegelskimmer på granars stammar, mot klyftdjup och hedtystnad, mot seglivade bygdeseder och sunda, okuvade vildmarkslynnen.

För hans aning hägrade bärgen, av hednamakter resta mot flärd och kultur, främlingsvanor och gottköpsförfining. Bärgen hägnande ett uråldrigt land med kvinnor, ljushåriga som sina tegars skörd, män, rakstammiga som sina skogars tall, ungdom, svingande i målerisk folkdans till låtar, utlärda av näcken, och i dräkter, brokiga som tegarnas klett och klint. Överallt röda kinder, blåa ögon, röda stugor, blåa sjöar, gröna träd och gula tegar. Överallt vattusorl, talltrastprat och tjäderspel. Överallt saga och skrock, visa och folksång, svävande på dofter av linnea och ljung, myrstacksbarr och milrök.

Men bortom allt detta såg han ett huvud, rödblont, rödskäggigt, grönblåblickande, väderbrynt, trotsigt och trohjärtat. Det var Hedemans ansikte och Hedemans dikt. Och här, runt omkring honom, susade och glittrade ju preludierna. Vägen till Aranäs var som en vandring mot en nalkande dikt, mot skogarnas och gåtornas mästarstämda dikt.

Och där i skogsglesningen skönjdes redan kullen med Aranäs' manbyggnad, och på trappan späjade bredbent och barhuvad diktaren själv. Sten Hedeman vinkade igenkännande, och Yngve Sjöö vinkade glad och vördnadsfull tillbaka. Arrendatorn var glömd, han, som i lätta språng kom utför trappan, förbi den majestätiskt hälsande flaggan, var den helgjutne och härlige diktaren.

XVII.

Stället på kullen låg som en dikt, som poesien själv, vittblickande, lysande i sina klara färger mellan dungar av björk och gran. Manbyggnaden ensam låg oskymd, en brädfodrad, röd- och vitmålad envåningsvilla med mittflygel och veranda. Däromkring en nyplantad trädgård, vars röda grindstolpar och vita grindar fästligt välkomnade en på långt håll.

Hedeman, ännu i vit sommardräkt, vände sig som i samtal inåt verandan, och på trappan skymtade för ett ögonblick en ljusklädd kvinnogestalt. Så kom värden ensam skyndande ner mot grinden.

— Det var hyggligt ni kom, sade han i sin lätta ton, och ännu hyggligare, att ni kom i dag. Jag har just min svärfar hos mig — behöver jag säga er, att jag har förbannat tråkigt? — Nå, här har jag i alla fall en som hjälper mig med bördan — och redan dignar. Undsättning, undsättning, fröken —!

Sjöö, som redan hunnit både mulna och klarna, tittade nyfiken upp mot den unga damen, där hon sakta kom neråt grusgången. Vid första skymten hade han tagit henne för husets härskarinna. Det var alltså främmande på Aranäs. Det var kanske mycket främmande; från villan klinkade en lättare vals, och genom ett öppet fönster trängde sorl.

— Kandidat Sjöö, fröken Berggren.

— Jag har hört talas om er, sade den unga damen utan vidare hänförelse.

— Fröken Berggren, sade Hedeman, är prästdotter från Alby och kommer just från konservatoriet i Berlin. Hon och jag, tillade han muntert, är nästan alltid oense, det är därför vi är så endräktigt tillsamman.

Prästdottern var nästan en skönhet. Det bruna håret à la Jugend kring kinder och nacke, de simmiga ljusblå ögonen, den smala, skälvande munnen, den långa, något framsträckta halsen tillhörde en spenslig och närvös skönhetstyp, som förde tanken på dekadanspoesi. I sin berlinska reformdräkt, med barmens, ryggens, höfternas spätt omärkliga linjesvängar påminte hon mera om ett konstföremål, en vas, en ljusstake än om en ung kvinna. Blickens vattniga trötthet kunde låta ana något av den upplösning, som betecknade dagens künstlersläkte. Ansiktshudens och de smala händernas vithet antydde ett underlag av blodbrist för ett förtranat stämningsliv, där linier, former, toner ersatte allt konkret värklighetsinnehåll.

Läraren kände sig underligt stämd inför denna planta i Sten Hedemans vildmark. Intrycket blev icke mindre sammansatt, därför att pianot inne i villan just utförde Glada änkans vals.

Sjöö visste i sin plötsligt påkomna tafatthet ingenting annat att säga än:

— Tänk, så vacker skogen håller sig — ännu i början av oktober.

— Skogen, svarade Hedeman med ett skratt, — ja, visst, ja, här neråt kalla ni ju alla små lundar för skog. Ni slättens barn ha i värkligheten aldrig

sett en skog. Här är förskräckligt kalt och skogsfattigt. Jag håller emellertid på att plantera gran på all umbärlig mark.

Nu var det Sjöös tur att småle. Han kom att tänka på Munthes omdöme om bokskrivarens lantbruk.

— Vi måste väl in till mina gäster. Men bli inte rädd. Kortspelare är i släkt med stoiska filosofer och indiska botgörare, de strunta i hela världshistorien, bara de få vända på sitt brokiga radband. Ni måste bevars också föreställas för värdinnan.

Det låg så mycken undergivenhet i Hedemans ton, att Sjöö åter erinrade sig sin gårdags harmfulla tankar. Vad hade försiggått med Sten Hedeman? Hur hade han kommit i sådant sällskap?

»Glada änkan» i Hedemans villa, det var som fiendejubel i en tagen skans.

Redan i förstugan, vars dörrar gästfritt stodo öppna åt alla håll, mötte sorlet från ett större sällskap. Sjöö, som plötsligt förskräckt frågade sig, om han inte gjorde intrång, och om hans upp-putsade, blanknötta bonjour passade bland högtidsklädda människor, väcktes ur toalettbekymren av en knuff i ryggen och befann sig bums i en samling kaffedrickande ungdom, herrarna i gråa eller svarta stadskläder, damerna i ljusa toaletter — mode de Paris. I synnerhet herrkläderna gjorde en underlig värkan mot väggarnas bonader och de bjärta möblerna i modifierad bondstil. Inredningen, fast inte fullt lika brokig, erinrade om Hillevi Munthes gemak, men staffaget — var inte som där anpassat efter inredningen. Det här samlade sällskapet värkade publik på ett museum.

Gästerna visade sig emellertid vara infödingar från trakten och inte, som Sjöö förmodat, lustresande

stadsbor. Herrarna i smoking eller bonjour voro bokhållare, arrendatorssöner, lantbrukselever eller unga bönder från Älvinge och Aranäs. Bland damerna funnos fyra fröknar Severin, blonda, fula och älskvärda — rästen var bondfröknar.

Läraren slog inte odelat an på sällskapet. Hälsningarnas stelhet, här och där förstärkt med en liten min, som kylde och avvisade, tydde på, att den oväntade gästen ofta är den ovälkomne.

— Bygdens blod och blomma, sammanfattade värden med en skämtsam handrörelse, — tyvärr har jag ännu inte lyckats hänföra denna ungdom för våra inhemska, våra folkliga dräkter, men —

— Men det kommer nog om tusen år, log fru Hedeman, som nu solig och älskvärd tog hand om den unge läraren och önskade honom så välkommen. Sten, hennes man, hade berömt hans mod »vid det där tillfället».

Värdinnan särverade kaffe och skyndade vidare, rödblossande och sysselsatt som blott en husmoder på landet med huset fullt av gäster.

Under tiden hade ett par unga damer roligt åt, att herr Hedeman velat anbefalla »hemska och folklika» dräkter. Och två rätt-tänkande bokhållare från Älvinge kommo överens om, att socialisten förtjänt smörj för sitt mod »vid det där tillfället».

Sjöö tittade tankfull efter fru Hedeman. Hon såg bättre ut än systrarna. Deras färglösa, oregelbundna typ hade hos henne utbildats till något, som närmade sig fägring. Framförallt föreföll hon praktisk, en omtänksam, rörlig och rastlös värdinna.

En levnadsglad bondtös, vars något röda fingrar nyss släppt tangenterna, satt med händerna i skötet

av sin praktfulla tyllklänning och stirrade oavvänt och förebrående på lärarens blanka armbågar. Sjöö försvann vid värdens sida i sidorummet. Strax sprang pianisten upp för att fnysande och fnittrande betro sig åt fröknarna Severin.

Det blev en värklig folkresning kring spelborden i sidorummet bara för de nödtvungna handskakningarna med en förbannad spoling till studentrabulist. Vid ett av borden råkade korten i oordning, varför partiet måste avbrytas och ny givning ske. Det var själve Älvingeförvaltarens bord. Severin, som just suttit med två äss och tre kungar, blev blåröd i ansiktet, när han blinkat sig till, vem omstörtaren var.' Förvaltaren var inte symbolist, men fann det ganska givet, att det skulle vara den »uforskammede gynneren» i Alby Privata. Sockerbruksdisponenten, som haft medelmåttiga kort, hälsade däremot med majestätisk vänlighet. Såväl Fahlén som inspektor Hansson drogo suckar av lättnad, men härmade i alla fall principalens knarriga uppsyn.

— Nu ge vi dem tusan, förklarade Hedeman så pass halvhögt, att Severins mullvadshörsel uppfångade det och förvaltaren, en hel minut mållös i sitt soffhörn, envist blinkade mot den tomma dörröppning, där Sjöö och Hedeman försvunnit.

Dörren ledde till värdens arbetsrum, som blott genom skjutbara förhängen skildes från matsalen och rummet, där spelet pågick. Förhängena dämpade ljuden utan att helt utestänga dem. Från ena hållet anades alltså de unga damernas diskantkvitter, knackandet av porslin och slamret av skedar och från spelrummet ett jämt surr, som då och då överröstades av glasklink och en och annan högljudd fras.

Arbetsrummet, hållet i en glad blå färg, var möblerat i vitt, vaser och ramar, t. o. m. skrivbord och piano voro svalt vita, medan soffan och stolarna kläddes med blått tyg i tapetens färg. Tavlorna, alla av svenska konstnärer, framställde svenska landskaps- och folklivsmotiv, på notstället stod ett häfte svenska folklåtar och i ett hörn en stor reproduktion i marmor av Snöklockan.

— Röker ni? Jag hoppas ni inte gör det? Mina väggar fara inte väl av — puh — all fabriksröken i de andra rummen. Ni ska få dricka, så mycket ni vill, och vad ni vill, whisky, konjak, punsch, vermouth, portvin, sherry, rhenskt — för ni är naturligtvis inte så mycket svensk, att ni tycker om våra bärviner.

— Tack, ett glas skogsvin är inte oävet.

— Se där, ropade författaren i triumferande ton. Han rodnade i glädjen över hela det brynta ansiktet.

Sjöö måste småle. Han kände sig själv som ett ögonblickets barn. Här hade han en släkting, som överträffade honom. Hedeman gick och styrde, med en iver, som det gällt något mycket viktigt.

Plötsligt häjdade han sig och skyndade mot matsalsdörren.

— Men fröken Berggren, var ha vi gjort av fröken Berggren? Hon drunknar i tråkigheten därute, vi få skicka henne en räddningsboj eller hur? Halla!

Hedeman hade dragit draperiet åt sidan, och bakgrunden tecknades med unga, nyfikna ansikten. Den livsglada pianisten hävde sig på tå och öppnade munnen. Ur ett motliggande sidorum kommo just ett par äldre matronor inseglande, som vänskapligt smådunkade varandra i ryggarna.

— Hallå, fröken Berggren! Bara ett ögonblick, en fråga och ett svar!

Fröken Berggren, som just förde ett enstavigt samtal med en av fröknarna Severin, kom långsamt, med en omärkligt glidande gång, fram till värden, och när han steg åt sidan, överskred hon lugnt tröskeln. Förhängets ringar klirrade, som det drogs för, medan matronorna bytte en betydelsefull blick och den fnittriga pianisten igen flög bort till fröknarna Severin.

— Jag antar ni vill ha en cigarrett, fröken, sade Hedeman i en ton, som kom Sjöö att rycka till — ja, ni, kandidat, gör säkert fröken sällskap. — Så få vi bort cigarrlukten, tillade han som för att förklara sitt vankelmod.

Han hade för övrigt rätt: röken — liksom sorlet — trängde oupphörligt in från spelrummen.

Det var lätt att förstå, att värden betraktade gästabudet därute som ett nödvändigt ont, och att han nu gladdes att ha räddat sig en vrå. Så litet Sjöö hittills sett av Aranäs, anade han redan dunkelt arrendatorns tragik — röken bakom det sakta svajande draperiet var liksom dess sinnebild. Den unge läraren satt just och tänkte på motsättningen mellan gästernas skaplynne och hemmets och värdens, då Hedeman tycktes gissa hans tankar.

— Jag har höstgille i dag, sade han förklarande — då får man finna sig i ett och annat. Folket är ännu lite' bortkommet från sitt eget, bortkollrat av slätten och stan, förstår mig inte ännu — men — det kommer väl —

Det sista lät något ansträngt.

— Nu, fortfor han liksom lättad, nu ska vi ha vårt symposion. Ser ni, fröken, jag har redan satt

fram er avskyvärda älsklingsdryck, er vermouth? Är jag inte så rar, så jag förtjänade en belöning?

Fröken Berggren hade, som i tankarna, slagit sig ner i den bekväma skrivstolen. Hon inte ens lyfte sina rödkantade ögonlock vid hans skämtsamma fråga, i vars tonfall läraren trodde sig märka en darrning — endast sög girigt på sin nytända cigarrett.

Sjöö lade märke till, att värden själv inte rökte.

Hedeman, som alltjämt höll blicken på den unga damen, fortsatte omedelbart.

— Håller ni inte ändå med om, fröken, att den modärna dräkten — jag menar nu herrdräkten — är en sotfläck, när den ses mot en vit och blå stol?

Han skrattade.

— Lustigt att tänka sig, men en samling sotare traska nu omkring inne i min vånings gröna skogar och blåa himlar.

Fröken Berggren höll cigarretten mellan två spetsiga fingrar. Hon blåste ut röken utan att öppna ögonen eller förändra en min.

— Ja, det må vara lustigt, upprepade han. Men rysligt tycker jag det vara, att genomsnittssvensken sover i smutsbruna sängar och äter på bord, som påminna om maskinolja. Tänk er, kandidat, att ligga i polerad smuts och lägga armbågarna i brun flottyr!

Fröken Berggren gjorde en rörelse med handen som för att vifta bort röken.

Läraren, som redan läppjat sig till mod av vinet, vågade en invändning.

— Brunt är nu en gång kulturfärgen, sade han. Och mig synes, man kunde lika gärna säga, att era möbler luktade blod eller galla eller blåsur mjölk.

— Men blod och galla och mjölk, föll Hedeman in,

är dock naturens sunda vätskor, är naturen vid sunda vätskor. För rästen struntar jag både i kulturfärgen och kulturen.

— Kulturen, frågade Sjöö nästan hetsigt, men —

— För mig, sade Hedeman med en sidoblick till prästdottern, finns det bara k u l t u r e r, naturliga uttryck, former, alster av folkens liv. K u l t u r e n som mellanfolkligt genomsnitt är för mig b a r b a r i.

Sjöö, för vilken författaren redan förlorat en del av sin nimbus, kände sig mer än vanligt stridslysten. Hans krigslynne äggades än mer av Hedemans skenbara likgiltighet. Värdens uppmärksamhet kretsade ständigt kring den unga damen, hans ord föreföllo vara ställda endast till henne.

— Tegnér, invände läraren med hörbar ironi, Tegnér var i alla fall av en annan mening. »All bildning står på ofri grund till slutet, blott barbarit var en gång fosterländskt.»

— Jag, svarade Hedeman och såg fortfarande på fröken Berggren, jag struntar i Tegnérs mening. Barbari är inte detsamma som enkla förhållanden, sunda vanor, grovhuggen åskådning. Barbari är onatur. En barbar är den, som äter, vad han inte kan smälta, klär sig efter en annans mått, går över an efter vatten. Barbari är ytlighet, härmelust, förakt för väsendet, sitt eget och andras. Barbari är alls inte detsamma som barndom. Det barbariska är ett lillgammalt barn, en pojke, vars förgubbning uttryckes med en gamlings dräkt, en gamlings talesätt och en gamlings laster. Det ligger inte häller för ett folk något nesligt, något barbariskt i att stå på barnets plan. Desto längre tid att leva, desto mera att sträva till. Det barbariska består i folkets självstympning till förmån för ett genomsnitt, som sunda naturen

aldrig skapar. Det barbariska består i svenskens anpassning efter fransmannens eller sydamerikanens luft och jord. Det barbariska är införseln av mahogny i ett land, där man massutflottar oarbetad björk och fur. Det barbariska ligger i att bära kläder, vilkas stoff man inte känner eller sett växa, att kluta ut en svensk jordbrukare som en fabriksträl i en rökig stad eller som en leveman från Paris —

— Paris, upprepade Sjöö, och hans tankar flögo ovillkorligen till Hillevi Munthe.

Äntligen vändes Hedemans ansikte helt mot den unge läraren. Det hade högre färg än nyss, vilket säkert inte kom sig av vinet; värden hade knappt läppjat på sitt glas.

— Ja, Paris, ropade han skärande bittert, om det finns något jag hatar, är det Paris!

Sjöö vidgade pupillerna, utbrottet kom överraskande.

— Ah, Paris — menar ni jag inte har skäl? Det första en parisare bär till torgs, är det, att han inte är fransman. Han är världsborgare, förstås, och bär Europas Förenta Stater i knapphålet. Han är provryttaren i självuppgivelse, träffas som frasmäklare på alla fredsfäster och dricker tysk champagne utan att märka skillnaden från den franska. Har ni märkt, så självkänslan är på återtåg i våra dagar? Hur gott det finns om blötdjur och jobbare i egen obetydlighet? Hur betittad, begrinad, bespottad en rak rygg blir och en käck tilltro till sig själv? Hur ingen vågar synas utan i klump, hur en mening för att ha kraft måste ha minst ett dussin underskrifter? Hur den enskilde, som vågar sig fram, alltid är anonym? Nåväl, parisaren är typen för tidens man.

— Ni medger i alla fall, att Paris —?

— Anger tonen, avbröt Hedeman häftigt. Ja, Paris anger tonen, som pratmakaren eller ligisten i en skolklass. Har ni varit i Paris? Inte? Paris liknar ett spindelnät, regelmässigt och tråkigt, alla stora städer likna spindelnät. Paris är typen, de andra härmningar. I Paris sitter spindeln och lockar dumma flugor. Paris suger musten ur nationerna och lämnar bara liken kvar. Till Paris måste allt, från Paris kommer allt. Allt det materiella och andliga bjäfs våra narrar och narrinnor spöka sig i. Följer man med sin tid, måste man följa strömmen — till Paris. Till Paris måste våra kvinnor för att klä sig som parisiskor. Till Paris måste vår ungdom för att pynta sin själ som decadencen. Parisermodisten förvandlar vår kropp, Pariserbokhandlarn vår själ. Fraser och stelhet i våra björkhagar och furuskogar. Fraser och podager bland våra mjölkkor och frustande vattenfall. Stéphane Mallarmés härmare beundras i våra tidningar. Redan prisas i svensk dikt —

Talaren avbröt sig och såg häpen upp: fröken Berggren hade rest sig.

Hedeman hade en fråga på läpparna, men häjdade den. Den unga damen iakttog med spänd, om än skenbart lugn uppmärksamhet förhänget till matsalen. De andra följde hennes blick. Även Sjöö trodde sig upptäcka en kupighet av ett huvuds storlek i närheten av dörr-ramen.

Utropen från spelrummet kommo tydliga genom tystnaden.

— Skål, sämre lykke har jeg aldrig haft! — Munthe, den ger sej aldrig! — Ja, fogden har hans inteckningar! — Spel ut, Hansson, vad sitter ni och drömmer! — Nå Hænsen, vil De hore op? Fanden gale mig —

Men jämte utropen hördes viskningar och ett mödosamt återhållet fnitter från salsdörren.

Fröken Berggrens egendomligt glidande gång gynnade henne, hon stod redan framför förhänget, som hon med en lugn rörelse drog åt sidan.

I samma ögonblick hördes Hedemans något höjda röst:

— Det var riktigt snällt av er, mina damer! Vi satt just och talade om er och längtade alldeles förfärligt. Kom in, kom in, nu, när vi äntligen fatt tag i er —

Värden misstog sig. Salen var längesedan tom, därav tystnaden. Och av den lyssnande gruppen bakom draperiet smögo de två redan skyndsamt sin kos. Den tredje — det var pianisten — lydde skamsen, men nödtvungen fröken Berggrens grepp om hennes arm.

— Jaså, det var bara ni, fröken Persson? Vart tog ert sällskap vägen?

Fröken Persson var nu, tyllklänningen till trots, helt och hållet bondtösen.

— Di gick me' dom andra, ut till logen, där dansen nu ska börja. Det var inte jag, det var fröken Alma Severin, som —

Läraren undrade över, att en diktare och filosof nedlät sig till en så liten hämd för en så liten förseelse. Men det var fiendeklang i rösten, när Hedeman igen talade:

— Alltså dansen på logen börjar just nu? Så snällt av er, fröken Persson, att försaka dansen och i stället söka upp oss! Vi sitta här så ensamma och ha tråkigt — nu kommer ni — kommer väl för fröken Berggrens skull, eller hur — och hjälper oss! Nej, ni får inte gå, jag släpper er visst inte, sitt ner,

sitt ner! Ni vill naturligtvis ha punsch? Och en cigarrett? Och nu, fröken Persson, fortsätta vi, med er tillåtelse, där vi slöt. När ni har avvikande åsikter, så fram med dem, för all del, bara fram med dem! Skål!

Sjöö fann driften för obarmhärtig. Den stackars pianisten hade dykt ner i en djup länstol med de röda händerna bakom ryggen och det röda ansiktet djupt emot barmen. Ingen tycktes taga notis om henne, och prästdottern satt som förut med nedslagna ögon och sög på sin cigarrett.

— Men än se'n, fortsatte Hedeman, en smula lugnare och utan att fixera fröken Berggren — sådana synpunkter förlora sitt gehör, när de tala till litterärt folk. Och dessutom är hela vårt litterära liv så parisinpyrt, att —. Kandidaten tror t. ex., att vår stams ursprungslynne, dess kraft, hårdhet och kamplust får vård och värn i våra vittra lag? Varken offentligt eller i det stilla. Det offentliga är ju för övrigt endast förklädnad. I det stilla röra sig krafterna, de bestämmande. En av våra skalder har besjungit den »tysta kraften». Den dikten kunde sättas som inskrift på vårt raslynne, sådant det nu utvecklas. Det är det tysta peleriet, det lilla gnatet, det menlösa jollret, det söta läspet, som nu ska göra't. Allt stort och stolt, bredbringat och manhaftigt är nu skuggan av Karl XII:s stövlar, d. v. s. löjligt. Allt öppet och frihusigt, allt käckt och kärvt är rått, ohyfsat, otidsenligt, farligt. Folkynnest är smickerfrukt, sångarfröjd är ytlighet, ordklang är larm, sundhet är skam, tro är dumhet, härdighet är ofruktsamhet, vindflöjeln den klokaste och pojken klokare än mannen. Kriget fördömes, men lönnmordet prisas — av höger som vänster. Lönnmordet är vår form för kriget. Krypskytte är ju hela krigskonsten, sedan

ryttarstormen blivit opraktisk. Sedan svärdsslaget blivit teater, återstå endast knappnålsstingen. Sedan lidelsen heter svada, återstår endast droppen, som faller på droppe. Efter krutets avlysning endast »talamodets tysta strid hos liten vattendroppe blid». Man kämpar ej man mot man, men anonym mot anonym i artikel mot artikel. Man kämpar, hela flocken anonym, i insändare, artiklar, privatbrev, mot den ende, som ännu har ett visir att slå upp. Man krossar ej, man petar och petar; man dräper ej, man droppar; man slår ej, man förargar ihjäl den försvarslöse, som svänger svärd i tom luft mot anonyma och otaliga fiender.

— Det är värkligen synd att avbryta, sade läraren, avbryta ett sådant stycke klangfull orättvisa, men —

Han svalde fortsättningen inför en rörelse av fröken Berggren. Hon lyfte sina tunga ögonlock och såg långt och sinnande på Hedeman. Det tycktes, som om hon velat säga något. Hedeman, som mötte hennes blick, just som hon igen sänkte den, väntade tveksam hennes ord.

Då hon åter försjönk i sin drömska stillhet, flyttade han, liksom sökande, blicken kring rummet, och då han uppfångade en giftig snegling från fröken Persson, vände han sig med ironiskt patos just till henne.

— Orättvisa, säger ni? Vill ni jag skall teckna er en modärn svensk diktartyp? — Nåväl, han är — åtminstone i sin begynnelse — eftersuset från Ung-Tysklands diktarhed, förenat med skolålderns gråtfärdighet. Han är ett svårmod, som söker ensligheten — d. v. s. restaurantalléerna, guldkrogarna och corson — och föraktar vimlet, allfarvägen, berömmelsen och den populära poesin — framförallt för dess popularitet.

Något blidare, människoskyggare, livsmattare, mera världsförsakande låter inte tänka sig. Mottot bleve ovillkorligen: Mitt rike är ej av denna världen. — Men samtidigt anslår han en särskild prosaton, en ton, som viner och ryter, straffar och härjar. Han är vid sidan av sin elegiska syssla — en östanstorm med bud från stäppen, kosackerna, hunnerna. Allt skall förstöras, förgöras, sopas hän och försvinna, allt, som inte lyssnar till elegier eller som törhända — medtävlar med dem. Han är en kritiker, som med vällust kastar sig över allt obetydligt för att påskynda dess död och allt starkt för att visa sitt misshag. Han spelar i sina böcker på strängen: Nu blånar fromt mitt hjärta i rytmers oskuldssmärta, men i sin prosaspalt bölar han: Ur vägen, ur vägen, tig och håll käft, för här kommer jag, här snyftar jag, här sjunger och spelar b a r a jag, jag e n s a m, jag! - Men vänta mig: i nästa nu omstämmes kanske elegien i livsglada melodejor för klaver och en röst, melodejor med anspelningar på kaffebord, sidenklänningar, grönsakstorgen och de fyra årstiderna. Därmed är kanske också spelet vunnet, publiken är vunnen, den länge åsnyftade populära publiken. Nu lyssnar hela hjorden, ja, hela hjorden av symamseller och vittra sällskap och den talrika menighet, för vilken innehåll och ärlighet är en styggelse. Ovanpå ensligheten följer en värklig orgie av vänskap och välvilja och ljusblå optimism och trofasta handslag — d. v. s. i böckerna och bland kulissens inflytelserika regissörer. Om vardagen och på prosa fortfar utrotningskriget mot alla medtävlare, d. v. s. alla, som våga ge ut en bok, skriven på värs. — Men genom kaffeslamret och handslagen gnolar redan ett nytt skede

på fosterländska låtar av en insmickrande blidhet. Mannen är kanske egentligen blekingsbo och har en tid ansett fördelaktigt vara det enbart. Nu kastar blekingsbon om och kallar plötsligt och värkningsfullt Medelpad »mitt eget land» och Härjedalen »min bygd» och — det är fullkomnat. Så mycken och så skiftande och mångsträngad musik måste belönas. Var lugn, fröken Persson, han blir belönad, grundligt. En sinekur vid en akademi t. ex., en enslighet av den art han egentligen eftersträvat, en möjlighet och makt att dekretera litteraturens upphörande till förmån för hans egen litteratur, denna möjlighet som han så skickligt dolt under sin elegis och sina hyllningsdikters veckrika oskuldsmantel. Där, fröken Persson, där har ni en fläckfri skaldebana — en förtjusande poet av dem ni kanske läst, en konstnär av dem, som forma själarna i Sveriges land —

Sjöö hoppade till vid ett flatskratt och en triumferande röst, som skrek:

— Där blev du ändå bet, din jäkel! Skål!

Därpå en annan, mindre högljudd:

— Var skulle han få låna ifrån? Han har inga vänner. Ingen vill umgås me' honom.

— Men kronofogden då —?

— Fogden är en vanlig procentare —

Lydande en instinkt drog Sjöö till förhänget, som någon nyfiken själ bland spelarna gläntat på.

Värden hade i själva värket talat upp sig till en hånfull förbittring, som inte alltid sparade röstmedlen. Det var en retlig hets över honom som över en gillrad fågel eller en nyss inburad fånge. Han och hans lilla sällskap sutto också som fångar, bevakades kanske som sådana i hans eget hem.

Även Hedeman ryckte till vid det förstärkta sorlet från spelrummet. Men han var redan för långt ute på tankevägen för att stanna och vända om. Han började förlora sinnet för omgivningens enskildheter. Fröken Persson lade han inte längre märke till, blicken sökte sig igen till de båda bleka konstvärken: Jugenddamen och den vita statyn strax ovanför.

— Tro inte, jag annars betraktar fosterlandsdikten som någon försyndelse. Jag har sjungit den själv, såsom jag önskade höra alla ärliga hjärtan sjunga. Men hos den nämda typen är allt beräkning och oärlighet. Han är en resebeskrivare i främlingsbygd, kall, nyfiken och stolt över hemmastaddheten. Han har inget inre band, ingen rot vid den mark han beskriver. Han är slättens son och sjunger om bärg han sett från ett kupéfönster. Han rimmar geografiska notiser och säger och tänker, vad han vet behaga sin publik — det andra förkväver och förtiger han. — O fosterlandssång, du är en lika sällsynt fågel som den religiösa dikt, som är äkta. Du sjunges blott av barnet, det okända hjärtat, som aldrig drömt om professorernas bifall. Du dånar som en fors långt inne i en glömd vildmark, du kvider som en violin vid en ensam mila i skogen, du —

En sidoblick av Sjöö överraskade den olyckliga pianistens ögon och häpnade över deras uttrycksfullhet. Hon betraktade talaren, som om hon värkligen hört både fors och violin. Besynnerligt nog, tyckte sig också Sjöö sedan en stund ute för samma inbillning.

Hedeman grep efter glaset — för att få svälja sin rörelse. Så fortsatte han.

— Du är en stams, en folksjäls rop ur skogen, ur den skog, där den vuxit fram, såsom liv vuxit ur det livlösa, avskild från alla andra, ensam med sig

själv och bestämd att i ensamhet finna sin och tillvarons gåta. I ensamheten växer den, stammen, stiger och nalkas det onalkbara, spinner fiber efter fiber, formar aning efter aning, lägger ton till ton, tills liv och sång bli en rörande fråga till det molntäckta svaret —. Så — så växer folket och folkets sång. Den må vara än så högljudd, rösten av ett mäktigt folk, skör och spindeltunn är den utanför sin ensamhet. Vindarna från slätten slita den, kalla hjärtans fläktar slita den; på den stora slätten sopas de som skräp, skogarnas skygga trådar, på slätten slukas sångerna som ett oredigt surr. Själ stör själ, dröm grumlar dröm, liv förgör liv. Nationerna på slätten bli snart lik av nationer, och på liken myllrar det av kosmopolitiska maskar. Blott i ensamheten leva f o l k e n, i skogens hälsodoftande, frågesusande, drömglittrande ensamhet. — Förstår ni alltså, kandidat, varför man inte sjunger Medelpad, när man är vuxen i Bleking?

Sjöö hade nu fått klart för sig, varifrån det dova, rytmiska bullret och den kvidande tonen nådde hans hjärna. Det var varken inbillningen eller örpulsen, som orsakade dem. Även fröken Persson lyddes — — antagligen med hela sin själ, ty musiken och trampet kommo från logen.

Men ännu under Hedemans sista fråga ryckte en hand på nytt dörrduken åt sidan. Någon, förmodligen en annan än den nyfikne, skrek just fram orden:

— Galizier? Uden galizier driver De, fanden gale mig, inget svenskt jordbrug —

Åter drog läraren för draperiet.

Denna gången hade även värden uppfattat utropet. Hans pupiller stelnade, den höga färgen på hans

kinder försvann för ett ögonblick. Med en hetsig rörelse tömde han ett bräddat glas i botten.

— I slättens larm och köpenskap, fortsatte han och såg ner i golvet, — där dör den inre rösten; självtron, styrkan dör. Där dör fosterlandskänslan liksom all annan känsla, där dör religionen. Religionen — tänk nu inte genast på Luther! Fosterlandskänslan är en religiös, en poetisk känsla, ty det är en omedveten, en barnslig känsla, det naturliga instinktbandet mellan folket och tillvaron. Ve det folk, som dödat barnet i sig! Ve den man, som dödat det — han är ett lik, han må driva än så stora affärer, han är ofruktsam, han må avla än så många krämardrängar.

Hedemans munvinklar darrade, ögonen skimrade som i blåst, när han igen höjde blicken. Han såg inte fröken Berggren, som kastat sin tredje cigarrett och nu med ena handen fingrade sin haka, medan hon stödde armbågen i andra handen och oupphörligt flyttade läpparna, men fortfarande tittade ner. Han såg inte häller den vita statyn — han såg rakt in i den blåa väggen — eller genom den, som om även han nu lyssnat till violinen och takten av dansande fötter ute från logen.

— Barnet, jungfrun i den svenska folksjälen, åh, tro inte ni ha tagit död på dem. Ännu drömmer jungfrun i sin sagoskog, rörande och vit, skygg och oåtkomlig som den vita där, som Snöklockan. Hon drömmer där i sin eviga vårdröm, i sitt eviga vaknande — och fyker slättsanden och ryker stadsröken, snö är det, snö vet hon det vara; som snö skall det smälta i våren. Slättsanden och stadsröken, de två är i alla fall fienderna — som ska hållas borta. Ingendera får solka henne, bränna henne. Det är

den viljan, som sjunger i min nya, min outgivna bok. Det är därför jag själv gripit till spaden och myllar mitt ringa frö, sår mina skogsfrön, plantar min gran över slättens orättmätiga vinningar. De må skratta åt mitt lantbruk, de andra, jag vet, vad jag vill och vad jag visar dem, som komma efter. Det är därför ni ser mig här, en ensam man, en ensam arrendator under en stor gård, här på själva gränsen, på gränsen som en vaktpost i sitt skjul, medlem av en förening likasinnade, som vill mota förflackningen, mota ut slätten ur skogen. Jag är bara en ensam man, bara en diktare, och bland så kallat praktiskt folk förklingar en diktares röst — tills den kommer igen som eko och står upp som gärning. Pänningrasslet dövar — för stunden — hjärteklangen. Guldets glans bländar de skumma blickarna, blott siarens ser över och igenom. Men jag gör mitt yttersta. Jag skall göra mitt yttersta för att få rösten hörd — inte min röst, min förgängliga, men folksjälens, den skygga, fina — Snöklockans. Jag gör mitt yttersta, att ni alla må höra den — hör ni den inte? — Hör ni inte den fina tonen, klocktonen, er egen ton, ert hjärtas ton, när ni är stilla — och goda — och gömda i skogen? Ren som en rännils klang, vit som en driva, som smälter — ogripbar som en solblick på snön? Ljuv som rösten hos henne, ni älskar, sann som en aning, omotståndlig som ett barn, som ler? Snöklockan, ser ni? Över henne susa furorna sitt odödliga grubbel. Runt om henne sjunger tövattnet sin nyfödda undran. Högt uppe glittrar sol ur ett nät av guldbarr eller en slöja av silvermoln. Högst uppe ser Gud ner, hans djupa, blåa, trofasta blick möter jungfruaningen, klocktonen, barnaögat, som vore de det enda i världen, det enda

han behövde se och signa och svara. — Gud svarar oskulden och aningen, som han aldrig svarar visdomen och teleskopen. Han svarar det ensamma folket i dess tros och viljas renhet, som han aldrig svarar en kongress av mäklare — samlade icke i tro, men i klokskap, icke i rättsaning, men i krämarslughet, icke i förlitan på det blåa ovan skogarna, men på svärtan i böckerna. Han svarar det ensamma folket i dess sångs och arbetes och segrars timma, svarar det i dess nederlag, såsom han svarar ett barn och en jungfru, som våga se in i hans bottenlösa visdom. Han svarar Snöklockan i skogarna, såsom han aldrig svarar krämarna på torgen eller städernas rökoffer eller härarna av sotiga fabriksträlar. Han vill icke, att den ensamme söker råd i församlingar, men i sin själs skog, i sin dröms himmel — som Snöklockan om våren. — Gud älskar inte det nya riket, härskaran, som nalkas oss därnere, virvlande upp sotskyar och moln av sprängda bärg. Gud älskar icke röken, som stänger himlen, eller taket, som toppar växten, eller gatan, som snävar själen. Gud älskar icke slätten, som gör allting platt, jämnhögt, likformigt, sotgrått och tröstlöst. Han älskar bärgen, som orädda närma sig honom, och skogarna, som ständigt räcka grenarna emot honom. Han har skapat olikheten och älskar den, såsom allt han skapat. Han älskar de ensamma, som ha tid för honom, de oskyldiga, som försmå ok och förställning. Han älskar de ärliga, dem, som äro ett med sig själva, i kamp och i frid. — Jag vet, att han älskar Sverge. Sverge, du, som gömmer dig långt inne i dig själv, gömmer dig för dig själv i din oskulds skygghet, gömmer dig för ditt eget larm och

dina egna hädelser, för din egen köpenskap och din egen klokskap, gömmer dig i skogar, dem din yxa aldrig når och din snikenhet aldrig hinner, gömmer dig för dig själv till din stillhets och ensamhets timme. Var dag flåsar du i den vilda jakten, var natt vrider du dig i världens feberhetta. Söckendagen trälar du för mammons kalvar, söndagen hycklar du för Jahves präster. Och ändå... Sverge, du gömmer dig, du är ej den du synes, du är ej den du tror dig, du väntar på dig själv som på ett möte; du väntar som barnet, som leker, att det är man; som jungfrun, som drömmer, att hon älskar. Sverge, på ditt torg drömmer du, i din kyrka drömmer du — andra drömmar än du vet, än du tror. Du drömmer där djupt in i skogen, älskade, — drömmer där djupt i din driva, förstling, — drömmer mot den blåa, varma, hägnande evighet, som djupnar över din vithet, över ditt hjärtas vithet, Sverge, Snöklocka — —

»Sverge, Snöklocka» — ringde det i Sjöös öron, ringde och ringde, mera som ett värsslut eller en melodi än som ord han hört talas. Det blåa rummet omkring honom med dess lätta dis av rök, med dess flaskor, glas och andra småting kunde ej vara ram kring de orden. Surret från grannrummet förolämpade som skrän, fiolgnisslet och stampet utanför fönstren blevo hälsningar från en banal, grå värld, dit mannen framför honom ej hörde.

Det klämde som en ring kring strupen, det gliste i hans ögonhår, han såg ej fröken Perssons oförstående undran, ej ansiktena i dörröppningen, ej ens, att den bleka unga damen med ett stilla beslut brutit sin orörlighet och nu satt på en pianostol framför det vita instrumentet. Det skrek ibland till i hans

ena öra, klirrade av glas och dämpat flin, men i hans andra sjöng det ännu, ännu — — »Snöklocka, Snöklocka», sjöng i tranmjuka, tröstrika ackord, lugna, djupa, allvarsfulla som från en orgel — ett tonväll, som förvandlade hjärtat, lyfte taket, vidgade världen och tillvaron — Sverge, Snöklocka —

— Det allermindste, skrek det ur dörren, vil være ti procent, De kan tro mig, disponent —

— Men risken — och under tolv är det inte värt bjuda aktieägarna —!

— Med galizier får De vad De vil av den jorden —. Og — e — hvis De så säljer skogen —

Sjöö studsade vid Hedemans röstklang, lidelsefull, otålig, nästan missnöjd —

— Ja, Chopin — Chopin — Chopins nocturne, men jag b a d er ju, jag bad om —

Läraren vred sig i stolen — detta väll av toner, denna röst ur det oändliga —, vem kunde avbryta, vem ville gå miste om en ton? Själva fröken Persson satt upplöst i tårar — om det nu var av rörelse eller av grämelse.

När fröken Berggren slutade, ljöd surret i dörren skenbart högre. Stämningen var så allmänt livlig och talför, att blott stavelser gjorde sig hörda.

— Munthe — på aktier — arrendatorer — billiga villkor — galizier — inträssen — fackföreningar — förbannade arbetare —

Den spelande hade vänt sig i pianostolen, hon såg med en stor, fuktig blick diktaren i ansiktet.

— Ni är som en fånge i en bur, Sten Hedeman, — och ni har själv låst in er — härute — i stället för att resa — resa —

Det låg en egendomlig själfull drömton över de få orden. De blevo till en sång, en lockelse.

Hedeman böjde sig fram emot henne. Läraren såg — han fruktade, att andra sågo — branden i diktarens blick, det hänsynslösa i ögonens uttryck.

— Resa — till Berlin, menar ni? Till Berlin?

Hans fråga kom häftig, nästan kippande efter andan. Den späda gestalten framför honom förblev orörlig. Ögonlocken voro igen sänkta, ena handens fingrar lekte med en lossnad ring. Ögonlocken voro rödkantade, som om hon nyss gråtit. Sjöö var nästan säker att ha sett miste — ett ögonblick var han lika säker att ha uppfångat en omärklig nick från det fina, blodlösa huvudet.

Hedeman liksom ryckte blicken loss från henne, bröstet hävde sig som på en andfådd, läpparna väste fram:

— Aldrig — aldrig — nej!

Han såg upp mot den vita Snöklockan i hörnet, över hans panna låg ett lidande, en förklaring.

— Fanden gale mig, kom det högröstat ur dörren, jeg mener, herr disponent, att sockerfabriken absolut vilde ha gavn av tatterens integninger, fanden gale mig, og — e — med galizier — e —

Severins röst sluddrade. Påskägget var mera rödmålat än någonsin.

Fröken Berggren spelade »Du gamla, du fria!»

XVIII.

När Sjöö mot morgonsidan åkte tillbaka till Alby — Hedeman lät skjutsa kandidaten och fröken Berggren — hade han god tid att smälta sina intryck. Något samspråk ville nämligen inte komma i gång, reskamraten föreföll den osällskapligaste under himlen. På Aranäs hade hon yttrat sammanlagt trettio ord. Däremot spelade hon hela natten — lika oтröttlig som Älvingeherrarna, vilka också spelade hela natten. Vid supén talade sockerbruksdisponenten för Fosterländska föreningen, varpå förvaltare Severin svarade med en skål för »vårt fostraland Sverig». Örondövande hurrarop, åtföljda av Ur Svenska hjärtans djup samt något senare Halvan går. Däremot höll värden intet tal. Han hade talat sig trött i blåa rummet före supén. Han och läraren hade kommit samman om en idé av Sjöö: en föreläsningsförening i Alby. Märkligt nog, var Hedeman inte så tvekfri inför förslaget, som Sjöö väntat, han tycktes överhuvud föga brinnande för folkundervisningen. Till sist övertalades han att medvärka med en serie tvångfria föredrag och uppläsningar kring ämnet Sverge åt svenskarna.

Ute i nattluften undrade läraren själv över sin iver. Vinet och värdens vältalighet hade löst även den unge

mannens tunga. Orden och skälen ordentligt strömmade. Han mindes sig med livliga åtbörder och vitt uppspärrade ögon framför den förströdde arrendatorn, som efter sin uppjagade stämning blivit famält, likgiltig, nästan dyster — trött på omgivningen och kanske på sig själv. Blicken grubblande, inåtvänd, hade värden tankspridd lyft sitt glas, tankspridd skålat, tryckt en hand, sagt några alldagligheter, nickat mot någon i de gästfyllda rummen och vankat vidare, en skugga, som skymtade, än här, än där, en främling i sitt eget hus, en grubblare, nästan en sjukling.

Vad han var, en gåta var han, Sten Hedeman, kanske också för sig själv. I den stämning, till vilken Sjöö stundvis kunde känna sig lyftad, befann han sig ständigt. Det var väl det, som gjorde honom till diktare, också det, som gjorde honom till den blindfödde han kanske också var. Ty läraren hade nu ändrat åsikt om Sten Hedeman. Han måste väl, efter vad han i kväll hört och sett. Hedeman trodde — eller hade atminstone trott på Fosterländska föreningen. Han hade inte seende sålt sig åt en förmögen svärfar. Fosterländska föreningen bar vackra mål och löften på sin fana. Värn om Sverge, svenskheten och svenskarna — Sverge åt svenskarna var dess lösen — värn mot fienden, värn mot förflackning och förfulning, värn om näringarna. Framför allt: värn om näringarna. Det var alltsammans mycket vackert, och om man tolkade det rätt och efter bokstaven, värdigt en fosterländsk förening. Sjöö var ung och oförfaren, men så mycket begrep han — av Munthes upplysningar och kvällens intryck — att Severins fosterland inte var samma ett som Sten Hedemans. Hedeman tycktes själv ana det. Därav hans retliga och tryckta

stämning — därav hans flotta lättsinne i andra stunder.

Ibland kände sig läraren böjd att misstänka sin vagnskamrat som en annan orsak. Hon prästdotter, han gifta karlen — men fru Hedeman var nog mera värdinnan och arrendatorsfrun än Sten Hedemans hustru. Och författaräktenskap var ju i allmänhet ett kapitel för sig. Men nog vore också det ett underligt par, den bygdesvenske diktaren och den Berliniserade musikdamen. Där var säkerligen något emellan dem, oskyldigt, ofarligt kanske, men som kunde bli farligt.

Läraren hjälpte prästdottern ur åkdonet, hon knappt snuddade vid hans hand, hon knappt böjde på huvudet, när hon försvann som något trolskt, nävervitt, dimtunt uppåt prästgårdsbacken. Där var något av huldra i henne, och det var inte fritt, att hon kanske gillrade efter Sten Hedeman.

Hade Sjöö nyss ute i vagnen hållit på att somna, blev han bums klarvaken, sedan han tänt sin lampa och kastat en blick på tidningspacken, som kommit med söndagsposten.

Det var tidningen Socialisten, provinsens största arbetartidning. Någon hade med rödpänna streckat för en artikel. Rubriken lydde: Storpatronen, agitatorn och läraren.

Men vad var detta? En redogörelse för marknadsuppträdet i Alby och dithörande omständigheter. En skildring, antagligen av agitatorn själv. Också här, i tidningen, påstods det, att besöket anmälts skriftligt hos kronolänsmannen. Vilket Meier på förfrågan ständigt och bestämt förnekat. Artikeln skildrade misshandeln på Albygården, den vilda jakten därifrån, hur statdrängarna tävlat med blodhundarna, hur marknads-

folket betett sig och länsman och fjärdingsman — och äntligen hur den behjärtade och socialistiskt sinnade kandidat Yngve Sjöö trotsat en hel marknadsmobb.

»Socialistiskt sinnad» — vad visste artikelförfattaren om det? Men här — här var ju ett omständligt referat av lärarens och agitatorns samtal. De flästa yttranden färglagda, förbättrade, förvanskade, missförstådda, en del tillagda. En formlig intervju med alla en sådans stilistiska knep, hel- och halvlögner — med all dess licentia politica. En fullständig politisk trosbekännelse.

Läraren kunde inte minnas annat, än att agitatorn fört ordet — medan han själv kanske stuckit emellan med ett ja eller jaså, ett hm eller en nick, ett omdöme, ett utrop eller en fråga. Sjöö var i allmänhet mer böjd för att höra på än tala. Han hade långt ifrån hållit med om allt, vad den misshandlade påstått. Han mindes, att han gjort invändningar, och om han inte gjort fler, hade det skett av undseende eller i medvetande om sin politiska okunnighet. Politiskt alldeles oförfaren, en studiekarl, som helt gått upp i sitt fack, nu en undervisare, en privatfux — faute de mieux — vad visste han egentligen om politisk rätt och orätt, om privatdriftens underlägsenhet för statsdriften, om sockertrustens utsugning av betodlarna, vilka togo skadan igen genom att uthungra sina underhavande, om Fosterländska föreningens landsfördärvliga baksträvarpolitik?

På allt detta och mer till skulle, enligt tidningen Socialisten, den framsynte läraren ha lämnat klart och myndigt besked. Om han nu värkligen sagt något sådant, som att slätten borde söka erövra skogsbygden, så hade han närmast tänkt på kulturens, upp-

lysningens framsteg uppe i det tjockaste barbariet. Hade han inte rentav upprepat ett slagord någon marknadsbesökare fällt inne på krogen? Han hade minst av allt menat — ville nu, efter Aranäsbesöket, minst av allt erkänna, att han menat — slättkulturens, industrialismens, socialismens (och vad det allt hette) seger över skogsbygdens gammaldags sed och patriarkaliska idyll. Han kunde så mycket mindre ha menat det, som han här på gränsen varken funnit mycket av det gammaldags eller av det idylliska. Bortom Aranäs började det kanske — Aranäs självt hade ju nyss våldgästats av galizierimportörer och sockerbruksdisponenter.

Sjöö kände sig obehagligt berörd av artikeln. Se där följden av att förtro sig åt okända personer, ofina naturer, som slogo mynt av minsta vänlighet, ja, av en välgärning. Han framstod i artikeln i en falsk dager. Han skulle inte tyckt om att ha sagt sådana saker, han tyckte inte ens om de saker, han kände igen, att han sagt. Efter marknadstumultet och ännu mer efter sista besöket på Albygården hade han nästan känt sig som socialist. Mellan tänderna hade han mumlat, att man här kunde bli socialist. De följande dagarna, under inflytelsen av Meiers spådomar, hade han nästan misstänkt sig vara det. Han hade — till agitatorns ankomst — ingenting vetat om socialismen, utom att det var underklassens revolt mot överklassen, ett nytt stånds våldsamma eller gradvisa genombrott i samhället. Hans känslor på marknaden och utanför statkojan hade varit av rent mänsklig art. Han hade känt medlidande med det mänskliga eländet, en dov ovilja mot dess personliga eller sakliga orsaker, ett ynksamt förakt för de förtryckta, som togo parti för förtrycket. Han kände ett omedvetet hat till galizierimportörer,

till Severin och hans vanhävd av jord och människor, till den misstänkta roll han spelade. Men inte var detta enbart socialistiska känslor? Måste inte varje hederlig människa, av vad stånd, tänkesätt, politik hon vore, dela dessa känslor? Kunde någon annan än medbrottslingen hylla eller ens tåla förbrytelser och orättfärdigheter?

I n a t t ville han åtminstone inte vidkännas namnet socialist. Höstgillet på Aranäs hade omvandlat hans sinnesstämning. Den personlighet, han i Sten Hedeman lärt känna, hade halvt erövrat honom också för hans idéer. Fastän son av slätten, vände sig också Sjöö i detta ögonblick ifrån slätten, dess flackhet, graa enahanda, krämarmått på allt och alla, dess uniform av järnplåt och fabriksrök, av jämlikhet och likformighet, ideallöshet och platt prosa. Han avskydde industrialismen med dess påhäng av social kamp, av fackföreningar, agitation, röda fanor, internationalism, socialism. Han avskydde detta såsom något i grunden okulturellt, rått, ofint; något, som skövlade och smutsade, vad natur och kultur hållit rent, frodigt, adligt och svenskt.

Det han i stället älskade, var något ljuvt, skärt, okänt, något, som fanns i Sten Hedemans böcker, i hans ord, hans röst, hans hem, i trakten, där han bodde — och naturligtvis också där norrut, i skogslandet, i bärgens och milsskogarnas land.

Dess bättre skulle väl näppeligen Aranäsarrendatorn få artikeln i sina händer, han läste knappast tidningar, minst socialisttidningar. Ingen i hela trakten behövde få den i sina händer. Den här packen var förstås avsedd för utdelning, de naiva människorna trodde sig ha gjort Sjöö en särskild heder — han log

hjärtligt, när han lyddes till dånet i kakelugnen och flämtet av flagorna, som flögo upp i den sotiga skorstenen.

Men tänk, om andra organ tryckte av, anförde ett och annat ur lärarens påstådda trosbekännelse och givetvis försågo den med randanmärkningar? Inte nog med att bygdens misstankar skulle få näring, sprida sig och slå ut i förföljelse av ett eller annat slag. Inte nog med att inspektören skulle åkallas och länsman kanske trakassera — med Hedemans aktning skulle det vara slut. Hedeman kunde förakta honom enbart för det enfaldiga och formlösa i trosbekännelsen — som han måste tro inspirerad. Men framförallt skulle han ömka hans — feghet att inte i går ha bemött slättfienden, storsvensken, »fosterlänningen». T. o. m. i Sjöös små ansatser till gensägelse skulle han finna bekräftelsen på den »socialism» han i dag inte »vågat» bekänna. Skulle inte därmed en mäktig vän vara förlorad? En oersättlig vän, en god människa sviken och sårad?

Läraren låg en god timma och vred sig, innan han, i dagningen, lyckades somna. Han hade för första gången funnit vådan av offentligt uppträdande, av intervjuer och självbekännelser — t. o. m. de negativa — och han vacklade i en förvirrad kamp mellan vänhänsyn och allmänna sympatier. Tupparna började gala, grått ljus föll in genom det öppna fönstret. Just som han tänkte försaka denna natts sömn och stiga upp och läsa, vyssades han in av vännen Meiers dallrande snarkningar från grannrummet.

Dagen efter — eller rättare samma dag vid frukosten — överräckte honom Meier, något strimmig på ena kinden, men eljest, som vanligt, gemytligheten själv, ett exemplar av tidningen Sociali-

sten. Sjöö, vars autodafé sålunda varit gagnlös, mottog numret och den rödstreckade artikeln med minen av en infångad rymling. Hoppet var ute, ty den hemlighet, som vilade i Alexander Meiers händer och huvud, var så gott som offentlig. Socialistens artikel befann sig, utan ytterligare besvär för redaktionen, så gott som redan både på Älvinge och Aranäs, i prästgården och hos patron Munthe — Hillevi fick kanske föreläsa den. Lärarens namn var i detta nu på var mans läppar, hans föregivna åsikter lågo, paragrafiskt ordnade, inför hela traktens ögon.

Farhågorna, som mellan två munsbitar blixtrade genom lärarens huvud, blevo till vissheter före tredje betan. Meier berättade självmant — och hans darriga stämma tycktes darra av belåtenhet — att han i går expedierat ett helt tjog korsband av samma tidningsnummer till pamparna i Alby.

En blodvåg sköt upp i Sjöös ansikte. Den andres skadeglädje retade honom.

— Hm, det var på sätt och vis bra, sade han skarpt, att vi kom att tala om det här. Var blev egentligen det där brevet av — till länsman — från agitatorn?

— Från agitatorn, upprepade Meier fryntligt och högg efter en ny smörklick — det har länsman själv slarvat bort, för det expedierades ju ordentligt.

Sjöö såg häpen på stationsskrivaren. Hade mannen inte en knapp vecka sedan nekat till alltsammans?

— Men hur kan kommissarien ha vågat? Fanns det inte fackföreningsstämpel på kuvertet?

— Nä, sade Meier omisstänksamt — det var ostämplat, och som vi vet, glömmer folk ju alltid att anteckna avsändaren på baksidan.

— Men det tog alltså stationsskrivaren reda på ändå, inföll Sjöö liksom i förbifarten.

Stationsskrivaren fann sig.

— När adrässen är otydlig, ha vi ju på posten rätt att bryta breven, sade han.

— Såå, undrade Sjöö, som nu visste, vad han ville veta. Meier hade brutit och behållit brevet. Det övades något slags censur mot breven på Alby station.

Den unge läraren var för oskuldsfull att tänka tanken ut.

Nu slog också Meier in på annan stråt. Med den godlyntaste min i världen berättade han, att Albypatronen blivit lite' fnurrig i lördags kväll —

— Lite' fnurrig, sporde Sjöö, medan han iakttog blåmärket från Meiers vänstra öga till motsvarande mungipa. Han kom i detsamma ihåg stationsskrivarens klagoljud vid hemkomsten på lördagsnatten. Han kunde nästan svära på, att karnevalen slutat med både fäkt- och jaktnöjen.

— Ja, som vi vet, så hade Munthe inget vidare driftkapital, när han övertog Albygården. Wickman, kronofogden, hjälpte honom — mot tredubbla räntan förstås. Munthen är en kniv både till affärskarl och jordbrukare, som vi vet — och så flår han ju sina statare också, förstås, mellan det att han fyllar dom. Fick han hållas ett par tre år till, skulle gården snart stå på säkra fötter. Han har redan betalt in halva inteckningssumman med ränta, men allt det andra ligger ju ännu i Wickmans högra hand. Nu är fogden en av stöttepinnarna i Fosterländska föreningen, där ju mäst alla patronerna på godsen är med, som vi vet — och han blev förbannad, för det Munthe sa nej häromdan och inte ville. Se, Munthen be-

griper inte storpolitik, men — han begriper sjäsen. Fosterlänningarna planera en lockout för att slå ihjäl lantarbetarnas föreningar nere på slätten. Och för att diarrhén ska bli ordentlig, så importerar di galizier i massa — somliga föreslår ju kineser. Ju fler som är me' om ricinoljan, dess billigare ställer den sig, och när nu inte Munthen vill — dels därför att han ju inte kan samsas me' Severin, och dels därför att han har folk nog, så ska han ju skrämmas. Därför skrev Wickman och hotade ju säga opp inteckningarna, om han inte gick me' —

— Säg mig, avbröt Sjöö, — stationsskrivaren, som vet allting: är arrendator Hedeman me' i Fosterländska föreningen?

Läraren frågade mindre för att få visshet i sin förmodan än i ren tankspriddhet. Han begrep nu en gång inte detta fettbylte, som ena dagen kunde bjudas på champagne, andra dagen piskas som en hund och tredje dagen orda så klart och sakligt om den, som piskat honom, ja, som »övertagit» hans eget fädernearv. Hade byltet inga mänskliga känslor?

— Ja visst är han ju det, sade stationsskrivaren. Di har hans namn och pekar me', när de' behövs slå an på gröngölingar, som vi vet —

Sjöö rodnade och avbröt samtalet. Just som han rullade in sin särvet, steg spritresanden in till frukostbordet. Spritresanden, som nu ett par dar gjort affärer i trakten, var något styvare i rygg och nacke, men eljest nästan en kopia af Alexander Meier. Den senare frukosterade också för sällskaps skull genast på ny räkning, aptit fattades honom aldrig.

Sjöö struntade i allt vad politik hette, han hade sin skola — ja, och så det där nya förslaget, föreläs-

ningsföreningen, han ivrat för i går. Han förstod i dag inte, var han fått sin iver ifrån. Nu ville han hälst varit utanför alltsammans, suttit i sin kammare och arbetat på sin avhandling. Men tanken på Hedeman ordentligt tyranniserade honom. Hans ansikte och hans ord drevo honom, dit han gick och inte dit han själv velat gå. För andra var kanske diktaren en driftkuku. För Sjöö, bokmänniskan, var han ett ideal, en tidsmakt, även om han strävade stick i stäv mot tiden. Och just i hans ensamma ställning, i hans svaghet låg en styrka, i alla händelser en vädjan till den riddare, som finns inom varje ung man. Förde så hela samtiden Sten Hedeman bakom ljuset, Sjöö ville inte överge honom, inte tillhöra dem, som bedrogo med fagert tal.

Det lustiga var, att arrendatorn på Aranäs varit den minst ivrige för denna föreläsningsförening. Men blotta förslaget var en förpliktelse — Hedemans löfte var en ömsesidig förpliktelse.

En vecka gick. Läraren hade personligen uppvaktat skolstyrelsen och de förnämsta bolagsmännen i Alby Privata. Blott två av fjorton skrevo sina namn — och dessa två, sedan han omnämnt arrendator Hedemans medvärkan. Bildningsnitet var inte stort i Alby. Sjöös principaler hade intet annat bokinträsse än sönernas och döttrarnas skolundervisning. Sina egna själar struntade de i — och kanske underskattade de dem inte. Lärarens förespegling om jordbruksföreläsningar flyttade inte den ärvda trögheten ur stället. De nöjde sig också på de flästa ställen med ärvd visdom, med fars och farfars redskap och metoder, och för rästen var udda så gott som jämnt.

Bättre lycka hade värvaren uppe vid torget. Den

föraktade torgbyn, »inflyttingarna från slätten», sågo ut att bli kulturens stöttemän i skogsbygden. Både mjölnaren, som var en intrasserad karl, och finsnickaren skrevo genast på. Finsnickaren lät sin avvoghet fara. Läsare och lungsjuk, som han var, hade han i grunden en stark nyfikenhet på de lärdes krumelurer. Knallen, som ägde det största stenhuset, ville inte vara sämre. Knallen, som levde i förnäm tillbakadragenhet, hoppades kanske göra ännu förnämare bekantskaper. Läns, som kände sina parisiska förhoppningar leva upp, och Meier, som ville slå an på spritresanden, hos vilken han just anträffades, skrevo under med ett nit, som om de kvitterat en bankanvisning.

Ännu tycktes Socialistens artikel ha pratats för döva öron. Skrämseln hade åtminstone inte varit allmän, knappt synbar. Ingen av dem Sjöö vänt sig till, hade låtsat om artikeln. Och när skolorna, märkligt nog, nekade lokal, upplät Sionsförsamlingen — på finsnickarens förslag — sitt eget rymliga bönerum. Sjöö gissade, att Hedemans namn åstadkommit undervärket, författarens inledningsföredrag slog också livligt an på alla och envar — inte minst på de många i den till trängsel fyllda salen, som inte begrepo en stavelse av hans högstämda fosterlandspredikan.

XIX.

Hillevi Munthe var glömd. Det skogens anlete hon varit, hade hos Sjöö dimmats bort för Sten Hedeman. Inte blott händelserna, också årstiden hade kanske krävt ombytet. I bladfallets brokiga, brinnande tid dansade tatterskan genom naturens sinnliga prakt. I de grånande vintermånaderna påtog skogen självmant en grubblares klädnad och drag. Än blåste rägnstormen upp och piskade den oäkta, unknande grannlåten, virvlade och smulade de döda sommartankarna och klädde hela skogslandet om till ett svartskrudat, högvälvt sorgegemak; än ströko dimmorna, tysta och begrundande, genom all den hemska och ödsliga storheten.

På Albygården var för övrigt dystrare och vintrigare än annorstädes. Patronen for fram som ett yrväder mot hustru och gårdsfolk, torpare och legohjon. Hastvärket med betupptagningen hade visat klen uträkning. Det sus och dus, vari Munthe höll sina arbetare, hämnade sig på arbetet, ju mer, ju längre det skred fram. Fumliga händer knäckte betan, innan hon kom ur jorden. Slöa ögon mäktade ej styra betknivens framfart: än klibbade myllan kvar i klump vid klump, än skrapades stycken ur det dyrbara köttet. Tidsvinsten köptes för dyrt. För Munthe tycktes allt komma an på billig

upptagning, undviken stackning och på snabbforsling till bruket. Meier drev också på — han sneglade, som vanligt, med ena ögat åt Älvinge. Och efter kronofogde Wickmans brev behövdes ingen pådrivare. Som en feber föll det över Munthe att befria sig från procentaren till varje pris, att hastigt komma åt pängar för att slänga i gapet på blodsugaren. Betorna ordentligt lukades ur jorden, högades på arbetsvagnarna, så en del sprungo i bitar, skakades pa de rägnsvällda vägarna och stuvades som potatis, medan tågen rullade och rullade, på sin ilande väg neråt slätten.

Följden blev, att, sedan betorna tvättats på fabriken, nettovikten betydligt understeg bruttoberäkningen. Rotfrukten, som på den nordligare marken krävt längre mognadstid, visade, skördad i september, ej högre sockerhalt än 12½ % — medan de sista lasterna, som skördats i mitten av oktober, redan hade 14½. Det var andra siffror än nere på slätten, där sockerprocenten i rika år kunde stiga ända till tjugo. Måhända hade skogsjorden ej häller lukats nog flitigt. Så som skogs- och ängsblomstren fröade av sig, var det inte gott att hålla de skogshägnade landen rena. »Och betland ska se ut som sparrissängar», sade sockerbruksdisponenten.

Det var en feber, som angripit Albypatronen. Hans onormala kynne hade ej tålt vid fjorton dagars svir och nattvak. Hans hjärna hade förlorat sinnet för värkligheten. Hans självuppskattning hade flödat högre för varje champagnebutelj. Hans förhoppningar på betskörden hade stigit till det sagolika. Fogdens brev hade värkat som klander på en storhetsgalning. Det välte om i hans hjärna som sista droppen i en

drinkares. Det åstadkom ett raserianfall, som gick ut över den, som vid tillfället fanns till hands, nämligen gästen, den för andra gången halvt förlovade Alexander Meier. Stationsskrivaren fick — för vilken gång i ordningen — smaka ridpiskan, och hundarna skickades förstås i arbete. Sedan utlöstes raseriet i djärva beräkningar. Även nästa år skulle det odlas betor, betor, betor — över dubbla arealen. Nya fält skulle upptagas på varje fläck, där höstsäd bärgats. Och de nyss skördade betfälten skulle sugas ett andra år. Sak samma med risken, blott dessa två år skaffade behövliga 100 à 150,000 till inteckningarna. Så skulle på ett par tre år hela eller största skuldbördan vara avlyftad och Fosterländska föreningen, Wickman och Severin maktlösa.

Beräkningarna omsattes ögonblickligen i handling. Patronen gav sig inte ens tid att avvakta vägningar och sockerprov. Det uttröttade och utrucklade statfolket fick genast gripa sig an med gödsling och höstplöjning. Dessa förberedelser kommo nu visserligen snarare för sent än för tidigt. De borde på de nya fälten ägt rum, medan ännu betorna stodo i jorden, i mitten, senast slutet av september. Nu, på vintersidan, fördröjde det jordens upptorkning, vilket skulle visa sig vid vårningen. En skumplöjning på rågstubben hade också varit önsklig, men medhanns inte på de vidsträckta markerna, där djupplöjningen måste ersätta och utföra det hela. En hastig myllning av blasten på den betsugna jorden fick vara tillräckligt. Samtidigt beställdes och köptes nya och dyra maskiner, fyrradiga simplex för hästhackningen på våren, amerikanska plogar med vändskiva och skumrist, radsåare av nyaste modell, gall-

ringshackor, betlyftare, konstgödning, — vilket allt skulle täckas av den oerhörda vinsten och därjämte trygga mot en annan, nyss uppdykt fara.

På patronen i detta tillstånd gjorde artikeln i Socialisten ett starkt intryck. Sedan hustrun på befallning föreläst den, måste hon ta sin tillflykt till dotterns kammare — husets enda säkra fristad. Det smädliga i skildringen satte redan gallan i svallning, men det trotsiga hotet med förnyad agitation fyllde honom med bekymmer. Skulle till allt annat komma en fackförening och en skördesträjk, kunde det stundande betårets jättearbete ej ens påtänkas. Med brännvin hade han hittills hållit sina okunniga stathjon i underdånighet. Men när nu granngårdarna, Älvinge t. ex., till våren införde galizier, hade han det sociala kriget in på sig. Det gällde i värsta fall göra sig en del arbetare umbärliga, och Munthe räknade på, att simplexhackorna och betlyftarna skulle ersätta flera dussin vuxna arbetare, medan gallringshackorna skulle kunna skötas av barnen — barn fattades gudilov aldrig i stathusen. Därjämte föresatte han sig skarp uppsikt med alla lösdrivare, som kunde misstänkas för uppvigling. Blodhundarna voro då en sann välsignelse — och för säkerhetens skull köpte han en splittermodärn tolvpiping, som han ständigt bar på sig. Så var han då rustad för kriget, mot bägge fienderna, kapitalisten-procentaren och socialisten-lönesträjkaren, rustad — och rustad till tänderna.

När då fabrikens vägningar, oförutsett, lovade honom lumpna trettioåttatusen för den levererade skörden, var det för sent att återtåga eller — vad som var detsamma — avrusta. Markerna voro både plöjda och stallgödslade, och Munthe stod, med stövlarna

målade i höstflodens lervälling, och stirrade på sina röd- och blåpråliga, dyrköpta betmaskiner.

I ett nytt utbrott av raseri kastade han så gott som hela skördesumman i en bankväxel åt procentarn. I de dagarna var det inte rådligt att möta honom utan sällskap. Meier smet en bakväg, när han såg honom galoppera in på stationen, och lät den sjuke Plomgren halta ut och avblåsa tåget. —

Sjöö hade, som nämnt, sina vägar och tankar åt andra håll. Hans föreläsningsförening slukade all den arbetstid skolan lämnade övrig. Det var svårt att få föreläsare, därför att det var svårt att få publik, som kunde betala föreläsarna. Hedemans kvällar voro de enda, som vidare besöktes, hans halvt religiösa patos tilltalade mängden av andligt sinnade. Kunskapsgivare hade man föga uppskattning av. Jordbruksföredragen bevistades — i denna menighet av jordbrukare — av summa fem personer. Föreläsningsbördan vältades mer och mer över på Hedemans och Sjöös egna axlar.

Läraren slöt sig också allt mer till sin beundrade diktare. Söndagarna tillbragtes i Hedemans sällskap, än på långa söndagsturer i den blåskymmande barvinterbygden, än — som avslutning — på stämningsrika hemaftnar på Aranäs. Fru Hedeman visade ständigt samma gästfria värdinnelynne, men hennes bidrag till samtalet bestod i en och annan oförstående gliring åt mannen, vars litterära betydelse hon inte begrep, och vars arrendatorsvärksamhet hon med skäl ringaktade. Sjöö började snart förstå, att arrendegården miss-sköttes. Det var för övrigt fallet med de flästa arrenden under Älvinge. Förvaltaren själv föregick, enligt Meier och andra, med besynnerliga exempel. Medan han ideligen skövlade och sålde godsets ek-

skogar, fyllde han luckorna, inte med nyodlingar, utan med granplantor, dem han fick till skänks av skogsföreningarna. Granen är klen ersättning för eken, och så sjönk egendomsvärdet i det skogfyllda Älvinge år efter år, medan den utrikes vistande greven år efter år krävde samma inkomst. Förvaltaren, som snart tänkte dra sig tillbaka, prässade jord och underhavande på det hänsynslösaste, och sammalunda gjorde naturligtvis arrendatorerna. Grosshandlare Fahlén, som alltid hånflinade åt sin svåger författaren, skötte sin skog som en grosshandlare, d. v. s. han ideligen sålde och sålde utan att — som Hedeman — plantera nämnvärt i stället. Hedemans skogsplanteringar, som ingenting inbragte, voro ett stort barns lek, en diktares förvärkling av en otidsenlig miljö, vars fantasibarn han var, och för vars skenbara bevarande han offrade stora sträckor av den odlade marken.

Just denna Hedemans opraktiskhet, hans Don-Quijote-lynne, som var fullkomligt äkta och fritt från självspegleri, var det, som drog den unge läraren till honom. Diktaren ägde barvinterskogens ofruktbara, men storstilade filosofi: Kulturens och samtidens röster kvävdes i suset, men i stället hördes naturens djupa, lugna andetag — en sovares andetag, låt vara, men ingen drömlös sovares. Och vad vore kulturen utan baksträvaren, den naive, storslagne, oegennyttige baksträvaren nämligen — utan honom, som med sitt baksteg visar vägen för de ännu avlägsna och oanade framstegen?

— Vad slåss, vad jäkta ni egentligen för därinne i staden? Ni andas dålig luft en hel människoålder igenom för att få sluta ert eller era avkomlingars liv på ett kasärnlikt sanatorium. Ni arbeta en lång, flitig

dag på kontor och fabriker för att få glömma alltsamman i punschångorna och orkesterlarmet på en guldkrog. Ni ha varken tid eller råd att köpa och läsa en bok, men ni fira er söndag i söckendammet från ett halvt dussin tidningar. Ni trängas på muséer, där ni lära er några namn, men inte kunna skilja ett mästerstycke från ett fuskvärk. Ni studera Sjöberg och Liljefors, men ha aldrig vakat en natt i skogen eller i yttersta havsbandet, och ni förblanda en orrtupp och en rapphöna. Ni lustresa på järnvägståg, där varje snushenrik och snuskmamsell kan förbjuda er öppna ett fönster, eller i automobil, där ni ta bärgen för milstenar och milstenarna för risgryn — där draget halvkväver er och bensin och damm ersätta lövfriskhet och konvaljedoft. Ni måste ha varit överallt och ha i värkligheten aldrig levat någonstans. Ni ha passerat alla huvudstäder och minnas bara hotellräkningarna. Ni ha tryckt händerna på tusen människor, men känna inte hjärtedjupet hos en enda. Ni ha smakat tusen närvretningar, slagit ihjäl tusen teateraftnar utan att ha blivit en tusendel bättre eller visare, och ni ha tiotusen författare, som berätta er, att det rika livet är fattigt. Ni inbilla er, att oändligheten bara sträcker sig utåt, medan den i själva värket räcker bra mycket längre inåt — i er själva, när ni bara en gång ville slå in på den routen. En dag mol allena i skogen är mera omväxlande än hundra kvällar på klubben. Var fågel som piper i dunklet, är en hemlighet, som borde intr】ssera mera än sista mordmysteriet. Vart löv, som blinkar i solen, är mera konstrikt än en väv från Sidenhuset. Varje stig berättar en historia, varje rök är en dikt, varje sjö en dröm och mången skrockfull bonde visare än en världsberest grosshandlare. Ett

helt liv i en millionstad lär er inte känna en människa, en ensam sommar i skogen bekantar er med den inträssantaste av bekantskaper — er själva.

— Såvida ni egentligen funnos till före den sommaren i skogen, funnos till som individer, som självständigt tänkande och med egna närver kännande människor. Ett löv på grenen, en våg på vattnet föra ett självständigare liv än en människa i staden. Ni stadsmänniskor äro inga människor, ni äro nummer i en skock. Ni drivas i skock till en skola, som lär hela skocken samma skockkunskaper. Ni drivas i skock till ett arbete, som förefaller hela skocken lika odrägligt. Ni söka i skock era nöjen, ni tänka och känna i skock, ni opponera er i skock och känna er rörda i skock. Ni kunna inte ta ett steg utanför skocken, utan att skocken ofredar er; ni kunna inte dö och begravas, utan att skocken ska lunka efter och se till, att ni bli myllade bland skocken. Som vågor på ett hav, som löv på en gren, jämnhöga, jämnstora, lika salthaltiga, lika höstvissna, utjämnas, likformas, jämnspädas, jämntorkas ni dag för dag, år för år — tills flackheten är färdig, havsytan, slättytan, slät och blank och likadan — slätten, den oändliga människoslätten.

Staden heter den stora fabriken, där slätten knåpas till, slätten i vanor, slätten i meningar, slätten i religion, slätten i ras och slätten i kultur. Kulturslätten, nämnde ni visst en gång — jag lyckönskar er till den stora bärglösa, skoglösa, ändlösa, hopplösa, tröstlösa, livlösa kulturslätt, som ni och era liberaler och socialister och industrialister knåpa samman. Ni torde i alla fall ursäkta, att jorden är ett klot och alltså från högre synpunkt inte fullt kan förvärkliga

den idealiska slätten. Men utan bärg och skog, utan vegetation, kommer det stackars klotet bara att likna en utlevad stadsherres vackert blankskinande månskenshjässa — —.

Så gycklade diktararrendatorn, medan hans stövlar trampade i knäppande ris och suckande skogsgyttja. Hela dagar kunde han valla sitt sällskap i sina vildvuxna, ogallrade lövskogar, tills hans kisande blick i ett snårigt skogsbryn smekte de vida ytorna av kortstammiga unggransfält, där ängen drivits på flykten lika väl som ljungen. Och Sjöö traskade vid hans sida från mörker till mörker eller i hans spår från luftning till luftning, medan kvistriset rispade hans grönfällda överrock och fukten smackade i hans spruckna pjäxor, följde och lyddes till den varma klangen under de kalla orden.

En hel, en fylld, en troende människa var en stor upplevelse för den unge stadsbon bland det tvetydiga gränsfolket. Hedeman hade fångat hans fantasi, även om eftertanken stundom strävade att befria fantasien.

Strax före jul reste läraren hem till den stora staden på slätten. Hemmet blev en besvikelse för den, som en tid legat och idealiserat i Alby. Den stora staden var liten, den var trång och avundsam. Gator och parker klämde samman bröstet, som vant sig vid skogens fria andning. Hård, kall och grå mötte stenöknen en främling, som snabbt vuxit sig hemtam i skogsbygden. Staden, efter Sten Hedemans sällskap, det var stenar för bröd.

Till intrycket bidrog en hårdnackad otur. En av Sjöös forna lärare, en faderlig vän, därtill förmögen man, hade förflyttats till annat lärovärk, en hundra mil norrut. Men det var just honom Sjöö hoppats

på för ett lån, som skulle betala den Meierska förbindelsen. Även alla andra låneförsök blevo fruktlösa. En del av dem han sökte voro bortresta för julen, andra hade redan hunnit glömma en obemedlad student. Sjöö kände sig alltmer hemlös och missmodig. Hans fattigdom väckte uppseende. I skogsbygden var den kanske ett fel, här var den ett lyte. Här mötte en allmän köld, en misstänksam slutenhet, ett likgiltigt hån, som lade sten på börda. Ja, sten — — hela staden, dess luft, dess löv, dess människor, hela staden var sten. Sjöö gick och leddes som en hemsjuk, han längtade till ensamheten och skogen, till en enda varm, stilla, opraktisk människa. Det var, som om han hört hemma därute i bygden — som om skogen förtrollat, förvänt, försusat hans forna, övermodiga kulturstolthet.

Han reste till Alby strax före nyår.

XX.

— Bäste kandidat, jag är bjuden på »ett mål mat» hos Grävlingen — Mårten Bryngelsson kallas han på samtidens prosaiska språk. Han är ett gammalt skogsdjur av sällsynt äkta ras. Har ni lust vara med?

Kortet från Hedeman hade ett par dagar legat och inväntat Sjöös återkomst till Alby.

Dagen före nyårsafton, vid tretiden, rullade enspännaren med Hedeman och Sjöö in på Kullagården.

Stället, vars bjärtröda tegel på långt håll skar av emot den svarta eller svartgröna skogen, låg en god halvmil väster om Aranäs, tätt vid gränsen för Älvinge ägor, som här gapade fram i en vid vinkel. Här hade en gång varit skogsbygdens hjärta. Marken var oländig, backig och söndersprängd, den trånga synranden sågades av granåsar, medan mitt framför manbyggnaden en stubbmark med några kvarlämnade ensliga björkar skar en trång ränna ut till blå slättbygd.

Här hade skövlaren både öppet och förtäckt gått fram.

Hedeman, som under hela färden riktigt solstrålat mot den jämngråa vinterdagen, mulnade, just som de körde in genom grinden.

— Det där, sade han och pekade med snärten åt det

ståtliga tvåvåningshuset, är Grävlingens största synd. Det byggdes för att locka en ung kvinna. De unga och i synnerhet kvinnorna födas nu med slätten i blodet. Skall något ta sansen från dem, skall det vara ett stenhus, som kunde ha legat vid en gata.

Gårdsplanen, vars ladulängor voro gamla och löjligt smått tilltagna i jämförelse med stenhuset, var trängfull av frånspända vagnar. Medan enspännaren lirkade sig fram, kom en reslig, men något kutig man ut på trappan. Sjöö kände genast igen honom. Det mörka, gråstrimmiga vildehåret och den enfaldiga, ständigt liksom spörjande blicken väckte minnena från marknaden och av »storhetsgalningen», som förebrått galizierna, att de voro katoliker.

— Välkomna, sade värden med en nick, som skulle betyda en bugning, välkomna och hållen till godo — stigen in i idet till de andra!

Idet, det var det stora, röda tegelhuset. Mårten Bryngelsson visste alltså av och erkände sitt tillnamn, hade så levat sig in i det, att han uppkallat sitt bo efter enstöringsdjurets.

— Du är tidig i år, Mårten, sade arrendatorn, medan han övervakade frånspänningen. Redan i ide — och ingen snö på marken — inte har jag häller sett till dig på långa tider.

Mårten Bryngelsson log sitt tomt enfaldiga leende.

— Men jag har sett herrarna ofta, jag, sade han. Nästan varje söndag ute i skogarna. Det är inte många, som ser Grävlingen, men Grävlingen, han ser alla, han. — Se, jag har så dålig plats för hästar, tillade han omedelbart, så en del får stå på lo'n och en del i baskehuset. Därför så får jag ha min »måltid», innan det blir snö och kallt —

— Såå, inföll Hedeman och tittade uppåt rägnhimlen, blir det kallt till nyår?

— Röda rönnbär och många nötter, svarade värden sävligt, betyder tjock snö kring alla rötter. Talgoxarna har också börjat hållas kring mina fönster, och i förgårs morse klockan fyra strök en varg uppe i brynet.

— En varg?

Hedeman smålog misstroget och smekte sitt röda skägg.

— En varg i det här blidvädret?

— Ja, hållen nu till godo, stigên in, stigen in, va'n så braa, avbröt Mården, som inte höll av att tvista med tvivlare.

I förstugan mottogos de av värdinnan, en ung vacker kvinna, vars något gula tänder blott tycktes kastade huller om buller under läpparna. Det friska ansiktet bar röda okynnesfläckar på kinderna, och hennes ständiga uppsluppenhet föreföll självsvåldig ända till slamsighet.

— Välkomna, välkomna — va'n så braa och gån in till mannarna! In me' dej, Grävling, och slå opp gök! — Är det släkt till arrendatorn, studenten, sporde hon, medan hon kärvänligt strök läraren över ryggen. — Ih nej, jestanes, är det Lundström? Jag trodde d e t var en g a m m a l stolle? Som du, Grävling! In me' dej nu och slå opp gök! Va'n så braa! Var så bra, kantat, var så bra!

Efter en sista smekning utefter hans ryggtavla puffade honom värdinnan in i ett stort, granrisat, folkfyllt rum, där de glesa, bruna möblerna syntes docksmå i förhållande till utrymmet. Ett långbord, överbrett med ett par lakan, gick från dörr till dörr.

Hälvten av ena långväggen upptogs av en oändlig pinnsoffa, och halvvägs mot taket hängde jaktgevär, väskor och kruthorn, medan över dörrarna sutto hjorthorn och över skåpen uppstoppade fåglar.

»Mannarna», kyrkklädda och högtidsstela, stodo uppställda längs väggarna eller rörde sig kring borden med snigeltröga rörelser, medan de dystert stirrade på sina kaffekoppar eller på tefaten, vilka de, antingen de drucko ur kopp eller tefat, mäst höllo skilda i var sin hand. Porslinstingestarna syntes klena och hjälplösa små redskap i de väldiga, barkiga och vårtiga nävar, som annars fattade om pläjel, årdergrepp eller oxtömmar. Avigorna liknade ådriga kanstanjelöv; blott voro de därtill fläckiga som sporsidan på bräknar eller luddiga som kardborrblad. Även ansiktena liknade stora, fårade skogslöv, ömsom röda av ungdom eller röda av höstfrost. Håret, blankt av vatten, strök på de äldre fram över öronen, så att det mötte brynen; och på en av de unga satt hakan ännu prickad med blodmängt alun efter en brådsatt och svårlyckad rakning.

Trögheten var kanske mera skenbar, ett värk av den ovana vardagsvilan eller av åsikten om det passande.

— Det här är skogsdjur allesammans, sade Hedeman, som strax kände sig hemmastadd, till sin mindre hänförde unge vän, — deras hud är anpassad efter skogen som tigerns strimmiga kropp efter den solvajande bambusäven. Deras tystnad är bara skogsdjurens försiktighet i samkväm. De hålla ännu på med att avnosa varandra och försäkra sig om, att betarna är i ordning. Grävlingen ensam är vid lynne, han, den tystaste av allihop. Men så har han

också redan avprovat alla sju sorterna. Se, så ögonen börja snegla åt glasen, när han nu står och kröker arm därborta över borden.

— Va'n så braa, hördes värdens röst, hållen till goe — anten de' ska vara kumjaksgök eller brännevin, som ju vi gamle hälst ta det. Va'n så braa och tyn er te! Skål och välkomna allesamman!

Sedan samtliga tytt sig till — de gamle, såsom väntat, till det renade, de unga av idel nymodighet till konjaken — och grymtande befrielsesuckar ledsagat spritens färd genom rummet, skänktes omedelbart halvan, som av en del sveptes i kaffet, medan andra uppsköto denna åtgärd till tredje eller fjärde omgången.

Nu var grunden lagd, och den illmarige skogsbon började titta fram bakom pälsen. De olika typerna begynte röja sig. I ljuset av Hedemans anmärkning tyckte sig läraren upptäcka både den plirige räven, den smidiga vässlan, den skygge ekorren, den lömske vargen och den lunsige björnen — vilka senare väl sällan eller aldrig skådat sina fyrbenta släktingar. Ett brummande och gnisslande brus som under ett vindkast i en skog fyllde rummet, och i skydd av den nykomna, allmänna rörligheten smögo Hedeman och Sjöö sin kos för att låta Grävlingen förevisa sitt vinteride från källare till loft.

Det var en ståtlig, slösaktig byggnad med ett utrymme och en mångfald salar och kamrar, så att värdens egendomliga djurnamne bort känna sig i allo belåten. Från stadsbosynpunkt var huset nästan obeboeligt, med sina stora, dragiga, svåreldade rum, där det var sparsamt med dörrar, medan fönstren ibland lågo mittemot varandra och för övrigt riktigt trängdes.

På andra sidan förstugan hördes ett slamrande sorl, som påminte Sjöö om en läxläsande klass, medan det tydligen endast erinrade värden om kvinnorna, varför han tecknade åt sina gäster att följa sig och vigt sprang ner för stentrappan. Förbi de upplysta fönstren, där ivriga skuggor fäktade och vinkade, kommo de genom gaveln in i köket, från vars klocklika rökfång ris- och torvlukten blandades med den sötaktiga fukten från spiskamrarna. Brådskande träbottnar smällde mot golvteglet, brunnsvatten och knivblad glimtade mot eldtungorna, och bararmade pigor sprungo av och an i stoj och stök. Innanför köket fanns folkstugan, där pigor och drängar ännu som i gamla dar hade sina mat- och sängställen. Hedeman påstod efteråt, att pigan i sin utdragssoffa var tryggare för påhälsning från drängen vid motsatta väggen än stadsfröken i sitt enrum för någon av sina friare. Därinnanför låg dagligstugan med äktasängen och matbordet. Möblerna, här som i hela våningen, voro av det bruna, konstlösa slaget, och Sjöö undrade i sitt stilla sinne, vart den bondstil tagit vägen, som nu prydde herrskapsrummen på Aranäs och Albygården.

Ovanvåningen — dit man kom endast på omvägen genom förstugan — upptogs av gäst- eller rättare paradrum, som sällan beboddes och, alltid nyskurade, beträddes på tå. Rullgardinerna nerfällda för möbeltygets skull, möbeltyget gömt i vita överdrag, de bruna skåpen fyllda med jungfruligt linne, väggen ovan dörrträna, av någon lantlig konstnär smyckad med motiv från bygden, fönstren haspade, sedan de målades, och nu med målningen hopgrodda i falsarna, — utströmmade dessa tysta rum en doft av dammig orördhet och instängd bortresthet, som beklämde. Sjöö fick

sig mot sin vilja ordet barbar på tungan — lyx, som inte användes, kläder, som inte passa, var det inte så Hedeman definierat barbariet? Men denna rad tysta rum var kanske värdinnans stolthet, ett lantligt rikedomstecken, ett mått på, hur fint man kunde ha det, om man bara ville eller nändes.

Grävlingen beundrade det hela med en vemodigt spörjande vördnad, som om det tillhört en viltfrämmande, vars smak han varken fattade eller — delade.

Tysta som efter ett kyrkbesök kommo de tre åter nerför den trånga och branta trätrappan.

En smula tankspridd frågade Hedeman, vem i all världen som huggit ner all ekskogen på vägen hit upp och i stället planterat gran.

— Det är ja gonn förvaltaren. Severin förstås, vem annars, svarade Mårten Bryngelsson med sin enfaldigaste min.

— Än den där stubbåkern då, där det bara finns tre björkskelett kvar?

— Det är ja gonn Fahlén, förstås — se här går skälet mellan Älvinge gård och Fahléns arrende. Det hör ju, i alla fall till Älvinge alltihopa. Förvaltaren ville köpt min skog häromsistens — inte jorden, bara träna till å avvärka. Nä gonn, sa jag, se jag har då inte tänkt sälja 'nom, skogen förstås.

Grävlingens enfald lät alldeles för troskyldig för att vara äkta. Hans avsikt var kanske, att ingen skulle misstänka bitonen — som i alla fall fanns där och föranlät Aranäsarrendatorn att buttert smälla honom på skuldran:

— Gamla skogsdjur! — Har ni märkt, kandidat, så lika varann dom ä allihop, gränsborna här? Illmariga och plirögda i varenda kåk. — Vackert ide har ni

i alla fall, Grävling — ni liknar er namne också till bostaden: här finns säkert ett rum tillmans åt oss allihopa — bara ni ville begagna, vad ni har!

— Hm ja, svarade Mårten Bryngelsson nästan dystert, — vackraste boet är ändå det därute. Där bor jag mäst sommarn igömen. Så kan kvinnan rummestera me' sitt bo, bäst hon gitter och har lust. Och det boet säljer jag inte till någon — varken till katolik eller lutheran!

Därmed kutade Grävlingen ihop sin långa rygg och steg in till dryckesgillet. Kommen innanför, slog han ytterligare upp dörren och såg sig tillbaka med ett spörjande uttryck i djurögonen på båda sidor om det röda trynet.

Men Hedeman sade sig vilja se om hästen, och Sjöö följde honom på vägen till stallet.

— Ett härligt djur, den här Mårten Bryngelsson, tycker ni inte, frågade Hedeman. »Vackraste boet, det är skogen» — ack, om fler tänkte så! Kan ni förstå, vad det måste betyda för en människa att leva så nära och i förbund med ursprunget! Hela sommaren och hösten, ända fram till frost- och snötid, bor Mårten i skog och mark, än på sina egna skogar, än som en vilde eller strykare djupt inne i andras. Här neråt är ju för det mästa blidväder, men så husar han också mäst i en buske, en trädstam, en riskoja eller, när lyckan är god, någon snapphanegrotta. Mat får han på varenda tuva: smultron och hallon, blåbär och hjortron, björnbär, lingon och nötter, i värsta fall harsyra, och så skjuter han förstås. Kommer han på förbjuden mark, har han alltid någon kråkstackare eller duvhök att skryta med. För rästen gör honom betjäningen inget förnär, han är av gammal

skogvaktarsläkt och så god som tio skogvaktare själv. Därute kan han gå i veckor och månader utan att råka en själ, bara moltiga och lyss på fåglarna. Minsta knäppning i ett träd förstår han, av en titt på barken vet han, hur gammalt det är, om det finns insekter i det eller fågelbon. Han rör sig som ett djur och tystare än ett djur, som en katt eller en orm flyttar han sig i gräs och löv, ingen anar honom, förrän han lägger handen på ens axel. Så har han kommit och skrämt mig ibland, när jag gått i mina tankar. Det är också rätt möjligt, att han följt oss båda på våra skogsvandringar och snappat opp våra samtal. Ingen av oss har märkt det, så slöa ha våra sinnen blivit inomhus. En filur är han också, det är därför han gör sig så enfaldig. Åh, om man kunde få honom att berätta, vad han vet och varit med om! Men det är bara en gång om året han blir pratsam: när han skall gå i ide. Då har han sin »måltid» för vänner och bekanta. Och se'n ligger han och sover och småsuper mäst hela vintern — han tar sitt ide på fullt allvar. — Nå, nu lär han storsupa i stället, det är den omaka kvinnans skull — påhänget han skaffat sig, han som andra!

Hedemans pratsamhet avbröts framme vid stalldörren. Han stod och stirrade i marken, som om han glömt sitt ärende, och Sjöö funderade över hans sista ord om »påhänget».

Arrendatorn skrattade godmodigt, som han lyfte i järnklinkan.

— Han hetes vara klen jordbrukare, han som jag, Grävlingen. Ser ni, så ynkligt små stallrum — nå, nu är där inhysingar i spiltorna, så dom riktigt bits om hackelsen. Så, så, lilla trollet, hur mår hon?

Ta inte efter grannen, är hon snäll — den styggen äter trä tror jag! — Likadant är det i koladan. Rösiö skulle göra korstecknet, om han kom dit — »och all den sköna, ljuvliga gödseln», skulle han säga! Det är kvinnan och drängarna, som sköta jorden, förstås. Grävlingen är bara en stor jägare inför Herren. Ja, gudilov, här i skogen finns det ännu undstuckna en del härligt, besynnerligt, onormalt folk — tillskapade av naturen och därför inte lika nåt annat än sig själva.

När de igen stego inom, hade mannarna lagat sin första toddy, medan kvinnorna på sitt rum undfägnades med vin och mandelkransar. Sjöö, som började bli hungrig, tittade förgäves efter sitt mål mat.

— Va'n så braa, hördes värdens ihärdiga stämma. Toddyn var tydligen oundviklig. Långbordet var nu lastat med konjaks-, whisky-, rom- och arraksbuteljer — spritresandens senaste laddning. Som vanligt i trakter utan utskänkning gjorde expediterna lysande affärer. Det söps våldsammare och grundligare, en sändning var snart utsupen, men så stod också resanden där igen. — Grävlingen hade på en gång skaffat mera sprit, än han eljest skulle förtärt på ett år. Det blev till att suga på i vinteridet.

I det allmänna och pratsamma glammet iakttog Sjöö en ung, välvuxen och välklädd man, som aldrig deltog i ett samtal och föga beaktades av de andra. Hans överdrivna nickar och slöa ögonkast kunde tyda på, att han redan fått sin hyra. Emellertid stod han stadigt på fötterna och rörde sig obehindrat. Sjöös oavvända uppmärksamhet väckte också Hedemans.

— Det är Grävlingens son i första giftet. Men

han har otur med sin avkomma, den här är idiot, och enda barnet i nya giftet, är på god väg.

— Allvarsamt talat, — Sjöö såg forskande på författaren, — fattas det inte fadern någonting?

— Inte om sommaren, försäkrade Hedeman ivrigt, — men det är väl i vinteridet han avlar sina barn — —. Han har för övrigt haft otur med hustrurna — den sista är tretti år yngre än gubben. Men också med den första. T. o. m. en bondhustru behöver kunna förstå sin man. Om hon inte skall — lära sig supa, hon med! Så mycket mera en jägarhustru, hustrun till en man, som är så funtad och begåvad som Grävlingen. Han skulle gift sig me' en tatterska — som kunde bott me' honom i riskojorna.

— Liksom Albypatronen borde gjort, inföll Sjöö.

— Åh, Munthe går det ingen nöd på. Hans hustru är bara alldeles för fin åt kräket. Hon är både hans ögon och hans öron, både föreläsare och sekreterare. Och för rästen — har han alltid en och annan märr insatt i småhusen på gården — gud vet, om han inte har ett halvt dussin oäktingar bland statungarna! Arvingar har han åtminstone på sidolinjen. — Tyst, Mårten börjar komma i tagen. Kom, han berättar om sina jakter.

Mårten Bryngelsson, som just tillblandade en ny toddy, började värkligen förvandlas. Det var inte längre den slöögde, tafatte Mårten, folk brukade flina åt på Alby hotell. Där utskänktes det för rästen bara ölslabbet. Den skuliga ryggen kunde nu på ett ögonblick rätas och på lika kort tid bucklas samman till de sällsammaste likheter. Han berättade med hela kroppen, härmade djurens gång och läten, det röda trynet kunde nosa, öronen kunde röra sig, ögonlocken

kunde hänga eller klippa alldeles som det eller det — fotade eller vingade — djurets. Det var mera än en talför och knepig skogsbonde, mer än en berättare, som bar en och annan pasjasa under rocken. Det var en mimisk konstnär eller — om man så ville — ett märkligt skogsdjur, förtäljande sina släktingars liv.

Mannarna, som hittills varit jämt fördelade över hela rummet och då och då tittat in i nästa, där slammer av tallrikar och knivar började höras, eller till kvinnorna för att skåla, medan de ännu tyckte sig nyktra, tockade sig nu mangrant närmare Mårten. Små roade gubbflin växlades mellan man och man, glas klingade mot varandra, ett halvhögt samspråk fördes mellan ivriga affärsvänner — men uppmärksamheten samlades dock kring djuraktören, där han stod och jonglerade med sin toddy.

— Nej, suckade värden efter ett slutat nummer, nu får en knappt mer se en sextaggare här uppåt. Di hålls på godsen i söder, där di är fredade och där det hugges så lagom. Men i min ungdom sköt jag en tjugotaggare, där den stora alstubben nu ligger och glor i brynet här mittemot. Nu kan en gå på ekorrjakt, om en har lust. Skogen gallras, hugges ner och plantas om, och djuren får ingen ro på sig.

En gänglig fjärndelsbonde föll in:

— Äst du kanske lessen, Grävling, att rävarna tar ut sina flyttningsbetyg?

En svältmager och snedögd skogstorpare ville också vara kvick:

— Ja, se Grävlingen har inga gäss å förlora, he he he!

— Är du galen, svarade en tredje, Grävlingen är vän och bror me' allihop, bå' rävar å kråkor å —

— Ja, min sjanten, menade en fjärde, ä han inte säl ett helt minalsjeri, he he he. Han gör etter en uggla, så en nötskrika kunne vara stolt av'et —

— Ja, och en göktyta gör'et inte kopparormen etter hälten så fint som Mårten.

Mårten Bryngelsson rodnade över hela ansiktet. Han syntes barnsligt glad åt det skämtsamma erkännandet.

— Skål, gubbar, ropade han kavat, medan det tillbakahållna skrattet kluckade i bröstet på honom. — Blannen er en ny! Du, Per Hors, skall väl ha en rackare som vanligt — och du Lars, vill ha en sjömanstoddy. Här, gamle galanting, är både kumjak och diskevann — viskevann, skulle jag säga, hum, hum, hum — hum, hum —

Mannarna instämde belåtet i alla tonarter och med alla vokaler, som få plats i ett skratt. Klockan var över sex och stämningen på väg att bli hög. Skogsdjuren hade blivit så sams, att de voro färdiga att slickas.

— I alla fall, sade en liten tandlös gubbe, som troget höll näven om en flaskhals — i alla fulla fall, en skulle tro, du ville ge oss en blyhatt före måltiden, Mårten —

— Nånå, menade en bredbent, bredaxlad, bredhalsad och bredmynt hemmansbonde, nånå, han kan ju pröva!

— Nä, inföll en annan med en gycklig blinkning åt de andra, men med tydlig avsikt att smickra värden — ge oss då häller din holdehatt, Grävling, så vi åg får en titt på de' konstiga du ser i skogen —

— Eller din doldehatt, ymtade en tredje halvt förstulet — så en kunde göra sej osynlig bå för manfolk å djur —

Efter dessa djärva förslag inträdde en plötslig tystnad. Alla sågo eller sneglade åt värden, där han, envist vänd mot bordet, stod och lagade sin toddy. Den måtte bli en redig en: ömsom lyfte han glaset mot lampljuset, ömsom spädde han vatten eller, ännu oftare, konjak. Han varken såg eller hörde. Så livlig han varit nyss, svarade han inte ett ord. Medan de yngre hade ett skratt mellan axlarna eller ett grin i giporna, började de äldre se betänksamt allvarliga ut. De avlägsnare pratade halvhögt, men de närstående började viska och göra tecken.

Denna nästan undersåtliga vördnad blev den brede hemmansägaren för stark.

Efter ett ironiskt hark och en van torkning med avigan om munnen, utbröt han högt:

— Hur länge se'n ä det, Mårten — hur länge se'n du gick din nionde årsgång? Va' de' i år det?

De unge flinade, men bara en, idioten, dristade skratta högt. De äldres tystnad blev allt djupare.

Grävlingen låddes om ingenting, denna gång tycktes hans toddy ovanligt svårlagad.

Men den brede lät sig inte bekomma.

— Nå, Grävling, du ska väl si en i synen, när en talar dej te! Kan du 'nte ta fram runskriften å visa's, va' där står i kråketärna?

Mårten Bryngelsson lyfte än en gång sin toddy mot taklampan. Nu stultade ett par av de äldsta bort till den näsvise frågaren, det väste förbittrat ur de tandlösa gapen, och en knotig näve skakade varnande hemmansägarens armbåge.

Den oförbätterlige skrattade och sporde i ännu högre ton:

— Nånå, Mårten, äss du inte blir sur för en ärlig fråga, så kan du väl tillminstingens säga, vordan årsväxten bler på de' nya året?

Nu vände sig värden häftigt om — så var också glaset bräddfullt.

— Så mycke' kan du få veta, Ola, sade han i hes grälton, att somliga får ingen gröda alls, men den allra rikaste får dödgrävaren.

Den frågvise skyggade för blicken, men ville göra ett hedersamt återtåg.

— Hocken rikaste? Menar du Albypatronen?

Men han fick ingen skrattare på sin sida. Man hörde endast skedarnas rassel i glasen och skrapet av sulorna, när någon betänksamt flyttade på sig.

Sjöö och Hedeman bytte en betydelsefull blick.

Värden själv blev den, som åter lyfte stämningen.

— Skål, mannar, sade han och försökte falla in i den forna gemytligheten — spriten kallnar, och så gör vi en gång allihop. Men se, när en är skogvaktarfödd, så förstår en sej bätter på ett och annat än en hemmason, som egenteligen är barnfödd på slätten — om han så är en spörveten snörbede, hum, hum, hum.

Skämtet väckte allmänt gillande, det kom som en försoning, skratten bubblade i glas och strupar, och »snörbeden» råkade in i ett bisurr av elaka gliringar.

— Fast Fahlén har ju släppt slätten ända upp till fönstren på mitt lilla undantag.

»Mitt lilla undantag» anammades som en ny kvickhet av den finurlige Grävlingen, som likt en trollman visste vända stämningen efter sitt behag.

Under glammet kommo läraren och arrendatorn ut i grannsalen, där ett par väldiga långbord redan stodo färdigdukade. Sjöö, som inte ätit sedan frukost, blev ännu hungrigare vid åsynen av tallrikarna, och han lyddes endast med halvt öra.

— Är han inte förtjusande, Grävlingen? frågade Hedeman — inte låter han locka sig i farligheter, inte. Han vet precis, vad som skulle hända, om han förrådde sig för den dumme slättbon. Alltsammans, både årsgångarna, sju julnätter å rad, mötet med den eldsprutande ryttaren, som han frånrövat runskriften, och dolde- och holdehattarna, som han åttonde och nionde julnatt avlistat dvärgarna, skulle vara förlorat. Nu är han en klok, som kan se aderton fot djupt i jorden, besvara frågor om årsväxt, dödsfall, sinkossor, trollskott och förstår djurens språk. Men om han sladdrade, jo pytt, då blev han en vanlig dödlig och visste inte mer än ni och jag. Ja, ni skrattar. Ni tror allt skrock är skräp, all kunskap värdelös, så snart den inte fås med en examen. Men, min bäste professorsaspirant, för mig är Grävlingen visare än alla era hæckelianer, huxleyaner och spencerianer, som rabbla det s. k. förnuftets lilla katekes. För mig ligger det djupa sanningar i folkets skrock. Stora nationella värden. Och jag tror fullt och fast, att Grävlingen på sitt sätt äger både visdomshatten och osynlighetshatten och — tyst — nu berättar han igen!

Ur det svaga sorlet kring Mårten uppfattades de klara och fångande orden i hans historia.

— Gick en kvinna på skogen i de darna, sade Grävlingen, kunde hon bli bå våldtagen och trolltagen, flere å tattrarna var för rästen granna karar. Och

när en högg baske till julen, for en ju alltid trällefyra vagnar i följe, äss en ville helbrägda tillbakars. Ingen station fanns häller då i Alby eller annars — i hela världen, tror jag, folk reste med egna don eller me' gäsjivarskjuss, och mången en ståndsperson ble' å me' bå pängar å klär, innan han kom in te skogvaktarns eller ner till bygden. Folk ble så rädda för skogen, så di körde milslånga omvägar, och en tid — ja, det var inte så länge se'n, som en skulle tro — betalte hela socknar skatt te' ett rejält rövarband däroppe, där se'n tattarna slog sig ner. En vägbit var di i synnerhet banga för — det var där vägen bär oppåt Kisteliden, ni vet, där blocket hänger, som ser ut som en kista, justament som en av di målade kistorna di brugte för litt se'n —

Ingen, som såg Mårten Bryngelsson till vardags, anade hans flytande tunga. Men så överansträngde han den också en gång om året. Han ansträngde för rästen hela kroppen, han talade med ryggen, han talade med miner och handrörelser. Uppmärksamheten var också spänd. Förståndigt folk, som annars aldrig lyddes till pasjasor — det skulle då vara, när Meier berättade — stodo med vidöppen, leende mun, nacken mot ryggen och händerna i byxfickorna och hörde på.

— Likkisteliden, sade berättaren, kunde den gärna kallas, för där var mer än en, som gick ner sej där i mörkret eller kanske blev hjälpt på traven. Jag har kört där ett par gånger, och jaggonn, så stängslat där är, så får en se sej för, och i djypet är där ännu igneligt å se. På den tiden — när farfar var skogvaktare — var där inget räck, utan på ena sidan hade en bärget, där björkstackarna hängde och slängde och nya stenar jämt hasade utför, och på andra sidan stöp bråd-

djypet, där en ju knappt kan höra bäcken rissla, om en lägger örat till marken och lyss däroppe. Ja, I vet, där är djypt. Och skogen låg då tjock som en vargpäls på åsarna runten om. I de dagarna var där inte gott å komma, och mången en hade förlorat livet och mer till i grytan därnere.

Grävlingen gjorde ett uppehåll, och hela församlingen drog andan. En och annan harklade sig och spottade ner i granriset. En tesked klingade mot ett glas, som någon tog sig en hastig smutt. Berättaren fortsatte:

— Ja, tattarna på skogsgården spelte herrar. Där var ett liv med bröllop och begravning på en natt — och pängar te' hemgiften fick di ve' Kisteliden. — Sa ville de' sej, att kronan skickade ett par vedäckor på skogen och skjussen körde opp över bärget. Det var på ljusan dag, och äss di körde försiktigt, behövde ingen olycka skett. Om di finge reda sig själv, det vill säga. Men när di kom fram, låg där ju kamporstenar över stigen, och fler kom nerrullande oppifrån det osynliga. Ja, hästarna blev änngalna av gruset, som kom drösslande över manarna och stenarna, som damp mellan hovarna på dom, så di begynte konstras och slet sej och hillade sej i linorna, och kuskarna, som försökte rygga, blev alldeles blinda av dammet, di me', och visste sej ingen råd annat än ropa på hjälp och klatscha och slå på djuren. Och hur di klatschade och ryggade, så ryggade di ner i grytan med vagnar och hästar och hela kronorean. Och farfar, som satt ve middesmaten en halvtimmes väg in i skogen, sa till farmor, att »nu händer där säkert en olycka ve' Kistan, för jag hör en häst skrika som i dödsens vånda». Han snegla' till spiken bakom sej, men far-

mor tog ner geväret och svor på, att hon inte lämna't, äss han ville ut och göra sej olycklig me' tattrarna.

— Skål, gubbar, sade värden, men endast ett fåtal hörsammade maningen.

— En av kronokararna måtte ändå ha kvicknat till och kravlat och linkat sej ner till bygden, så folk fick veta, vad som hänt. Och så en natt — det kunde väl vara en månad etter eller så — så en natt, ja, det var månsken, för han var i sitt fylle, ja, så en natt, så hör ju skogvaktarn, det var min farfar, så hör han, hur nån bankar först på dörren och se'n på fönstret och en röst bad 'nom komma ut. Farmor ville inte låta'n gå, för hon trodde där var fara på färde. Men så kände farfar igen befallningsmannens röst och kom i kläderna och fick sitt gevär och gick ut till länsman. Och ve' det han så titta' omkring sej i skogen, så begrep han ju, och så visade han vägen till gården — ja, det var väl en fjärdingsväg å vandra i natt och skog. Så kom di fram till gläntan, och inte en gnäggning hördes, och hovarna steg ju mjukt i mossan under bokarna. Tattargården var mörk och tyst, så galningarna låg nog i sin djupaste sömn. Men när länsman larmade på porten, blev där liv, hundarna tjöt och skällde inne på gården, och en käring stack ut snytet i ett fönster och käxade om vad som stod på, etter hederlet folk inte fick sova. Men länsman bara bankade och skrek: i lagens namn, i lagens namn, låt opp! Och när då tattrarna till sist kom rännande i skjortan och byxorna och arga som rackor och pekade med sina bössor, då blev där ett tittanne å ömse håll. Först var de' ju bara farfar och den djädrans länsman, men se'n så varsnade di ju karbinerna och uniformerna, uniformer,

var di ville titta — hela gården omringad av husarer. Där var inte tid te sansa sej, inte te tänka på å skjuta, inte te göra nåt annat än be för sej och bedyra sin hederlighet och bindas me' händerna på ryggen och följa me', hela melevitten, hopp och galopp genom skog och natt, — för kongliga majestät och kronan sover gott, men när hon vaknar, vaknar hon mitt i natten, plä di säja. Skål, gubbar!

Ja, nu hade gubbarna lust att skåla, och Grävlingen skålade med, mellan det att han måste berätta om bandets snöpliga ändalykt för bödelns yxa. Och Grävlingen berättade gärna, han hade fått pratkvarnen i gång, och den ena pasjasan avlöste den andra i takt med toddarna. Värd och gäster hjälptes trofast med de senare, ingen tycktes dela lärarens förvånade otålighet efter fastare föda. Ansiktena runt omkring lyste röda och blodsprängda i lampskenet, tungorna surrade som en bäck ur dimmorna av stinkande tobaksrök.

Sjöö och hans vän måste till sist ge vika för röken och hettan.

Även Hedeman klagade nu över hunger, men hans hänförelse var nästan hysterisk. Ute på gården under ett par gamla almar lättade han sitt hjärta i en ny ström av lov. Han försäkrade, att han till sommaren ämnade ta till ränsel och gevär och bli skogsgängare. Han var led åt lantbrukets tråk och bråk och sökte övertala den unge läraren att göra honom sällskap. Sjöö undrade, om ett enda glas sprit fött dessa hugskott. I sällskap med detta stora barn kände sig hans egen impulsnatur märkvärdigt mogen och förståndig.

Plötsligt tystnade Hedeman för att lyssna. Borta

vid gavelfönstret stodo två högtidsklädda gamla kvinnor och pratade. Ensamma som de trodde sig, brydde de sig inte om att sänka rösten. Deras ord kommo tydliga de få stegen till almarna, medan de själva liksom kröpo in i den skuggade muren under de upplysta fönstren. Glammet därinifrån ledsagade deras röster likt ett avlägset sus, medan skogsmörkret vindstillt orörligt steg mot molntäcket i den blida kvällen.

Den ena torkade sig då och då i ögonen med förklädssnibben, medan hon ideligen jämrade fram sina ord. Den andra sköt in en stavelse emellanåt, skakade för rästen på huvudet och hörde på.

— Jag var aldrig me' om'et, aldrig i livsens tid, gnällde den talande, men far var enveten, och Mårten låg jämt etter 'na. Det bler aldrig väl, sa jag, aldrig i tiden, sa jag. Och alla tecknen, som varnade — och ingen aktade på. Samma vår gol göken på bar kvist, och en vet, vad det betyder. Nu kan en ju se, hur det är ställt. Bara inte Grävlingen slår 'na ihjäl — och gör oss olyckliga. Han lider då inga oäktingar i sitt hus. Jag sa det hela tiden, att det inte skulle ble bra — tretti år emellan. Och ena hästen för brudvagnen var svart som en natt, och när di så kom fram till prästegåren, så var där ett par före dom, och di skulle promt vigas på en gång — körkeherren är ju närapå fritänkare. Men det sa jag, och det säger jag i denna stund: välsignelsen räcker inte till, säger jag, välsignelsen räcker inte, när fyra ska' delas om den.

Sjöö behärskade med möda sina känslor, som voro allt annat än högtidliga, men en blick från Hedeman gjorde honom allvarsam. Arrendatorn såg blek ut,

hans fingrar klämde med ens till om den unge mannens arm. Även de båda gamla hade tystnat.

Det tycktes vara mycket folk ute i kväll. Där, vid stallknuten, skildes just ett tätt hopslingrat par. Kvinnan kom först halvspringande förbi, medan mannen, en av gästerna, föreföll det, smygande följde efter i skydd av stallskuggan.

Just som kvinnan satte foten på nedersta trappstenen, skrek hon halvhögt till och tog sig åt barmen. På trappans plattform syntes en kutig mansgestalt.

— Inte, viskade Hedeman, — inte tre steg ifrån oss, och inte har jag hört honom gå i en dörr en gång.

Månen kom i detsamma fram och lyste på Mårten Bryngelsson och hans hustru. Den okände mannen hade på nytt smugit sig bakom stallet.

XXI.

Klockan nio på kvällen började äntligen måltiden särveras. Bönemannen, som hade att föra gästerna till bords, ersattes av Grävlingen själv, som noga sörjde för, att var och en fick den plats vid borden, som rang och rikedom krävde. Med en del av mannarna, som redan voro »ställda», blev mödan lätt, icke så med de nyktrare och allraminst med kvinnfolken. Några hade undstuckit sig i de inre rummen, ja, i skrubbar och kök. En av de förnämligaste kvinnorna, som efter långt letande, vari allt husfolket deltog, hittades på torkvinden, omvälte hela bordsordningen, så att arbetet måste göras om. Den sista villan hotade bli värre än den första. Några sökte sin tillflykt på gården, och de segaste klängde sig fast vid dörrposterna, så att Grävlingen och hans son, idioten, måste uppbjuda all sin armstyrka för att få dem loss. Men sedan först alla blivit bänkade, var skyggheten försvunnen. Ätandet blev fruktansvärt och höll på hela natten. Flera omgångar ljus brunno ner, lamporna måste fyllas på nytt, men alltjämt gnisslade gafflarna och smällde knivar och skedar. Väldiga stycken lassades på knivbladen och försvunno i ännu väldigare gap. Fat länsades och fylldes och länsades och fylldes

åter. Omättlig var gästernas hunger, men outtömliga tycktes kökets tillgångar. Hur mycket någon satt i sig, glömde han dock aldrig att väl gnida såsen från tallriken och väl slicka kniven efter sig. Mellan rätterna var det ett stålgnissel, ett smackande, smaskande, kvittrande och rapande, att det på avstånd lät som ett slags barbarisk musik eller kanske hällre som måltidsbullret från en djurflock. Med grovkornigt, bullrande gyckel hölls dessutom målron vid makt. De allra otåligaste fortsatte eller påbörjade en svartepetter eller en tolva, och mot morgonen hade de yngre manfolken hunnit till höga poäng i knack. Efter ett dussin stadiga kött- och fiskrätter, gröt och spettkaka avslutades detta »mål mat» klockan nio på morgonen med bruna bönor och stekt fläsk. Man hade då ätit i tolv timmar.

Grävlingen hade inte häller sparat på spriten. Öl och brännvin runno i strömmar hela natten. De som förut varit dragna, blevo nu ställda, de, som voro ställda blevo — trots ballasten — fullkomligt redlösa. Redan vid midnatt blandade sig snarkningar i den mångstämmiga kakofonin. Några måste ut på gården för att ge opp. Och på en tandlös gamling, som halvlutade mot ett av matborden, saglade dreglet ur mungiporna. Svett stod på alla pannor, djurisk slöhet tittade ur de flästa ögon, luften steg tjock av dunster, fönstren immade och randades som av invändigt rägn.

Hedeman och Sjöö, som, trots all ansträngd hövlighet, ju mer tiden led, blevo allt avlägsnare åskådare, förmådde efter den första timmen inte få ner en bit. Dravset och snusket blevo för motbjudande.

Kvinnorna hade dock vid midnatt börjat draga sig tillbaka. Endast värdinnan hölls av plikten på

benen och i rörelse. Vid niotiden, medan vagnarna började köra fram, sågs hon utdela upplagda knyten med spett- och sockerkaka som tack och ersättning för den medhavda förningen. Hon var munter och skrattmild till det sista, smilade mot kvinnorna och flinade mot manfolken. Det var bara när hon såg på husbonden, där kom en orolig skygghet i hennes ögon.

Medan en del av mannarna lågo och pepo och åskade på stolar och soffor, höllo Grävlingen och de starkare naturerna fortfarande ut. De sökte nu på morgonkröken krya upp sig med svart kaffe och en otrolig mängd konjaks- och brännvinsgökar. Skrattsalvorna brakade, och Aranäsherren kom just i dörren för att beundra Mårten Bryngelssons senaste upptåg, då han allvarlig blev stående — och Sjöö, som lockats till av hans stumma häpnad, blev medvittne till fästens slutuppträde.

Grävlingens lille son, hans ende i sista giftet, var uppe och dansade till gästernas bullriga förnöjelse. Han kunde väl vara mellan två och tre år, men skötte sin roll som en hel karl. Han vickade och nickade på huvudet, lallade fånigt med tungan, rullade med ögonen, trippade och korsade med de små fötterna — tills han med ett tumlade omkull på ryggen och genast föll i djup sömn. Även detta slut på leken väckte så gott som allmän glädje.

— Men inte skulle du fylla pojken, vågade en av de redigare invända. Ja gonn, kan han få ont å det!

— Ah skräp — stammade Grävlingen med ett skratt — han bler ändå — inte — te nånting — ah skräp —!

Därmed hällde fadern ett bräddat brännvinsglas mellan tänderna på sin sovande gosse.

— Håhåhå, kuckeliku, jodlade äldste sonen, idioten, — glas, glas — kuckeliku! — — —

Ute på vagnen i den kulna decemberdagen satt Sjöö och återupplevde med vämjelse denna mat- och dryckesorgie. Den sista episoden gav honom intrycket av att ha bevittnat ett mord. Han gnagde sina tänder i den maktlöses förbittring. Han hade så gott som smugit sig ut till skjutsen, oförmögen att längre behärska sig, ur stånd att se värden i ansiktet eller räcka honom handen till avsked. Även på Hedeman måste den lilles spritdans ha gjort starkt intryck, han tycktes förstå den unge lärarens känslor, störde honom ej med ett ord, tittade blott liksom spåjande mot de förbiglidande granåsarna och lät hästen falla i trav. Skrålet från de druckna bönderna och rasslet av deras åkdon följde ännu en stund, mattades dock mer och mer och slukades av den ljuddämpande skogspälsen.

Varken Sjöö eller Hedeman hade hängivit sig åt någon omåttlighet. Särskilt Hedeman hade knappast rört spriten. Var det endast glåmigheten efter nattvaket, som nu gjorde dem stumma och liksom obekymrade om varandras närhet?

Sjöö kände sig som ruskad ur en dröm, vid en främlings sida rasslade han in i en gråkall, vederstygglig värklighet. De tärpentindoftande, svartgröna skogarna hägnade alltså sådana stinkande nästen. Starkare än grankådan doftade spriten, en tung alkoholslöja bredde sig över den hemska, ensliga bygden. Och denne man, mannen vid hans sida, diktaren han

sett upp till, konstnären och siaren, han deltog stillatigande i dessa djursamkväm, han gillade dem, hade väl en splitter ny paradox tillhands för att försvara dem och det barbari, den okunnighet och det elände, som utgjorde bakgrunden. Han, vars härliga gåvor bort tjäna upplysningen och lyftningen, han lät sig ryckas med, dragas ned — av kompanjoner sådana som Severin och gästvänner sådana som Grävlingen.

Till sist måste läraren ge ord åt sin förbittring. De klungo naivt i hans öron, kommo lamt och tamt, snavade över tungan och trasslade in tanken. Trots allt var han fast i Hedemans trollmakt, hans vördnad förlamade förbittringen.

Hedeman krökte föraktligt på läpparna, han hade ingen svårighet att försvara sig.

— Kulturen, säger ni, småhånade han, — liksom Grävlingen bryggde sitt brännvin själv! Liksom inte just kulturbygden, slätten därnere, städerna ånga av dessa brännerier, spritfabriker, utskänkningspalats, som sprida giftet! Och liksom någon av herrar spritresande ville ge avkall på sitt anseende som gentleman och bildad karl! Nej, käre vän, det här är samma historia som med indianerna, maorierna och andra spritmördade folk. Det är kulturen, som mördat dem, den internationella civilisationen, som med samlad militärmakt och bildningsiver tvungit barbarerna att dricka och dö — och det är samma kultur, som nu förgiftar och förflackar våra gröna skogars land.

— Och för en sådan kultur ville ni jag skulle bli banbrytare? — Banbrytarens saga skulle vara en fars, en komedi, så vida den inte så ofta i stället vore ett sorgespel — ett otackens sorgespel, om inte annat. Medan vi åka fram mellan dessa gröna spillror av en

underbar bygd, kan ni ha gott av en historia från ett ännu grönare land, som slättens yxor och sågar nu hålla på att avtoppa.

— Tänk er ett land av ändlös skog och bottenlös myr, långa, kullriga, snöfläckiga fjällryggar, dessemellan öde, vita sjöar och väldiga fäbodvallar, där lappen kommer skidande vintertiden och nybyggarjäntorna sommaren lång, två och två mol allena i vildmarken, köka för boskapen för att inte tappa bort sin själ i all den övermänskliga storheten.

— Inne mellan myrarna ligga gråa blockhus, somliga gårdsvis och i två våningar med svalebur och granna målningar under stock- och nävertaket, andra ensamma och låga och liknande mossiga rullstenar, som gnagt sig genom gräsvallen och kutat samman under snödrivor och stormar.

— Tänk er deras liv, människornas, innan järnvägarna kom — det var på femti-, sextitalet, baggböleriet hade ännu knappt börjat, alltså inga förtjänster på flottning, utan boskapen och myrtegen var enda levebrödet — jämte jakt och fiske. Ja, och så ett och annat litet koppar- och järnbruk, där allt gick i liten skala och förtjänsten inte lockade många.

— Tänk er livet däroppe och säg — ja, ni kallar det förfärligt, ni slättens förklemade son. Visst var det förfärligt, men just därför också h ä r l i g t, härligt — det är mitt eget land jag talar om, så jag har rätt att berömma det.

— Men ni, slättens barn, tänk er ett bondeliv bortom jätteskogarna och lapp-bärgen; tänk er deras liv, böndernas, bakom sina träårder i röjningarna, där halva åkern var sten och halva vatten — där potatis-

blasten frös bort och kornet ofta strök med i järnnätterna. Träårder, förstår ni, som knappt ville genom mosstäcket, men bröts sönder mot grundbärget och måste lagas för jämnan. Träårder, det var vapnet mot det stora, gnidiga, mosslupna hungertrollet däruppe i Arnljots jämtebygd.

— Då kom Berg ner över gränsfjällen, en rask, stark, blåögd Norgesgutt, f. d. artillerist i Norges här, men avskedad för en krossad armpipa, nu kom han som den internationella kulturens kämpe för att erövra Jämtland — åt Sverge! Det var egentligen landsförräderi, och han fick också betalt för'et.

— Han kom ner till träärderbygden och såg med banbrytarögon, vad som gjordes behov. Husbonde efter husbonde tog han tjänst hos och fick dem till sist alla att begripa meningen. Järn är medlet mot trollen, järn skulle det till, järn, som flådde den gnidiga jorden, den svettsugaren, järn, som inte murknade i allt vattnet, järn, som dugde att gräva diken, klyva sekelrötter, plöja grus och harva sten. Järn, det var den unge samtidan, kulturbarbaren Bismarcks lösen, järn hette också den unge norrmannens.

— Ja ni småler, kandidat Sjöö, åt en så enkel slutsats. Men järnplogen var värkligen en större uppfinning än fonografen, och i gamla tider måste varje landsdel göra uppfinningarna på nytt. Åge Berg lockade husbönderna att köpa in engelska och skottska järnplogar och järnharvar, att införa den tidens enkla jordbruksmaskiner, som voro ett så mycket kraftigare vapen mot myren, den stora, okuvade ödemyren. Han måste locka och tubba folk till'et, fick liksom alla andra kulturröjare heta svärmare och galning, blev

begapad och beskrattad, men till sist blevo skrattarna hans lydiga härmare. Kulturvapnet, järnet kom, och det blev genast liv i spelet. Alldeles som nu Rösiö i våra dagar drog den norske drängen från trakt till trakt, predikade jordbruk, införskrev maskiner, knogade och trugade, tills föredömet verkade och folket i svällande svärm följde honom efter. Bonde efter bonde, socken efter socken övertygades, övertalades, och Berg högg själv in som en oöverträfflig tjänare åt alla. Han uppfann metoder att tappa träsk och stensätta avloppsdiken, överallt klirrade hans plogar i sten och vräkte upp tuvor och rötter, överallt kappades korn och silver att titta upp ur djupa, upptorkade plogfåror. På fem års tid upptog norrmannen åttahundra mälingar obygdsjord, där utan honom ej åttio skulle brutits. På fem år hade han skänkt kulturen ett landskap och borde väl till tack blivit rika karlen.

— Men Åge begrep inte kulturmetallen guldet, han kunde varken skrapa åt sig procent på de rikedomar han skänkte åt andra eller få tidningssnokarna att slingra upp till hans nyodlingar. Han var oegennyttig som Rösiö, en karlakarl som han, och lika litet blev h a n minister i Sverige. Han blev torpare. Han slet samman till ett litet obygdstorp i en sankmyr, där han måste stängsla om markerna, så inte kreaturen skulle gå ner sig i det bottenlösa. Han reste sig en lappkåta i ett snår, det blev palatset, och så slet han dagarna igenom — och nätterna med — för att klara dagsvärkena för torpet. Det blev frostvårar och missväxtår, han fick leva på bark och benmjöl, och när han en gång kom över litet mjöl och mjölk, hade han inte råd att köpa salt att lägga i kakan.

— När jag säger, att sådant liv är härligt, menar jag jägarens, strövarens liv. Nyodlarens är som en krets i Dantes Hälvete. Ja, ett kretslopp är det, ett evinnerligt, utpinande, utmärglande kretslopp. Försök, käre kandidat, försök vintrarna igenom att ligga i en lappkåta på en myr och klara er för reumatism och annat, försök — och lev på bark och ben och bliv fet på det, om ni kan! Runt omkring er böla kreaturen och pröva på att nära sig av mossa och näver, frosten knäpper i knutarna, och så långt blicken når, ligger det svarta träsket fruset, medan bärgen rama in tavlan med blå, bla snö — blå som ringarna om en hungrandes ögon.

— Nåväl, Berg klarade sig tillsvidare, fick upp en riktig stuga, av det där låga, kutiga slaget, gifte sig, fick barn, fick till och med en belöning, en vacker silversnusdosa av Hushållningssällskapet, till tack för det han nyodlat ett landskap. Någon annan belöning fick han inte. Någon bekymmerfri bärgning fick han inte. Någon sorglös ålderdom fick han inte. Myren tog hans kraft, hans arbete och hans inkomst; ända in i ålderns dag kämpade och arbetade han. Över sextiårig stod han hela dagen i ett vattenfyllt dike, som igensattes med sten — det var under en stark snöstorm, och huvudet, nacken och ryggen voro en enda snödriva; men med säker hand styrde han sina stenar till deras plats i sankbottnen. Och med åldrig fot vankade han halva milen i sena kvällen till sitt torftiga hem — veckan ut och in, året ut och in — tills han inte orkade mera.

— När han inte orkade mera, skulle han egentligen farit på fångtransport till Norge. Berg var lösdrivare, ni förstår, han hade aldrig fått tid att tigga

om svensk medborgarrätt, och i Sverige ha vi inga hedersborgare. Nu hamnade han, av barmhärtighet, i stället på ett svenskt sjukhus. Men en stackars krökt finnskogsgubbe med bråck, som ömsevis rullade ut och in i buken, så ådrorna skramlade, en fattig gubbstut, som blivit orkeslös i s. k. lägre arbete, en stackare, som inte kunde hjälpa sig själv om natten och ändå måste upp, när plågorna rev i honom, som inte kunde hålla en smörgås i sin styvnade näve, inte tvätta, inte kamma sig själv, han blev de ömmaste systrar för besvärlig. Han fick 1905 höra av, att han tillhörde »en dålig nation». Hans blodkammade hjässa, nerdreglade frukostbitar, smutsiga kropp, variga navle och böldsvullna rygg berättade om en ålderdomens bräcklighet, som nog inte alltid möttes med de ömmaste känslor — —. Ja, så dog han, osaknad, obeklagad, obelönad, en fattig arbetare bara, en utlänning, en banbrytare, än sedan?

Hedeman slutade, och man hörde en stund bara hovarnas smällar, rasslet av hjul och seldon och hästens frustningar i vinterluften. Men för Sjöös syn gungade granåsarna som luftiga hägringar; han satt stum, orörlig, först ett slag av en naken kvist, som hängde ut över vägen, väckte honom för omgivningen. Han såg, att själve Hedeman hade röda ögon, om det nu var av nattvak eller av annat. Men i själva värket hade berättaren stundtals varit så medryckt av sin egen skildring, att hans ansikte glömde sin ironi och blott uttryckte den äkta Hedemanska hänförelsen.

— Han var en hjälte, stammade den unge läraren med bruten stämma.

— Ja, svarade Hedeman med ett försök till nonchalans — han var en hjälte, kulturens, den stora

slättens hjälte, och kulturslätten lönade honom. Locka er hans fotspår, banbrytare?

Sjöö sänkte huvudet mot bröstet. Den ironiska udden träffade honom. Hans leksaksstrid i en leksaksöken hade aldrig förefallit honom barnsligare.

En ung, hjälplös själ sprattlade i trollmannens nät av ord.

XXII.

Sjöö rodnade, när Meier brydde honom för fröknarna Severin. Han hade efter besöket på Kullagården stannat över ett par dar på Aranäs och råkat Hedemans svägerskor där. Gubben Severin hade också kommit körande en vacker eftermiddag och visat sina älskvärdaste sidor. För rästen hade fröken Berggren, som vanligt, idkat klassisk musik. Hon gjorde visst rätt ofta besök på Aranäs, vilka av Hedeman besvarades i prästgården.

Det var ingen erotisk samvetsömhet, som fick Sjöö att rodna, fastän stationsskrivaren tydde det så. Lärarens samvete förebrådde honom i själva värket blotta umgänget med det Severinska partiet, vilket han anade stod på sjuk grund. Mellan besöken ångrade han dem regelbundet, han hade börjat misstänka själve Hedeman, hans första uppfattning av f. d. författaren dök ibland fram. Han erfor ett otåligt begär att gottgöra, att i sin ringa mån försona någon av »de fosterländskas» försummelser och synder. Hans skola hade julferier. Han ansåg sig alltså ha god tid för sin föreläsningsförening.

Kalaset hos Grävlingen befolkade hans inbillning med överdrivna skräckbilder. Stationsskrivaren var inte häller mannen att lugna honom.

— Det gör di, som vi vet, allmänt här i trakten sade han fryntligt — när en glytt skriker om natten, är det ju bara till å hälla i'en en stadig dram, så tiger och somnar bestet. Det far di min liv inte illa å. Tänk, den tiden bondungarna satt på golvet och doppade grovt bröd i en kopp brännvin — där blev karar å dom ändå, som vi vet!

Sjöö tyckte i all stillhet, att hans blekfete bordskamrat var ett bevis för motsatsen — även om Meier inte skulle räknat sig till bondungarna.

Plötsligt, som alla den unge lärarens föresatser, kom beslutet att hålla ett föredrag eller par i rationell hygien för de villfarande Albyborna. Plötsligt sattes beslutet i värket. Den första föreläsning för året, som anslogs å Sionsförsamlingens dörr, behandlade ämnet B a r n a v å r d o c h u p p f o s t r a n i l j u s e t a v u t v e c k l i n g s l ä r a n.

Det var ett föredrag, till vilket han gjort studier allt sedan sin första Albylektion. Ämnet låg så nära tillhands, att det just därför krävt tid för att mogna. Efter »måltiden» på Kullagården var det så moget man av en ung man kunde begära.

Föreläsaren hade på morgonen ämnat sig ut till Aranäs, han var stolt över sin idé och ivrig att höra Hedemans tanke. Men redan vid sjutiden på morgonen bröt vintern lös — med ett yrväder, att varken Meier eller hotellaren sett maken. Det var på dagen en vecka efter kalaset på Kullagården, och ända till gårdagskvällen hade det varit stiltje och lovat rägn. Men Grävlingen hade vetat, vad h a n lovade.

Från sitt skrivbord hörde Sjöö gnyet i torggränderna och dånet över taken. Det knäppte och knakade i de gamla väggarna, och med ett smällde förstu-

dörren upp och fyllde förstugan med bruset av stormen och ett hastigt växande fång snö. Det tjöt ursinnigt genom inre dörrens springor. I en hast måste läraren upp och sopa undan det värsta och låsa och barrikadera om sig med förstuns gamla tomlådor. Rocken blev halvvåt av snö, och för första gången i Alby eldade sig den unge läraren en kolbrasa.

Som det snöade därute! På gården, där det ändå var en smula lä, virvlade flingorna i vildsint iver, stora, tunga flingor och små, små, medan emellanåt en pust uppifrån smulade alltsammans till en isig och smattrande rök. Snön satte topphattar på pump och rännor, på trappor och dörrvred, på tunnor och packlårar, på grindstolpar och hundhus; men i nästa nu lyftes snötopparna av trolska händer, och hela den barfäjade gården var en dansbana för slöjade skepnader, som fladdrade upp över taken eller snurrade i väg emot ådalen. Blocklika moln kommo nerramlande, skruvlika pelare lyfte sig, vindkasten ryckte och ruskade, flydde och anföllo, flingorna kretsade och vimlade, löstes och packades, trillade och studsade. Ådalen sjöng, och de avlägsna skogarna susade.

Det var inte att tänka på att söka sig till Aranäs i sådant väder. Det var att bli vackert inomhus och förbereda sitt föredrag, så litet det kanske lönade sig — när ändå ingen vågade sig ut på kvällen. Men å andra sidan var det en skön känsla att fylla ark efter ark med sin kunskaps och sitt hjärtas ord, medan ovädret bullrade utanför fönstren och kolen knastrade och elden kämpade i den lilla järnkaminen.

Till middagen kunde Meier inberätta, att lokomotiven försetts med snöplog, men att snömassorna nog ändå komme att rubba trafiken. Torget var en

enda virveldimma och stationsskrivaren en snögubbe, som långsamt avfjällades i förstun. Han hade pulsat i drivor, som nådde till midjan; vägarna yrde igen, tätt, tätt, man urskillde dikena först när man stod på näsan i dem, och vägarnas körsel var så gott som inställd. Inställd blev nog också kvällens föreläsning, så det var inte skäl kandidaten gjorde sig besvär.

Sjöö vägrade ge tappt, han kände ungdomens otålighet inför hindren. Hela dagen arbetade han, medan stationsskrivaren på fritiderna harklande rumsterade utanför och då och då knackade på för att ivrigt understryka hopplösheten.

— Ingen kan komma fram på vägarna, upprepade han, och för rästen så är det, som vi vet, inte en själ, som begriper ämnet — inte i Alby åtminstone.

På eftermiddagen mojnade vinden. På kvällen var det nästan stilla. Snöfallet hade upphört. Läns vågade sig ut och skotta utanför divärsehandeln. En ensam bjällersläde pinglade över torget på väg från stationen mot kyrkan och skogarna.

I skymningen kröp läraren i sin gamla vinterpaletå och ett par lånta lädergaloscher, fick en blindlykta till vägvisare och ett halvt tjog avrådande varningar till följe och plöjde sig en ensam väg till Sionsförsamlingens lokal.

Han kom fram utan äventyr, fick med en smula besvär den igenyrda dörren öppnad och lamporna tända och hade sedan god tid att vänta på sin publik. Efter en halvtimme infunno sig Meier och Läns — en publik, vilken Sjöö slog med häpnad genom att börja föreläsningen.

Ingendera hade berett sig på denna möjlighet. De kände som styrelseledamöter en viss vikt eller rättare

viktighet tynga sig. Deras bildningshunger var på intet sätt pockande, och för deras skull kunde kandidaten så gärna bjudit på en halv öl. De hade kommit för att bevittna återtåget eller, såsom de skämtsamt uttryckte det, »gräva ut liket». För skams och gyckels skull kunde de väl sitta ned en stund, fast det var hälvetes kallt i läsarkyrkan. Uppmärksamheten var i början föga besvärande. Föreläsarens temperatur översteg föga lokalens. Men trotset gjorde honom snart varm i kläderna. Kölden och tomheten tycktes som sinnebilder. Men själva ämnet visade sig snart kunna både värma och fylla. Det föreföll i hög grad ägnat för såväl Läns som Meier, det överraskade och vann dem från sats till sats och halvtimma till timma. Den noggranna och ohöljda redogörelsen för fosterutvecklingen, för belastning, könssjukdomar, alkoholism och atavismer bjöd på enskildheter, som Läns ej i sina djärvaste drömmar vågat hoppas. Och vad Meier beträffar, tycktes en halvt tvivlande skräckspänning bemäktiga sig honom. Sjöö, som kunde sitt manuskript nästan utantill, framstod, eldad av trotset och tron, som en värkligt medryckande talare. När han slöt, hade han besegrat den motsträvigaste av all publik, den fåtaliga.

Meiers barnansikte, översått av svettdroppar, återvann nu sin gemytlighet, och Läns hade på hemvägen en mängd frågor att ställa, småsaker att få förklarade, föreställningar att fördjupa, på samma gång han ideligen tiggde och bad, att »fördraget, likaväl, i nästa vecka skulle kapituleras».

Detta stod för läraren som en given sak. De följande dagarnas stillsamma snöväder tornade inga nya trafikhinder på de snart uppkörda vägarna. Först

föredragskvällen började ett muntert snöfall, vilket ej hindrade slädar att pingla och fotgängare att traska till missionshuset i tävlande rader. Torgborna gingo man ur huse. Mjölnaren och finsnickaren hörde ju hemma på stället. Knallen kom för att beskydda vetenskapen, pappershandlaren för att hävda sitt anseende, militärskräddaren av faderliga anledningar, Läns och Meier slutligen, dels av ästetiska skäl, dels av styrelseansvar och dels för att fröjdas åt sitt inflytande. Ty visserligen saknade Alby ännu tidningstryckeri, men därför — så länge divärsehandlaren och stationsskrivaren voro medborgare — ingalunda platsorgan. De gjorde i flera avseenden samma nytta som tidningar.

Bönderna från de närliggande gårdarna infunno sig talrikt. Somliga med barn och blomma, andra försiktigtvis ensamma. Huvudparten blev i alla fall män, kvinnorna voro ett fåtal — liksom på alla andra sammankomster utom de religiösa, där de i stället bildade flertalet. Sionssalen var proppfull i samma ögonblick föreläsaren tog ordet.

Denna gång hade han genast uppmärksamheten för sig, reklamen hade förberett, ridårepliker blevo obehövliga. Han föredrog ur minnet, arken lågo endast för syns och säkerhets skull framför honom. Han livades av åhörarnas fulltalighet, äggades av deras spänning, eldades av hoppet och medvetandet att kunna göra nytta, att få sina och sanningens ord ut till mörka gårdar och själar. Han talade enkelt som till barn, bröt skriftvändningarnas stelhet, tolkade det främmande och dunkla, gjorde sitt pedagogiska mästerstycke, i det han band dessa olärda, ovana, vintersömniga sinnen i två timmars oavbruten stillhet och lyssnan. Han överdrev ingenting, men skrädde inte häller

orden. Han framlade sanningen, sådan han visste den, en teoretikers, en ynglings, en boklärds sanning visserligen, men en sanning ur de bästa källor och enligt den modärnaste kritik. Studenthänryckningen lyste ur de violmörka ögonen, blossade i ansiktsfärgen, brann och blixtrade i orden. För första gången kände han sig med rätta en missionär för kulturen, för en kultursanning, vars sundhet, vars fosterländskhet ingen Hedeman skulle kunna bestrida. Över alla dessa tätt lutade huvuden tyckte han sig se de gröna, snöbrämade skogarna, det stora vitgrönskande landet, snöns och Snöklockans land — se henne själv, folksjälen, sådan Hedeman besvurit henne, den rena, barrskogshägnade, drömslutna, eviga sinnebilden, skogsdjupens, folkdjupens hälsorika renhet — och hans föredrag formade sig till en enda bön till och för henne.

Bifallet ville efter föredraget knappast taga slut. Det fanns allvar i alla blickar, tårar i många trohjärtade ögon. De trygga bönderna måste fram, en och en, och tacka. Detta var det bästa de hört. Det var grannt som en predikan och strängt som en predikan. Det var många nya lärdomsting, många ord till straff och varning. Det var hårda, men sanna ord — sådana ord som behövdes i Alby och gamla Sverige. Detta måste tagas om, ja, ja, tagas om.

Tagas om? Ingen fann d e t så naturligt som Yngve Sjöö, när han mitt i den spridda flocken strävade tillbaka till Alby torg. Snöfallet piskade honom nålvasst i ansiktet, ty natten var kall, men i lyktstrimmorna, som flämtade sig fram över slädskaren, tyckte han sig se det nya ljusets förebud, de glimtande snönålarna blevo gnistor från facklor, samtalssorlet omkring honom var den vaknande folkrösten,

och bjällerpinglet, som spridde sig åt alla håll och avstånd, härmade klockklangen från en ny, kulturell folkresning.

Han kände, att han misstagit sig på dessa skogsbygdens gränsbor. De voro lättrörda som barn, känsliga för ord och grunder, slumrande, men snarväckta, härjade av laster och villade i skumrask, men sunda i sin kärna, i sitt ljusa förstånd och sin manliga, modiga vilja. De voro får utan herde, en här utan förare — men när han kom, så stodo de alla upp och följde honom med stadigt och gammalsvenskt bondetramp.

Värmen av handtryckningarna brände ännu i fingrarna, de skrovliga rösterna ringde ännu i hans öron, och det prövade rektorsrummet hade aldrig hägnat djärvare framtidsdrömmar än Yngve Sjöös den aftonen. Inte nog med att upprepa föredraget, han skulle utarbeta en hel serie, planlägga en rundfärd i grannbyarna, längre inåt skogarna — överallt i denna mörka, underbara, vintriga bygd, där nu spritdunsten steg som en påstånga och luften tjocknade av århundradens okunnighet och djuriska sedvänjor.

I sin iver höll han på att glömma, att skoltärminen stod för dörren. Redan det var en upptäckt, som vingklippte drömmarna. Vad beträffade föredraget i Alby, krävde det ingen extra förberedelse — och tillströmningen av folk blev ännu livligare än förra gången.

En del av de gamla åhörarna hade inställt sig. De nya voro delvis rätt långväga. De bestodo av s. k. ståndspersoner, d. v. s. en del arrendatorer, kantorn, ett par folkskollärare och, sammankrupen på en av de bakre bänkarna, pastor Kempe. Men de flästa voro denna

gången kvinnorna — vilket här i bygden i och för sig var en anbefallning.

Strax vid sitt inträde uppfattade Sjöö en tisslande viskning, som lät som »socialisten, socialisten». Och en hastig blick över salen lät ana, att det bland alla vännerna också fanns en och annan fiende. Särskilt hade han sina misstankar om ett par medelålders män, vilkas månar egentligen voro det enda skönjbara över de framförsittandes skuldror, men vilkas mummel likt ett slags kör ledsagade föredraget.

En smula motstånd är ju endast en äggelse, martyren sover i varje ung människa, och Meiers spådomar kommo Sjöö plötsligt i minnet. Skulle artikeln i »Socialisten» ändå ha värkat? Välan, han var inte rädd. Det var med ett slags stridslust han kastade sig in i sitt ämne. Ord för ord upprepade han annars sin föreläsning från förra veckan. Ord för ord samma kritik av vanseder och utredning av sundhetsbegreppen. Samma poetiskt hänförda ton och samma folkliga tolkning av vetenskapliga rön och värkligheter. Uppmärksamheten var också oklanderlig och fångades alltmera, en del mörka ansikten började ljusna, och t. o. m. mumlarna glömde sig långa stunder.

Sjöö ansåg sig ha vunnit stämningen, han hade nu hållit på en halvtimme, hunnit över den allmänna inledningen och befann sig mitt i skildringen av fostrets förvandlingar utefter djurskalan.

Redan vid blotta nämnandet av Weisman, von Baer, Hæckel tilltogo harklingarna och mumlet från bortersta bänkens kritici. Nu — plötsligt — mitt i föredraget — ropade en upprörd stämma:

— Nej, nej — karlen är galen. Borde på dårhus. Tyst — tig då!

Och då föreläsaren förbluffad avbröt sig och spä-jade efter den högljudde, reste sig en blekskallig, gul-hyad askettyp i prästkaftan från bakre bänken under häftiga, i början ordlösa åtbörder.

Publiken vände sig om i bänkarna, kvinnorna stucko huvudena samman, och från opponentbänken hördes mumlet allmännare och högljuddare.

Prästen, som hittills endast småpratat för sig själv och knutit händerna mot någon osynlig fiende, ut-brast nu i vredgad predikoton:

— Ett sådant föredrag — ett sådant föredrag — mina kära församlingsbor — ett sådant föredrag k a n omöjligen få fortsättas. Sådant kan icke stillatigande åhöras av kristliga församlingsmedlemmar, sådant —

Nya armrörelser utfyllde meningen. Den präster-lige talaren var tydligen överväldigad av sina känslor. Hans förbittring, länge samlad, var av det slaget, som kväver ens röst, tills den fått kväva någon annans.

De häftiga orden framkallade värklig villervalla. Kvinnorna, som hittills »förstått endels» och inte riktigt vetat sin åsikt, visste den nu. Vad den käre pastorn fördömde, kunde inte vara bra. De började allmänt resa sig, och deras ögon hade ett uttryck, som om de ertappats med något syndigt. Att de också kunnat sitta och höra på något sådant, höra en ung, ogift man stå och berätta, hur det gick till, när de blevo med barn, och alla otäckheterna, som han påstod gå för sig i moderlivet. Det kunde inte vara Herrens vilja, att de skulle få veta sådant. Och alla de nya regler och lagar han ville pålägga dem — det kunde inte häller vara Herrens vilja. Vad de behövde veta, fanns ju i Den Heliga skrift — allt annat stod i Herrens hand. Detta var falska profetior, de fariseers

stadgar — onödiga eller syndiga, när man ägde Herrens tio budord.

Nu steg en glasögonprydd äldre man vid pastorns sida upp och instämde med pastorn. Det var skolläraren, den världsliga lärdomen alltså, som instämde med den andliga. Var icke föredragshållaren en sådan där — en socialist? O — ack — hy — hy då! Låt oss gå, låt oss komma ut —!

Sjöö hade emellertid hämtat sig. Blodet sköt upp i de unga kinderna, han höjde sin kraftiga stämma.

— Jag anhåller, ropade han, att få tala till slut, att inte bli avbruten, utan få förklara —. Jag anhåller, gentog han, överröstande sorlet, att de missnöjda endera avlägsna sig eller förhålla sig lugna och begära diskussion vid föredragets slut. Vad jag här meddelat, är klara, bevisade rön, vetenskapens senaste upptäckter och —

— Nog, tig då —, skriade pastorns ihåliga röst, — vi ha hört nog, mer än nog. Äro vi icke alla evangeliska kristna? Skola vi tillåta, att det skabbiga fåret smittar hela hjorden? Skola vi kristna tillåta att detta rummet — detta rummet, som är ett heligt rum, ett rum invigt åt bönens Heliga Ande, skola vi tillåta, att det vanhälgas av s. k. vetenskap, som består av hädiska floskler, obevisade påhitt, skamlösa påståenden, okyska skildringar, som förarga oskyldiga kvinnoöron — och — och, som inte är någon vetenskap, det kan skollärare Andrén intyga —

Sjöö inväntade ej skollärare Andréns intyg, han inföll med ungdomligt hån:

— Varken ni, herr pastor, eller skollärare Andrén kan vara kompetent att avgöra, vad som är vetenskap eller inte. Statskyrkans och hennes slavinna folkskolans

ställning till vetenskapen, den känna vi gunås, jag — jag vädjar till den bildade delen av publiken, jag —

Den bildade delen, d. v. s. arrendatorerna, hade nu också stigit upp. De mäst bildade av dem hade sin bildning från tidningarna och tre, fyra böcker. I alla händelser hade de ingen lust att slå ett slag för en notorisk socialist, för en gudsförnekare, som inte aktade statskyrkan, med ett ord, kanske, för den s. k. bildningen.

— Nog, nog, ropade pastorn, — herr Sjöös vädjan är onödig i denna lokal. Vi kristna, antingen vi kallas bildade eller ej, äro i främsta rummet kristna. Vi veta väl skilja den falska bildningen, som är världens styggelse och lögn, och den äkta, som kommer av Kristus och böjer oss i tro inför vår Frälsare. Vi känna tillfyllest kandidat Sjöö och hans åsikter. Han har i kväll blottat dem inför denna kristliga menighet på ett sätt, som — som värkat upp — upprörande. Och ehuru det inte hör hit — kan jag i kväll icke underlåta att betyga min förvåning och sorg över, att en sådan undervisare någonsin blivit här, i Alby kristliga församling, till lärare antagen. Jag har — hm — tagit reda på — hm — hans — hans lärometoder — eller rättare de lärosatser han i sin skola meddelar. Ja, de här närvarande kunna föreställa sig, av vad art de äro. De ohöljdaste avslöjanden av naturens hemligheter, de förkastligaste nyheter — som på intet sätt höra till den kurs, som av ett kristligt samhälle antagits och för examen kräves — nyheter, som bland världens barn gå under namnen Darwinism, Utvecklingslära, Naturligt avtal och — och Hæchels gudsförsmädande fantasterier allt

detta, mina kära församlingsbor, predikar den mannen för edra oskyldiga små, dem I i favitskt förtroende satt på hans skolbänkar. Allt detta — men jag har tagit mina mått och steg. Da kyrkoherde Berggren — antagligen på grund av ålderdomströtthet — nekar ingripa, har jag trängande manat efori ombud, skolinspektören, att snarast infinna sig. Då, värde herre, då stundar räkenskapens dag!

Sjöö öppnade munnen för att försvara sig. Han hann blott få fram orden:

— Hur och när har ni studerat min undervisning, herr pastor?

Prästen slog ifrån sig med båda händerna, på hans gulgråa kindben brunno två mörkröda fläckar, vänd till församlingen skrek han överljutt:

— Dessutom är mannen socialist — socialist, låt oss omedelbart gå härifrån, han är socialist —

— Herr pastor, nästan röt den unge läraren, jag vill försvara mig, och jag skall försvara mig, jag —

— Fader vår, som äst i himlom, läste pastorn och knäppte manande sina bengula fingrar, — tillkomme ditt rike, ske din vilje —

— Såsom i himlen, så ock på jorden, gnällde kvinnorna efter, och några bland männen brummade eko.

— Men jag, stammade Sjöö.

— Vårt dagliga bröd giv oss i dag, mässade prästen, förlåt oss våra skulder —

Den unge läraren förstod, att det hela var förlorat — att avbryta en bedjande var ju inte rätt gärna tänkbart, och pastorn hade resärver i både hand- och psalmböcker.

Sjöö försakade möjligheten att komma till orda

efter amen — varpå dessutom följde en stunds tystandakt, som blott stördes av de skrapande och klampande skodonen, när alla som en man trängde sig mot dörren.

Efter fem minuter fann sig föreläsaren ensam, handfallen, bedövad, i en tom sal, vars ena lampa den välvillige pastorn passat på att släcka, medan finsnickarens hustru i dörrgläntan synbarligen väntade på att få släcka den andra.

Därute var det lugnväder, men någon hemlighetsfull vind tycktes ha skingrat människorna på okända vägar och stigar. De små svarta fläckarna vid krökar och knutar försvunno snart. Meier och Läns, som båda varit med om föredraget, syntes inte häller till. Fönstren i de avlägsna byhusen liknade spridda gnistor i en stor falgrå askbunke, slocknande stjärnor över en vit ökenhorisont. Och runt omkring skymtade skogarna likt spräckliga tjockpälsade jättedjur, färdiga att angripa och sönderslita den ensamme ökenvandrarn.

Nästa dag var en söndag. Efter en tidig middag skyndade läraren mot Aranäs. Det föll enstaka flingor från en jämngrå himmel, och luften var råkall, men vandringen och ivern tände värme i blodet.

Hedeman hade haft middagssällskap. Samma sällskap, som nu tycktes hans ständiga. Den egendomlige författaren, som på flera år inte låtit höra av sig i litteraturen, hade samtidigt övergivit de litterära kotterierna för de politiska — eller kanske rättare ekonomiska. Alla, som umgingos i hans hus, tillhörde Fosterländska föreningen.

Severin, Fahlén och några andra befryndade och obefryndade lantjunkare från trakten utbytte vid Sjöös

inträde åsikter om väderleken. — Kort förut, tycktes det, hade de diskuterat Yngve Sjöö, vars gårdagsfiasko redan fått spridning genom kyrkbesökande.

Detta föll sig lägligt för den unge läraren, som alltså sparades inledningen. Det var för att få råd och stöd han kommit. Bland samhällets ekonomiska ledare måste väl kulturen finna hjälpare. I en författares hem måste bildningsivraren ha naturliga bundsförvanter. Inför erfaret och praktiskt folk funno vidskepelsen och prydheten ingen nåd.

Sällskapet tog saken från den humoristiska sidan —. Det var också en syn på tingen, tyckte Sjöö och skrattade tveksamt med.

— Vad skulle min son på galejan, sporde Hedeman.

— Når var och en sin syssle skötar,
så går allt vel, evad oss mötar,

så lydde förvaltarens förnöjda inlägg.

Fahlén lät falla några ord om John Chronschoughs memoarer.

Sjöös ögon blixtrade.

— Jag kan inte inse, att upplysningsarbete ligger utanför en lärares syssla.

— Når en lärere passer sin timma, så skötar han sin syssle, avgjorde Severin, medan hans små blickstrimmor glittrade i kapp med cigarren. — Extra leksiåner betales särskilt — av dem, som önsker. Föreläsningsforeningen — eller vad det kalles — betaler jo ingenting, och i går fick alltså kandidaten klart for Dem, att Alby publik icke önsker extra leksiåner — alltså!?

Förvaltaren gjorde en åtbörd med den fria handen.

— Är icke det logik — eller vad?

Därmed log och blinkade han samtidigt åt alla håll. Han tycktes i själva värket belåten med utgången, i alla händelser belåten med en visdom, som låtit honom långt före detta ana en sådan utgång, -- belåten med sitt övertag över den radikale kandidaten.

Sjöö vände sig hjälpsökande mot värden — som svarade med att fylla på i hans vinglas.

— Men arrendator Hedeman, invände Sjöö skoningslöst och med tonvikten på 'arrendator, — har i så fall också gått utanför sin syssla. Han har också hållit föredrag på föreningen —

— Fosterländske foredrag, rättade Severin.

— Hedeman är författare, avgjorde Fahlén vräkigt.

Läraren teg en stund. Det kokte inom honom.

- Alltså, sade han kallt, är det patron Severins och grosshandlare Fahléns — kanske också arrendator Hedemans mening, att varje sanningsord skall ha bemyndigande av stat eller kommun eller fosterländsk förening — för att få sägas.

Förvaltaren blossade på sin cigarr och blinkade knipslugt.

— Det ville vare en stor fördel för samfundet — ti —

»om var och en sin syssle skötar» —

Sjöö förmådde inte hålla sig.

— Och antag, avbröt han hänsynslöst, vilket ådrog honom förvånade och straffande blickar från hela sällskapet, — antag, att samhället inte g e r de bemyndiganden, som m ä s t vore av nöden, inte låter säga de sanningar, som äro uppriktigast, behövligast, nödtvungnast —?

Fahlén inföll:

— Och det tror sig kandidaten kunna avgöra?

Hedeman behöll sin tankspridda tystnad. Han höjde just sitt glas mot en av gästerna.

— Och antag, fortfor Sjöö med höjd röst och en sidoblick mot Hedeman, — antag, att samhällets, tidens, sanningens hövdingar tiga med sanningen, förråda sitt land och sin tid, svika sitt kall och sina gåvor —

Hedeman besvarade lugnt blicken.

— Och antag, insköt han, en smula överlägset, att allting här i världen kan diskuteras, antag, käre kandidat, att det ni i dag kallar sanning, i morgon i samma kretsar heter lögn, — att det behov ni tror er upptäcka, endast finns i er unga, oerfarna hjärna och er livliga, pratlystna tunga! Antag, att de s. k. folkupplysarna, så långt ifrån att gagna vårt fosterland, i själva värket äro välmenare, som skada det, — banbrytare för det utländska, inympare av den allmänna, europeiska flackheten, dagsförnuftet, halvherrevettet, billighetsbildningen, Chronschougheriet? Antag, att ni, kandidat, med er Hæckel och Weisman är en agent för industrialismen, fabriken, slätten? En självutnämd sanningsprofessor, som går på i dåliga tyska ullstrumpor?

Författaren, som flera gånger avbrutits av instämmanden, belönades här av ett allmänt utbrott av munterhet.

Sjöö blev pionröd, pupillerna brunno, när han betraktade Hedeman.

— Därmed, sade han och pustade mellan vart ord, — har ni avfärdat — avsatt — avrättat — alla och allt, som vi människor beundra och se upp till —

Det blev en paus, varunder uppsluppenheten ty-

nade hän och värden, som satt med nedslagna ögonlock, rörde läpparna, som om han tänkte säga något.

Fahlén förekom honom.

— Beundra, sade han hånfullt, i det han snoppade en cigarr, — vem fanken beundrar nånting?

— Nä, inföll Hansson, inspektoren, som inte förr vågat sig in i diskussionen, — det har vi väl vuxit ifrån.

— Som från barnsjukdomarna, hehehe, gluffade ett par herrar i var sitt soffhörn, och var och en i sällskapet ansåg sig böra bidraga med sitt hehe.

Vart den unge läraren vände sig, läste han den uppfattningen, att han var oerhört grön, och att hans grönska sammanhängde med hans beundran. Han genomskådade ännu inte yttringarna av den torra halmens allmänna och naturliga avund mot det friska gräset, och därför kände han sig på en gång så fattig, underlägsen, nedtryckt. Det svaga hopp han hyst, hade kommit gruvligen på skam. Hans beundrade Hedeman — nåja, beundran — det var ju en barnsjukdom.

Han vaknade upp mitt i ett livligt meningsutbyte — såvida ett samtal, där alla idissla samma mening, kan kallas och skänka utbyte.

— Den förbannade boskapen, sade Fahlén, läser i våra dar alldeles för mycket. Ingen vill göra nytta för sig. Det är fanimej svårt, ja, nästan omöjligt att få tillräckligt me' timmerhuggare — alla är di uppviglade av det litterära proletariatet.

Severin blinkade häftigt, medan han gned lillfingret mot cigarren, som om han velat avlägsna något vidrigt stoft från det mörkbruna tobaksbladet. Hans rotvälska hade förvandlats till ren danska, ett säkert tecken, att han började glömma sig och bli upprörd.

— Det litteräre proletariat — det er saamænd ogsaa min mening. Vad nytter egentlig al den lærdom til? For folk i fattige kaar, mener jeg? Kunde ikke den fattige bonde eller haandværker sætte sine børn i lære — eller hvis det saa skulde være, eftertræde faderen i jordbruget? Vi har saamænd godt plads for dem allesammen, naar de blot ikke kræve uforskammede lønner og—e forlokkes av socialisternes tyranni. Ja, der er mange pene unge mænd, der er gaaet tilgrunde, fordi de har været for ansprogsfulde paa livet. Overbefolket de lærdes leveveje, og—e endt som de forfaldne existenser, der skriver i aviserne, disse radikaler og socialister og—e andet vrøvl —

Förvaltaren kastade och vred sig i soffan under intryck av de sista orden. Fortsatte så med stigande närvositet.

— Opvigle masserne, forsæmre kaaren for industrien og handelen og—e jordbruget og oppirre arbejderne, saa de striker for ingenting og kræver utforskammede lønner og—e fordringsfulde kaar og—e. — Jeg siger Dem, mine herrer, det blier ikke arbejdsro i dette land, før vi faar nogle riktig strikte nye strikelover og lover mod emigrationen — eller ogsaa statsimport av galizier til jordbrugernes redning, — ja, statsimport, ja, jeg siger Dem det, ja, import i en uhyre maalestok — oge — oge — oge —

Så gick förvaltaren på i s i n a oslitliga ullstrumpor och hann under aftonens lopp åtskilliga mil på bildningens, radikalismens och sträjklagstiftningens vägar och avvägar. Antagligen följde honom de andra till vägs och använde till låns just dessa samma strumpor, outslitliga, som de voro, alltid rena och patenterat fosterländska.

Sjöö hade redan tidigt tagit avsked. Hedeman, som nästan såg ångerfull ut, lyckades inte övertala honom att stanna.

Aldrig hade vägen från Aranäs varit så lång, rektorsrummet så dystert, framtiden så mörk. Och den ljusnade inte stort de följande dagarna eller veckorna. Finsnickarens flicka meddelade redan på måndagen, att Sionssalen numer stängt sina dörrar, och att hon själv måste sluta skolan. Märkligt nog, blev hon den enda avfällingen. Sjöös anhållan att få föreläsa i Alby Privatas sal avslogs av styrelsen — för att inte reta prästen, sade den annars oförskräckte ordföranden. Alla försök att få låna folkskolelokalerna strandade naturligtvis på samma grunder. Men utan sin vetskap hade Sjöö dessutom stött sig med folkskollärarkåren. Han hade bestritt dess vetenskapliga kompetens, en egenskap, som även yngre medlemmar av den eljest utmärkta kåren höllo styvt på. De förblandade sin ofta vidsträckta kunnighet och sin pedagogiska skicklighet med en behörighet, de mästadels voro lika fjärran från som prästen. De betraktade med avundsjuka och inbillad tillbakasatthet de universitetsbildade lärarna, vilka, för övrigt, även de, blott i sällsynta fall kunde hysa anspråk på vetenskaplighet. Skillnaden var den, att de senare ej ens i hemlighet hyste dem — universitetet är en utsiktspunkt, varifrån man hisnande ser ner i djup och ut i vidder, som avskräcka och locka, men inte göra en övermodig.

Så var då den unge kandidaten tystad, avstängd, motad från förbjudna vägar. Han gjorde ännu en förtvivlad ansträngning — ett besök i Alby prästgård. Kyrkoherden Berggren visade sig vara en gammal fin man, föga i släkt med sin fanatiske adjunkt. Han hade

— i motsats till Kempe, som på hela fjorton dar ej öppnade en bok — en mångsidig beläsenhet. Vid sidan om klassici radade sig svensk och utländsk modärn litteratur på hans hyllor. Han var musikalisk, och dotterns begåvning var ett arv från honom. Han var en ännu rörlig, månginträsserad man och hade motsatt sig pastor Kempes ingripande mot föreläsningsföreningen. Men han var gammal och kände sig för svag att ställa sig i breschen. Dessutom var hans leende omdöme till Sjöö om hans föredrag, att det föreföll ha varit »oästetiskt», alltför »realistiskt», alltför »bryskt och hänsynslöst». Sjöö och gubben skildes efter en kopp te, som passiva vänner eller åtminstone aktningsfulla motståndare.

Alla möjligheter voro stängda. Alla vägar till skogsbygdens hjärta igensnöade. Ja, igensnöade: isoleringens bundsförvant, den vilda, vita vintern kom det året till Alby. Tåg urspårade; vägar blevo ofarbara, och det tog tid och tålamod att skotta dem, tid och tålamod att befara och bevandra dem. Snön föll, föll i ulliga, molniga massor, föll, föll. Inomhus var bäst, inomhus hos böcker och grubbel, ensamhet och ekonomiska och andra bekymmer. Sjöö var insnöad, ordentligt insnöad. Alla vägar till människorna voro stängda. Alla utom en — den gick genom barnaöron. Och så länge inte också den var igenyrd, så —

Under dessa förhållanden upplöstes i all stillhet föreläsningsföreningen. Dess liv hade varit kort, och föga nytta hade den gjort. Det menade åtminstone Meier, som börjat bli hög, sedan läraren råkat så i onåd överallt. Det menade också Läns, som för vem, som ville höra på — utom Sjöö förstås — be-

dyrade, att han varit den förste, som fördömt Sjöös föredrag. Det skulle varit en olycka, om sådant fått upprepas. Ungdomen hade kunnat bli alldeles fördärvad. Läns' bror, bokhållaren, t. ex. hade aldrig fått gå dit. Ty ett föredrag, mera fyllt av vidrig osedlighet, hade divärsehandlaren aldrig varit med om. Han gymnastiserade ivrigt knävecken, var gång han bedyrade det. Och då måste det väl vara sannt. Divärsehandlarens behörighet på området i fråga var ställd utom allt tvivel.

XXIII.

— Man rentav strävar att förvandla mig till socialist, tänkte den unge läraren, där han ruvade i sin ensamhet. — Man låter mig pröva eremitlivet så grundligt, att jag kunde bli belåten med själva kommunismen.

— Vad är egentligen socialism? Är det socialism: att ta den svagares parti mot en besinningslös flock misshandlare — att företräda ordningsmakten, där statens ordningsmän blunda eller ta motsatta partiet? Är det socialism: att känna vämjelse vid människor, som misshandla befriaren och krypa för förtryckaren, vid gävträlar och stackare, som sälja sitt liv för en slurk brännvin? Är det socialism: att uppröras över mänskligt elände och omänskliga utsugare? Att se med klara ögon, hur okunnigheten och svagheten utnyttjas för själviska intr$\ddot{a}$ssen? Att ana, hur folkets mod och kraft, dess klarsyn och frihetsvilja dränkas i sprit, hur t. o. m. det nya släktet förpantas åt förtryckarnas missgärningar? Att söka rädda en räst av hälsa och förnuft, söka lyfta på spritmånglarnas och katkesmånglarnas hundraåriga dimmor och låta solen titta ner till skogsträsken?

— Ja, är det socialism att rädda en överfallen på en marknad och hålla ett naturvetenskapligt

föredrag för vuxna människor? Är detta socialism, vad är det då, som är det förkastliga hos socialismen? Vad är det då, som berättigar skogsskövlaren Fahlén, drängen Hansson och dansken Severin att slå sig för sitt svenska bröst och ropa ve? Vad är det, som berättigar en okunnig präst att hålla catilinariska tal och förtälja okunniga kvinnor sina fabler om »det skabbiga fåret»?

— Vad har jag egentligen för illa gjort? Vad är det, som är mitt skabb? Att jag är ung? Att jag har känslor? Att jag vill sanning bakom fraserna och inte låter bedöva mig vare sig med sprit eller fästtal eller vackra program? Att jag inte bums friar till en fröken Severin och tar emot ett arrende för att hålla munnen?

— Yngve Sjöö — en ny Sten Hedeman? Nej — nej! Det är det, som är den stora intelligensens, geniets frestelse: att göra uppror mot förnuftet för att tjäna paradoxen. Alla tankens vägar ligga honom klara som på en karta; han vet, vart de leda, om man följer dem till ändan, och han föraktar hållplatserna, där mängden slår sig ned och blir sittande. Så spränger han åstad över åkrar och ängar, över bäckar och strömmar för att överallt vara den förste, även i fördärvet och besvikelsen.

— Och så slutar han i alla fall som Sten Hedeman, avkastad vid en av hållplatserna, bland matkorgar, filistrar och bedragare, i vardagssolk och landsvägsdamm.

Sten Hedemans frestelse var ingen annans. Hans väg var ensam. Sten Hedeman, så trodde sig Sjöö nu förklara honom, var en nationalismens Don Quijote. Ända till paradoxal ytterlighet ville han hävda

det hemvuxnas ensamrätt. Hans egen ande, hans tankekrets och bildningshöjd insnävades och nerskruvades till förmån för det stora nationella ideal, som blivit hans mått och medelpunkt. Han vägrade att upptäcka de väderkvarnar han tog för jättar eller de buckliga kastruller han tog för hjälmar och brynjor. Han vägrade att se, vad slags kumpaner han fått med på det tvivelaktiga korståget.

T. o. m. giftermålet med en »jordbrukardotter», som icke förstod honom, och odalmannens självvalda yrke, vilket för honom blev självplågeri, voro led i »åskådningen», i kampen för idén.

Sannerligen, ingen skepnad kan vara så sorglustig som den stora begåvningens.

Medan Sjöö sålunda i ensamheten smälte sina upplevelser, samlade han sig både i mognad och arbete. Hans »misstänkthet» fick honom att söka sätta sig in i det, för vilket han misstänktes. Alla dessa nummer av tidningen Socialisten, vilka den minnesgode agitatorn regelbundet sänt honom, och som hittills legat olästa på en hylla, drogos nu fram och studerades. Läsningen både väckte och frånstötte. Den socialistiska religionens bekännare, så tycktes det, voro på sitt vis lika ensidiga, dogmtrogna och ofördragsamma som den lutherkristna religionens. Skillnaden var endast den, att den lutherska blivit ord utan liv, dogmer utan förbindelse med livet, medan den socialistiska dagligen närdes och bekräftades av påtagliga förhållanden. Skillnaden var också den, att socialismen åtminstone teoretiskt erkände kritikens och utvecklingens tillämplighet också på socialismen, medan »Guds ord» voro ofelbara, ovanskliga, dött oföränderliga som stenar och därför, trots allt — höllo på att förvittra som de.

Tidningsläsningen väckte nyfikenhet, vetgirighet, en känsla av plikten att inte stå utanför tidens tankekrets. Det kritiska saltet gav aptit; där strök som en käck sjövind, en bredsopande slättvind fram ur dessa spalter. Där var annat sammanhang, annan målmedvetenhet, annan tro och hänförelse än i de s. k. borgerliga bladen — även om kultursynen var väl förenklad, även om den stora linjen inte rådde att sammanbinda alla historiens och kulturens små nyckfulla streck och kurvor. För att emellertid inte döma socialismen efter dess minutörer, dess dagligen jäktade notisjägare, vände sig Sjöö till den socialistiska boklitteraturen. Genom de billiga tyska förlagen fick den unge ästeten sin sociala kunskapshunger tillfredsställd.

Sjöö fann nu också god tid för sin licentiatavhandling. Den hotade redan svälla ut till en diger volym. Medan arkhögen växte och idén genomarbetades och mognade, dök planen upp att genast anförtro boken åt en förläggare. Honoraret skulle förslå att ersätta Meier och förnya den yttre människan, vars blankslitenhet började övergå i luggslitenhet.

Vintern var ett grubbelide, en tid av krafttäring och kraftsamling, av arbetsam vila före nya förändringar och stormar. Stillasittandet blekte kinderna, fru Munthes ärliga kost ökade hullet. Och ensamheten, denne omutlige domare, prövade halten och rymden av den unga själen. Det undernärda stadsbarn, som efterträtt bondbarnet Lundström, satt nu i Lundströms enslighet, formades och stängdes av hans förhållanden och väntades kanske av samma öde.

Yngve Sjöö kunde ibland rysa till och titta sig omkring som efter spöken. Det var, när det tog emot i arbetet och hjärnan tröttnade — när han lutade

sig tillbaka i stolen och upptäckte den solkiga otrevnaden i det gamla lärarerummet — eller när han lutade sig fram i fönstret, där flingorna drogo ett prickigt flor för de bruna stallbyggnaderna och ådalens fjärrsvarta skogsskelett.

XXIV.

Våren ordentligt smög sig på honom. Likgiltig som han själv kom den skridande. En likgiltigare vår hade aldrig skådats, och Sjöö anade så gott som ingenting.

Han tog det som en frukt av ålderdomens livsleda, när hans arbete började gå ojämnt. Han upptäckte, inte utan smärtsam triumf, att han begynte lida av en hjärtklappning, som liksom satte skiljetecken mellan långa perioder av slöhet. Han smålog vemodigt, när han vaknade efter att timvis ha suttit och bligat ut genom kammarfönstret, medan det röda bläcket torkat i pännan och skrivbordshögen legat orörd. Han mötte i sin spegel ett blekt och glåmigt ansikte, som, efter att ha fördystrat originalet, själv ytterligare fördystrades.

Han lade däremot inte märke till de plötsliga anfall av våldsam arbetslust, som på en dag kunde ta igen en veckas förlamning. Inte häller de nästan hysteriska skrattutbrott, med vilka han lönade någon av Meiers allra faddaste historier. Inte häller den fruktansvärda matlust, som slog själva fru Munthe med godmodig förvåning.

Ute töade snön undan, mjukade upp vägarna till gröt och lämnade drivor och iskanter längs mu-

rar och diken, likt ringen uppikring ett halvtömt stenfat. Så kom det en frostknäpp. Gröten blev glace, och från himlen skakades pudersocker av vilda, barnsliga andehänder.

Sjöö var likgiltig, någongång otålig. Dessa väderväxlingar störde honom. Som stadsbo höll han omedvetet på indelningen: fult, vackert väder.

Många gånger skiftade den nyckfulla gränshimlen, och lika många gånger förvandlades markens tillstånd. Ena dagen söko för ljummig västan vitgråa skyar över skogen och badade vårrägn. Nästa dag låg molntäcket stilla, tillfruset, blåsvart som gjutjärn och tungt som bly, havande med en snöyra eller en hagelstorm. Och omväxlande bröt marken upp som ett halvläkt sår eller läktes samman med blank och hållbar läkhud.

Vädret var ingenting att lita sig till. Och ändå härmade det, utan att Sjöö anade det ringaste, just hans eget lynne. Han hade sina orosdagar, då inte bara arbetet tog fart, men också tankarna kommo sykande, känslorna bröto upp och fantasimänniskan tinade. Så föll stelheten över honom igen, han satt och halvsov över temaböcker, latinska klassiker och manuskriptark och trodde sig redan död och begraven.

Däruppe, ovanom bärgen, sker ju förvandlingen i ett nu, en enda kraftansträngning väcker dvalan, en enda vridning på maskineriet, så förändras scenen, och de vita kulisserna stå spätt gröna.

Men på slätten och i gränsskogen smyger det sakta, som en farlig sjukdom. Blinda sinnen, som leva inåt och inte märka skiftningarna, halvtonerna, tycka nog ändå, att allt kommit som en överraskning.

Den unge läraren studsade en dag vid att upp-

täcka en gul hästhov på dikesrenen vid skolan. Först gick han förbi, men så vände han och plockade blomman: en hästhov betyder ju lycka. På andra sidan diket låg det ännu trasor av brun snö.

Nästa dag varseblev han från skolfönstret, att den gulgråa trädan fått en skugga i gulgrönt: en knappt märkbar blekning ännu — som på en bonjour, som börjar bli gammal.

Tredje tecknet var en lärkdrill, som misstagit sig på ett kort solblänk och tystnade, när den upptäckt misstaget.

Men nu kom det värkligen slag i slag. Lärkan struntade i solen och sjöng ändå, högt under genomlysande skyar. Hästhovarna trillade ut över renar och marker. Vattnen började sila och porla. De långa åkerstrimlorna, uppflådda föregående höst, bryntes, svartnade och svällde. Myllan låg bar eller insvept i grå, svettande ånga. Björkarnas luftiga slöjlinie började rodna. Där bärget stack fram ur mosstrasorna, lyste det som skimmervit hud och silverne armspännen. Granarna stego med skarpt grönt mot skarpt blått, tvättade av droppande snö, friska och ångiga före senvårens barrfällning. Bokarna ränsade sig från sina sista rostiga löv, och längs vattenfårade vägar stretade pilarnas blodiga fingrar.

Det vore synd att säga, att Sjöö kände någon vårglädje. Måhända gladdes inte häller naturen — ännu. Vårarbetet är dock arbete. Uppvaknandet efter vinterlång dvala följes kanske av huvudvärk och känslosam upplösning. Höstskövlingen avslöjas fullständigt först av den vår, som sliter bort sårbindlarna, snöns och isens vita och blåa förband. Jorden ryser och kallsvettas i sin nakenhet, ligger i febrande ångbad

för att få ut gikten och lamheten och tycker lärktrumpeten skära i sina sjuka öron.

Den unge läraren kände ett slags föraning, som stämde honom ängslig. Nu, när slöheten vikit, blev han i hög grad känslig, retlig och späjande. Han tyckte sig minnas, att alla hans olyckor och missöden inträffat i vårens årstid, och nu fruktade han våren som en ödesdiger vändpunkt, en lömsk fiende, en sminkad smitta, en siad åskstråle.

Hans tillstånd blev inte ljusare, därför att han höll sig så helt för sig själv. Sedan kort efter nyår hade han undvikit alla människor, inställt alla besök, inskränkt sina spatserturer. Han var i Alby alldeles utan kamrater och hade stött de vänner ifrån sig, som kunde utgjort en ersättning. Han kunde önskat ett surrogat i en dagbok, som det emellertid fattades honom sinnesro att påbörja. Hans känsla av motsättning i förhållande till befolkningen tilltog. Han betraktade den hart när som fiender och tyckte sig i alla miner läsa den fiendskap, vilken han menade sig ha all anledning att besvara. Gränsens osympatiska bastardväsen, dess blandning av urgammalt barbari med oseder, lånade från kulturen, vidrade honom i den grad, att han skulle önskat en jättes röst för att få skrika ut sin avsky.

Liksom för att göra honom till viljes eller håna honom kom en östanstorm under skri och larm, sopade skyar av höstlöv framför sig och piskade Albytaken med hagel stora som svalägg. Det var endast ett dygns rytande och flåsande, så slog vinden om, och så förgyllde solen alla speglande taklinier och trädkonturer. Våren var i antåg, och den lät inte längre häjda sig.

I dess sällskap seglade flytt- och sträckfåglarna: vildgässen i sin mångbesjungna fylking, svanorna under högtidliga trumpetstötar, hägrar och storkar under hesa signaler, svalorna som mångprickiga moln och stararna med tusen flöjter och fioler. Kråkor och råkor började sina talövningar, och t. o. m. sparvarna odlade sina vinternötta, droppstänkande röster.

Det kom också andra flyttfåglar: positivhalare med Donauwellen och Glada änkan och tyska musikanter med instrument, som nog därjämte användes som kappsäckar och tillhyggen. Ett zigenarkapell slog sig ner på hotell Munthe. Det bestod av tre män och en kvinna, vilken kanske var yngre, än hon såg ut. Deras musik, som åstadkoms av två sågande fioler, en klarinett och en tambour de basque, drog mycket kunder till skänkrummet, där de varje eftermiddag konserterade. Somliga togo konstnjutningen humoristiskt, puffade varandra i sidan och flinade åt kvinnans brokiga huvudduk, korta kjol och bara armar liksom åt männens svarta lockar och skägg och toppiga hattar. Andra knepo samman ögonlocken, lade huvudet på sned och antog bekymrade förståsigpåarminer. Lille Munthe var värdigt allvarlig och betraktade sin ölkrog som i viss mån upphöjd till café chantant.

Sjöö hade kastat en sidoblick ditin, när han slog seg ner vid kvällsbordet i matrummet, och överraskats av skönhetsrästerna i det kvinnliga ansiktet. Det påminte, tyckte han, om en bekant. Han suckade utan att veta varför, mitt i sin ensamma måltid — Meier hade en veckas orlov, och hans plats intogs endast tillfälligtvis av någon resande.

Återkommen till sitt rum, började läraren gå av och an. Han kände en hetsig, oförklarlig oro. Det var

något besynnerligt med honom i kväll. Han kände på en gång en måttlös styrka och en obegriplig ångest. Hans tillstånd vacklade mellan spänning och slapphet. Hans inbillning arbetade med stoff, som han trodde sig längesedan ha utmönstrat.

Han slog sig ned vid en bok, men hade inte läst tio rader, förrän han på nytt sprang upp till sin rastlösa vandring. Han skyllde med skäl på sin kroppsliga och andliga instängdhet. Han kunde också skylla på sin fysiska välmåga. Sedan månader var han, tack vare hotellfruns husmanskost, inte längre den undernärde bleksikting, som blev Lundströms efterträdare. Hittills hade kraftöverskottet fördelats på arbete — för månader sedan också på strövtåg och sällskapsliv. Nu voro några av ventilerna täppta, de övriga förslogo ej längre. Det farliga stoffet stannade i kropp och själ, och i kväll var där sprängfullt.

Han andades tungt, benen kändes som stålfjädrar, armarna som halvfärdiga vingar: flyglusten fanns, flygkonsten återstod att förvärva. Arbeta, ropade något inom honom, arbeta dig fri, detta är en fara för en ung och ensam man. Han ryckte till sig en stol och ordnade i feberhast sina skrivredskap. Vad skulle han skriva? Mekaniskt fick han fram sitt manuskript, på måfå började pännan forma bokstäver, var de kommo ifrån, anade han inte, det var, som om hjärnan varit långt borta. Ämnet var långt borta, den tjocka papperspacken var någonting tungt, ovigt, livlöst. Det var dödfödda ord han raspade ner på papperet.

Han hoppade till vid en knackning på dörren. Han kastade en blick bakom sig. Det var bara Tilda, städerskan, som skulle reda sängen. Hon hade försenat

sig i kväll, annars passade hon på under hans frånvaro i matrummet.

Den unge mannen hade mött hennes ögon, och det sköt som en eldpil genom hans hjärta. Han vände sig rätt i stolen, men handen, som höll pännan, fällde darrande en plump.

Han hade aldrig förr lagt märke till Tilda annat än som till en snäll och duktig bondtös, som höll god ordning i hans kammare. Han hade ibland gett henne drickspängar, och de växlade väl också ett och annat skämtsamt ord. Tilda var en hygglig flicka, som med mycken omsorg bevakades av sin matmor och visst hade hopp om en bra man.

I kväll märkte han, att hennes bara armar voro runda och tämligen ljusa för en bondpiga. Han såg också, att hon hade vackert, yvigt, ljust hår och ögon, vilkas simmiga blå plötsligt kunde mörkna till något grumligt, dunkeldjupt med farliga gnistor på bottnen. Hon var grovbyggd och klumpigt bred, men inte häller det värkade i kväll frånstötande.

Sjöö hörde fiolerna gnida och fila, hörde klarinettens kutter och som ett dovt sus knastret av tamburinen. Men högre än musiken sjöng pulsen i hans tinningar, högre, högre — så gärna han velat tysta den, där han andlös satt och lyddes till alla ljud bakom sig. Han tyckte sig se Tilda som i en smekning stryka över örngåttet, han följde hennes rörelser med lakan och täcke och uppfattade små suckar och harklingar, som kanske ville inleda ett samtal.

Men han vågade inte öppna munnen, det skulle röjt hans stämning, han undvek varje ljud och rörelse, som kunde och måste de misstydas. Han var ung och ännu ren till uppsåtet och hyste en vidskeplig

vördnad för renheten. Hade hon varit mindre hygglig, skulle hon i detta nu haft hans arm om sitt liv och —

Hon suckade, som hon rätade ryggen. Hon lät höra det gälla pigkvitter, som frambringas mellan framtänderna och visst hos pigor ersätter tandborste. Det kan också betyda en signal, och ovillkorligen svängde han runt i stolen. Hon stod redan i dörrspringan, där hon än en gång mötte hans blick med det där skumma, grumsiga uttrycket. Han andades häftigt och öppnade munnen — då hon redan hade stängt dörren mellan dem.

Han fick en häftig hjärtklappning och såg sig omkring som en hjälpsökande. Var inte denna ständiga oro, denna i kväll förklarade upphetsning farlig för sundheten? Men att vara den förste att grumla en oskuld, som han för övrigt ingenting ville, att gifta sitt kött, där hans själ var fjärran, att skapa sig bekymmer och bryderi, där bekymren redan överflödade — ack, detta eremitliv i vildmarken, skulle det till sist strypa honom, som det strypt Lundström?

Ofrivilligt grep han efter sin hatt, släckte lampan, sprang ut på gården och fortsatte på måfå utåt häradsvägen.

Efter en nästan medvetslös stormmarsch återkom han vid midnatt svettdrypande till hotellet. Farten hade något lugnat honom. Han stack just nyckeln i sitt lås, då han vid en vridning på huvudet upptäckte, att någon smög fram utmed stall-längan.

Det var en kvinna. Hon kom utan tvivel från drängkammaren och ämnade osedd smita uppför köks-trappan.

Inom två sekunder stod Sjöö på gården. Som en virvelvind kastade han sig över henne, så att hon för-

lorade jämvikten och stötte huvudet i kalkmuren. Innan hon hunnit skrika, hade han kysst henne tre gånger — först efteråt såg han, att det var Tilda, och hon, att det var läraren. Ingen av dem mälte ett ljud. Utan ursäkt, utan ett ord skildes de, hon kom smygmjukt uppför kökstrappan, Sjöö släpigt uppför sin.

På sitt bord, sedan han lugnt tänt lampan, fann han ett brev. Utan poststämpel, det hade alltså lämnats av gångbud. Han slet upp omslaget och läste:

»Herr kandidat!

Har Ni alldeles glömt bort Albygården? Varför kommer Ni aldrig och berättar mig om »skogsprinsessan»?

H. M.»

H. M. — det var Hillevi Munthe? Vad ville hon? Vem var hon? Vad och vem? Efter mellanhavandet med Meier, efter leken i parken, efter allt vad hon sagt och låtit ana?

Skogsprinsessan? Han flämtade. Nyss var han avkyld. Pigstanken ur munnen därute kväljde ännu i minnet. Han gned sig om läpparna med näsduken, sköljde dem sedan med vatten. Tilda kunde hädanefter känna sig säker.

En stund senare låg han i sin säng och lyddes i mörkret till tassandet och tisslandet utanför dörren. Enär sågandet tystnat och krogfönstren lågo mörka, dömde han, att det var zigenarna som besatt stationsskrivarens rum. Han hörde dunsar och fnitter, flåsande brumningar och korta små skrik och undrade, hur fyra zigenare inrättat sig i ett rum med e n utdragssoffa i stället för säng.

Hjärnan ville inte domna, det hettade i nacken.

Till sist blev det för varmt under täcket, han måste upp och svalka sig i öppna fönstret. Där hängde han, han visste inte hur länge, och stirrade upp i de bruna nattskyarna, som här och där skylde avlägsna stjärnor. Han hade alltid varit härdad mot köld, men i vårkylan hade han, så lätt klädd, bort frysa. Han kunde inte få det svalt nog denna groende och gläntande vårnatt. När han vaknade om morgonen, låg han i blotta linnet på golvet och kände sig, som om han burit på ett bärg hela natten.

XXV.

Den ljuvliga våren var inne, även om den ännu narrades April. Pilarna mjölade sina hängen, stararna stämde sina flöjter i trädhål och hålkar eller på de långa, sviktande telegraftrådarna, där deras röda bröst lyste som glöder i fjädrarnas sot, och i dikenas gyllenbruna klarhet lekte grodorna. Skolplanen, nyss upptorkad, var ett enda stoj och larm. Där övades språng- och ringlekar under lärarens ögon och gymnastiserades med samma kläm och glans som i en stadsskola.

Läraren själv hade flugit ur idet. På nyfikna strövtåg följde han framstegen av naturens och människornas vårarbete. Efter långa, tröttande vandringar sov han lugnare, även om ekonomiska och andra bekymmer gnagde skarpare med vårens tänder.

Till ådalen vågade han sig inte längre. Både till Albygården och Aranäs förde förbjudna vägar. Skogsprinsessans brev var en ännu motstådd frestelse. Däremot kunde han inte neka sig att titta inom i torpstugorna under de stora gårdarna eller att uppifrån järnvägsbanken kasta förbisneglande inblickar i patron Munthes rike. Gödselspridarna, dessa ståtliga artilleripjäser, dem han förut beundrat på godsperrongen, utkastade som bäst väldiga mängder kali och super-

fosfat, som fläktade ut ur trattarna likt torrt grått damm och myllades av vårharvningen, som samtidigt pågick. Jorden mellan de grönskiftande kullarna jäste mörk och ångande. Blott tycktes det, att varflödet ännu låg och seg på sidläntare ställen. En gång uppfångade han en skymt av patron Munthe, som ivrigt galopperade åstad längs en uppblött markväg, medan han med ridpiskan pekade på några tveksamma arbetare.

Torpstugorna stodo i allmänhet tomma. Munthes oerhörda odlingsplaner krävde mycket folk, och nu i vårivern befalldes man ur huse med barn och blomma. Blott de yngsta smattingarna lämnades hemma under vården av någon orkeslös åldring. Även söndagarna »rasade» det rolösa arbetet. Torpjorden fick brukas om nätterna eller ock ligga obrukad. Patronens bet- och sädesåkrar skulle beredas, allt annat måste vänta och vika. För övrigt var han just nu mer än vanligt svår, patronen, menade torpfolket. Två statare hade dött i vintras, ihjälsupna förstås. Ett par hade rymt, och de nya, som kommit i stället, voro inte att lita på. Munthen levde och svor, slog och väsnades och hetsade med hundarna från morgon till kväll. I höstas hade han aldrig haft något emot, om hans torpare tagit fisk eller kräftor ur skogssumparna och åbrinkarna. Ungarna hade gärna fått plocka skogsbär och sälja, utan att han aktat det. Nu, i vår, kunde han bli bindgalen, om en pojke dragit upp en gädda eller ålkvabba, utan att herremannen gett order. En hade fått torpet uppsagt för en sådan småsak, en annan hade kommit hem med ryggen blågul av Munthens ridspö. Patronen var alldeles ändevänd, sade de gamle, där de stultade och stabbade bland hönorna och småbarnen och försökte lufta litet i potatislanden.

Torphemmen sågo också fattiga ut. Mångenstädes voro de bofälliga, så att de måst stöttas med störar på läsidan. Bohaget var nött och gammalt, sammanbragt från auktioner och bestämt att klubbas bort på en ny auktion — sålunda tjänande många släktled och familjer, ärvande mycken smuts och många sjukdomar. Sängarnas bottenlag var oftast halm, som ju kunnat vara friskt nog, om den ofta ömsats, vilket ett gods på fleratusen hektar inte tycktes lämna råd till. Torparna hade det dock något drägligare än statarna och betydligt hyggligare — sade de gamle — än folket på Älvinge. Severin var en ren djävul, en bondplågare, som, för att hålla uppe intäkterna, snålade på staten. Folket i stathusen — där taken ibland liknade ett såll — hade sällan råd att äta sig mätta. Hösttiden levde de på rovmos. Ibland fanns inte en bit bröd i husen, så att barnen måste ta till kliet, som grisen skulle närt sig med. Torparna flyttade och flyttade, ideligen flyttade. De som stannade, vansköttte jorden, efter förvaltaren bara skruvade upp arrendena för dem, som gjorde sig besvär. I år såg det ut, som om Munthe skulle bli likadan. Han hade det visst svårt med »affärderna», ansågs det. Kronofogden hade kommit körande en gång i vintras, och när han och patronen skildes, stormgrälade de ute på gården.

Ibland, när Sjöö såg dessa gamlingar i ögonen eller deras lekande barnbarn, kom det — jämte ömkan över deras belägenhet — över honom en underlig känsla. Dessa blåögda, en gång resliga män och kvinnor, dessa magra torparpysar, det var dock Sverges ättlingar i en annan och svenskare mening än både förvaltare Severin och patron Munthe, av vilka den

ene besatt jord, som hemrasen brukade, medan den andre sög och plundrade det »fostraland», vars språk han inte ens kunde tala, men vars »fosterländskaste» stöttepinne han gav sig sken av att vara. Och medan Severins — och även hans greves — fosterländskhet var höjd över allt tvivel, hette det arbetande svenska folket, så snart det krävde litet med av fosterlandets jord och ljus, genast fosterlandslösa slynglar. Fosterlandslösa? Vilket fosterland ägde och kände statfolket på Albygården eller Älvinge — medan de ännu trälade, tego, tynade?

Dessa upproriska tankar, närda också av den socialistiska läsningen, vaknade starkare än eljest vid mötet med nationalistdiktaren. Hedeman hade ridit ner till stationen för att efterhöra ett rek, som avsänts för fjorton dagar sedan, men fortfarande lät vänta på sig, och Sjöö, som just postat sitt manuspaket till förläggaren, skakade allvarsam hand med arrendatorn. Denne hade förändrat sig, tyckte läraren, det fanns gråa strån både i skägget och den röda manen och gott om vemodiga streck kring ögonen. Måhända var han, trots allt, inte blind för det dubbel-liv, han levde.

Hedeman sken emellertid upp, när han hälsade, frågade leende, om det sociala kriget alltjämt rasade kring Alby torg, om pastor Kempe fortfarande tog sig kroppsrörelse under skolfönstren, och varför man aldrig fick se kulturröjaren på det barbariska Aranäs. I skogsbygden var allt sig likt. Utom att Grävlingen dött just i dagarna — en åder brusten i hjärnan — antagligen fylleri. Hedeman sade det i en vemodigt likgiltig ton. Men han mörknade, när han måste meddela, att änkan — som väl redan hade friare — så gott som genast börjat sälja skog.

— Det lär vara spekulanter nerifrån slätten, tillade han, — åtminstone nekar svärfar att vara den skyldige. Han har nog att göra med lockouten mot den nya fackföreningen.

Mer än, att den gamle jägaren gått hädan, grämde det Aranäs-diktaren, att jaktmarkerna skulle glesna och skogen försvinna.

De forna vägkamraterna följdes åt ner till godsmagasinet. Stinsen var, som vanligt, bortrest, hans båda elever — av vilka en ny avlöst Plomgren, som måst läggas på sjukhus — tycktes otillräkneliga, och stationsskrivaren, som hade hand om posten, övervakade just omlastningen på skjutsarna av Albygårdens gödningssäckar.

Säckarna voro tunga, de trasiga kuskarna lyfte, så det knakade i ryggarna. Meier blev svettig bara av att se på. När Hedeman och Sjöö upptäckte honom, torkade han sig just i pannan med en blårutig bomullsnäsduk.

Han låddes i början ej om deras nalkande, gav i stället en del alldeles onödiga råd och anvisningar åt lastkarlarna och behöll näsduken hopkramad i handen.

Först när Aranäsarrendatorn tilltalade honom, vände han sig hastigt om och förde handen till stinsmössan, medan de oroliga ögonen spelade och stämman mjuknade i en fryntlig darrning.

— Fint vårväder, herrar patroner håller sej me', intygade han. — Bättre väder för vårharvningen har det, min själ, inte varit i Alby på min tid — och jag hör, som vi vet, liksom hemma på trakten.

Hedeman nickade. Han lät en smula kort på det, tyckte läraren.

— Ja, och stationsskrivaren är också i fullt arbete, sade han, halvt döljande ett löje, — med å göda Albyjorden.

Svettdropparna, som nu riktigt rägnade från Meiers feta ansikte, kunde göra anmärkningen tvetydig.

— Ja, medgav Meier, — Munthen är ju alldeles förblistrad me' sina betor i år. Dubbla arealen mot i fjor. Han suger ju alldeles ut egendomen. Men han är, som vi vet, så illa tvungen, såsom Wickman håller efter'n. Och pängarna är ju dyra i dessa tider, som vi vet.

— På tal om pängar, inföll arrendatorn och försökte få den tilltalade att möta sin blick, — stationsskrivaren har väl inte några liggande för min räkning inne på posten?

— På posten, upprepade Meier i en ton, som om han förvånats över en sådan sammanställning. — Vad skulle det vara för några?

Hans darriga röst lät så oskyldig, att Sjöö inte förstod, varför fettnäven så hårt fingrade den svettiga näsduken.

— Kort och gott, fortfor arrendatorn otåligt, — en affärsvän i sta'n skickade mig för fjorton dar se'n i rek en växel på tvåtusen kronor — som ännu inte kommit mig tillhanda —

Stationsskrivaren slog sina obetydliga ansiktsfönster på vid gavel, allt under det han dock lät dem vätta mot fosfatsäckarna på lassen.

— Är det möjligt, sade han i tvivlande ton. — Se efter, hur ni lastar, karlar, vände han sig i detsamma till kuskarna — det ryker en ju gödning i ögonen — i munnen — i näsan, skulle jag säga, så en får — får hosta, ja, min själ! Hör du, Jöns, ta ner di tre

översta säckarna, annars dimper di i landsvägen halvvägs, och dit ska ju, som vi vet, inte Munthens tjugeprocentiga. — Är **det** värkligen möjligt, upprepade han liksom i förbigående. — Ja, en har ju sånt sjå på alla di hållen. Stinsen är, som vi vet, bortrest, och har nycklarna till ett av skåpen, så det kan ju hända —

Här gnodde sig talaren i pannan med den våta tygbollen.

— hända, att stinsen i hastigheten har låst in reket. Det gör han ju ibland för pojkarnas skull, som vi vet. Skulle det ha kommit i går med kvällsposten?

— I går, svarade Hedeman och gav honom en skarp blick. — När det avsändes för fjorton dar sedan?

— För fjorton dar se'n — skulle **det** vara möjligt? — Där ligger ju en säck, Anners, som det har gått hål på. Gödningen sprutar som ur ett sprund. Den får sys ihop. Genast. Är där ingen, som har en stoppnål på sej, hahaha? Ja, här har jag då min själ en hårnål — haha — var den nu må ha kommit ifrån. Den kan kanske duga till å bärga Munthens gödning me', hahaha. Så den inte går tappt på vägen. En del går, som vi vet, alltid tappt på vägen, till stora förluster för jordbrukaren, ja, min själ, större än nån vet om. Och i nio fall av tio är det inlastningens fel, förbannat slarv på fabrikerna. — Det är alldeles ackurat detsamma som med reken. En dag i julas kommer där en bondgubbe upp och grälar på expeditionen, för de' där ligger en papperslapp i stället för hundralapp, dollar förstås, i hans Amerikabrev. Vem kan hjälpa det? Ordentlig försegling och all right! Men di har förstås skojat lite' me' gubben i U. S. A., di är ju stora humorister därinne, som vi vet, hahaha —

— Jag ser med nöje, avbröt Hedeman lugnt, att också ni är humorist, herr Meier. Här har jag emellertid, som ni ser, avsändarens postkvitto, ni ser stämpelns datum —? Så det är då inte han, som är humoristen, den här gången!

Meier kastade en skäligen likgiltig sidoblick på kvittolappen.

— Ni förstår alltså sakläget, herr Meier! Postsäcken är förseglad, och sigillet brytes inte förrän på adräss-stationen. Vore sigillet brutet eller säcken skadad — skulle ni, som har så skarp blick för sådant, naturligtvis genast ha upptäckt det. Alby poststation bär under alla omständigheter ansvaret.

— Ansvaret, gentog stationsskrivaren med ynklig undergivenhet, — patron Hedeman tror väl inte, att jag har tagit hans brev eller pängar? Det är lögn, att jag bryter brev! Alltid skall en annan bära hundhuvudet för andras br — historier. På den här stationen har det, som vi vet, alltid varit krångel, och alltid ska en annan bära hundhuvudet, fullt med pojkspolingar som där löper och stinsen aldrig på sin post och —

Hedeman följde småleende stationsskrivarens minspel.

— Ni skall inte bära hundhuvudet, sade han, för andra lamm, än dem ni bitit. Stationsskrivaren är ju redan gamla karlen, betrodd både för sin egen och sin fars skull. Och när man så till har en rik morbror i järnvägsstyrelsen, så har man väl både papper och grundsatser klara. Vad jag vill, är endast mitt rek, mig oskadat i handom. I annat fall lämnar jag den här lappen till lagens tjänare, och då får detektiverna —

— Herr patron Hedeman, avbröt Meier i ödmjuk ton, medan han vände honom ett askgrått ansikte, — jag ger mitt hedersord på, att reket skall komma tillrätta. Får jag bara ett par veckor, åtta dagar på mig, skall jag försöka, skall jag höra mig för, skall jag —! Aj, för tusan, där kommer ju tåget, och di djävla pojkarna har väl inte haft vett passa väx — växlarna — strax tillbaka, strax, strax!

Stationsskrivaren skyndade i väg, så hastigt hans slankande fetma tillät, fastän en av eleverna redan stod färdig med flaggan och stationskarlen längesedan lämnat magasinet för att lägga om spåren.

— Underlig gök, den där, mumlade Hedeman och tittade efter honom, och Sjöö berättade, utan att närmre betänka sammanhanget, om socialistagitatorns brev till kronolänsmannen, vilket Meier öppet erkänt sig ha slarvat bort.

Hedeman ryckte till och såg hastigt och skarpt på den unge läraren. Sedan rätade han på sig och övergick att tala om andra saker.

Tåget hade stannat, och mot vanan spydde kupéerna ett helt myller människor över Albyperrongen. Sjöö och Hedeman, som i sakta mak släntrat närmare, råkade mitt in i vimlet av underligt klädda och skapta varelser — läraren gissade genast på zigenare. De bleka och mörkhåriga främlingarna bredde en misstänkt lukt omkring sig. Männens långa rockar böljade kring skinnbyxorna och de oborstade knästövlarna, och de rundkulliga eller toppiga hattarna hängde vårdslöst på nacken. Kvinnorna buro ömsom billiga stråhattar och mörkbrokiga huvuddukar kring sina onaturligt breda ansikten och släpade ömsom påsar på ryggen eller ett inbyltat spädbarn på armarna. Håret låg

blåsvart kring brunbleka tinningar och ur de svarta eller bruna irisarna tittade något känslolöst, metallhårt som hos en härdad straff-fånge eller djuriskt undergivet som hos en tuktad hund.

Sjöö formade just i tanken en anmärkning om den mängd lösdrivare, positivhalare och dylika, som vårfloden svämmade med sig och myndigheterna inte brydde sig om att häjda. Men han höll inne med orden, då han mitt i flocken upptäckte den smilige Hansson, Severins inspektor. Hansson hade aldrig ingett Sjöö förtroende, men hans smil syntes i dag vidrigare än vanligt. Det brann något av skadeglädje i det, tyckte läraren, när inspektoren i detsamma upptäckte Hedeman och kom fram och hälsade.

— Ja, här är jag, hehe, smilade han, med första packlåren, hehe — den andra kommer i nästa vecka. God dag, kandidat — så här ser galizier ut, om kandidaten inte sett såna förr! Ajö, har bråttom, präktigt väder för vårningen — ajö, patron, ajö, kandidat!

Hedeman hade tämligen högdraget besvarat hälsningen, och medan läraren nyfiken granskade den avtågande karavanen, tyckte han sig höra en suck från sidokamraten. Han sneglade grannlaga på diktarearrendatorn. Hedeman var blek, och det skimrade misstänkt över ögonvitorna. Så vände han bort det rödblonda huvudet; när han åter mötte den yngre mannens blick, var han lugn.

Detta var alltså de efterlängtade galizierna, de billiga polska arbetsdjuren, kuvade och drässerade under ryska och österrikiska ok, idealarbetarna, enligt jordägarnas åsikt — Fosterländska föreningens bidrag, med ett ord, till fosterlandets förråd av arbetskraft. Under tiden förklarades de svenska arbetarna i lockout

— en i allo fosterländsk gärning, tyckte väl Severin och hans finare drängar. Det var ej att undra över, att Hedeman suckade.

— Kan ni säga mig, varför, utbröt arrendatorn plötsligt, — kan kandidaten säga mig, varför också hela världen skall bli socialist, fackföreningsnummer och tocke där? Jag kan försäkra er, ingen i Fosterländska föreningen hade på allvar tänkt på utländsk arbetskraft — förrän nu för en månad se'n, när Älvingeföreningen dök upp. Våra bygder ha hittills varit skonade. Hädanefter ligger deras agitatorer för jämnan på våra vägar och sätter vanvett i folket. Frihet, jämlikhet och broderskap! Alltid denna förbannade jämlikhet! Människovärde! Som om alla människor värkligen ägde samma värde för fosterlandet! Och som om husbönder kunde tåla andras tvång och befallningsmän över sina hjon! Som om man låter avtvinga sig det, som man av gunst och godhet kanske saklöst kunde ge! Inte, att jag vill försvara allt, vad en bondpatron kan ta sig för och fordra — när han, som Munthe t. ex., i en hast vill tjäna en förmögenhet eller rädda en. Men om dessa agitatorer bara betänkte, vad ont de göra genom att sätta split mellan folket och herremannen! Om de, i sin okunnighet om landsbygdens förhållanden, bara besinnade, hur beroende stataren eller torparen varje dag är av sin faderlige husbonde! I händelse av sjukdom t. ex., vart ville stataren ta vägen — med landsbygdens stora avstånd — om inte husbonden sörjde för honom? Min svärfar säger mig, att hans medikamentsförråd fritt får begagnas av alla hans underhavande — och medicin är ingen billig vara. Blir någon allvarsamt sjuk, kör Älvingeskjutsen efter pro-

vinsialläkaren. Och medan mödrarna är på arbetet, passas deras barn av en av gårdspigorna, som enkom för det hela guds långa dagen har ett av inspektorens rum upplåtet åt sig.

— Men säg, herr Hedeman, inföll Sjöö vanvördigt, — är det inte på Älvinge det finns gångmattor i häststallarna och draperier mellan stallavdelningarna, medan i stathusen hela tjoget brockas samman i ett rum och får sova på lergolvet?

Hedemans svar lät otydligt. Kanske var det bara tågvisslans skull, som just i detsamma blåste avgångssignal. Kort efteråt skildes de båda vännerna, Hedeman för att ytterligare ansätta stationsskrivaren, Sjöö för att bege sig till skolan. Tåget hade liksom avblåst ämnet och samtalet. Dessutom uppdök — såsom något nytt bland alla stridiga tankar — en plötslig, dunkel, kväljande farhåga. Hur stod det egentligen till med det Hedemanska reket? Det såg mörkt ut för postansvaringen, men så rådde också säkerligen den största oreda på den lilla stationen. Vid privata järnvägar berodde ofta tillsättningar på protektion, en morbror i järnvägsstyrelsen var mer än nog, för att den värdigare skulle bli förbigången. Och systemet med elever, tillkommet och upprätthållet för att bereda stinsarna extra inkomster, var ett av de många vansinniga svenska systemen. I inget annat tjänsteyrke tilläts praktiken så helt och hållet ersätta examen. Stationsskrivarens pennalism var egentligen förklarlig, när han skulle ansvara för otillräkneliga. Ty att han i detta fallet själv skulle — skulle — ja, tanken lät sig inte tänka till slut. Meier, hans bordskamrat, den visserligen osympatiska fettblaskan, pratmaskinen — men i alla fall, sonen till en storpatron, med-

lemmen av en förmögen släkt — mannen, som lånat honom pängar — de sexhundra kronorna i nödens stund—? Nej, nej, det var omöjligt!

Men tanken förföljde honom, t. o. m. under skoltimmarna, t. o. m. under middagen, medan Meier ideligen pratade på och utbredde sig över Munthes väldiga betareal, den största i hela trakten, hela häradet. Tanken lämnade honom inte ens vid skrivbordet och temaböckerna. För att jaga den på dörren — omöjlig, orimlig, ohygglig som den var — grep han på måfå efter en bok, slog upp den på måfå — och måste le. Det var Catulli femte carmen, densamma han råkat få upp kvällen efter slottsbesöket.

»Vivamus, mea Lesbia, atque amemus,
rumoresque senum severiorum
omnes unius æstimemus assis — —».

Med ett soligt trots över sitt unga ansikte lade han samman boken. Det var en vårdikt, en död mans vårdikt, men det doftade liv och vår ur den efter tvåtusen vintrar, och här satt han, en ung man i vårens tid och gnagde sig gammal med vintriga bekymmer — bekymmer ingen skulle minnas efter tvåtusen vintrar.

— »unius æstimemus assis» —

Där var hela tillvarons filosofi, hela den visdom de unga tyvärr sällan började begrunda, förrän de själva voro »senes severiores».

Med en ny känsla av ung spänstighet, med vårjublet i kropp och själ skyndade han på dörren och ut på torgtrappan. Därute stod just Läns och ledade kotorna på trappan till sin bod, medan han späjade

efter sällskap till en halva öl. Han hade fått sikte på kandidaten och satte sig redan i sin vanliga skrevande marsch mot krogen, för syns skull ivrigt bespäjande torgmynningen. Som en jagad rusade läraren tillbaka igen för att i stället över gården hinna ner till ådalen. I kväll avskydde han alla banala ord, alla banala ansikten.

När han öppnade sin dörr, som han så nyss slagit igen bakom sig, studsade han, villrådig, tvehågsen om sina sinnens vittnesbörd. Först när han hörde Läns trampa ute i förstugan, skyndade han in och riglade dörren om sig.

Innanför motsatta dörren, nyss kanske insmugen från gården stod i sin gröna dräkt med den röda sydvästen käckt uppslagen över det svarta, vågiga håret och med ögon och kinder vårlysande, förväntningsfull, trotsig och skolflickdjärv, Hillevi Munthe.

XXVI

Som en enkel åtbörd stundom blidkar den häftigaste vrede, som ett uttryck i ett ansikte försonar ett brott eller mildrar dess minne, så var detta möte i rätta stunden och stämningen nog att hos Yngve Sjöö plåna ut eller försköna allt som tilldragit sig mellan honom och fröken Munthe. Hennes käcka uppträdande i det ögonblick den motsträvige vacklade, henne oskyldiga flickvädjan genom att okallad infinna sig på hans ungkarlsrum rörde och hänförde honom i det vårlynne, som blott understödde hans naturliga temperament. Liksom deras gemensamheter hittills blott tillhörde aningens, inbillningens, antydningens och drömmens luftkrets, så skedde också det nya närmandet i fantasiens tecken. Den unge kandidaten glömde i en hast alla yttre omständigheter, glömde tid, ort och stånd. Från Catulli carmen sprang han rakt in i sin nya — eller gamla — fantasi. Ej Albypatronens dotter, ej Hillevi Munthe, nej, skogsprinsessan, skogen själv var det, som denna vårkväll sökte upp honom i hans kammare. Det var hans vän från i höstas, den ännu knappt vårklädda skogen, som kom för att hämta den så länge trolöse.

Han lät sig hämtas och bortföras. Divärsehandlaren, som nyss förgäves knackat på hos kandidaten, kunde från skänkrummets gårdsfönster se honom för-

svinna bakom åkanten och vid hans sida en ung kvinna, vars röda huvudbonad och gröna dräkt bjärt bröto mot den ännu brunkvistiga åskogen. Han kände igen patronens dotter och höll pa att förråda sin upptäckt för hotellarfrun. Han åtrade sig i tid och beslöt — efter han ännu var ensam pa krogen — för en gångs skull pröva på en vårvandring, som sträckte sig på andra sidan hotellet.

Den närmaste sträckan av branten, som stupade tämligen rakt ner i ån, kläddes av tättvuxen blandskog, hassel, al, oxel och hagtorn, fårades av trapplikt uthuggna, slingrande gångar, skuggade av konstfullt klippta och flätade kvistvalv samt ledde så småningom utför sluttningen eller stupet ner till vattnet och en ständigt tom båtbrygga. Såvida man inte föredrog att stanna i någon av de moss- eller träbänkade grottor*, i vilka gångnätets ådror mynnade. I någon av dessa grottor hade Läns en vacker sommarafton druckit whiskygrogg och spelat tolva med knallen och två handelsresande, varvid Läns och knallen skött sig så bra, att de vunnit vartenda spel och — för att göra en vits, betydligt billigare än spelet — fullständigt länsat expediterna.

Detta var orsaken, varför Läns erinrade sig grottorna. Men anledningen — för att åter ge sig in på spetsfundigheter — var den, att han såg ett ungt par på väg dit ner, i — som han antog — helt andra syften än spela kort. Divärsehandlarens erotiska instinkter började morna sig. Därmed är inte sagt, att de slumrat alltsedan den unge lärarens tyvärr avbrutna, osedliga föredrag. Blott att de nu blevo

* Grottor = bersåer.

ovanligt livliga. Ord och även bild är dock nonsens mot påtagliga värkligheten, och att en, om ock kort, högtidsstund få bevittna ett otvunget samkväm mellan tvänne älskande av annan klass än pigor och drängar hade stundom föresvävat divärsehandlaren som något att leva för och se fram till.

Läns skrevade alltså i tämligen stark fart ner emot ån. Med hänsyn till det denna gången mindre kända målet för sin utflykt, hade han — ovanligt nog — blicken riktad rakt mot den punkt, till vilken han ärnade sig. Ju närmare han kom denna punkt, desto långsammare och skenbart tankspriddare klev han. I stället för att försvinna i en av buskportarna till brantlabyrinten tassade han, i högre grad än vanligt påminnande om det djur, hans typ närmade sig, långsamt längs kanten av snåret, i det de pigga, bruna ögonen vaksamt kikade genom nätets alla naturliga titthål.

Det svartbruna kvistvärket var i den lövlösa Aprilvårens tid ännu tämligen genomskinligt. De oräkneliga små brungröna bladhöljena liknade noppar på ett flor, som tydligt lät urskilja gångarnas kantgräs, träborden, mossbänkarna, t. o. m. säven och åvattnet, där det vaggade och glittrade djupast nerunder. Naturligtvis skulle två människoskuggor, av vilka den ena bar ett så föga naturligt skydd som en röd hätta, lätt förråda sin vistelse för ett par skarpa späjarögon.

Divärsehandlaren behövde inte anstränga sig. Ett flickskratt, friskt, men en smula utmanande, klang upp någonstans i närheten, och ett par muntra röster, en manlig och en kvinnlig, blandades i ett samspråk, vars innehåll avståndet och snåret, här svällande och

yvigt som ett jättebolster, avundsamt slukade. Läns stannade och lyddes. Blott enstaka ord nådde honom — likt ovissa aningar, som blott äggade vetgirigheten. Och ett gott stycke närmare sävstranden — förmodligen i samma grotta, där han och de tre vännerna njutit sin juniafton — trodde han sig skymta det sökta paret. Den röda hatten gungade oupphörligt upp och ner — det fanns värkligen ett gungbräde i grottan — medan den manliga gestalten höll sig upprätt och orörlig. Kärleksmötet sag ut som den oskyldigaste lilla pratstund i världen. Dock hur lätt kunde inte — gudilov — scenen förändras? Det som därnere sades, borde för rästen kunna vara av inträsse — om man bara befunne sig på litet närmare håll.

Det enklaste hade varit att smyga sig ner pa en av gångarna — men faran för upptäckt eller för ett förtidigt möte, som störde glädjen och avklippte alla förhoppningar, var större, än att den borde äventyras. Läns var en försiktig fältherre. Efter allvarlig överläggning och genomforskning af terrängen fann han en mista i skogsnätet, genom hvilken han, smal och smidig som han var, på alla fyra gled ner i djupet. Målet för hans klätterfärd var en tät grenruska ett stycke ovanför den unga damens huvud, vilken han — med aning om den unge mannens förälskade blindhet och med för rästen riktig psykologi — menade minst utsatt för uppmärksamhet.

Företaget var ett vågspel, ty antag, att lärarögat upptäckte honom, vad skulle han undskylla sig med? Stora, vuxna karlen leta efter fågelbon, vilket för övrigt ännu var för tidigt på året. »Ett skämt» eller »en överraskning» återstodo ju alltid, men hur dylika över-

raskningar upptogos, kände divärsehandlaren ännu inte av egen erfarenhet. Måhända inbragte de ibland ett kok stryk, i synnerhet som läraren kanske inte var god på honom från förut.

Följaktligen kröp Läns som en indian eller ett jagande skogsdjur, höll andan för var kvist, som bröts av, och ängslades, när ett par vissna blad singlade ner på det runda bordet i grottan. Sparvarna, som hoppade nere i gångarna eller trasslade sig och sprattlade i kvistnätet, liksom en och annan stare, som tittade in och förstående visslade vid synen av de båda människobarnen, voro emellertid förevändningar för alla små knäppar och buller, dem även en värklig räv måste komma åstad i ett skogens snår. För varje armslängd han närmade sig, höll han inne och lyssnade efter ord eller andra ljud. Och fast ena handen blödde efter hagtornstaggar och pannan visst också fått en rispa eller två, sänkte han sig oförtrutet nedåt. Varje gren prövades, innan han stödde sig mot den, varje mosstorva aktades, som hade den varit sjaggsitsen på en av Länsens stolar.

Nedåt bar det, saktare och saktare, men också djärvare och målmedvetnare. Redan urskildes kläderna, den nötta bonjouren och divärsehandlarens egna halvlinnemansjätter, den röda hattens förgyllda knappar och den gröna promenaddräkten, enligt det danska modet en smula ringad om hals och underarmar. Sedda i förkortning uppifrån, togo sig gestalterna fylligare ut än eljest. Ett veck över flickbarmen, vilket ständigt skuggades och försvann, antydde andningen. Den unge läraren höll hatten i handen, och Läns urskilde tydligt vartenda viftande hårstrå över den höga breda pannan, mustaschteckningen och skuggan kring

de blåa, lysande ögondjupen. En meter längre ner skulle han kunna uppfatta allt, som yttrades. Och sedan var det bara en meterlängd till den starka, buskiga grenen över den röda hatten.

Nu var han ett armsmått från grenen. Han skönjde inte bara gestalter och ansikten, han såg det röda solnätet på bord och bänkar, skuggorna från bord- och människofötter, uttrycket i lärarens ansikte, han utlyssnade utan svårighet både ord och tonfall; t. o. m. andetag och små sväljningar såg och hörde han.

— Det är samma gamla historia, sade Sjöö, och hans röst lät munter, men inte fullt naturlig, — jag är viss på, att det började på samma sätt den gången i paradiset. Ni har visserligen inga äpplen att bjuda på, fröken Eva, men ni ställer bestämt om, att vi bli förkylda bägge två.

Hillevi Munthe skakade på hatten — det var omöjligt att från grenen få se hennes ansikte — och satt alldeles stilla på gungbrädet.

— Jag försäkrar er, upprepade den unge mannen, ivrigare och kom ett steg närmare. Han stod redan tillräckligt nära, tyckte Läns.

— Jag försäkrar er, att jag själv skulle strunta i en smula snuva. Jag är för rästen härdad alltse'n barndomen. Men om ni, fröken — nej, vet ni, jag säger inte längre fröken, jag säger Hillevi! Det får jag ju, får jag?

Hillevi nickade.

— Och så säger ni Yngve till mig!

Åter knyckte en liten rörelse på den avundsjuka hatten.

— Om ni skulle ta minsta skada, Hillevi, tröstade jag mig aldrig — nej aldrig, aldrig! Vet ni, hur

rädd jag är om er? Får ni snuva, då blir hela skogen förkyld för mig —

Hillevi skrattade sitt metallhårda skratt.

— Då blev jag ju den riktiga skogssnuvan — som vi kallar skogsrået här neråt.

Nu logo bägge människobarnen, och i skrattet läto de jubla ut så mycket av det de klart eller dunkelt kände, i skrattet levde de ett ögonblick så helt, att Läns kunnat skaka ner ett yr eller en stack av torra kvistar, utan att de märkt det ringaste. Han satt nu tätt ovanför, dold i brantens skugga och i den täta busken, gungad som en rödnäbbad fågel i ett ofantligt näste. Till höger bländade åvattnet med röda ringar och drag, medan från brinken fjolårssäven stack upp sina gula, hotfulla spetsar. Och rakt under sig såg han ner i en smidig flicknacke, ja, kunde följa ett stycke av ryggfåran, där den under ringningen försvann i gulrosigt dunkel.

Det var en ypperlig plats både för att höra och se.

— Ni bryr er alltså inte det bittersta om, vad jag ber er om, förebrådde Sjöö i en ton, så att det klack till i späjaren.

— Om jag nu till exempel hade något att säga er, tillade kandidaten och sänkte rösten en grad — och tyckte, att det här stället kanske inte vore tillräckligt säkert —?

Läns kröp ihop till ett nystan, orörlig, livlös, men fylld av förväntan.

Läraren slog sig med ens ner på gungbrädet, som guppade till under den nya tyngden.

Den unga damen tittade först rakt framför sig, sedan åt sidorna och bakom sig, slutligen ett stycke

upp emot kvistmolnet — lyckligtvis inte tillräckligt högt för att få en aning om, att det fanns ett vittne däruppe. Läns hade en sekund varit halvdöd av spänning. Av lärarens ton, besvärad, halvskygg, lågmäld, tyckte han sig numera kunna dra de hoppfullaste slutsatser. Backskuggan svepte sig tät och trygg omkring honom.

— Jag ser inte till någon alls här, sade Hillevi Munthe i onödigt gäll ton.

Sedan knäppte hon till en myra, som med en av kvistarna kommit ner på bordskivan.

— Vad var det ni ville säga, frågade hon, fullkomligt uttryckslöst.

Läns' ögon lyste som bärnsten. Kandidaten hade sakta lagt sin arm om den unga flickans liv. Fröken Munthe låddes om ingenting, hennes ena fot klappade mot gruset, så att brädet smått rörde på sig.

— Nå, va sa ni, upprepade hon med en lätt slöja över rösten.

— Ska — ska vi inte gå — härifrån, stammade kandidaten — härifrån, Hillevi?

— Nej, Yngve!

— Bara ner på andra sidan ån, Hillevi?

— Nej, Yngve!

Det inträdde åter en tystnad, varunder Sjöös arm hunnit ett gott stycke kring den grönklädda midjan och han själv ett gott stycke närmare på brädet. Den kraftiga, välformade kvinnofoten klappade ännu aningslöst i det krasande gruset.

Läns märkte, att han darrade uppe i boet.

Solnedgångsskimret vävde in guld och skarlakan i den svarta kvistränningen. Över varje mörk tråd slingrade en solröd, ur alla maskor glödde strålande garn, tills det ljusa överstrålade det dunkla och glansen

flöt samman med vattnets därnere till ett moln av luftig overklighet. Skogssnåret blev ett ofantligt, förgyllt spindelnät, en jättelik maskrosgloria, en bländande bubbla av dröm och vår, en ballongkorg glidande fram genom evig solfallsrymd, en båt ute på ett blickstillt vatten en skyfri vårkväll —. Åmusiken brusade och spelade, sparvkvittret och starpipet stämde in. Själva Läns kände något liknande svindel — måhända snarast på grund av ölhalvan för en stund sedan.

Han såg då alldeles bestämt och drömde inte, att fröken Munthe smekte kandidatens hand — den, som nådde bort om hennes midja. Och i nästa sekund — det såg han ännu tydligare — drog Sjöö henne intill sig, och deras ögon möttes. Först nu höll kvinnofoten stilla.

Men vad ögonen sade, var inte att bli klok på — av det skälet, att han inte såg dem. Sydvästen skymde — skymde blott en hårsmån — så nära varann hade de kommit. En halv meter längre ut på grenen skulle det vara helt annan överblick. Ingen fara, att de skulle märka något, så oroligt fördjupade tycktes de, så levde de i stundens sprängande känsla, så nära ett utbrott —.

Yngve Sjöö kände sig drunkna i ett svart, oändligt djup, förd långt bort, långt in i kolblåa valv med vita, flimrande stjärnor, kände sig bunden, magnetiskt kvarhållen på en punkt, ur stånd att närma sig, ur stånd att vika, kände en het, ljuv fläkt mot sin mun, glödde till som i en tärande blixt — och så — vaknade han vid att se ett par förskrämda flickögon stirra mot taket, varifrån ett helt hagel av kvistar, taggar och vissna löv skvalade ner, medan ett skarpt

rött ljus skar in från en lucka i väggen, där en knäckt gren och skuggan av en karl just virvlade förbi pa väg mot säven. Ett skrik som av en skadskjuten räv klöv stillheten, en skrämd flock sparvar fladdrade kvittrande upp, och ett högt plask berättade om, var den olycklige hamnat.

— Men i alla gudars namn —, ropade Sjöö.

— Vem var det, frågade Hillevi i en efterrysning.

— Ja, säg det — jag tyckte —

— Ja, det tyckte jag med — det var Läns — ja, Läns var det, den sladderhanen — den odräglingen har jag aldrig kunnat tåla! Ah, nu får dom nytt å sladdra om, nu —

— Lugna er, Hillevi, log Sjöö nästan vemodigt, — han hann inte se nånting — och för rästen fanns här ingenting att se —.

— Ja, var det inte det jag sa, ivrade den unga damen, — vi skulle inte satt oss här, vi skulle —

— Vad skulle vi, frågade Sjöö förvånad.

— Gått över ån — , svarade hon och tystnade tvärt.

— Efter vatten, ifyllde han med ett befriande leende. Den kvinnliga logiken tycktes honom lika muntrande som själva läget.

— Kom, inföll han uppsluppet, kom och låt oss se, vad det blev av handlaren, när han gick omkull?

— Ah — han drunknade visst inte. Där är inte djupt nog — tyvärr, tillade Hillevi trumpet. — Följer du mig ett stycke hemåt då?

— Vart du vill, svarade han, rusig av det lilla ordet du, som hon varit den första att använda, — och glömsk av den förolyckades belägenhet. Hade karlen lidit någon skada, skulle han väl låtit höra

av sig. Allt var åter tyst, och från den smala åstigen i vattenranden var ingenting att se.

Sjöö hade i alla fall knuffats ur stämningen, branden hade fått sin dämpande skur, solnedgången var inte längre vare sig ekstatisk eller elegisk. Ån, som drog sin slingerkurva mellan de höga stränderna, syntes klyva hela skogen i ett brett, kluckande, rödblossande löje. Vattenkullret kittlade i närverna. Det var omöjligt att hålla sig allvarsam. Det kändes som att skratta i kyrkan, men desto omotståndligare var det, man måste skratta, han måste skratta — till sist skrattade också hon, och i ett anfall av vild uppsluppenhet drog han henne till sig och svängde om med henne i en vanvettig, virvlande skratt- och dansyrsel, medan genljuden i båda åsarna upprepade deras glädje och hela ådalen med forsar och strandrötter och tättingar och kråkfåglar skrattade med.

— Så blev han den förste att dricka vår skål, jublade kandidaten.

— Och svalka sin nyfikenhet, ekade hon.

— Så nu är det så gott som eklaterat, gycklade han med en spefull blick på Hillevi.

— Den sladderhanen —, smålog hon.

— Ja, nu vet alla gäddorna av'et i hela Albyån, fortfor han. — Och alla träden vet av'et. Varenda brun knopp har fått sin bit av hemligheten. När knopparna brista, så flyger den ut. Såvida inte stararna redan pladdrat ut den och Meier just förtäljer den på Alby hotell —

— Usch Meier, rynkade hon på sin vackert oregelbundna näsa, — tala inte om Meier — jag kan inte tåla Meier —. Han är så ful, och det var så vackert nyss.

Att hennes röst kunde få en så varm klang — nästan som det varit tårar i den! Och att hon nu också avskydde den blekfete —! Ett slags tacksamhet steg upp i honom och måste få uttryck.

— Hillevi, du!

— Yngve, du!

Hon skickade honom en nästan ödmjuk blick.

— Det är vackert i kväll, vackert i kväll — ack, att den aldrig ville ta slut!

— Det gör den inte häller, Hillevi. Ser du, jag tycker det är bara en liten stund, se'n du stod där — ja, just där borta stod du — med Leo vid sidan och—

— Och du höll på att falla omkull över tuvan hahaha —

— Och du sprang i kapp med hunden och skrattade i kapp med ån — jag hörde dej nog, du!

— Alldeles som i kväll!

— Alldeles — nej, inte alldeles, i kväll skratta vi båda, då blev jag egentligen ond och lessen.

— Lessen — riktigt lessen, Yngve? Kan du bli lessen för något jag gör — om jag skrattar eller —?

Hillevi hade stannat på skogsstigen, de befunno sig på samma ställe, där de tillfälligtvis mött varandra i höstas. Allt var sig likt, stubbar och träd och buskar, t. o. m. klövspåren och åglittret. T. o. m. hasselruskan, som hunden trampat på, stretade ännu i samma riktning. Men där de ludna bladen klibbat i mullen, lågo nu ett par bruna skal, kanske minnen av ekorrungen, som susat förbi den gången. Allt var bara ljusare nu, luften, som lovade i stället för att sakna, buskväggarna, som frikostigt genomsläppte dagen, vattnet, som tycktes närmare och bredare.

Hillevi lade bägge händerna på hans axlar och

såg honom i ögonen. Han mötte nästan viljelös hennes blick. Åter sög det, som om blod strömmat ur hans hjärta, drog det, som om magnetisk kraft bundit honom.

— Hillevi, se inte på mig så — det är farligt. Jag är mycket ung, Hillevi!

Hillevi skrattade och flög ifrån honom, flög dansande framför honom. Vem kunde låta bli att springa efter? I väg bar det över halvtorkade pussar och stubbar, som blänkte nytvättade, medan nakna, smidiga kvistar spöade kinder och bröst och skrattet alltjämt porlade där långt framför honom. Hon var vanare skogsgängare än han. Hon var ju skogsråt, skogssnuvan. Och han var i hennes våld.

Där var något övernaturligt vid henne, något våldsamt, obändigt, olikt alla kvinnor han sett. Det var kanske därför han älskade henne — såsom ungdom älskar det ovanliga, oerhörda, oförutsedda. Om han nu värkligen älskade.

Där dansade hon fram över stenbryggan, ledigt och säkert, som om inget vatten frusat och brusat kring de lösa stenarna, av vilka flera täcktes av en glidande våghud, medan andra vacklade under steget.

Han dunsade efter, steg ner sig med ena foten och blev våt och sprattlade bekymrad i det tjocka lövtäcket. Hon hade naturligtvis sett det, förutsett det, jublade, slog gäckande ihop händerna och bugade med den knixiga lilla böjningen han kände igen.

Uppför backen bar det, uppför backen, där de lövlösa bokarna rotade sina stålskimrande kolonner, medan deras nakna rotknippen ringlade ner över sluttningen i öglor och snirklar likt ravennatiska pelarsocklar. Uppför backen över den rasslande röda golvmattan,

under de rämnade romanska valven, genom dörrar, som ständigt öppnade och slöto sig — och upp, upp till åskrönet!

Ty detta var endast förmaket till hennes trollpalats. Där nere i dalen, i parken, höjde det sig, det gamla trolldomsnästet, skogens borg emot slätten, medeltidens, sägnernas, minnesskimrets, urrasens sovande slott. Därnere, dit hon nu skyndade, pa stigar dem bara hon hittade, den sista sagoättlingen, sagan själv; därnere, dit hon nu fladdrade, gled, svävade — så övernaturligt lätt och vigt var hennes språng. Nu stormade hon fram mellan häckarna, och Yngve Sjöö stormade efter — på samma gangar, där Alexander Meier stormat efter, fast Yngve Sjöö inte längre mindes det, inte längre mindes, såg, anade något annat än gestalten framför honom.

På en sidotrappa han ej förut kände, kommo de obemärkt in i slottet. Nu bar det igen uppåt.

Hon hade stannat, båda hade stannat för att flåsa ut och vila efter flykten och flänget. Ett brus fyllde kandidatens öron. Ett öppet halvfönster i vindeltrappan vätte utåt slottsgården. Därnedanför, framför mittelentrén flockades en manstark skara arbetare. Det var gamla män, halvt uttjänta, och unga män i sin första, seniga kraft. Det var halvvuxna ynglingar, och det var kvinnor ur alla åldrar. Alla voro de i arbetsdräkt, vita eller brokiga skjortärmar, knäiga vadmals- eller mollskinnsbyxor eller mörka, fläckiga kjolar. De vita huvuddukarna vimlade bland tillbucklade hattar och mössor och blonda, stripiga huvuden. Men alla hade de samma trumpna, hopknipna drag om munnar och trynen, alla reste de på halsarna, så att senorna styvnade, och de som höllo i tjugor eller spadar,

knöto fingrarna om greppet på samma trotsiga, utmanande sätt. Det var från dem bruset steg upp emot fönstren.

En välbekant stämma sökte överrösta dem — den måste komma från huvudtrappan, så nära, så hotfullt tydlig skar den. Den var en sträv, omelodisk stämma, med ett uttal vanställt av väsande läspningar, den retade Albypatronens stämma.

— Den förfte, fom kommer till mej och talar om fackförening — den futer jag ner fom en hund. Jag vill inte ha me' fofialifter å göra. Jag vill inte veta å, att folket kommer me' fordringar. Gården är min, arbetet är mitt. Lyda fka ni och arbeta, få får ni offe äta och dricka, få mycke' ni vill — dricka, få mycke' ni vill. Ingen kan fäja, jag fpar på fnapfen. Men kom inte å tala om fackförening. Jag futer ner den fom talar om fackförening och fickar hundarna på hanfef medhållare. Di nye ftatarna — fofialiftdjävlarna, fom fmög fej in i min tjänft för å ftifta ofrid, har jag kört bort — gett dom en minnefbeta, få andra aktar fej! Jag tar dom inte tillbakaf, hur mycke' ni mumlar. Kommer di igen, få tar jag emot dom me' blodhundarna, å få fka jag ta emot varenda fackföreningfdjävel, fom vågar fej till min gård —

Ett nytt, hotfullt sorl nere ur hopen avbröt honom. Ett par nävar lyftes knutna i luften. Rösten från trappan röt någonting, ett par hårda skall genljödo mot flyglarna, men bruset från jordarbetarna steg allt högljuddare och mera pockande.

Genom sorlet skramlade det av åkdon och maskiner, som började köra upp ur allén. Dagsarbetet hade nyss slutat, tidigare än vanligt, tycktes det, på en gård, där numer blott mörkret avbröt arbetet. Och

folket återvände flockvis från markerna. Statarna funnos här redan mangrant, statarna och drängarna, nu körde torparna upp och legofolket, hela gården genljöd av rasslet och hjulknarret, tio, tjugo, trettio nya ansikten döko upp, hästhuvuden kråmade sig och gnäggade, det klingade och klirrade av betsel och kedjelinor. Rättnu skulle gården vara trängselfull av människor, djur och redskap.

Än en gång hörde han den väsande stämman:

— Gör ni fackförening, era fatar, få vräker jag er ifrån huf och hem —

Under vrålet, som nu följde, grep en hand om Sjöös arm och ryckte honom med sig. Hans blick hängde ännu vid fönstret och det hotfulla uppträdet därute, det kämpade och pinade av tveksamhet och harmfulla tankar, han skakade på huvudet som för att befria sig från en vakendröm — men rösten, den trolska, omotståndliga rösten, Hillevis röst fyllde nu hans öra, väckte det ur drömmen för att söva det i en ny.

— Kom, viskade den, i kväll är jag skogssnuvan, i kväll är jag skogen, som du en gång ville. Och du är min, bara min! Kom, jag vet en plats, där ingen i hela världen skall finna oss.

Hon skyndade uppför den smala trappan, och fast någonting gnagde och anklagade inom honom, ja, just därför — och fastän hon inte längre höll om hans handled, rusade han efter i fläkten av hennes kjol, i genljudet av hennes steg, flämtande, jagande vild, så att pulsarna bultade och de blåa ögonen brunno.

XXVII.

Sjöö drog djupt efter andan, när han efter Hillevi steg in i rummet. Dels av den starka farten i den trånga trappan, dels av luften i det gamla gemaket. Den kändes instängd och inpyrd med en egen doft som alltid i ett gammalt herrskapsrum, vilket länge stått obebott. Å andra sidan var den alls inte obehaglig, denna doft. Det var samma doft som ur fina gamla bokband, bokband, som gömma på lavendelkvistar och torkade rosenblad.

Stort mera hann han inte iakttaga, förrän låset bakom honom rasslade och nyckeln, sedan den riglat, drogs ur. Varefter fångvakterskan, snabb som en fläkt, flög ut i ett angränsande rum, till vilket en dörr stod på glänt, och även där vred om en nyckel efter sig.

Förstummad av överraskningen, fann Sjöö, sedan han hämtat sig, klokast att förbli stum. Såvida klokast är ett ord, tillämpligt på hans stämning för ögonblicket. Ingenting var honom fjärmare än eftertanke, grunder och skäl. Blodet i hans ådror, ljuva fantasier, nya obeskrivliga känslor hetsade och jagade hans förnuft som ett villebråd.

Sorlet från gården, vilket dovt trängde hit upp, orsakade honom ej längre någon oro. Inga uppträden, inga sociala frågor i världen angingo honom i denna stund.

Skrämsel och samvete morlade i det avlägsna. I förgrunden stormade blott den enda känslan, jagade blott det enda ansiktet, obevekligare än alla blodiga hundar.

Detta, att hon själv stängt honom in at sig, att hon tvungit honom i sitt våld, gav honom nästan svindel. Hjärtat bultade, det sprängde i alla pockande ådror.

Den länge, alltför länge kuvade ungdomen krävde sitt — med den hänsynslösa vårens rätt.

Han måste sätta sig och försöka komma till besinning. I nästa ögonblick var han igen på benen och fortsatte sin rolösa pantergång från dörr till dörr.

Framför honom teg en riglad dörr, bakom honom en annan, likaledes riglad. Han var en fånge, i väntans våld och i h e n n e s, så länge hennes nyck behagade.

Hans blick irrade som en instängd geting från fönster till fönster, från tak till golv, från golv till tak. Han följde rosaskenet, som lekte uppe kring de tunga loftsbjälkarna, vilkas papper märktes av äggula fuktringar och här och där var trasigt. Han fångade kvällsglansen på de översta små rutorna, ålderdomliga, ramade i järn bakom de korta fönstergardinerna. Och som han trampade de breda, knastiga golvtiljorna, kunde han för att slå ihjäl tiden velat räkna maskarnas små svarta borrhål.

Han ryckte till vid minsta prassel, om det så var en råtta, som hasade sig ner i de gamla murarnas gångar; eller draget, som, när han gick förbi, ryckte i tapeten, där den hängde uppflängd under fönstret. Kanske snarare sprucken av ålder — avslöjande murbruket, som vid pustarna silade ner likt torrt, grusigt mjöl.

Han stannade och beundrade en urblekt gobe-

läng, som hängde mellan två fönster, vävd i skära, blåa och vita färger. Han vände sig på klacken och vankade vidare: gobelängen framställde en herdescen i rococokostym. Det sjönk blod för hans blick, bara han tittade åt bilden. I kväll förstod han nästan den olycklige Läns. Ej ens det sista, muntrande minnet förmådde befria honom ur denna glödugnskänsla.

Han steg som ett djur i en bur, otålig till dysterhet, ovårdsam intill blindhet. Då och då skrapade golvet under någon av dessa stolar, taburetter och pallar, hållna i vitt och med de svagt svängda former, som ömsom kallas Louis-seize och empire. Och det klack till i honom, när han med höften knuffade till den breda, vita himmelsängen, vars vita sidenomhängen i taket sammanhöllos med en gyllene friherrekrona. Utom en bristfällig lavoar, ett vitt hörnskåp, ett kopparstick med spräckt glas och spindelvävarna i alla fem takhörnen, var detta allt som fanns i det gamla loftsgemaket.

I varje ögonblick väntade han sig höra nyckeln vridas om och se henne på tröskeln, utstyrd i en fantastisk dräkt, brokig som sin skog i höstas eller måhända — det slog honom som en sannolikhet — maskerad i någon gammal dräkt från det tidevarv detta rum tillhörde.

Oräkneliga gånger stannade han för att lyssna, oräkneliga gånger började han igen sin ändlösa, mållösa vandring. Ack, du unga, vårtända blod, vem mer än du själv mäter din åtrå och din pina?

Men då stillheten fortfor, vann den tidvis väldet över honom. Med den grånande skymningen sjönk han in i en stämning, som behärskades av det gamla bohaget och blott då och då bröts av ett uppvaknande

— med häftig hjärtklappning och en obändig, sugande känsla.

Konsthistorikern inom honom började få sysselsättning. Drömmen vävde sin väv över den halvdomnade driften. Det låg ett sövande lugn över den lilla förgätna takkammaren, som väl inte på åratal begagnats till gästrum. Över sängen låg bredd en litet dammig duk, och lavoarens ena dörr hängde på ett gångjärn. Måhända var den oregelbundna femhörningen endast ett skräpgömme för kvarlevorna från det adliga herrskapets tid. Den läckra, vita möbeln hade kanske helt enkelt glömts bort vid auktionerna, lämnats att i sin vrå återleva den saga, som här blekt berättade om en förgången aristokratisk kultur.

Hillevi hade valt stället med omsorg. Här skulle ingen tänka på att leta efter henne, ingen av dem därnere i det borgerliga slottet. Ty slottets borgerliga erövrare — även Munthe, så skogstattare han var — hade i alla fall fört nutiden med sig, slätten, den breda, demokratiska kultur eller det demokratiska halvbarbari, ur vilket framtiden skulle bära — ja, vilka frukter och byggnader? Munthe var omedvetet en banbrytare, hans arm styrdes av tidens jämnande, omstörtande ande.

Hillevi var en bastard av det gamla blodet, på mödernet stammade hon från detta gamla rum. Och därborta ur dörren skulle hon komma, just nu, när den gråblå skymningen silade ur fönsterrutornas ramar av järn. Just nu — en pudrad fröken på röda, gungande klackar och i pösande styvkjortel. Just nu — just nu!

Sorlet från gården hade omärkligt tystnat, ej ett ljud hördes längre där nerifrån. Tunga steg ekade i våningen under, nu dogo de bort, en avlägsen dörr

smällde igen, långt bort — som om den smällt igen kring århundradens tystnad. Just nu — ja, just nu måste hon komma.

Det knäppte i de gamla tiljorna, prasslade i väggarna, han kunde höra fraset, nu måste det gnissla i nyckelhålet. In skulle stiga den gamla minnesdoftande tiden i en ung, o, i en ung, varm gestalt! In skulle sväva den gamla adliga kulturen — vuxen ur det urgamla barbariet, förnämt stigen ur skogsträsket som en oväntad och praktfull blomma — i sin förklädning tjusande som allt fullfärdigt, konstnärligt, stilrent, även om det blivit till steril dekoration, till maskerad och kineseri. Hur viskade, hur gnolade inte dessa gamla möbler om det underbara gångna — om det som i kväll stod upp — äventyrens, det otroligas, askungens tidevarv! Om den tid, då herre var herre och dräng var dräng, den ene med gott samvete, den andre med dov självfallenhet. Om den tid, då blott goda eller onda féer lyfte den ringe till herremannens sida — då blott en sällsynt näpen fot bragte prinsen under den minsta borgerliga toffel i riket.

Men ingen rörde vid låset, och ingen kom. Skumrasket blev allt djupare, och bakom de skymmande gardinerna började spökena titta fram. Rummet kändes både för trångt och för stort, snävt som en kramande spökhand, omätligt som ett tidevarv.

Sjöö steg upp från stolen, där han grubblat. Han tog sig åt hjärtat, så bultade det, och såg med gosselik skygghet åt sängomhängena. Han gick fram till den stängda dörr, bakom vilken hon försvunnit. Han lade sitt öra till nyckelhålet, men uppfattade inte ett ljud, inte ett knäpp.

Tänk om det i själva värket inte fanns någon

därinne! Tänk, om hon velat gyckla med honom, som den gången, då hon hetsat Leo emot honom! Han kände, att han ännu fruktade henne, att han kanske mer och mer fruktade henne, att hon för honom var det fullkomligt okända, ur vilket han kunde vänta sig allt.

En känsla av öm tillit blandade sig i hans misstankar — vilka han i samma nu förebradde sig. Han mindes uttrycket i hennes ansikte under den där sekundens korta ödmjukhet. Mindes klangen i hennes röst, sådan han aldrig förr hört den — hört någon kvinnas röst. Mindes hennes du — hennes ord om kvällens fägring.

Var det möjligt, att hon längre var en kall iakttagare, en spefågel, en häxa, som begagnade sitt tyranni för att gäcka och förödmjuka?

Vad hon än var, hennes fånge var han — till kropp och till själ. För varje sting av misstro straffade honom en annan känsla med blyga smekningar.

Slottsuret klingade tio slag, mörkret låg jämt och tätt. Genom tystnaden tyckte sig Sjöö höra suset från springbrunnen. Men den var väl nu avstängd för natten. Den allmänna stillheten gjorde honom ängslig för upptäckt. I det tysta slottet var han kanske den ende vandraren, alla andra sovo eller försökte sova. Det sista klockslaget klang ödesdigert som från ett fängelseur. Han befann sig i ett fängelse, blott några meter ifrån sin bödel, om han bleve fången. Och blott några få meter ifrån — nu bultade hjärtat igen — ifrån fångvakterskan, från henne han darrade efter i varje flyende minut.

Det var omöjligt att sitta stilla, och han drog av sig stövlarna för att tryggare kunna tassa

omkring. Hans upphetsning hade stockat blodet i hans tinningar. Det värkte i huvudet av den årsgamla luften. Han var tvungen att öppna ett fönster. Han gjorde det så försiktigt som möjligt, och ändå rasslade rutorna så häftigt i ramarna, att han ångrade, att han vedervågat det. Allt häruppe var gammalt och bofälligt.

Luften sögs sval och jordmättad in ifrån parken, det fläktade sakta i gardinen och de gamla sparrlakanen, ett sus som av något främmande drog genom det åldriga gemaket. Obeslutsam, om han skulle stänga eller ej — nere i parken kunde man kanske upptäcka det öppna fönstret — blev han stående i draget, som så skönt svalade hans dunkande pulsar.

Nedanför — ett stycke längre till vänster visserligen — stego de snörräta parkhäckarna, klippta som i gamla tider, underhållna genom århundraden. Parkens springstråle sov, men i halvljuset därute skymtade över häckrundeln drakhuvudet, hotfullt och levande, som om det nyss rest sig till värn om den hotade härligheten. Liksom om någon drake undginge sitt öde, det att se en stråtrövare draga i väg med skatten och själv få släppa livet till! Snart i tvåhundra år hade det vanmäktiga vidundret spärrat sitt gap emot tidens luft utan att kunna rå på den, utan att kunna hindra, att den vittrade och vanställde den ena kostbarheten efter den andra.

Denna svala vårluft, där så mycket föddes! Denna luft utan annan krydda än jordens egen, än jordens doft av blod och brunst och het, ungdomlig åtrå! Denna luft, som rymde starkare jäsämne än vinets, ja, som jäste om ens blod till ångande, sprängande vin och på en natt frätte ner en ung till en gammal man!

Nu ljusnade det över häckarna. Det bruna nätet fick en gyllene bronston, drakens profil skimrade i grönt. Slottets skugga vek och minskades, åsen badade sig i vattenfärgat månljus.

Den unge mannen skalv, där han stod i svalkan. Han visste inte, om det var av hetta eller av köld. Han kände, att han brann, hans strupe var torr, och ett hest ljud ville bana sig väg över läpparna. Det brände i inälvorna, det ömmade i ljumskarna — var inte detta hälvetet, så var det åtminstone skärselden.

Han sträckte ut armarna i fönstret, som om han ville famna något luftigt, osynligt. Så lät han dem åter falla, och han kände det, som om en snyftning var nära.

Nu blev draget på en gång starkare, ja, så starkt, att fönstret började knarra. Han stängde det inte fullt så varsamt, som han öppnat, och rutorna rasslade än en gång lika avskyvärt.

Han stod kvar i smygen och funderade. Skulle han än en gång lyssna vid den stängda dörren, eller skulle han ge hoppet förlorat, kasta sig på golvet eller den dammiga sängen och försöka slumra in?

I detsamma spratt han till.

— Om du inte aktar skogssnuvan, sade en låg röst, så blir hon så förkyld, att hon inte ens kan säga sitt eget namn!

Han hade vänt sig om och blev nu stående som förstenad. Framför honom, i månljuset, som föll in från gårdsfönstret, stod en vit gestalt. En flod av svartblått, månspeglande hår, som vågigt flöt samman med månljuset och likt en kappa nådde ner över rygg och höfter — var, jämte ljusväven, det enda höljet åt den vita, nakna kvinnokroppen.

Det stod stilla i bröstet på honom, all hans åtrå

flammade upp, han förmådde inte slita sina ögon ifrån henne, likt ett vilddjur ville han störta fram till henne — men någonting starkare än driften höll honom tillbaka. Han kände sig med en gång så tafatt, förlägen, skamsen. Det var, som något skulle rivas sönder, vräkas ner, upplösa sig i intet — en mur han kanske byggt eller vävt sig i detta gamla gemak, en mur, som kanske växte lika mycket ur hans hjärta som ur skogens mark.

Han hade väntat henne, trånat henne tillbaka, han var inte längre herre över sig själv, över våren i sitt blod — och i vad förklädnad hon så kommit, skulle hans ungdom och vårruset besegrat alla andra känslor.

Hur många gånger under väntetimmarna hade inte begäret stigit upp i honom, begäret att draga henne intill sig och trycka henne, prässa henne nära, nära, länge, länge — trycka sin mun mot hennes, sin kropp mot hennes, glömma och dränka sig själv och allt i hennes närhet.

Och nu?

Vilken annan kvinna som hälst skulle strax fått honom att förgäta sin skygghet. Vilken annan som hälst skulle retat honom med denna nakenhet, vars vita, liljelika fullkomlighet nu endast fyllde honom med blygsel, sorg, vördnad. Hans blotta blick föreföll honom en förolämpning.

Där han i strumplästen och i sin svarta bonjour stod och stirrade på undret, tyckte han sig en löjlig, rå, otymplig barbar, vars blotta närvaro befläckade en gudom. Han var inte ens värdig att knäböja — inför detta, det renaste, vitaste, oskyldigaste han anat,

inför den unga kvinna han älskade, och vars värnlösa nakenhet var muren mellan henne och honom.

Han kände sig ur stånd att säga ett ord eller röra en arm.

Hon såg inte på honom, det föreföll honom, som om hon ibland skälvde till, kanske av kyla, kanske av blyghet. Men i hennes blyghet — om det nu var blyghet — blandade sig ett naivt koketteri, ett oskyldigt medvetet begär att behaga, som föga påminte om hennes utmanande djärvhet på ljusa, påklädda dagen. Det tycktes mera ett lån av den graciösa rococo, vars ande doftade i denna kammare, ett arv från hennes aristokratiska möderne kanhända. Det rotade sig i ett behov att agera, spela teater — där hon nu stod, i den fulla fönsterglansen, utan att se på honom, med de smidiga, smala armarna i höjd med huvudet, händerna knäppta bakom nacken, håret strömmande blått och yvigt i nattskimret, agerade hon — spelade hon hans skogsprinsessa, skogsråt, skogssnuvan. Hon var skogen själv, kommen för att tjusa och erövra honom. Orörlig som en staty stod hon där och väntade — väntade.

I Sjöös bröst kämpade en hård kamp, den unga sinnlighetens med den skygga vördnad, som nu tvungit sig på honom inför den nakna jungfruligheten. Han undrade över sig själv som över en gåta. Var det en atavism detta, ett arv från en seg, tusenårig konvention, en aristokratism, som hörde Hedemans rike till, denna religiösa bävan inför nakenheten? Eller var just detta k u l t u r e n, var detta det, som skilde den bildade från barbaren, vördnaden för renheten, den oklädda, värnlösa renheten?

Hade han inte teoretiskt hyllat den största öppen-

het i könsliga ting? Hade han inte med en läkares köld hållit föredrag, där alla hemligheter blottades? Hade han inte djupt föraktat allt det pryderi, varmed prästen och barbarerna hälsat hans predikan över sundhetens religion? Och nu?

Även hon, gestalten, Hillevi, hade börjat dela hans förundran. Liksom fallen ur sin roll, halvt förvånad, halvt skrämd, stod hon, en smula framåtlutad och såg på honom.

— Varför ser du inte på mig, Yngve? Är detta inte din skogssnuva — är jag inte vacker så ?

Hon gled mjukt ner på en av stolarna med håret kring axlarna och armarna skylande över barmen.

Han plågades. Han förstod, att just hans skygghet förolämpat henne, kränkt henne, så som han aldrig velat kränka någon och minst henne.

Han lyfte handen, stammade några obegripliga ljud, men häjdades av en knyck på det svartblåa huvudet. Det var åter den käcka, trotsiga Hillevi.

— En gång, sade hon och tittade ner på sina högvristade rasfötter, en gång rymde jag från en skola med en nykläckt student —

Kandidaten lyddes andlös. I vilken ton sade hon det inte: »nykläckt student»! Och vilken trotsig behärskning över den nyss osäkra rösten!

— Vi tog in på samma hotell. Bodde för rästen i var sitt rum. Det var bara en natt och en dag — se'n kom mamma och hämtade mig —

Sjöö flyttade sig oroligt. Han började finna sig obotligt komisk.

— Om dagen, sade Hillevi, var jag inne på hans rum, och han kysste mig — mycket —

Det hördes, att hon ännu drömde om de kyssarna. En »nykläckt student»! Var då han själv en skolpojke?

— Men hur han än tiggde och bad mig, forsatte hon enkelt, medan hon sträckte ut armarna över knäna, — aldrig fick han mig till sig om natten, påklädd eller avklädd, aldrig!

Yngve Sjöö fällde en förklarlig lättnadssuck.

— Det var det jag blev relegerad för — orättvist, tillade hon naivt.

— Men Meier, frågade Sjöö plötsligt, innan han kunnat häjda sin misstanke.

— Meier, svarade hon i samma trotsigt lugna ton, — Meier har aldrig bett mig.

Efter en minuts paus tillfogade hon:

— Jag kan inte tåla Meier — jag kan inte tåla karlar som är rädda för kvinnor —

Sjöö låddes inte om förebråelsen.

— Meier — rädd för kvinnor, undrade han.

Men hon lät honom inte undkomma.

— Yngve, frågade hon och kröp ihop på stolen, som om hon frusit — är också du rädd för kvinnor?

Han visste inte, vad han skulle svara. Alla svar, som kommo honom i tankarna, tycktes honom lika enfaldiga.

— Har du aldrig varit hos kvinnor — hos de där i bakgatorna? frågade hon.

Han tvekade.

— En gång, sade han, — och då var jag överlastad. Jag hade gudilov inget men av besöket. Men jag minns ingenting, jag såg ingenting.

En paus gick med änglasteg genom rummet.

Så talade en röst, som lät, som om den huttrade.

— Tycker du inte om mig så? Hillevi trodde, att du älskade henne.

De sista orden skälvde som i en nalkande snyftning.

I samma ögonblick låg han på knä framför henne, hans rörelse blev honom övermäktig, armbågarna stödde sig mot hennes vita hud, men han såg det inte, han glömde allt — t. o. m. sig själv och den figur han tilläventyrs gjorde.

— Ack, Hillevi —! Förstår du inte, Hillevi, att du för mig inte är en vanlig kvinna. Du är mer än alla kvinnor. Du är skogsråt, oåtkomlig och ouppHinnlig. Högt över mig och alla står du — och — och just därför att jag älskar dig — har jag blundat — för att inte se dig så — så — förrän du lovat, lovat att alltid vara min! Förstår du inte, att jag vill akta dig för allt, att jag känner det, som om jag ginge över en spång med en vas i mina armar och i vasen vore mitt liv. Förstår du inte, att du för mig är det skäraste i världen, det vitaste under solen, skogens vitaste blomma, ren som snön, där du nyss vuxit fram. Vore du en staty eller en tavla, skulle jag se dig — så — så — så — alltid, det skulle inte kunna skada dig. Jag skulle se dig fritt och utan blygsel. Vore du en annan än min älskade, Hillevi — ack, Hillevi, jag är mycket ung. Om jag också skulle gå under, ville jag skona dig!

Hillevi hade i början hört på honom. Det hade kommit en drömmande glimt i hennes ögon, ett leende på hennes läppar. Men snart gav hon sig till att syssla och fingra på hans bröst — medan han, kanske lika mycket fången i sina ord som i hennes ansikte, ingenting märkte, blott fortfor att tala.

Till sist snubblade han över ett ord och, på en gång förlorande besinningen, tryckte han sina läppar mot hennes arm.

Han såg nu, vad hon förehade. Hon höll på att knäppa upp hans kläder.

— Hillevi, väste han till, jag är fattig — vad skall det bli av dig?

Hillevi kysste moderligt hans panna.

— Ack, du gosse, sade hon Meier ville slå i mig, att han levat med tusen kvinnor, och du har inte sett en enda. Hur har du kunnat vara utan? Och jag, som ändå sett på dig — ja, sett på dina ögon, när du såg på mig i går — nej, första gången vi möttes — på perrongen såg jag det — såg jag det — hur har du kunnat vara utan? Yngve, se mig i ögonen — säg, att du håller av mig, bara en liten smula, bara hundradelen, som jag håller av dig — säg, att du vill ha mig — jag är ju din — din, åh, det vet du ju! Ingen har ju sett mig så före dig.

Var alltsammans en dröm, invaggad av åvattnet nedanför strandlabyrinten? En dröm, vävd av månetrådarna mellan det gamla fönstrets gardiner? Var det herdescenen på gobelängen, av en vild fantasi frigjord och avklädd i månskenet?

Det var, som om han kysst en dröm mellan vart plagg hon hjälpte honom av med. Kyssts av en dröm, när han naken stod bredvid henne i det vita skimret. Vid sängfoten låg det gamla dammiga skynket, fallet som en dräkt, även det. Månglittret lekte på den gyllene friherrekronan, den gamla parken skymtade därute i sagodager — det var en dröm, ett spökeri från äventyrens och förtrollningarnas tid.

Från bädden räcktes honom ett par armar, ett

par ögon strålade emot honom, en viskning formade hans namn, och som en ung panter störtade han dit upp. Allt, allt var en dröm, slottet och slätten och det adliga gamla rummet och kulturen och barbariet och Alby och Snöklockan, och blott detta var värkligheten: den unga modern jorden, som skänkte sina barn av sin vårnatts mjölk, det våldsamma, hänsynslösa livet, som sökte sig till modersbarmen, sedan det slitit dess trasor av ord, ord, ord; — blott detta: blicken, som brann i blick, munnen, som glödde mot mun, den lena, heta kroppen, som nu möttes och sammanslingrades med hans.

XXVIII.

Så underlig hade barnen i Alby Privata aldrig funnit sin lärare som en viss morgon i mitten av april. Följderna av nattvak hade de äldre av dem studerat hos mer än en av magistrarna, så gott som alla hade studerat dem hos magister Lundström. Magister Sjöö hade varit så ordentlig, detta var första undantaget, och det såg nästan ut, som om några av de små, vilka dyrkat honom som sitt mönster, redan kände besvikelsen inför ett störtat ideal. Många av de omutliga tecknen på en nattsuddare saknades i alla fall. Magister Sjöö kom ingen kvart för sent, Lundström hade kommit dråsande en halvtimma efter eller så. Magister Sjöö satt inte och hickade i katedern, sluddrade inte på målet, talade inte brännvinsbas eller dussade in mellan frågorna för att sedan snarka mellan svaren — så hade magister Lundström ofta gjort. Inte häller kom den nye magistern — för Albybarnen förblev Sjöö alltjämt ny — i en fart nerstörtande från katedern och fram till fönstret för att spotta ut en otroligt väldig tobaksbuss.

Nej, men den nye läraren betedde sig alldeles som en, som varit »glad» och ännu inte hunnit riktigt hämta sig från glädjen. Han formade sina frågor såsom skämt och väntade visst skämtsamma svar, så

roligt hade han åt vartenda ett. Han drog pojkarna i luggen, antingen de »kunde» eller ej, och flickorna i flätan, hur lillgammalt resärverade de månde låtsa. Morgontimmarna rusade åstad i ett gyckel, och efter sista middagstimman tog magistern en av småflickorna i knät och berättade en saga, som varken hon eller de andra begrepo ett dyft, fast de fingo tårarna i ögonen av andakten i den upprörda stämma, som berättade.

Så flög denna underliga dag, vilken de små skulle satt märke för i almanackan, om de bara ägt någon, ty på denna första dag följde snart andra, som blevo den första så lika som bär. Lärarens alltid livliga lynne var nu stormande. Föräldrarna, som några frågade till rads, svarade efter omständigheterna — en del, att magistern, den fattiglappen, kanske vunnit på lotteri, andra, att »han kanske börjat supa i förargelsen över att inte få präka på föreningen», och någon av de förnumstigare, att våren bar skulden — »för på vårsidan blev såna därninga stassharrar, som inte behöva tänka på sådden, ackerat prasis liasom kritterna, när di släppes på gräsvall den första dagen». Och ingetdera svaret var kanhända så oävet.

De, som behövde tänka på sådden, tänkte nu på rama allvaret. Och allvarliga hade förhållandena i en hast blivit i Alby. Alltsedan uppviglaren varit på Gården i höstas, hade alla lantbrukare i trakten känt liksom oro i luften. Både gamla och unga hade börjat spå väder. När en oförvarandes kom över drängarna och lyddes till deras språk ute i kostallet eller i huggeboden, kunde man tro det vara de yttersta tiderna. Så väl kände de här uppe på skogen till arbetslönerna nere på slätten. Och ligga på halm i

en oeldad drängkammare vintertiden, det nändes de då rakt inte. Så hade dock husbonden själv gjort, så far och farfar, en gang i världen de tjänte som drängar — men nu hade folk blivit för stora pa't. Rent besynnerligt var det, att samma drängar just varit de ivrigaste att borsta kläderna på agitatorn. Det var, som om den djävul de velat driva ur slättbon, nu i stället farit i dem själva.

Först bröt det löst på Älvinge. Där såg ju också allting hemskast ut. Statbyn liknade mera ett tattarläger än något annat, det blötte genom taken, under söndagsrocken slängde det av trasor, och alla uttjänta gamlingar kastades ögonblickligen på fattighuset. Där sköt det upp en fackförening liksom av sig själv, och just som vårningen skulle börja, förklarades strejken. Men Severin var dem för rapp. Redan i höstas hade han tänkt på galizier i stället för arrendetorparna, som blevo för dyra, och när nu också statarna morskade sig, så svarade han med lockout och ställde ett helt kompani galizier på benen. Visst blev han liksom sint, när han fann, att några av dem höllo sig med barn — en onödig vara för fattigt folk -- men han vart så mycket gladare, när han upptäckte, hur litet som gick åt, och hur mycket som arbetades.

Galizierna voro ett förträffligt folkslag. De tycktes enkom skapade för det betryckta jordbruket i andra länder. De begärde ingen annan glädje av livet än att få arbeta åt patron Severin. De begärde inte att få kallas människor, de tuggade stillatigande den mat, som bjöds, och höggo stillatigande in på det arbete, som fordrades. De talade ett språk, som ingen förstod; desto mera obesvärat kunde man begagna teckenspråket, det begripligaste, ja, handgripligaste av alla;

desto bättre kunde man också snyta dem på villkoren — isynnerhet som de ju inte kunde räkna på de svenska arbetarnas hjälp, så länge de förrådde dem som strejkbrytare. Ja, det var ett förträffligt folkslag; där de kommo ifrån hade folket för kort se'n varit livegna slavar, vana vid hugg och slag och hut och hot och svält och brännvin. Och sådana voro de för rästen ännu i dag.

Ett folk skulle det finnas, som överträffade dem. De hette kineser, och karlarna klädde sig i fläta, men det var också deras enda överflöd. De kunde bo tjugu till fyrtio i ett enda litet rum, sova på hyllor som i en spiskammare, leva på några sväljar ris och klunkar te och arbeta för så gott som ingenting. Sådana fanns det i Amerika, där arbetsgivarna uttryckt mycken belåtenhet med dem, och sådana kunde rättnu behövas i Sverge, där arbetarna blivit så morska. Fosterländska föreningen hade redan sina ögon på kineserna. Skulle — mot förmodan — galizierna ta slut eller skaffa sig »människovärde» eller bli för dyra för det betryckta jordbruket, kunde kinestransporterna väntas när som hälst.

Ja, förvaltare Severin, se det var en rivandes karl, en dunderkarl, ett stöd för jordbruket i dessa tryckta tider, då några tiors besparing betydde mycket — det var allmänna meningen bland de större hemmansägarna i Alby. Men var det inte som förgjort eller — beställt? Knappt hade fackofoget slagits ihjäl på Älvinge, så vaknade det till liv på Albygården. Där hade patronen, för det han snäst av Fosterländska föreningen — Severin kunde gärna blinka och mysa för sig själv! Munthe hade, tack vare ett par frånfällen, fått några statare på halsen, som upptäcktes vara socia-

lister. Vem hade kunnat ana det; de hade en gång tjänat på Älvinge, sedan flyttat från herregård till herregård, på rundresan smittats av någon läjd uppviglare, och när de så igen kommo till hemtrakten, gjorde de hela Albygården till socialister. Utom patronen förstås, som röt och svor och lovade brännvin, mellan det han hotade med blodhundar och stryk. Patronen jagade förstås nykomlingarna på porten — men då tog det hus i hälsike. Alla som en man kommo de rännande, hjonen på gården; harvningen stoppades, gödningssäckarna lämnades på marken, det likade sig till ett riktigt uppror. De bortkörda skulle få komma tillbaka. Tonen var hög å ömse sidor, men Munthen fick ge efter. För stunden, förstås, medan han »i hemlighet» telegraferade efter galizier. Försöksforan skulle nog inte låta vänta på sig, och sedan finge pipan ett annat ljud.

Hemligheten var, tack vare Meier, ett gott stycke omkring i bygden, innan folket på gården fick nys om den. Men då visade det sig också strax på deras arbete, som sackade av och inte gick med den klämmen, det brukade ha på Albygården — patron Munthe var känd för att ha duktiga jordarbetare. När man arbetar med lockouten, kanske vräkningen för ögonen, blir det klent med driften i näven och farten i foten.

Ja, alla hade det besvärligt, var och en på sitt vis. Jordbruket var betryckt, trots avskrivningen och tullarna. Arbetskraften dyrkades upp, och säd- och betpriserna höllos nere. Allt medan sockerinträssenterna — d. v. s. brukens aktieägare, ingen annan — håvade in svindlande räntor och gratisaktier på köpet. Och så började fjolårets spriträk-

ningar att hagla ner över hemmanen — i kapp med aprilhaglen.

Sjöö, som nu var en flitig gäst på Albygården, skänkte pratet om Munthes galizier ingen tilltro. Munthe själv svor på, att det var en lögn. Åtgärden skulle ju varit ett återtåg, en eftergift för dödsfienden, Älvingeförvaltaren och hans förening. Alldeles tvärsäker kände sig läraren ingalunda. Det gjorde man aldrig på Munthes mark och loven. Han hade i gott minne det massuppträde han bevittnat från ett trappfönster, han mindes också patronens hotelser. Att de blott varit skrämskott, ville han tro — även om han annars inte trodde patron Munthe mer än jämt.

Om förhållandet mellan läraren och hans dotter anade å andra sidan patronen inte ett fnyk. Som det ännu föreföll, ingen annan häller — fru Munthe, född Gyllenhöök, syntes ju aldrig till, gömde sig i hushållsbestyren. Munthe var en för brutal natur att begripa sig på kvinnor, och för enda dottern hyste han dessutom en svaghet, som gränsade till underdånighet. Hon var — för att tala hans eget språk — drässerad i frihet. Hon skötte sig själv och umgicks med vem hon ville. Hennes flirt hade stundom varit djärv, men enda gången den gått för långt, hade hans hustru, ej han, ingripit. Hans hustru, ej han, hade grämt sig över relegationen. Han var blind på bägge ögonen, ville vara det, endast hans Hillevi trivdes, och det kvittade honom, om hon gycklade med odågan Meier eller med bokmalen Sjöö.

Visste han dessutom, hur länge han fick behålla henne hemma? Hon var ju redan giftasvuxen, och friare skulle inte låta vänta på sig, en hade redan dykt

upp. Sockerbruksdisponenten hade en dag helt oväntat kört upp på gården för att titta på jorden och maskinerna. Det gällde en inteckning, som Munthe erbjudit honom för att slippa tigga Wickman, den blodsugaren. Så gärna fabriken, han levererade till, som kronofogden, han rakat i ovänskap med. Disponenten hade knappt fått se och tala med Hillevi, förrän han anmält sig som friare. På skämt, hade han lagt till, men Munthe hade nog sett på högdjuret, att skämtet kunde bli allvar. Tacka för det — disponenten var en stor man, millionär kanhända, men en gammal hudik, nåja, jämnårig med patronen, och Hillevi var en vacker flicka — »ta mej fafingen den vackrafte i provinfen, ja, i hela Fverge», skröt Munthe, när han fått en halv flaska för mycket, medan Sjöö, som numera knappt läppjade på ett glas, sände den prisade en lång blick.

Munthe hade bråttom, och mästa tiden lämnade han de unga åt sig själva. Det var ju endast kvällarna och söndagarna Sjöö förfogade över. Det var också endast på söndagen, han för hövlighets och skams skull måste offra några timmar åt patronens betmarker. Betodlingen, som för den kunnige jordbrukaren är en lidelse av halvt ekonomisk, halvt vetenskaplig art — ungefär som ett spel, där föga beror på slump, det mästa på beräkning och skicklighet, intrasserade naturligtvis numera Yngve Sjöö och Hillevi Munthe mindre än något annat. Väl lyssnade läraren med skenbar uppmärksamhet till alla beskrivningar, besvärade till och med med frågor; väl undgick det honom icke, att det var åskstämning bland patronens arbetare — men så länge inga veck strimmade Hillevis unga panna, beskådade han den hällre än alla strimmiga fält, strö-

vade han hällre ensam med henne omkring och mätte skogsvårens och sin lyckas framsteg.

För patronen hade betorna blivit en lidelse. De betydde i år pjäserna i ett vågsamt spel. Utfallet av betsådd och betskörd skulle bestämma över hela hans ekonomi. För sig själv erkände han det i tysthet: över hans vara eller icke vara. — Munthe var en gammal spelare, och han gav sig inte. Skriva kunde han inte, hans hustru skötte hela hans brevväxling, rita siffror kunde han inte häller, men räkna kunde han. Det var denna hans snabba räkneförmåga, som bragt honom uppåt — uppåt från vaktpojke till säteriägare, från proletär till skogsgränsens störste betodlare. Han ägde den födde finansmannens lindansarmod och tro på sin lycka. Hans sjukligt våldsamma lynne förledde honom ofta till dumheter. Men i det stora hela invärkade det inte på hans ekonomiska politik. Ute på markerna behöll han alltid huvudet klart, och det var mitt ibland sina arbetare han planerat kupp efter kupp, vilka oftast lyckats. Ända till felräkningen i höstas hade han burit segervissheten inom sig. Han förmådde ännu knappt förklara sitt nederlag. Måhända hade han för mycket skonat sin arbetskraft under betornas växttid. Han hade haft för få och föråldrade maskiner för så stor areal. Han hade litat på sin feta lerjord och sparat på konstgödningen. Det var länge se'n den magrare marken kalkades, och täta skördar hade prässat den för hårt. Han hade själv givit efter för samma frestelse, som han beskyllde Severin att ha fallit för. Han hade alltid haft för vidsträckta skördemarker, spridda som de lågo mellan skogar och enklaver, för att hinna med höstredningen i god tid. Ja, och han hade, som

sagt, sparat sina torpares arbetskraft — han borde ha jagat och plagat dem som »Feverin den mullforken».

Munthe högg sporrarna i sin hingst, en f. d. »dragon», och sprängde astad längs markvägarna. Det var som besatt med det folket i vår, de hade bestämt hört glunkas om den väntade foran och ledo nu ömsom av koller och sömnsjuka. De arbetade, så länge de sågo hans blick eller ridspö över sig. Annars läto de maskinerna stå och kommo samman i flock för att överlägga om något sattyg. Han ångrade, ångrade bittert, att han skickat efter det polska byket. Men att nu ta tillbaka skulle värka som svaghet. Mahända totade de redan till med något djävulskap, strājk eller sådant, och så stod han där med sin sådd, om han inte hade den där resärven.

Allting gick som med snigelsteg, ja, som trädgårdssnäckor vaggade harvarna både på torra och rägnsjuka ställen. Skumplogarna, som kommo efter harvarna, skulle flugit som skutor, så mullen sprutat om bladen, nu trögade de i väg som pråmar. Kom så igen en slätharvning, varvid det endast visade sig, att höstplöjningen varit slarvig. Sjöö hörde patronen svära på rotogräset, som skogsmarken så envetet tog vara på. Det var strax slut på april, och ändå blev en ny skumplöjning nödvändig. När så plöjningen skulle varit klar in i maj, föllo några dagars häftiga slagrägn, som så tillpiskade jorden, att den igen pockade på en fjäderharvning.

Munthe höll på att gå ur gängorna. Han varken såg eller hörde annat än betselgny och plograssel. Redan nu borde galizierna varit här och med dem allt bråk och tråk. Sådden m å s t e bli klar, innan transporten hann fram och

oväsendet började. I plogarnas hasor rullade gödselspridarna ut och snöade chilisalpeter — första omgången — ut över den tyvärr ännu kokiga mullen. Tätt efter spridarna kammade harvarna, och slätvältarna slickade marken jämn som ett bord, varefter såningsmaskinerna i hela batterier skulle rassla fram till sitt arbete. —

Redan för veckor sedan hade sipporna kommit. Först en och en och flock vid flock som sparsamt ogräs. Sedan rad efter rad och sträcka vid sträcka som blommiga skördar. Utan såningsman och maskiner rägnade de ner i ådalen. Som två täta rabatter speglade de sig i den högflytande ån. I två ändlösa invandrarskaror kommo de tågande — blicken riktad mot det allt blåare blåa, kinderna förstulet rodnande över all tillvarons lycka.

Strax efter sipporna ströddes svalörter och vårlökar, glada och blanka som kröningspängar, gula som tappade solstrålar. Så blåsippor och gulsippor och ängsnycklar och små bräknar; och hagtornen knoppades och hasseln fick ut sina gula hanhängen och röda knoppmärken och alen sina sköldmärken och maskrosorna sin tvivelaktiga popularitet. Och där Yngve och Hillevi lekte sin kärleksbarndom, kunde han ena dagen visa på kabbleka och daldockor, andra dagen på svärdsliljor i vassen och mandelblommor bland stenarna och tredje dagen på kattögon och gullvivor och plister och kungsljus.

Så en söndagsmorgon i maj kunde stationsskrivare berätta, att patron Munthe fått sina galizier. De hade kommit med sista lördagsturen och släpat på en kvinna, som blivit sjuk på tåget och var alldeles feberröd i ansiktet. Meier hade inte haft tid att ta

reda pa, vad hon led av, för där hade varit svart av folk pa stationen. Älvinge hade också fått en ny sändning. I dag hade Meier lika brattom, maste till stan för att ordna med en del smaaffärer, se'n tänkte han en kväll ställa till ett varkalas, dit ocksa läraren var välkommen.

Sjöö hörde endast tankspridd pa honom. Han hade just i gar träffats av ett nytt bekymmer. Med kvällsposten aterfick han sitt digra manuskript fran förläggaren. Det inlagda brevet var fullt av artiga fraser, men tyvärr, vetenskapliga arbeten av okända författare hade ingen publik. Därmed var alltså det hoppet ute och Sjöö bunden vid Meier pa en tidpunkt, då hans tvivel börjat överga till misstankar. Han undrade nu över sig själv liksom över alla andra — som hyst förtroende för ett dylikt ansikte, för en sådan karaktär. Men var, var få nagon att hjälpa sig?

Strax efter frukost kom Hillevi och hämtade honom. Hon föreföll närvöst uppjagad och skrattade omåttligt åt divärsehandlaren, som en sekund råkat skymta pa sin trappa. Divärsehandlaren höll sig mäst inne efter sitt förtidiga vårbad. Han låddes vara förkyld, i själva värket kunde han inte sticka in näsan på krogen utan att få gycklarna över sig. Lille hotellaren hade från sitt fönster följt hans smygjakt på kandidaten, och när Läns gyttjig och drypande skrevade sig över torget, mötte han olyckligtvis finsnickarens hustru. Sedan var saken förkyld — och försiktigtvis också divärsehandlaren.

Var Hillevi pratsam, sa var Sjöö sa mycket faordigare. Hon lade efter en timmes vandring äntligen märke till det. De hade ju inga hemligheter för varandra, och hur han slingrade sig, måste han fram

också med detta. Han pratade emellertid upp sig och försäkrade med stor tillförsikt, att han väntade säker hjälp hemma i stan. Efter bekännelsen klarnade han för hela fem minuter, men sedan han sagt henne, hur väl den nya spetskragen klädde henne och passat på att kyssa hennes öron bakom en buske, domnade han igen in i sitt grubbel.

Till middagen skildes de, sedan de kommit överens om att ett par timmar senare träffas i skogen.

— På det vanliga stället, sade Hillevi, men Sjöö endast nickade tankspridd och kände inte smekningen i de tre orden.

På eftermiddagen stodo lynnena ännu lägre. Det var retlighet å ömse sidor, och långa stunders tystnad låg emellan de vardagligaste anmärkningar.

Hur olika mot för en månad se'n, ja, ännu mot i förgar, då Yngve berättat om sin vinters strider och kallat henne Snöklockan, som väntat honom bakom drivorna. Och Hillevi hade bekänt, att hon längtat mycket, att hon hatat snön som den höga vallen mellan dem och varit svartsjuk på hans föredrag, på hans publik, kanske mäst på hans skolbarn.

Denna söndagseftermiddag i maj hade de sin första tvist.

Sjöö hade anmärkt på, att detta var första söndagen de inte varit på Albygården — och efter en stund frågat efter galizierna.

Hillevi hade med ens blivit fröken Munthe och med blixtrande ögon förklarat, att hon visste, att Yngve var socialist och bevars avskydde hennes far »kapitalisten» och kallade honom förtryckare.

Vilket Yngve förnekade sig nånsin ha gjort, även om etc.

Varpå fröken Munthe yppade sitt djupa hat till socialismen — en lära, som hon visserligen inte kände till, men som nu åstadkommit sträjk på Albygården och hindrade betsådden.

— Och får inte pappa tur med betorna i år, tillade hon halvt gråtfärdig, så får han gå ifrån gården — kronofogden har sålt sina inteckningar till sockerdisponenten.

Sjöö sökte trösta henne, men hon vek trotsigt undan hans arm.

— Disponenten har friat, sade hon med ett uttryck, som isade Yngve in i hjärtat.

Så blev det en paus, varunder båda kämpade med sin stolthet. Det blev en hard kamp, men tyvärr också oavgjord.

Händelsen ville, att Sjöö tvärs genom dimman för hans blick upptäckte ett välbekant människopar ett stycke framför dem inne i skogen. Hillevi, som gick och vaktade och väntade på ett ord, blev uppmärksam på hans uppmärksamhet. Och Sjöö, som fann stämningen tryckande, grep med iver efter allt, som kunde lätta eller skingra den.

— Det är fröken Berggren och arrendator Hedeman, sade han med kanske väl stort intrãsse i tonen.

Det var värkligen författaren och Jugendflickan, mol allena ute på en majpromenad. De gingo och stirrade i marken, föreföllo för övrigt inte ha stort att säga varann, tittade inte ens åt varann — eller kanske slökos deras ord på detta avstånd av prasslet i boklöven. Nu vände sig Hedeman och räckte ut handen, men prästdottern skakade på huvudet, hon hade föresatt sig att hjälpa sig själv uppför åssluttningen.

Sjöö sneglade åt Hillevi. Hon hade gått tyst och trumpen — sett ner i marken liksom fröken Berggren. Nu stannade hon plötsligt och mötte hans blick, det brann något som hån, fiendskap i de svarta djupen, tyckte han.

– Hillevi, sade han bevekande.

Fröken Munthe stampade i marken, sa att en oskyldig liten sippa krossades.

— För dig betyder jag visst mindre, sade hon, än fröken Berggren och arrendator Hedeman.

— Men Hillevi!

— Hela dagen har du gatt och surat, knappt ett ord har jag fått ur dig. Och när du får se en skymt av dem där, så blir du eld och lågor. Fröken Piano struntar jag i, men den där Hedeman — alltid Hedeman, Hedeman, Hedeman! Saknar du hans sällskap alltför mycket, så vill jag inte hindra dig. Här kan våra vägar skiljas. — För i dag, tillade hon med så låg röst, att det hördes blott av henne själv. Hon hade dessutom redan fallit in i språngtakt och var ett gott stycke före honom.

Sjöö stod kvar och tuggade obeslutsam sin unga mustasch. Just här intill korsades i själva värket skogsstigen av körvägen, som över bron och genom tunneln förde till Albygården.

Nu var hon med ett lätt hopp uppe på vägen och skyndade över bron. Aldrig förr hade han sett, h u r smidigt hon rörde sig, vilken underbar gång hon hade. Hälvten rådjur, hälvten vind. Och nu skulle han förlora henne, nu »skulle deras vägar skiljas»? Nästan samtidigt lyfte han foten och öppnade munnen.

Just då flög hon in i tunneln och tittade bakom

sig, som om hon väntat honom efter sig. Sjöö prässade läpparna samman och gjorde helt om marsch.

Hans trots hade vaknat, hans bekymmer gjorde honom stolt och hans stolthet retlig. Hans retlighet krävde nu en gång sitt utbrott, låt vara att det endast gick ut över honom själv.

Allting i världen blev honom med ens fullkomligt likgiltigt, hennes' kärlek och hans egen framtid, Albygårdens galizier och Hedemans vägar. Nu skildes hans och Hillevis, och det var säkert det bästa. Två häftiga lynnen passade inte i samma hem, och vilket hem hade han dessutom att bjuda en bortskämd godsägardotter, som till och med räknade en millionär bland sina friare? Hon hade endast lekt med honom, som hon lekt med andra före honom. Det enda hon tog på allvar, var sin fars ekonomi — pängar överhuvud. Hon hade ju hållit sig till Meier för hans frikostighet och velat gifta sig med honom för att komma till Paris. Nu ville hon bli den fattige läraren kvitt för att få gifta sig till ett hav av pängar — på det havet kunde hon äntligen få segla till sitt Paris.

Åh, hon var falsk, falsk. Hade hon inte i höstas lagt krokar för honom och Meier på en gång. Hade hon inte hela dagen gått och lurat på ett tillfälle? Hade hon inte redan i morse varit överens med sig att göra slut? Var det inte därför hon varit så närvöst livlig, därför hon sökt gyckla bort divärsehandlarens vittnesmål? Ja, hade hon inte den gången Läns störde dem, ängslats över sladdret, över att förhållandet — som hon redan då visste tillfälligt — skulle komma ut och bli bekant? Hade hon inte —?

Den flitige såningsman envar bär inom sig, var i fullt arbete hos den unge läraren. Alla frön till miss-

tankar, förut sterila, slogo nu rot och blommade upp som en vajande ogräsåker. Alla självtvivel letades fram av den nye odlaren och stodo där med darriga, blossande kalkar. I alla skrymslen grävde han efter bekymmer, i alla vrår hittade han uselhet. Hela vårskogen försvann som bakom en nässelskog, och i själva diket under nässlorna låg det, som återstod av Yngve Sjöö.

Läraren var inte fullt säker, om han hört någon ropa på sig. Det sang för hans öron, men det var väl Hillevis ord — de sista. »Här skiljas våra vägar, ja, här skiljas våra vägar.» Han hade inte sett sig tillbaka, sedan han vände på stigen, och om någon ropat på honom, Hedeman, Hillevi, så hade han ingenting hört. Han var avstängd från alla röster, han låg nere i ett dike med nässlorna skjutande himmelshögt över sitt huvud.

Annars satt han nu inne på sitt rum och inbillade sig läsa i en bok. Han kunde lika gärna läst på rena skrivpapperet, vad han läste var i alla fall bara sina egna tvivel, sina egna bekymmer, sina egna kval.

När han sent på kvällen kröp till kojs, hade han både mäjat och sått och sått och mäjat det odödliga ogräset. Ena minuten var han böjd för att ta saken på skämt och vänta sig en försoning, nästa minut fann han nya nässelgrodder och tyvärr den frodigaste matjord åt dem alla. Han somnade i samma susande och brännande virrvarr, i vilket han vakat.

På morgonen smålog han förtröstansfullt åt alltsamman. Hans enda sorg var, att det inte var kväll, så att han kunde få möta sin Hillevi »på det gamla stället». Dagen gled som en av patronens harvar,

och när det blev kväll, fanns ingen Hillevi på det gamla stället.

Nu först borrade smärtan mot djupet. Han fick — så inbillade han sig åtminstone — inte en blund i sina ögon den natten.

Nästa morgon vid frukosten berättade Meier med sin vanliga svettiga fryntlighet, att det var »svartkoppor på Albygården. Galizierna hade haft dem med sig. Så att nu fick väl kandidaten hålla sig därifrån på en tid».

I första ögonblicket ville Sjöö tagit stationsskrivaren i hand och tackat honom. Så jublade det upp mitt i sorgen vid denna nyhet, som förklarade så mycket.

Men i nästa stund bleknade han av oro. Hillevi var ju utsatt, Hillevi befann sig mitt i smitthärden, Hillevi kunde bli angripen, vanställd, kunde dö —!

»Här skiljas våra vägar — vilken spådom!

De följande vackra majdagarna gick han och såg febersyner. Nässlorna hade ingen plats att breda sig, de trampades ner av galizierhorder. Var han kom, hörde han talas om sjukdomen. Till och med skolbarnen talade om den, och det var fråga om att stänga skolorna. Hela Alby var slaget med förfäran. Människorna gingo omvägar för att inte mötas. Läns' bod var tom i hela dagar. Läsarkonventiklar blevo uppskjutna. Kvinnorna drucko kaffe för att stärka sig. Männen togo strakar till alla målen och toddy på kvällen för att vara riktigt säkra. Barnmorskan koppade hela dagen och hade behövt natten med för att hinna till åt alla. Gummorna plockade pestilensrot, och pastor Kempe predikade om spetälska tre söndagar å rad. Sannskyldig panik hade gripit det lilla

svenska samhället, vilket med alla sina hygieniska brister dock ägde vaccinens skydd, vid detta första allvarsamma möte med ett djupare barbari än dess eget.

Naturligtvis gjorde inte många — och minst pastor Kempe och Fosterländska föreningen — Sjöös tillämpning av olyckan. Den unge lärarens smärta, understödd av hans ensamhet, urladdade sig i en artikel om G a l i z i e r n a, e n k u l t u r f a r a, vilken han insände till tidningen S o c i a l i s t e n såsom hans första bidrag till arbetarprässen. Hans sista utväg att försörja sig — utan att behöva sälja sig åt en Severin och gelikar — skulle i alla fall bli journalistvärksamhet.

Artikeln utlöste hans harm, icke så hans hjärtebekymmer. Han sade sig, att om Hillevi ännu var frisk, ingenting behövde hindra henne skicka honom en brevrad. Och han ville, han måste dessutom se henne. Han stod inte längre ut. En vecka hade förflutit sedan sist, det var åter söndag, och efter middagen begav han sig åstad.

Han kunde inte frigöra sig från en föraning om sorg eller obehag. På morgonen hade den outtröttliga skvallerbyttan meddelat honom, att hans artikel redan sänts omkring till herremännen och storbönderna i trakten. Vidare hade han omtalat, att inspektören nu vistades i Alby, och slutligen slickat över det hela med en bjudning till sitt kalas på måndags afton.

Sjöö svarade inte till hans anmodan. Han förstod inte, att andra kunde vara i kalasstämning — i alla händelser inte, att Meier kunde vara det. Men alla människor fästade visst, alla voro de hjärteförnöjda — alla utom han, utom ungdomen, som aldrig är lycklig.

När läraren hunnit till stathusen, häjdades han av vakt. Den sjuka galizierkvinnan hade dött i dag,

och tills hon begravits, fick ingen närma sig statbyn. Sjöö frågade, vart de svenska statarna tagit vägen.

— Ah, di bor allt kvar ännu, svarade mannen, som tycktes vara en av dem, — di flästa, det vill säga. Di har bara fått packa sej ihop, så byket skulle få plass. Di bor nu tjuge i ett rum, liksom på Älvinge. — Ja, jag har allt läst hanses skrivning, tillade vakten litet lägre och såg sig om, — det var ord i sinom tid. Jag kan tala om, att grannas fick en glytt i dag, men nä gonn, di hade något å veckla den i. Di måtte läna en bordduk — och så tvätta 'nom i kaffekjelen, för di hade inget annat i huset. Och om en vecka ska di vräkas — om ingenting kommer emellan.

Stataren spottade och såg sig omkring.

— Ja, jag ville ju i alla fall bara sagt detta, äss det skulle bli tid till nån ny skrivning — till Socialisten, jag menar, väl förståendes. Och nu blir det rättnu för sent med sådden. Munthen får väl ändån till sist spela bank — om inte dotern hjälper 'nom.

Sjöö tackade och gick. Han hade fått nog. »Om inte dotern hjälper 'nom». Hillevi skulle alltså bli offret på den misslyckade spekulationens altare. Hillevi, *hans* Hillevi skulle läggas i armarna på en halvgammal sifferkarl, leveman —!

Han tog till att springa — genom hålvägen, där *hon* för en vecka sedan försvunnit — för alltid, för alltid — över bron, där han sett henne gunga, sväva fram — ner på åstigen — där deras vägar skildes —!

När han hunnit till boskapsvadet, fattade han en vild föresats. Han *skulle* se henne, *måste* se henne, om också för sista gången.

Han flög över stenarna, så att vattnet, som nu överspolade de flästa, yrde om honom; han stormade uppför höjden utan att lägga märke till vårknoppningen i bokarna. Han nästan ramlade ner på andra sidan, och på den lönnväg han nu så väl kände, stod han plötsligt inne mellan häckarna i parken. Den var tom — nej, på en bänk i rundeln framför draksprudeln satt patron Munthe. Han hade hört rasslet i det grova trädgårdsgruset och såg redan upp. Undkomma var omöjligt.

— Var fafingen kommer du ifrån, bror, hälsade han med en fryntlighet, i vilken hån eller kanske bekymmer gömde sig. — Vill fe om mej i min enflighet? Tackar fom frågar — faft inte hörde jag dej fråga juft — jag mår bra och Hillevi me', faft hon är bortreft. Vi mår annarf illa här på Gården för tillfället. Vi har kopporna — är du inte bang, bror, för dej och dina många glyttar? Tack fka du annarf ha för din artikel! Du kan fkriva, och du kommer i håg off, fer vi! Ta mej fafingen — jafå, jag har inte mitt rifpö. Kan offe göra defamma. Lika kärt, tycker du väl, bror! Men mej fka du inte flå ihjäl, hur du än fkriver! Mina betor f k a i jorden, och o p p mä, och ftå fka Albygården, om få alla fofialifter i Fverge blåfer i papperfbafuner!

Patronen reste sig och lade sina grova nävar på kandidatens axlar. Sjöö bet samman tänderna och såg honom med allt sitt trots i ögonen. Under Munthes nästan hypnotiska, på en gång hårda och matta vildeblick kände han, att han tårades som i motvind.

— Aff, ni fkrivkarlar, vad begriper ni jordbruk? Vad begriper ni nutiden — och kampen en annan har å ftå imot! Du är i alla fall en dunderkarl, fom

kan fe mig i ögonen — och till Feverin går du min fäl inte över, fom Meier och det andra pratrafket! En tatter kan vara få god fom en danfkeradd! — Men fefå, fka du redan gå? Fka vi inte ha ett glaf fampanj? — Var fka du hän? Fka du inte ut om gården? Men va fafingen, vem har lärt dej den vägen? — Fö, Fö — fatan, den har Hillevi lärt dej! Haha, jag fka hälfa henne — när jag fkriver!

Munthes hånskratt klang redan avlägset. Sjöö hade vandrat bort på samma väg han kommit. Hjärtat kändes som en stor, sårig klump i bröstet. Han var dödstrött, dödsförtvivlad. Under patronens prat hade han trott sig skymta Hillevi i ett av slottsfönstren — Hillevi, som varken log eller nickade mot honom, Hillevi, främmande, spotsk, kall. Var det en villa — ja, då var väl allt en villa.

Hemma på Alby hotell gick det lustigt till. Hotellaren firade sin hustrus födelsedag, och spriten och glädjen överflödade. Hotellaren, det var broderns karrikatyr, idog som han, oböjlig som han, fallen för dryckjom som han. Men dämonen rymdes inte i den mindre kroppshyddan. Där bodde i stället en lynnesjämn, belåten och snäll liten skogsbonde. Hotellaren var varken stor i staten eller i maten. Somliga dar åt han ingenting. Dessemellan kunde han bestå sig med ett par smörgåsar ute i sin hustrus spiskammare. Men sin lager och sin pilsner ville han ha regelbundet. Han gick mäst och småtrattade hela dagen, och efter han ändå för jämnan postade bakom korkmaskinen, så — Vid sin säng hade han regelbundet stående två kalla pilsner, vilka han regelbundet steg upp och drack ut klockan två på natten. Han hyste samma lidelse

för pilsner som brodern för champagne — en omständighet, som tillräckligt betecknade dem båda.

Naturligtvis slog sig Sjöö ner bland de drickande — för första gången sedan han kom till Alby. Min hustru till ära, förklarade den förtjuste hotellaren, som själv, sin hustru till ära, drack sig under bordet senare på kvällen. Hans hustru och den unge läraren — vilken trots alla bemödanden alltjämt var nykter — förenade sina krafter för att forsla honom till sängs. En minut senare snarkade han, sin hustru till ära, med de vanliga två kalla vid sin huvudgärd.

Läraren vred sig i sin bädd utan att finna sömn.

XXIX.

Sjöö vaknade så gott som i sista minuten. Han hade en knapp halvtimme att klä sig på, äta frukost och hinna till skolan. Och ändå tog han sig tid att beundra lille Munthe, som längesedan varit på benen och nu pigg och kry stod och matade sina duvor därute på gården, mellan »pyllorna, pyllorna» inflickande befallningar till drängen och utlåtanden om vädret till några tidiga gäster.

Lärarens rörelser voro korta och snabba, det satt ett uttryck som pinan kring en tagg i de rödkantade ögonen. Han kände sig i krigslynne i dag och bistrade ytterligare till, när han genom gårdspratet uppfattade det dova mumlet från ån och drillarna av vattensänkans finkar och trastar. Strax utanför fönstret vippade grenen av en halvutsprucken hästkastanje.

Han nästan hällde i sig ett ägg, besvarade kort stationsskrivarens gemytliga hälsning och rusade till skolan. På slaget som Phileas Fogg satte han sig i katedern. Hans ton var morsk och stram, men morskheten liknade en människas, som kämpar med ett illamående.

Redan på rasten, elva till halv ett, fick han bruk för dagens polemiska gåvor. Hans enärgiska rödpänna häjdades av en högtidlig dörrknackning. Efter

hans »stig in» uppläts lika högtidligt dörren, och ett par högtidliga ansikten visade sig i dörr-ramen. Det ena, som försiktigt — eller vördnadsfullt — höll sig i bakgrunden, tillhörde en känd, men redan halvglömd motståndare, och ledsagaren gjorde det lätt att gissa sig till huvudpersonens egenskap och ärende. Av triumfen i pastor Kempes bengula fasad slöt Sjöö, att han hade framför sig distriktets folkskoleinspektör.

Läraren riktade en dolkstöt åt pännhållaren, innan han steg upp och bjöd herrarna sitta. Sedan avvaktade han stum och vidögd, vad som komma skulle.

Pastor Kempes myndige principal överlade tydligen med sig själv, innan han steg över tröskeln och mottog den erbjudna stolen. Hans hårda, gråa kommandoblick mönstrade först den unge läraren och hans torftiga rum.

Dröjsmålet väckte hos Sjöö ett humoristiskt minne från skolpojktiden: hans gamle, schartauanske rektor, som en gång överraskat den betydligt bullersamma klassen med de patetiska orden:

— Jag tvekar — om jag skall gå in till vilddjuren!

Det var måhända glimten av ett dolt leende, som fick inspektören att bestämma sig.

Han kom med en viss värdig kläm in i rummet, instinktivt böjande nacken för dörrträt. Tempot påminte en smula om »noggrann marsch», liksom hela den kraftiga uppenbarelsen gjorde intryck av något militäriskt, av en som är van att gå i takt, och för vilken alla brott äro tempofel.

— Förmodligen kandidat Sjöö, sade han med en litet torr och för den ståtliga gestalten märkvärdigt klen röst, — mitt namn är Praal —

— Inspektören, kontraktsprosten doktor Praal, skyndade Kempe att ifylla.

Pastorn visade gentemot sin föresatte en förtjust iver, som starkt närmade sig fjäsk. Sedan gnuggade han sina beniga händer, slog den enas utsida mot den andras insida och höjde ögonbrynen, så att de bildade ett valv, varifrån medlidandet och stundens vikt skådade ner på kandidaten.

— Vad förskaffar mig den äran, frågade Sjöö, härmande prostens militäriska ton.

Prosten Praal spetsade öronen. Han såg hastigt upp. Läraren stödde ryggen mot väggen och tittade likgiltigt i taket.

— Ergo, avgjorde inspektören och slog med den annekterade papperskniven mot bordet, — in medias res!

— In medias res, ekade pastorn med en belåten hostning.

Sjöö ändrade varken min eller ställning. Han bara längtade att få slå ifrån sig.

— I egenskap av folkskoleinspektör — började den klena stämman högtidligt.

— spektör, mumlade ekot bakom honom.

— har jag —

Prosten dröjde på ordet, medan blicken forskande glimtade upp emot läraren.

— har j a g, höjde han rösten för att tilldra sig uppmärksamhet, — i dagarna här på orten gjort några sorgliga erfarenheter —

— liga erfarenheter, kom det ur bakgrunden.

— Jag har —

Inspektören dröjde igen och hostade. Sjöö rörde sig inte ur fläcken.

— måst tilldela en av folkskolelärarinnorna en allvarlig föreställning och — (här blev tonfallet betydelsefullt) en av de yngre lärarna — en varning. Sjöö fixerade fortfarande taket. Prosten hostade upprepade gånger. Pastorn gjorde sig fullkomligt osynlig.

— Alltså, utbröt prosten Praal, i det han med ett ryck rätade upp sig och slog takt med kniven, — kort och gott: i bägge fallen var anledningen socialistisk anstuckenhet, och enligt vad trovärdiga personer meddela mig, är det ni, som är smittokällan, min herre!

De sista orden kommo som skjutna ur en kanon. Pastorn hann inte ens uppfånga slutstavelserna.

Nu inträdde en kortare paus, varunder inspektören först rynkade ögonbrynen och tittade i golvet, sedan höjde dem och följde lärarens blick mot taket och slutligen otåligt flyttade sig på stolsätet.

— Än sedan, kom det äntligen från Sjöö. Hans min tycktes säga, att han fortfarande fann taket inträssantast.

Tystnaden så att säga fördjupades.

När prosten blev herre över sin förbluffelse, var det i salvelsefullare takt och med en predikodallring i stämman han åter tog till orda.

— Visserligen, sade han och bredde sig i all sin myndighet, — är jag såsom folkskoleinspektör icke omedelbart eder överordnade, min herre, men så mycket kan jag säga er, hur stursk ni må göra er, aktning är ni som yngre skyldig både min ålder och min ställning.

Läraren, som i sin oskuld ända hittills hållit inspektören för sin förman, blev strax mindre stram.

— Välan, sade han och såg prosten frimodigt i ögonen, — herr prosten önskar alltså ett samtal om socialismen?

— Bevare mig väl, slog den myndige med handen ifrån sig, — bevare mig väl, ingenting mindre än det! Vad jag åstundar, är kort och gott att i min egenskap av själasörjare (visserligen icke omedelbart här i församlingen) samt äldre och erfarnare rikta en faderlig förebråelse och förmaning till edert unga sinne — med anledning av vad som inträffat. Besinnar ni kanske nu, att eder propaganda berett icke mindre än två eljest oförvitliga uppfostrare härstädes ett obehag, som, om anledningen upprepas, kan för båda komma att skärpas till avsättning från tjänsten? Besinnar ni nu äntligen ert ansvar? Besinnar ni, att ni genom att skriva i och sprida tryckalster sådana som det ökända skandalbladet Socialisten åstadkommer öppen förargelse i församlingen — ja, att ni genom föredrag, sådana som det mig av min yngre ämbetsbroder skildrade, öppet förhånar Guds skapade värk, förvillar enfaldiga sinnen från deras kristliga tro på skapelseundret och slutligen, medvetet eller omedvetet, arbetar den grövsta osedlighet i händerna?

— Tillåt mig en motfråga, herr pastor, inföll Sjöö, — på vad sätt har de båda varnades socialism yttrat sig?

— Yttrat sig, harklade inspektören, — jo, det kan jag säga er, min herre — och min unge ämbetsbroder kan bekräfta er det —

— Bekräfta er det, genljöd det ur klädskåpsvrån.

— Hos lärarinnan i fråga har man påträffat ett antal nummer av det ökända skandalbladet Socia-

listen, ur vilket hon, på tal om några galiziska arbetare här i församlingen, anfört valda stycken för sina lärjungar — vilket de små väl, Herren vare lov, antagligen icke begrepo någonting utav. Och läraren, ung och oerfaren, har gått så långt, att han icke blott meddelat den så kallade darwinismen på sina naturhistoriska lärotimmar, utan även — delvis med ledning av ert skriveri i det ökända skandalbladet Socialisten — hållit ett upproriskt föredrag för sina gossar, som däremot voro stora nog både att förstå och till föräldrarna frambära vad de förnummit — hm — hm —. Unge man, är sådan skörd icke en bedrövlig skörd av vad ni i ert oförstånd utsått? Skäms ni då inte att i vårt kristliga samhälle —?

— Tillåt mig ännu en motfråga, avbröt Sjöö, — ja, ert kraftord ger mig en viss rätt att avbryta även en — äldre skymfare! Säg mig, herr prost, för vems skull kom Kristus — för Herodes' och Pilati räkning eller för dem, som arbeta och äro betungade?

— Era dumma frågor, vingsade sig prosten och sammandrog ansiktet.

— Nej, var god svara, ni, som begär svar, envisades läraren.

Denna vädjan visade sig ologisk. Prosten hade så länge övat sig i att fråga, att han alldeles glömt konsten att svara.

— Socialismen, sade han, — är en samhällsfara, socialisterna en av djävulen besatt hjord, och Kristus, som utdrev djävlar —

— Han utdrev också växlarna ur tämplet, högg kandidaten in.

Prosten Praal reste sig med värdighet från stolen.

— Skall det kanske vara en vink, frågade han,

eldröd i ansiktet. — Jag finner dessutom allt vidare samtal med er fullständigt onödigt och överflödigt. Jag kom hit för att få svar på mina frågor, icke för att bli utfrågad och förhörd. Men den som icke kan svara för sina egna handlingar, han mästrar gärna andras.

Ett leende drog över lärarens ansikte.

— Jag hade värkligen inte betänkt, sade han med bitande köld, — att en inspektör, som mästrar ovidkommande, själv skulle ha så svårt att svara för sina och sin kasts handlingar. Men kanske prosten Praal har rätt: prästerna eller manga av dem, äro växlare i tämplet. Ja, ingenting bevisar sa kristendomens tillfälliga eller dödliga svaghet som bekännarnas och främst prästernas växleri med bibelns ord och talesätt, när det gäller världslig valuta. Allt i kristendomen veta dessa växlare omvärdera, sa att det skall stämma med den kapitalistiska statens kurs. Socialismen, som blott är den ekonomiska sidan och konsekvensen av kristendomen — inte historiskt visserligen, men ideellt, socialismen, som så långt ifrån är okristlig, att den just predikar det kristna broderskapet; socialismen, som så litet är en samhällsfara, att dess väsen tvärtom är samhälle, sammanhållning, ordning; socialismen, som liksom Kristus för de fattiges och ringes talan mot de rike och mäktige, mot fariséer och skriftlärde, mot Herodes och Pilatus — socialismen är en nagel i ögat på det kristna prästerskapet eller dess flertal. Jag upprepar och sammanprässar min sats: ingenting bevisar så den officiella kristendomens förfall som den ställning den intar till socialismen. På grund av alla förutsättningar, på grund av de viktigaste bibelord, såsom efterföljare till nasarenen, skulle envar kristen

nödgas vara socialist. Nu är han det i nio fall av tio icke. Den kristne avskyr sin egen broderskaps-, enighets-, jämlikhetslära, han förföljer och fruktar den, ja, han kallar Herodes och Pilatus till sin hjälp, och varför? Jo, den kristne är bliven en frasväxlare, en pänningväxlare, en växlare åt världsliga våldsmakter, vilkas mynt och meningar han växlar efter kurs och profit! Han hatar socialismen, såsom växlarna hatade honom, som drev dem ur tämplet. Kyrkan hatar kristendomen, ty — kyrkan är icke kristen!

— Det är nog, ropade kontraktsprosten och slog upp dörren.

— Ja, nog, mer än nog, upprepade den »yngre ämbetsbrodern», i det han för en gångs skull ställde sig vid hans sida i breschen.

— Predika — stönade prosten, i det han avtågade — kan — jag — själv — bättre!

— Bättre, försäkrade även pastorn och följde honom efter en uttrycksfull nick.

En minut senare öppnades på nytt den islagna dörren, och pastorn stack in sin blekgula tonsur.

— Socialismen, sade han förkrossande, — är Antikrist!

Varpå han hastigt stängde om sig och belåten gick att förena sig med sin helt visst tacksamme äldre ämbetsbroder.

Därmed var läraren ingalunda överlåten åt sina uppsatshäften. Ett ögonblick hade förflutit, då de högtidliga stegen igen hördes närma sig. Dörren öppnades högtidligt.

Kontraktsprosten och inspektören talade.

— Jag vill inga vidare ordbyten med en person av er kaliber, sade han. — Jag vill endast påpeka för

er, att en oförbätterlig samhällsomstörtare som ni, efter vad jag redan förnummit, icke kommer att finna vidare anställning vid Alby Privata Samskola — troligen icke häller vid något annat privat lärovärk. Statens latinskolor äro de enda, som tyvärr hålla till godo med en socialist —

Efter detta erkännande åt statens frisinne och ett par onådiga nickar avtågade prästerna för oåterkalleligt sista gången.

På Sjöö värkade hela uppträdet karrikatyr. Men han erfor senare många yttringar av samma prästerliga intelligens. Och det inte bara från sådana som pastor Kempe — vilken på allvar upphört att läsa andra böcker än handboken och matrikeln — och prosten Praal, vilken tillhörde skogarnas gamla stam, men från ännu unga män i själva fabriksstäderna.

Naturligtvis betänkte Yngve Sjöö inte, att han satt en gammal mans tålamod på hårda prov. Hans stämning just då låg inte för självkritik. Den känsla av jagad och förföljd, som började växa upp i honom, stämde illa med ridderlighet och skoning. En dygd, som för övrigt sällan övats av det parti, som här menade sig det mäktigaste. Och alltför ofta avpockats det för tillfället svagaste — eller framstegspartiet.

Men den unge lärarens segerglädje skulle bli kortlivad. Medan han ännu upphetsad stod och trummade sin triumfmarsch på bordskivan och bister stirrade ut genom fönstret, upptäckte han, att det på några minuter när redan var skoltid, och skyndade ut efter prästerna.

Han fann dem ännu i förstugan, synbarligen i livlig överläggning. Just som läraren ville passera,

öppnades dörren till skänkrummet av någon obeslutsam kund, som var stadd på utgående.

— Sjöö, prasslade i samma nu en skrynkig röst inne på krogen, — Sjöö är hundantamej den sämste lärare vi ha haft i Alby.

— Ja gonn — ja, min liv — Lundström var tie gånger bätter, sorlade ett halvt dussin andra.

Någon tycktes vilja göra en invändning, men nu hade utvandraren hunnit dra igen dörren om sig, och läraren, redan ute på trappan, hörde prosten skämtsamt anföra något om vox populi.

Sjöö hade i häcklaren igenkänt pappershandlare Vipa, och det som drev rodnaden till hans kinder, var inte så mycket omdömet som dess publik ute i förstugan. Prästerna hade fått skadeglädjens upprättelse.

Retlig, som han i dag var, gnagde honom i varje fall till och med krogpublikens klander. I synnerhet som han sedan i vintras misstänkte hela bymenigheten som sina fiender. Han trodde sig impopulär. Trots sin folk- och framstegsvänlighet, saknade han de medel, som knipa mängdens hjärtan. Han var en aristokratisk natur, trivdes bättre med få än med många i sällskapet, sänkte ogärna sin ståndpunkt för att komma på jämlik fot, smickrade ingen, teg hällre än pratade, hörde hällre på, där han inte fick tala. Sist, men inte minst, saknade han folkets laster: söp inte, spelade inte.

I raden av Sjöös företrädare hade flertalet tillhört typen Lundström, bedagade, efterblivna, urspårade original, för vilka en lantlig privatskola var sista utvägen. De hade på det hela taget rett sig bra. Det hade lyckats dem att då och då lirka in ett par

tre Albypojkar i lärovärkens lägre klasser. Vilka upptäckter, som sedan gjordes, angick ingen utom lärovärkslärarna, som med ett och annat kvarsittarår fingo söka täcka underskottet i kunskaper. Men typen Lundström var ingen oäven sällskapsbror. Han kände de gängse kortkonsterna, blandade sin toddy utan svek, höll tal vid examen och berättade svinaktiga historier efter examensmiddagen, bockade för pastorn, underhöll kyrkoherden med studentminnen. I en sak hade exemplaret Lundström brustit. Han hade varit snål till gnidighet, och det hade — i Alby som överallt — gjort honom till en visa, långt innan han blivit en saga.

Av det fåtal åter, som tagit sin uppgift på allvar — och däribland befann sig den mycket unge Sjöö — krävde den det mästa både av deras kraft och deras tid. Som elementarskola var Alby Privata ett oting. Det skulle okunniga bönder till för att göra upp en läsplan, som satte samme lärare att ensam undervisa sex klasser, två linier och två kön i olika kurser. Och det skulle dumdristig, oerfaren och utblottad ungdom till för att åtaga sig en sådan orimlighet för niohundra om året. Men det kommer alltid att finnas fattigdom och alltid ungdom med arbetslidelse i kroppen — och därför finns det väl ännu i dag sökande till Alby Privata.

Det grämde den unge läraren att höra sig jämförd med Lundström, grämde honom, såsom slikt måste gräma just i dag, i hans övergivenhet av alla, i hans sorg, bekymmer, besvikelse, i hans instängdhet i en avkrok och ett plockarbete, som i instängdheten fingo överdrivna mått.

På återvägen från lektionerna fick han en rent

kroppslig obehagskänsla av pänningförbindelsen till Meier. Halvvägs mot torget gjorde han helt om och styrde kurs på järnvägsstationen. Han ämnade per kortbrev anhålla en just erinrad bekantskap om hjälp.

På spåren höll ett snart avgående tåg, och i ett kupéfönster upptäckte han stationsskrivaren, resklädd och civil, bolmande på en cigarr. Så obehaglig karlen i detta ögonblick var honom, kunde han inte undgå att hälsa och undra, hur det månne ginge med kalaset på kvällen.

— Ja, det beror ju på, erkände Meier, där han, hängande på sina pussiga armar, fyllde hela fönstret, — det beror ju på, när jag hinner ordna den här småsaken inne i stan, som vi vet. Blir det inte i kväll, så blir det min själ en annan kväll.

Nu blåste stinsen av tåget, och stationsskrivaren nickade gemytligt i fönstret.

— Hälsa gubbarna, sade han. — Nu är ju Munthen klarad, för i dag eklateras det på Albygården, som vi vet.

Sjöö bleknade och kände, hur ögonen dimmades. Tåget började glida förbi.

— Tack för rästen, ropade Meier i förbifarten, — för hälsningarna du skickade med Hillevi! Au revoir!

Och tåget slingrade bort genom ett dis, som denna soliga dag fanns endast i Sjöös ögon.

Han hälsade på stinsen, som blott vände sig på klacken, medan han rullade samman flaggan. I fönstren sutto eleverna och bytte blickar, och läraren kände alls ingen lust att nu gå in och skriva. Det gick för rästen inget posttåg mer förrän på kvällen, och till dess hann han få ihop ett riktigt brev — vilket ju var korrektare och artigare.

Så stod han då kvar på perrongen, så länge han ännu hörde sången i skenorna — avskedssången från Hillevi, tyckte han. Hillevi, som i dag kopplades eller kopplade sig med en pänningpåse! Hillevi, hans Hillevi!

Meier hade till på köpet vågat håna honom med en hopljugen hälsning, som Sjöö skulle sänt den blekfete genom — nej, han kunde inte längre ens tänka hennes namn. —

Middagen hade naturligtvis kallnat, och läraren ursäktade sig med, att han varit nere och råkat stationsskrivaren.

— Meier, frågade tjocka fru Munthe och stödde sina feta fingrar mot förklädsbandet, medan hennes blå flickögon nyfiket tittade på läraren. — Hur tog han det?

Sjöö, som egentligen satt och skar och tuggade på en viss förlovning, erinrade sig, att också Alexander Meier en gång räknats bland Albygårdens friare.

— Gemytligt, som allting annat, — svarade läraren med ögonen mot tallriken.

— Ja, är det inte märkvärdit, ock-ock, skrattade hotellarfrun, — ock- ock, så han kan hålla humöret oppe, ock-ock-ock! Fast man borde då inte skratta. För somliga kan det kanske bli allvarligt nog.

Läraren lät kniven slinta från ett köttben, så att det högt smällde i tallriken.

— Hm, sade han och fortsatte ivrigt att skära. Han kände egentligen alls ingen hunger.

— Jaggu är det märkvärdit, fortsatte fru Munthe och torkade sig noga om händerna. — Vem hade trott det? Alla tyckte då så mycket om Meier. Han hade sina fel — som alla har — och man hörde

nog sägas — fast det togs bara på skämt. För alla tyckte i alla fall om honom. Han var aldrig stolt eller påstående som somliga, som har fått uppfostran. Han försvarade sig aldrig, hur mycket en grälade på honom. En kunde skälla på honom, hur mycket en ville hur länge som hälst, och han sa då inte så mycke' som så.

— Jag förstår inte riktigt, sade Sjöö och gnagde förtvivlat på ett alldeles köttfritt ben, — vad det där har med förlovningen att skaffa?

— Förlovningen, frågade fru Munthe oförstående. — Men såg då inte kandidaten dektiverna?

Sjöö reste på överkroppen och tittade upp — för första gången, sedan han i dag satt sig till middagsbordet.

— De — detektiverna?

— Ja, ock bevares, har kandidaten kanske inte reda på nonting? Di var då och hämta honom från stan för förskingring och förfalskning och vad mera det var.

— För — sking — ring och — för — falsk — ning, upprepade Sjöö som efter ett formulär.

— Ja, ock bevares, han har ju hållit på med det alla dessa åren han varit här. Alla di pängarna han fick från sin morbror — till kläder och fästande och lån åt andra — hade han knyckt från posten. Alla visste, att han brukade öppna andras brev. Han var då så spörveten, ock-ock-ock. Allting skulle han då ha reda på före alla andra. Och öppna kunde han som en karl, ock-ock-ock, och klistra med, ock-ock-ock, så det rakt inte syntes. Han tog osse hälst från fattigt folk, såna som inte kan föra sin sak

eller inte bryr sig om å rekommendera, utan snålar och smyger pängarna i vanliga brev. Amerikabrev ska han ha tagit en hel klynga. Men också andra brev tog han. Ett rek kom då bort för möllaren, och där var ett fasligt allo en lång tid. En av eleverna måtte sluta för'et. Se, eleverna fick då alltid skulden, unga och oerfarna pojkar, som di var och kunde inte försvara sig. Och här var också ett jämt ombyte på elever. En månad efter kandidaten kom, försvann ett rek för en storbonde i Vallsta, och det fick Plomgren skulden för och måtte bort. Ja, di skyllde då på annat. Se, di vill inte gärna ut me't på den här järnvägen, di tiger förr och betalar. Men så förlorade arrendator Hedeman en växel, och den hade Meier förfalskat kvittot på, och det var det då, som fick honom fast till sist, och han ska ha varit mycke' hjälpsam och lånat folk pängar, det minsta di — — men vafför nåt, ska inte kandidaten ha mer? Och inte supesmat häller? Ah jo visst ska kandidaten så, ock-ock-ock. Kandidaten ser minsann så trött och blek ut, så han kan behöva det. Kandidaten behöver mycken mat, ock-ock-ock, särskilt nu i denna vårens tid — ah sesa, ät en tallrik åtminstone, så en ser kandidaten inte försmår, vad som bjuds på lilla Alby hotell —

Fem minuter senare berättade den snälla, runda frun för sin gubbe hotellaren om hur djupt läraren tagit vid sig av Meiers olycka.

— Jag kunde min sann och då inte få maten i honom, ock-ock, så eländig blev han. Han glömde min sann att tacka, när han gick, ock-ock, det har då aldrig hänt förr. Se, di var kamrater i maten och trivdes så gott tillhopanes. Alla tyckte likaväl om Meier, i alla fall — åhåjaja, ock-ock.

Sjöö satt inne framför sitt skrivbord och stönade. Så hade det då kommit, det länge anade, till sist misstänkta, det förfärligaste av allt förfärligt. Redan i denna stunden visste kanske Hillevi Munthe, vad som hänt, och gud vet, vad hon i den stunden tänkte om Yngve själv. Hon kände ju till hans lån, de sexhundra kronorna, han i en förbannad stund, i nykommenhetens, obekantskapens, det naiva förtroendets stund lånat av en stationsskrivare med hundra kronor i månadslön; det allmänna pratet om den rike morbrorn hade lurat också honom. Gud vet, om hon inte tydde allting till det värsta? Ja, så oresonlig hade hon varit, så blint hade också hon litat på Meier, att hon nu skulle kunna skära dem bägge över en kam. Och om Hillevi — om Hillevi i alla fall inte tänkte så lågt om honom, vad skulle hans fiender, vad skulle hela Alby, präster och leviter, skollärare och läsare, länsmän och storpatroner, vad skulle alla dessa, som så innerligt hatade honom, så gärna trodde eller ville tro socialisten om allt ont, vad skulle — skulle hans skolbarn, hans nu så kära små, som blott fingo hans fienders vittnesbörd, vad skulle hela samhället säga?

Hälaren, skulle de säga, är så god som stjälaren! Den som inte har någon religion, har inte häller moral, den som kan ta parti för uppviglare, kan också samarbeta med tjuvar. Alla skulle döma honom, fördöma honom ohördan; hans vittnesmål, hans edgång, hans frikännande inför tinget skulle ingenting båta. Hans ära var förstörd, hans ekonomi förstörd; det lilla han ägde: böckerna, skulle tagas i mät; med skam och hån skulle han flytta från Alby, hemmet skulle stänga sig för honom, föräldrarna slita sitt hår, framtiden avklippas som en tråd, vart skvallersaxen

hann; allt, allt var förbi, hans hopp, hans drömmar, hans — herre gud, Hillevi, Hillevi, *Hillevi*!

Hans tanke torterade honom som en trubbig kniv, över läpparna trängde en snyftning, och han sprang med knutna händer upp ifrån stolen.

Av en händelse råkade hans blick falla på toalettspegeln, där han mötte ett nästan oigenkännligt ansikte.

Så — så såg inte oskulden ut. Dessa ögon, som varit hans mors stolthet, stirrade stela och likväl skygga ut emot honom, den blåa färgen skiftade i gröngrått. Kinderna syntes infallna, pannan fårad och låg, hyn nästan gröngul.

Avskyn för honom själv väckte hans skräck och skräcken hans självbevarelse. Han måste veta .*tvinga* fram ett annat ansikte. Han *var* ju oskyldig, varför skulle han då behöva se ut som en brottsling?

Men vad hjälpte, vad hjälpte hans eget medvetande, när hela världen tvivlade eller rättare *icke* tvivlade? Vad hjälpte hans självupprättelse, när världen ändå såg honom fallen? Vad gagnade det goda samvetet emot alla fientliga onda tungor?

Och var han i själva värket oskyldig? Han hade lånat pängar av en tjuv, i denna stund hade han inte återbetalt dem, han var alltså tjuvgömmare, hälare, och hälaren, hette det visst i lagen, var så god som stjälaren?

Han hade inte *vetat*, att Meier var den han var, men han hade aldrig fullt litat på hans ansikte. Han hade bort lyssna till sin misstro, utfråga sin omgivning, misstänka lånarens alltför stora beredvillighet. Människor i allmänhet bjödo minsann inte räntefritt ut

sin börs och sina tjänster. Lätt fånget, lätt gånget, hette det, och den som är för frikostig med utgifterna, har säkert för lättvindiga inkomster. Nu mindes han det, en lagkarl hade en gång sagt honom det: tjuvar plägade vara frikostiga.

Intet av detta hade han betänkt, sin motvilja emot den påtvungne kamraten hade han dämpat och kvävt; sin försiktighet, som då aldrig varit synnergen utvecklad, hade han tvungit att blunda på bägge ögonen. Som ett barn hade han snaskat sötsaker utan att besinna, om de räcktes honom av en ren eller en smutsig hand; som ett barn hade han trott sig äga rätt att missbruka en fattig människas frikostighet. Ho vet, om inte stationsskrivaren, just för att kunna hjälpa honom, just för att få spela välgörare — vilket tycktes vara hans last — också emot honom, tvungits att stjäla? En månad efter Sjöös ankomst, sade fru Munthe — herre gud, Meier hade alltså öppnat ett brev enkom för att hjälpa honom med de sexhundra kronorna!

Sådant såg det goda samvetet ut! Hälaren är så god som stjälaren — och ett gott samvete är bästa huvudkudden!

Läraren hånskrattade mot spegelbilden, så att han skrämd tittade sig tillbaka efter ekot.

Hade han för övrigt inte överallt gått fram med samma tvärsäkra blindhet? Hade han inte dragit ner vetenskapen genom att, själv inom facket en dilettant, popularisera ting, som det krävdes större myndighet än hans för att skaffa aktning och förståelse bland stora barn? Hade nu inte alltsammans grymt missuppfattats, av den ene som gudlöshet, av den andre som osedlighet? Och vad skulle en publik av gifta män

och kvinnor egentligen tänka om en pojke, som ännu inte haft ett samlag — om hans åsikter och avsikter i den föreläsning, han studerat sig till efter böcker?

Ja, och hur hade han inte förgatt sig mot Hillevi Munthe? Den kärleksaffär, han hittills sett uteslutande från den övergivne älskarens synpunkt, kom den inte med ens i ett annat ljus? Rådde Hillevi för, att hon inte älskade honom, att hennes dressyr i frihet inte lärt henne gränserna mellan flirt och älskog, att hon i en vårkvälls svaghet gett efter för en arm, knuten om hennes midja?

Vilken skulle hennes framtid nu bli, hennes lycka, hennes anseende i det nya hemmet? Hade han värkligen älskat den han behandlat så? Hade han — —?

Åh, men det kunde han inte ångra! Skulle han så dö tusen dödar andligen, det skulle han aldrig glömma — han hade ändå levat — levat — och hon med honom!

Ack, Hillevi, Hillevi!

Och vad tänkte han på, vad drömde han, kvaldes han för, medan den stora förödmjukelsen redan närmade sig? Han måste, måste, måste finna hjälp, råd, utväg — men var, var? Det var ju för sent att skriva, för sent att — ägde han värkligen ingen vän? Fanns här ingen rik man? Läns? Knallen? Skolkassören? Ack, det var ju endast att sätta fart i skvallret, innan det oundvikliga virvlade det upp. Läns skulle hångrina; knallen — han kände honom ju inte — alltså, ingen, ingen, ingen!

Hedeman! — Ja, Hedeman, Hedeman! Han skulle förstå alltsammans, han, diktaren, människokännaren, vägkamraten, samtalsvännen! Tänk, vad man kan vara blind för det närmaste, det säkraste!

Hade han endast känt Hedeman, den gången de sexhundra behövdes!

Hedeman — Hedeman var ju på sätt och vis skulden till hela olyckan. Hedeman måste hjälpa.

Sjöö sökte framför spegeln släta ut ångesten ur sitt ansikte, han gnuggade kinderna för att ge dem färg och letade i ögonen efter något av det stål, de blixtrat av på morgonen.

Så kastade han en blick på sin dräkt. Den var ren, det var sant, men borsten hade slitit kanske lika mycket som gång och sittning. Att han så länge kunnat känna sig aristokrat i den, hade väl berott på det rikliga linnet och de dagliga, kalla översköljningarna, till vilka hotellarfrun godmodigt fått bekväma sig att lämna sin bästa balja. Det hade också berott på hans goda samvete, hans obrutna självkänsla, hans ungdomliga framtidstro. Utan större tillgångar, nej, med mindre tillgångar än mången, som kallade sig proletär, hade han aldrig räknat sig själv till de tillbakasatta, de knotande många, för vilka han ömmade och anklagade samhället. Om det funnits någon altruist i samtiden, någon osjälvisk svärmare — utan baktanke eller självbespegling, så hade det varit Yngve Sjöö.

Och i dag: hur omöjlig blev inte med ens den gamla bonjouren! Benkläderna knäiga, västen till och med trasig i knapphålet, där kedjan fäste den igenlösta guldklockan! Familjeklenoden hade han räddat och för rästen förblivit en trashank! Med ens förstod han, att av intet har den söndergångna moralen, den spräckta självtron, den ur sin egen aktning utstötte så stort behov som av fullkomligt oklanderliga ytterkläder.

Han var en slusk, hans ansikte som hans dräkt för-

rådde honom, en urspårad på själva provfärden, en misslyckad stackare med märken i själen av skaparens trötta eller harmsna fingrar. Han var — kort och gott — han var en proletär!

Men vem — men vem bar skulden? Ja, vem? Var det helt och hållet han själv och ingen annan? Han själv, som bidragit till sitt uppehälle sedan sitt femtonde år? Som nekat sig de nöjen och det uteliv, de flästa studenter anse sig ha råd med? Som halva veckan levt på ett par vetebullar i stället för frukost, middag och kväll? Som en tid nöjt sig med en gammal ulster, vars släjf satt uppe mellan axlarna? Och lånt sin pappas alltför rymliga gamla hatt, när det saknats pängar ens till en studentmössa?

Mitt i grämelsen måste han le vid minnena!

I Alby hade han sannerligen inte häller levat högt. Det som blivit över på hundra kronors månadslön, hade hjälpt att stoppa studieårens otaliga småskulder. Och nu satt han här, efter ett år fullt av samma slit och sträv som alla de andra åren, nu satt han här, fattigare än förut, inte bara på mynt, men på sinnesro, arbetsmod, framtidshopp. I samma läge som gamle Lundström, nej, i ännu grymmare läge.

Vems, vems var skulden?

Förfärad upptäckte han, att solskenet redan började rodna; det var hög tid, om han före nermörkt ville hinna fram till Aranäs.

Han tryckte hatten på nacken och skyndade genom de tysta rummen, Meiers och det andra. Också stationsskrivaren var ju på sitt sätt en proletär, en av de olyckliga, vilkas barndom sett bättre dagar och sedan ohärdade kastats ut i livet — likt en vekling på ett slagfält, en muskel- och märglös på alltför djupt vatten,

en degenererad, en abnorm, ett alster av andras missgärningar, fädrens och fäderneslandets.

Förbi torgets många ögon, alla dessa lurande små rovdjursögon, som så länge dolt sig bakom rutor och trådgardinsgaller — åh, vad de skulle lysa och glädjas, glupa och förtära, när först skandalen blev lös! Alla dessa små och anspråkslösa, som gömde pängar på kistbottnen i stället för att pråla med dem i kläder, alla dessa Philemon- och Baukis-er, som från sin lugna vrå föraktade och avundades allt, som levde och tänkte rörligare, vidare, renare. Alla dessa måttans och det bepröfvades trosbekännare — dessa, för vilka snusk och elände voro »Herrens vilja», dessa, för vilka ungdom och dårskap voro detsamma, dessa oflyttbara, olyftbara, ogripbara, vilkas själ var ett fladder och kropp ett brosk, dessa, som bildade allmänna meningen, samfundsmoralen, rättesnöret för sig själva och andra, dessa

oändligt små, oändligt många,
dem inga tänder nå och inga stötar stånga,

tänk, vilken makt och massa de skulle bli, den dagen Yngve Sjöö, den ensamme, stod för skranket vid sidan av Alexander Meier! Dessa inflyttingar från slätten — ja, människoslätten —!

Vilket varnagel till evärdliga tider! Vilken varning för efterträdande lärare! Vilka moralister med divärsehandlare Läns i spetsen! — —

Redan var han nedanför torgbacken, hörde åbruset och trastdrillarna, mötte vårens hela praktfulla färgkarta. Nyplöjda fält, nysådda, omväxlande med spädgrönskande, där den genomskinande mullen syntes lika nytvagen som strånätet över den; på andra rutor alnshög höstsäd, vattrad av kvällsvinden; — däremellan

ängar, på vilka maskrosorna ännu stänkte de enda gula färgklickarna. Och ovanom detta gröna och bruna hav kanten av åsen och skogarna, där björkarna redan stodo som smärta jungfrur med brudligt upplöst hår över vita gestalter, medan jordranden kröp som en ogenomtränglig häck av fullgröna buskträd och himmelsranden lade ett grönnoppigt flor över bok-kvistarnas djupa brons.

Hur skar inte allt detta vackra i ögon och öron! Jordlukten, blandad med gödseldunst och genomvävd med fläkten från barr och unga löv, vilken jordisk sundhet, vilken avundsvärd sorglöshet!

Gårdarna lågo där, breda och självmedvetna, prästgården på sin backe, full av pianoklang och böcker och avstängdhet från all livets kamp och oro!

Nu slog skogen samman mellan honom och den vita kyrkan, vars oskuld tjänat så mycken smuts och lättja, andens och handens.

Skogen slog samman om honom, björkstammarna myllrade som en kyrkas vita pelare, som breda, slingriga, vita garn, fästa med ena ändan i det unga gräset, med den andra i ett doftande lövmoln, som glittrigt stannat i luften.

Nu tog han av på vägen till Aranäs. Det skymde mellan träden, och de blåa stugurökarna berättade om kvällsmålet i torp och hemman. Han avundades dem därinne — så litet avundsvärda de kanske voro. De ägde dock ett näste, sådant det var, de irrade inte omkring likt ett förvildat tamdjur, jagat av ångestens blodhundar.

Där skogen glesnade till öppen mark, speglades ännu kvällsrodnaden i diken, pölar och mossar; i backsipporna, som violettkåpade hukade på fårbetena;

i knylbräckorna, som likt hundratals vita små älvor stannat i trippsteget eller sprungo tillbaka, så snart de sågo honom komma skyndande; i ängskrassen, som sakta ringde in aftonfriden; i pestilensroten, vars röda blomkottar likt ägg på ända vacklade över alla fuktiga gårdsmarker; i de fjädriga skystrimmorna därborta, där just solen gått ner.

En violett sagoton låg som utstjälpt vin över hela trakten, målade stenarna brokiga och dänkte som vindagg över styvmorsviolernas blågula flaggtäcke. Så falnade allt, det var, som om vinet torkats av eller fördunstat, allt blev grått och vilt, de vårtorra barrträden stretade bruna och barslitna, landskapet kläddes i tiggarkläder — som han själv, som han själv. Allt fattigare kände han sig, allt fattigare, ju närmre han kom Aranäs.

Nu började han förstå skogsgängarna, enstöringarna, som ratade civilisationen, som drogo till vildmarken för att gömmas och glömma, till det stora, tysta, moderliga, där det rägnade över rättfärdiga och orättfärdiga och uppgick sol över onda och goda. Flydde till ursprunget, där ord, som gått vilse på alltför långa vägar, igenfunno den rätta klangen och betydelsen. Flydde dit, där människan blev ett med sig själv och tillvaron och själviskt fri som djuren; fri som finkarna, vilka nu tystnat och lugna stuckit huvudet under vingen; fri som rådjuret han mötte nyss, och som travande försvann i det otillgängliga; fri som räven, vilken just stack upp nosen över gärdet, där haren galopperat förbi och hönsen stängts in i torplidret, — ja, fri som dessa sunda rövare, för vilka rätt och orätt betydde hunger och mättnad, för vilka kärlek inte betydde pängar, men först kamp på tand och klo och sedan smek, tills

brunsten stillats — för vilka maten växte överallt och kläderna växte på kroppen — ah, fri som ett djur, en skogsman, en rövare!

Tyvärr var han intetdera. Kulturen växte som kläder på hans själ, utanför kulturen skulle han vara hudlösare, sårbarare, otympligare än den råaste bonde. Kulturen var hans borg och — hans fängelse.

Vägen började bli hemskt välkänd. Snart kunde han vara framme. Månne Hedeman skulle vara hemma? Månne han k u n d e, månne han v i l l e hjälpa honom? Månne ens h a n skulle tro honom?

Nu sjönk skymningen som ett förhänge, som en säck kring synranden, endast i väster dagade ännu ett litet titthål.

Granarnas spetsar brötos eller suddades, nu glesnade häcken, därborta höjde sig en vass takvinkel, en tom flaggstång, lyste ett fönster, ett enstaka.

Det var Aranäs. Månne Hedeman var hemma?

Grindklinkan klirrade. Hur skulle han månne känna sig, när han steg ut härifrån?

Trädgårdsgruset krasade. En hund skällde. Det var från ladugården. Hedeman höll varken jakt- eller hushundar. Han nändes inte skrämma skogsdjuren, inte häller tålte han djurspår inomhus.

En oändlig knackning. En oändlig tystnad. Drakhuvudena från takskägget grinade hånfullt. Vårstjärnorna bakom det bruna fjädermolnet blinkade svagt och likgiltigt.

Äntligen gick någon häftigt i en dörr. Sjöö upprepade knackningen. Ännu en dörr uppriglades. Nu den sista. En kvinna stod innanför. Han såg inte strax, att det var fru Hedeman.

— God afton — är herr — herr — arrendator Hedeman hemma? Kan han träffas?

— Jag vet inte. Jag skall se efter. Jag tyckte, han gick — var god och dröj!

Dörren stängdes på nytt och riglades väl. Fru Hedeman hade inte känt honom igen, hade kanske tagit honom för en luffare, en missdådare. Kläderna göra ju mannen.

Åter tystnad. Åter väntan. Så riglades dörren upp igen. Hedeman, äntligen Hedeman!

— Vad? Är det — är det kandidaten? Ute på filosofvandring? Stig in, stig in för all del!

Tonfallet lät något överlägset, tyckte läraren. Samma ton arrendatorn använde mot sin svärfar eller mot svågern, att inte tala om inspektorn.

Det där »för all del» kom snarast medgivande, motsträvigt.

— Jag stör väl inte, upprepade Sjöö en gammal fråga, han själv alltid funnit utmärkt enfaldig, vädjande till en uppriktighet, som skulle blivit ohövlighet.

— För all del, hördes det igen, vanemässigt, från arrendatorns mun. Hedeman hade redan låst och steg obesvärat före genom de mörka rummen.

Sjöö följde, mer än någonsin anande en brottslings känslor. Brottsling eller tiggare, det var valet. Det var valet!

Han bet samman tänder och läppar, när han slog sig ned i den stumt bjudna stolen. Hedeman satte sig liksom avvaktande mitt emot.

Det var samma rum, han nu sett så många gånger, skrivrummet med de blåa tapeterna och förhängena, de vita och blåa möblerna, pianot, Snöklockan i hörnet. En lampa i blå fajans stod på det vita skrivbordet.

Sjöö sökte samla sina tankar, sina ord — de tycktes honom nu få eller inga. Han letade efter en inledning, en ursäkt, ett tonfall, som inte klang alltför ynkligt —.

Det blev värden, som bröt tystnaden. Han hade inte ens sett åt sin gäst, endast tankspridd bligat in i lampelden. Framför honom låg en öppen tidning.

— Ett slags samtidighet, tycks det, sade han vårdslöst, — mina tankar kretsade just en smula om er, kandidat. Jag satt nämligen och läste er artikel.

Han slog lätt på tidningen. Det var värkligen Socialisten.

Läraren stönade fram ett »hm — jaså.»

Hedeman kastade plötsligt om och blev skämtsam.

— Det kan man då kalla ord och inga visor, sade han med ett skratt.

Rösten bredde sig så utmanande, att Sjöö trots allt reste på kammen.

— Det är inte alla, som kunna nöja sig med visor, herr Hedeman!

Värden smålog ironiskt och lade ena knät över det andra, medan han bakåtlutad studerade det förstörda unga ansiktet.

Läraren, som skyggt mötte hans blick, kände, att det började glimma i hans egen. Den berömde författaren, bevars, godkände kanske inte stilen i hans kria!

— I kväll ser ni då riktigt proletärmässig ut, kandidat — Hedemans organ var fortfarande lika full av gäckeri — ni ser på mig med samma ögon som en agitator ser på stackars Severin. Men vad ha vi då egentligen gjort er för slag, efter ni jämt skall gnaga på vår Fosterländska förening? Om ni inte

förstår vårt mål, kunde ni ju godhetsfullt låta bli att skriva om det?

Värden sköt fram en ask cigarretter till sin gäst, vilken tycktes förlorad i betraktandet av den talandes huvud. Harbusken, som var det enda röda i rummet, bröt praktfullt mot pianot och statyn i hörnet tätt ovanför hjässan.

— Den av oss två, sade Sjöö med en fientlig blick, — som inte förstår det målet, är ni, inte jag.

— Jag, frågade diktaren med en skiftning i rösten mellan oro och förolämpad förbluffelse, — hör man på? Skulle jag inte förstå min egen förenings mål?

— Fosterländska föreningen, sade läraren — han talade hastigt och häftigt, som om han ångestfullt värderat alla flyende minuter — Fosterländska föreningen är inte mera er förening, än Läns' divärsebod är min. Ingenting hindrar mig naturligtvis att gå in och prata i en annans butik; är jag en eftersökt kund, går ägaren kanske in på mina åsikter, men sin affär driver han efter sitt eget huvud, inte efter mitt. På samma sätt är det med er och Fosterländska föreningen.

Hedeman vecklade ihop tidningsnumret och kastade det på en stol.

— Ni är mycket ung, sade han, — och då är det en förlåtet, om man är naiv. Jag har aldrig drömt om att bestämma föreningens politik. Politik över huvud bestämma tyvärr endast grosshandlare och skolmästare —.

Det låg ett retligt agg i det sista ordet.

— Jag har endast valt det parti, den krets, som politiskt stod mig närmast. Jag avskyr tidens demokratism, det gör också föreningen. Jag avskyr be-

blandelsen med utlandet i moder, seder, tänkesätt, litteratur. Häri följer mig föreningen — nu eller framdeles, tillade han hoppfullt.

— Jag avskyr hela den slätt i natur, i odling, i tankar, åsikter, karaktärer, vilken hotar göra Sverge lika platt som den så kallade kontinenten och kontinenten lika platt som en pannkaka. Denna slätt, som nivellerar alla toppar, dikar alla sjöar, plånar alla gränser, löser alla gåtor, blandar alla livets rätter i en enda otäck röra, vilken det fordras packets grova närver och snuskiga, okänsliga smak för att fördraga.

Hedeman gjorde ett uppehåll, och Sjöö vågade en snabb sammanställning.

— Ni avskyr, med ett ord, kosmopolitismen, internationalismen, sade han, — och i samma veva gillar ni galizierinförsel i svenskt land?

Arrendatorn vände sig otåligt i stolen.

— Vem har sagt, att jag gillar galizierna? Men vad ha galizierna med föreningen att skaffa? Varför skall ni, nu och i er artikel, inblanda Fosterländska föreningen i det eländet?

— Därför att just medlemmar av Fosterländska föreningen införa galizier.

— Men käre — röstskiftningen gjorde kärleken skäligen tvivelsam, — bäste, rare kandidat, faller då kristendomen överända, därför att det finns präster, som stjäla ur kassor?

— Kanske inte kristendomen, sade Sjöö närvöst och kastade en blick på sin klockkedja, — men kyrkan mår inte väl av det, vare sig det nu är kyrkans eller andras kassor. Och Fosterländska föreningens anseende mår inte väl av, att dess medlemmar predika

fosterländskhet för andra och själva handla ofosterländskt.

— Men förstår ni då inte, avbröt Hedeman och liksom klamrade sig vid stolen, — att de göra det nödda och tvungna? Skulden är agitatorernas, de uppjagade massornas, de svenska arbetarnes egen, den betryckta jordindustrins skuld, med ett ord — ja, jag förstår ju inte det där; fru Hedeman sade mig nyss, att jag inte är ett dyft jordbrukare, jag tror henne gärna, jag är det inte — så gärna jag ville vara det! Men galizierna lära vara fullkomligt nödvändiga för det betryckta jordbruket, och då —

— Har ni nånsin varit inne i en statkoja, herr Hedeman?

— Tyvärr, nej, erkände arrendatorn, men vänner ha försäkrat mig — ja, inte bara Severin — att det skall finnas riktigt hyggliga sådana. Och om man inte jämt tutade folket i öronen, att deras träskor skavde, så skavde träskorna nog inte häller.

— Så det tror ni, herr Hedeman, inföll Sjöö och andades häftigt, — det tror ni utan att ha gjort er mödan titta in i er svärfars stat- eller rättare hundkojor. Det tror ni, och det tro med er Fosterländska föreningens medlemmar, eftersom de vilja tro det och behöva tro det för sitt »betrycks» skull, ett »betryck», som kulminerar i sockerdirektörens trehundratusen i årsinkomst. Ack, herr Hedeman, ni har aldrig känt värklig nöd, annan nöd än den berömde diktarens —. Ni känner inte, att ni bor mitt ibland en befolkning, som l i d e r nöd. Ni har aldrig sett folket, herr Hedeman. Aldrig annat än från talarstolen, teaterlogen och historieböckerna. Jag, som är yngre än ni, oerfarnare än ni, jag skall behöva säga er det: ni känner

inte det folk, ni tror leva er Snöklockas poetiska drömliv. Ni insveper det i en snö av vackra ord, i liknelser, som glittra likt snökristaller, ni tänder vinterstjärnorna över dess hjässa och susar fädernesånger med en av era nyplantade granar. Det är barnlek, herr Hedeman, teatergrannlåt, så länge ni inte ser, inte vågar se, att det folk, vars själ ni sjunger och smeker, dör kroppens död under era bundsförvanters nävar, under dessa likgiltiga herremäns, dessa mjölkkramande förvaltares nävar, dessa blodsugande galizierimportörers, vilkas import — just för deras fosterländska frasers skull — är en fräckhet och oförskämdhet utan like — är samtidens största skändlighet —

Sjöö drog djupt efter andan, när han slutade. Han torkade sig oroligt i pannan, ty i detsamma återkom minnet av hans ärende. Han såg nästan bönfallande på arrendatorn — oviss, om han inte redan ohjälpligt förgått sig.

Men Hedeman lät endast vemodig. Han stirrade tankfull in i lampan och sade sakta:

— Ni tycks inte alls vilja förstå mig, kandidat Sjöö — människan lever inte allenast av bröd, säger ett gammalt ord.

Läraren kom genast i sadeln igen.

— Människan lever inte häller enbart av stenar, ivrade han, — och det är ungefär, vad er Fosterländska förening unnar folket till bröd — lekamligt som andligt. Hemligheten ligger kanske i er förenings namn. Fosterländska föreningen vill säga så mycket som en sammanslutning för att rädda fosterlandet, det vill säga dess döda värden, dess malmer, skogar, jord och industri — åt före-

ningens medlemmar i mån av aktier. Vad Fosterländska föreningen däremot inte alls bekymrar sig om, är det folk, den inhemska ras, som bebor fosterlandet —

Hedeman avbröt häftigt.

— Och det säger ni till mig?

— Ja, herr Hedeman, fortsatte Sjöö och höjde rösten, — det säger jag till er, därför att ni är bättre än de andra och förtjänar räddas — förtjänar räddas ur ert självbedrägeri. För Fosterländska föreningen kommer det inte an på, att den svenska rasen som helhet lever och frodas i sitt land — större delen av den rasen heter ju endast pack. När föreningen klagar över emigrationen, är det för arbetskraftens, den mänskliga ångans och elektricitetens skull. Fosterländska föreningen köper lika gärna sin arbets-, sin drivkraft på annat håll. Föreningen ser lika gärna galizier eller kineser bebo fosterlandet som svenskar — blott den har sin arbetskraft och därmed ångan uppe i aktiebolaget Fosterlandet. Eller om —

— Ni bedrar er alldeles, ni tar miste, ni —

Sjöö lät inte längre avbryta sig.

— Eller om några av Föreningens medlemmar värkligen älska sitt folk, så älska de det som gamlingar älska barn, det vill säga att jollra med, att lära abc, att vakta för farliga böcker och kunskaper, att mata med den mat de tro nyttig, kort sagt, som man älskar barn, husdjur och slavar —

— Ni bedrar, ni bedrar er, sade Hedeman och steg upp. Han knackade i bordet som för att bjuda tystnad. Lärarens tunga var värkligen alldeles för otyglad.

— Ni bedrar er, som alla materialister bedra sig,

som ni bedrog er, när ni trodde er göra Albyfolket en tjänst med att upplysa dem om, hur deras grossesser utveckla sig. Folket behöver varken så mycket vett eller så mycket bröd, folket behöver enkelhet och religion, det vill säga poesi, fantasi. Folkets urgamla skrock är visare än era läkarböcker. Folkets järtecken osvikligare än era meteorologiska institut. Nöd? Vem känner gränsen mellan nöd och nog, mellan nog och överflöd? Vem sade mig, att Alexander Meier —

Sjöö ryckte till och kröp ihop.

— inte hade nog med sina hundra i månaden? Hundra i månan på landet! Skam den, som inte kan leva på det utan att behöva trassla in sig! Ni själv, kandidat, lär inte ha mer än hundra och reder er ju utmärkt. Jag känner en vetenskapsman, som en tid levde på tio i månaden och ändå inte svalt. Och statarna ha mycket mer än han hade.

— Skulle ni själv, skar lärarens röst in, gäll, hård, pinad — skulle ni själv, herr Hedeman, kunna leva på tio eller — hundra? Eller rättare, *har* ni nånsin levat på så litet?

— Jag, sade Hedeman frankt, nästan tillrättavisande — jag är en undantagsmänniska. Vem säger, att andra ha rätt att leva som jag? Ni med er förbannade jämlikhet! Tror ni själv på den frasen? Ni som är en intelligent ung man, intelligentare, än jag uppriktigt sagt trodde, vad skulle ni säga, om jag lade bort titlarna med er?

Sjöö krympte i stolen. Hans ögon skelade, när de sneglade upp på den andre. Det kändes som att ligga i näven på en jätte och höra den frågan slängd åt sig på hån. En gränslös självuppskattning, ett gränslöst förakt lågo inkapslade i de få orden. Som

genom ett nyckelhål blickade han ut i en omätlig rymd, en rymd av självförgudning, där andras inkast, meningar, värden, väsen naturligtvis försvunno som lätta moln.

Detta var alltså vägkamraten, samtalsvännen. Han hade i nåder nedlåtit sig att tala med den oberömde, se honom hos sig, av gunstig hövlighet värdigats höra på hans tills i kväll fåordiga inlägg — alltsamman för att få spegla sig själv, höra på sig själv, jämföra sin storhet med en annans litenhet.

— I kväll, stammade läraren med bruten röst — i kväll skulle jag tacka och säga nej — men bara i går, ja, bara i går, skulle jag — lovat söka — förtjäna det!

— Bravo, sade Hedeman, det hade jag just väntat mig, jag menar: det sista. Men varför inte i kväll, bara i går — varför, vad —?

— Tack, sade Sjöö och steg upp. Han kände sig redan tillräckligt förödmjukad. Han ville inte självmant sänka sig ännu en mil. Han ville inte avslöja sig som nådesökande, kanske något värre inför den, som vägt och mätt honom så, medan han ännu såg honom oförvitlig.

— Tack, jag tror — att jag får gå nu — det blir sent, och — jag har lång väg framför mig. Tack, herr Hedeman, för all er vänlighet!

Den unge mannen famlade kring stolen, som om han sökte sin hatt, vilken emellertid hängde ute i förstugan. Hans blick irrade ännu en gång ostadig kring det vackra, blaa och vita diktargemaket.

Hedeman stod fortfarande stel och orörlig framför honom. Han stödde sin ena hand mot skrivbordet, medan ett mångtydigt leende lekte kring hans mun.

— Är det allt ni i kväll har att säga mig? frågade han.

— Ja, herr Hedeman — allt jag —

Så sänkte han rösten och såg den andre i ögonen.

— nånsin har att säga er, väste det ur hans strupe.

Hedemans hand spratt tillbaka från bordet, som om skivan bränt den. Så stödde sig handen igen.

— Jag förstår er inte, sade han dröjande — men om n i ville, kanske jag k u n d e förstå er.

— Men nu vill jag inte, bröt Sjöö ut.

— Nå då så, avgjorde Hedeman i en oväntat mild ton, det var, som om han med ens fått en annan röst. — Säg mig då bara, till avsked - hur har en sådan som ni, kandidat, blivit socialist?

Lärarens läppar darrade. Han skilde dem och slöt dem utan att få fram en stavelse. Det skymde för hans blick, men genom skymningen blixtrade lampskenet som tusen små stjärnor.

— Hur jag – blev — socialist — stammade han äntligen och sänkte huvudet. — Hur blev ni diktare? Vi behöva inte orda om det, som föddes med oss och kanske skulle dött med oss, om inte tillfället skaffat det — luft. Historien om, hur det fick luft hos mig, kan varje fattig ung man berätta, som fick ögon att sa med och — levde, där han såg — det svenska folket. Som ni såg ert lands natur, lyddes till dess sagor och historia och så sjöng ut er gripenhet, så såg jag mitt folks elände, en liten del av det visserligen, men ändå — jag såg mitt folks elände och den sanning, som ni försöker skyla med era blommande sagor. Sa blev jag socialist.

— Jag blev det inte på en gång. Inte som ni med ett slag blev den berömde diktaren, vars originali-

tet man kanske skrattar åt, och vars personliga karaktär man inte förstår, men vars dikt till och med — era fiender — älska. Jag blev det inte medvetet. Jag visste inte ens, att jag var det, förrän mina och sanningens fiender försäkrade det. Jag vågade ta en misshandlad i försvar och hette genast socialist. Jag vågade undervisa enligt modärna metoder och modärna resultat — genast hette jag socialist. Jag vågade upplysa det stackars okunniga, brännvinsslöa folket om naturens lagar och straffrätt — genast hette jag socialist. Jag tittade in i stat- och torphusen, såg med egna ögon, vad jag förut med egna öron hört, såg svenskar i arbete, i svält, i förtryck, medan utlänningar bredde sig på deras högsäten, styrde och ställde med svenskarnas jord och svenskarnas barn, svälte dem, misshandlade dem, plågade dem — jag såg mitt folk förlora ett långt, långt tålamod, jag såg det resa sig till sitt värn och i samma stunden utlänningarna i deras roffade fosterlands namn införskriva andra utlänningar, ättlingar av barbarfolk, dem våra fäder mött som fiender, införskriva dem som soldenärer, slavar, uthungrare mot mitt eget folk — jag ropade ut min ärliga svenska harm — genast hette jag socialist.

— Och jag var kanske socialist. Ty socialist heter i denna stund varje människa med mänsklighet i blodet och inte bara girighet och missunnsamhet. Socialist heter envar, som vill ljus och luft och sanning, socialist envar, som vill sitt eget folks andliga och lekamliga hälsa. Socialist skälles envar, som har sitt sunda förnuft i behåll. Socialist är ett skrämord från alla dem, som förstockat sig i tröghet och blindhet, från dem, som intet skulle betyda, den stunden de inte längre hade pängar, de ointelligenta alltså och de hjärtlösa,

de värkligen fosterlands- och nationlösa. — Och med det skrämordet tvingar socialistätaren varje hygglig människa att b l i socialist.

— Så blev jag socialist. Jag är fattigt folks barn, herr Hedeman, men därför varken född av plebejer eller själv plebej. Jag har adligt blod på mitt möderne, och min far har med sin vandel och den uppfostran han gett oss syskon, längesedan förtjänt sitt adelsbrev. I fattigdom är jag född, har prövat både hunger och umbäranden — men intet av detta skulle gjort mig till socialist, fast jag nu —

Sjöö höll inne och sänkte pannan. Sa slungade han den åter i höjden och borrade sin blick i Hedemans.

— Men när jag såg en av dessa herrar, valbara till första kammaren och födda med fosterlandet och folkföraktet i blodet, när jag såg en av dessa herrar, som hela sitt liv skroderat patriotism och smutskastat socialister, när jag såg honom häromdagen avsäga sig sitt svenska borgerskap och ansöka om tyskt, avsäga sig sitt fosterland och sin svenskhet för att få begå blodskam — för enligt svensk lag är det blodskam — med sin systerdotter, med sin tretti år yngre systerdotter — ja, då kände jag, att jag som hederlig karl måste tillhöra m o t s a t t a partiet, då v a r jag socialist. När jag tänker på alla Älvinge och Albygårdens statare, utkastade efter allt släp och slit, vräkta från det lilla hörn av ett hem de kallade sitt i fosterlandet, smädade och förbannade, medan de vräktes, och tänker på, att de, som vräka dem, äro, den ene en tattare, den andre en tysk junkerättling eller danskfödd förvaltare, då gör mig mitt svenska, mitt fosterländska blod till socialist. Ja, när jag tänker på, att ni nationalskalden, S n ö k l o c k a n s, renhetens diktare, att ni kan ta parti

mot Snöklockans folk för en tyskättad syfilist och en dansktalande tjuv, då —

Hedeman spratt till och lyfte sin hand.

— Tjuv — sade han långsamt och stirrade på sin gäst, som plötsligt liksom skyggade till.

— Nåja, avbröt läraren i nästan gråtfärdig förslappning — jag har kanske inte rätt — inte rätt — att kalla någon för tjuv —

Han nästan vacklade bort till förhänget, drog det halvt åt sidan och försvann ute i mörkret.

Hedeman, som började mäta sitt rum med långa steg, hörde honom rigla upp och dörren falla igen.

Han tvekade en minut. Så skyndade han i en fart efter den försvunne och öppnade brådskande ytterdörren.

— Halla, ropade han — kandidat Sjöö, hallå, hallå! Kom tillbaka, var god kom tillbaka — jag har något att säga er, hallå — hallå —!

Mörkret vimlade tätt emot granskogen. Arrendatorn förstod, att han endast anropade tomma natten. En uggla skrek kring knuten. Eljest inte ett ljud.

Så steg han uppför sin trappa och stängde om sig.

Sjöö varken hörde eller såg. Hans sista stridsmod hade löst sig i detta utbrott. Med sänkt huvud rusade han, raglade han framåt, hemåt, mot hopplösheten och vanäran. Nu hade han gjort upp räkningen med sin sista vän.

Livlös, kraftlös, känslolös nådde han fram till hotellet. Allt var tyst och mörkt, även Meiers fönster, bara hans eget stod och darrade för nattfläkten.

I kväll tände han inte ens lampan, endast en tändsticka, vid vars sken han läste utanskriften på ett tjockt brev, som låg på skrivbordet.

Han kände väl, alltför väl igen stilen, Hillevis stil, men i kväll fick det vara nog, i kväll förmådde han inte mera. Den nya bördan fick krossa honom i morgon. Dessa nya fraser, ursäkter och undanflykter.

Som stickan brann ut, náddes hans öra av en praktfull fågeldrill nere från ådalen. Kullret, bruset av ån ljöd starkare i natten; det var kören, orkestern, som ledsagade sångaren, kärlekens och vårens främste.

Då var det, som om något brustit inom honom. Han kastade sig på sängen och föll i häftig gråt. Han grät, grät — grät, så att han skakade, grät ut hela sin utarmade, utpinade, uttröttade stackars ungdom.

Hela natten sjöng näktergalen, och på sin säng snyftade den unge läraren i Alby Privata. Ty det var majvår, riktig vår, Yngve Sjöös vår hade kommit.

XXX.

Denna vackra juniförmiddag hade Yngve Sjöö sin sista botaniska utflykt med barnflocken från Alby Privata. När eftermiddagstimman kallade tillbaka till skolan, kallade den också till hans sista lektion. Den sanningen stack ibland som en tagg i lärarhjärtat, vilket lärt sig nästan moderligt hålla av alla dessa lustiga ungar, stora och små, vilka vuxit och trivts kring den nye magistern. Och ibland kunde någon liten påg eller tös häjda spaden mitt i grävningen för att med en hjälplös och mulen liten blick följa läraren, där han nu så fin och högtidlig skred fram mitt ibland dem. I dag och så en dag till, examensdagen, skulle de få se honom — vem och vad han nu var, den nye, som föräldrarna tyckte så illa om, men som barnen inte kunde hjälpa, att de i alla fall trodde bättre än hans rykte. Det skulle bli tomt till sommaren — för bondbarn betyder ferien inte detsamma som för stadsbarn — och kanske till hösten också, för Privatan blev ändå inte densamma utan den nye magistern, den ende, som alltid hållit sig ny.

Ännu var det i alla fall långt dit, till sista lektionen, ja, över en hel timme, och det var så vackert väder, riktig, varm sommar, allting i ådalen var färdigt utom ekarna, som just i dag började låta sina knoppar spricka.

Hela dalen var vimlande full av blomster; stjärnblommorna hade efterträtt sipporna och tindrade nu fram likt en bred, sommarlig stjärngata. Harsyran med sitt violetta ådernät härmade också sippan, men allesammans överstrålades förstås av prästkragarna, vilka, ofantliga likt månen ibland stjärnor, bredde sig och spridde sig och utandades en ömsom frän och söt lukt.

Däremellan hängde humleblomstren sina bronsröda, emaljerade klockor och otaliga ranunkler sina guldbägare, medan uppe i backen tjärblomstren lyste som glödande facklor. Duvkullan frambar pa sitt näpna lilla porslinsfat det allra täckaste guldmjöl, och gullvivan, som besynnerligt nog heter vårens förstling, stod äntligen och solade sig i all sommarens härlighet. Syran växte i tuvor, vickörterna slingrade behagfullt, och ormbunkar vinkade med fina, doftande fingrar.

Under ekarna strömmade en vällukt som i paradisets lustgård, ty där darrade och dallrade det skäraste av allt i skogen, liljekonvaljerna, medan myosotis redan gått ner sig i träskmarken, låtsande den blåaste oskuld, och de bländvita näckrosorna försiktigtvis höllo sig långt ute — där ån blivit en göl — för att man inte skulle kunna upptäcka, hur mycket dy som omgav deras livsrot. Ute i vattnet mellan näckrosorna lyfte grodpilörten sina blossande fyrtorn över bladens simmande öar, och naten levde ett äventyrligt liv, där den undan strömdraget räddat sig in i vassen, vilken nu stod och skyldrade med de svartaste kanonläskare.

Men hassel- och allöven vävde med hjälp av solskenet en gyllene och vajande praktväv över lysande blommor, vippande venstrån, brummande humlor, burrande bin, vimlande fjärilar, sisande syrsor och

sjungande mygg. Och uppe mellan ruskorna, som ibland nådde varann med en finger eller par, hängde himlen som en väldig, mångflikig blomkrona, en blå dallrande klocka, där lärkan var den ständigt klingande kläppen. Och finkarna gigade, trastarna flöjtade, skogsduvorna urrade, kråkorna kraade, och ån låg på rygg i sin ränna och gungade och gnolade och sjöng.

Det var, som om Albydalen velat göra sig riktigt saknad denna sista dag. Uppe över släntan susade bugande säd och dimmade luften som mörkblå florsduk under avlägsna gårdsgavlar och skogsbryn, från vilka boskapens muande och bräkande stundom och svagt anades.

Ty att dagen skulle bli den sista i ådalen, det hade Yngve Sjöö klart för sig. I morgon, examensdagen, med alla ledsamma tal och artigheter, allt tvång och allt ljugande från föräldrar, allt spring och allt surrande av frågor, blev det ingen tid för skogen. Och sedan skulle han ju resa — resa!

Trots avskedsstämningen var det i alla fall en annan man, som nu strövade här i sänkan och skämtade och grävde med småttingarna, än han, som en söndagskväll i maj kom störtande förbi efter en löjlig liten skilsmässa.

Ja, löjlig! Ty ingen hade ju menat den på allvar, den var en vårlig lynnesnyck, ingen hade på allvar tänkt den tanken ut, hur det för dem skulle vara att skiljas. Och när han efter den sista, sömnlösa natten — då ungdomens små sorger och bekymmer för sista gången firat sin backanal — steg upp för att härdad möta sitt öde, hade ödet småleende klappat honom på huvudet och nickat, som om det menat: spara dig till allvarligare stunder, min gosse!

På bordet låg hans älskades brev, ett långt, långt, ljuvt brev, där en ung kvinna för första gången talade till honom i flickungen Hillevis namn, och där alla band blott knötos fastare, olösligare.

Glädjen, den överströmmande ömheten skymde så för allt annat, dränkte så alla tvivel och tankar, att han först efter timmar fattade betydelsen av den lilla sönderrivna papperslapp med hans egen stil, som föll ur mellan arken.

Först de tre siffrorna upplyste honom om, att han inte längre var en posttjuvs gäldenär -- bandet mellan honom och den olycklige var sönderrivet av en älskad hand i och med revärsen framför honom på bordet.

Och liksom ville Fortuna på en gång trycka honom skamsen till marken under den gunst, som nyss så barnsligt tungt prässat honom som ogunst, meddelade honom samma dag hans professor, till vilken han insänt sitt digra förstlingsvärk, att han med sitt förord svarade för en förläggare och för rästen lovade honom sitt stöd, om han ville återuppta sina universitetsstudier.

Våren såg på ett ögonblick helt annorlunda ut — men så var den ju inte längre våren, den var sommaren. Sommaren hade slagit ut vid ett nattligt näktergalsjubel, som förtvivlad ungdom blott inte haft modet att lyssna till.

Så skönt solen gassade, så silverrent vattnet kluckade, så fulltonigt livet sorlade och spelade! Att stå som en blomma bland blommor, att älskas av det liv, man älskade!

En liten flicka gav till ett skrik, hela barnflocken kom rusande för att hjälpa och se.

På en bred, kupig sten hade en huggorm legat och sovit i gasset, nu ringlade den som en stor snäcka med huvudet ett stycke i vädret och den kluvna tungan spelande utom gapet.

Nya skrik — där runno två andra på stigen! Flickorna skriade och lyfte på sina korta klänningar, pojkarna hojtade och svängde sina små spadar.

Sjöö kom fram.

— Låt dem vara, bad han, men för sent: de två på stigen stelnade just till under spadhuggen, medan den på stenen passat på att kila till säkrare sovplats.

Trakten var ormrik. Själv hade läraren ofta under senvåren beundrat ett vackert bandat skinn, nyss fällt i gräset av något litet odjur, som pyntade sig före sin parningstid. Och pojkarna, som kände jaktdriften vakna, berättade om alla nystan de kunde hitta i trädhål under lektiden, ibland tio i vart nystan, ibland fler. De äldre läto inbillningen skena åstad och erinrade sig bon med ända till åttahundra exemplar.

Sjöö lyfte en av de vackra, slappnade kropparna från marken, så att småflickorna rysande veko tillbaka.

— Nej, kom mans och se — lockade han — så ska ni få studera, hur en giftig mun kan se ut. Det kan vara lärorikt för er, som en gång ska bli stora kvinnor i Alby.

Han reste gifttänderna ur slemvecket och pekade på den lilla kanalen.

— Se ni, nu trycker jag tanden mot blåsan, giftet flyter ut i kanalen, nu sprutar det.

— O — ah — se — usch, så otäckt — hy då!

— Vad skriker ni för, små gäss? Alldeles så kan det spruta ur ett litet ord, där slumpen borrat en gift-

kanal. Se, ni förstå, vi människor höra till rovdjuren, vi. Vi är de farligaste av alla jordens rovdjur. Allt vad vi kommer över, gör vi kal på. Tänk bara på allt vad vi slakta och äta på år och dag! Tänk på alla sköna rädisor och friska smultron, som just nu eller snart få släppa livet till! Tänk, så vi mäjar säd och hugger skogar, spränger bärg och torkar sjöar, tänk, så vi biter och klöser vår stackars moder jorden varenda höst och vår! Få vi råda och leva, riktigt som vi vilja, blir snart hela världen öde och tom, och bara vi själva bli kvar för att äta upp varandra!

— Vår rädsla är bara dåligt samvete inför de små djuren — den här ormen, t. ex. Han ville ju inget annat än sova middag i fred, men fick han lov? Nej, bevars, vi skulle fram här med alla våra små kängor, och knappt hade våra oskuldsfulla ögon klarnat för vad det var, så viskade det i oss: slå ihjäl, slå ihjäl! Och så slog vi ihjäl. Se, så slak och eländig den stackarn nu ligger där — och den här se'n, känn, så mjuk kropp den har, så vacker bronsbrun glans den har, alldeles som vattnet en vårkväll i skuggan — och sicksackbandet över ryggen, nej, sannerligen någon av oss har så vackra kläder! Kan ni inte se, hur just nu allting njuter och frodas och glädes och vill leva och låta leva — så låt då något få leva, fast det inte heter människa! Så låt då den sköna, svala, soliga skogen få hägna en smula liv i fred för rovdjuret människan! Tänk på den här ormens små gossar och flickor, nu ha de ingen mamma mer! Och tänk — i själva värket är det ju vår lilla syster vi slagit ihjäl, ett litet barn som vi till den varma, goda mor Jorden!

De hade kommit fram till vattnet, alla de små i en ivrigt viskande klunga och läraren före. Stenarna

i bron lågo nu vita och torra. Efter mycket lek och larm hann hela flocken torrskodd över.

Bokvalven togo emot dem. Grenarna, ledade i otaliga kvistruskor, vinkade förnämt med tusen små runda, hårkantade löv, vilkas glatta ljusa grönt endast framhölls av de små bruna skärmfjällen. Stammarna, blanka som stålkolonner, trindgråa som ofantliga snokkroppar, finbarkigt massiva som elefant- eller flodhästfötter, tågade upp och nerför sluttningen. Nävan sände tätt invid stammen sin söta kryddlukt, en och annan skogsvicker eller backviol lyfte sig bekymrad mot ett snålt solknippe. Men tätt, tätt som en tjock, prasslande, mångfjällig drakhud låg det röda lövgolvet och häjdade, vad det ljusgröna lövtaket törhända velat unna växt vid bokarnas fot. Bokarna, trädens träd, kulturens träd, voro de rovgirigaste och snålaste av träd — alldeles som kulturmänniskan, rovdjuret bland rovdjuren.

Uppe på åsen gled blicken över kuddiga skogsbackar, grönvajiga åkrar, som just gingo i ax, och randiga betfält, där simplexhackorna sakta körde fram och åter. Varje blixt från en tandrad, när en sjutandad stålgom lyftes och vände, kändes som en varnande vink om rovdjursarbetet därnere. Det var åtminstone en tröst att veta mannen vara svensk, som i sina träskor knekade i hackans rispfåror, — liksom den andre, som aktsamt gick och ledde hästen vid tömmen.

Patron Munthe hade äntligen vunnit den segern över sig själv: han hade sänt de främmande arbetarna till deras land igen och tagit sina egna till nåder. Lärpängarna voro billigare, än de kunde blivit: koppsmittan hade för denna gången alldeles skonat

bygden och gården och nöjt sig med det offer den först slagit de svarta klorna i. Men lärpängarna voro dyra nog. Under konflikten hade sockerbruket, som så småningom i sin ägo samlat godsets inteckningar, genom en enkel manöver tagit Albygården omhand. Alltsammans hade ordnats med ett par skickliga drag av sockerdisponenten personligen, och Munthe, som i den allmänna villervallan misströstade om sin sådd, kapitulerade utan att avvakta fatalietiden. Ägaren till Albygården vaknade en vacker majmorgon helt enkelt som gårdsförvaltare.

I sitt stilla sinne gav han därför inte tappt. Han hade av sin gamle vän Severin listat ut konsten att tjäna förmögenheter på en gårdsfogdes kontorsstol. Och det tindrade i de hårda matta ögonen, när han drömde om att en gång få tillbaka för rampris, vad han avträtt för en duktig mellangift.

Så rullade såningsmaskinerna äntligen ut, efter dem ringvältarna, så harvarna och så hästhackorna, vilkas arbete skulle omväxla med handhackornas. Varefter gallringen av stånden och övergödslingen med den sparda chilisalpetern skulle följa. Det som nu pågick, var ännu bara första hästhackningen.

Det ena avlöste det andra i Munthes vanliga, rappa tempo. Han ville fortfarande ge sig sken av största nit och allvar vid brukningen. Allt medan han i andra trakter av sin själ sysslade med planer att sakta, men säkert nedbringa egendomsvärdet.

Så hade då slätten — det gulgröna, vitprickiga landet där ner emot synranden — så hade slätten framskjutit sina ställningar. I samma veva som Grävlingens skogar inköptes av ett bolag där neråt, övergick Albygården, den gamla adelsborgen, rovriddar-

nästet i skogen, i den stora slättfabrikens ägo. Slätten, industrialismen, nivelleringen hade fullfört sin envisa, trevande erövring. Slätten marscherade framåt, alltjämt framåt; bokarna tågade som förtrupper uppför åssluttningarna, betorna, industrisäden, draksådden, nalkades i ändlösa kolonner bakom dem. Snart skulle järnvägen få en korslinie. Andelsmäjeri i stor skala, ångbränneri och torvfabrik planlades. Munthe sinnade på grymma planer mot skogarna. Slätten marscherade fram, det nya, mäjande, sprängande, jämnande tidevarvet.

Hedeman såg det också allt klarare. Han trivdes inte längre på Aranäs, som snart omringades av skövlingar längs alla råmärken. Likt den senfödde skogsgängare han var, drog han sig tillbaka mot nordligare, obrutnare trakter. Han hade begärt skilsmässa från sin hustru, född Severin, och detta drag hade, som väntats, besvarats med ett motdrag: uppsägningen av arrendekontraktet. Dess bättre funnos i det omaka äktenskapet inga barn.

Därmed var Hedemans förbindelse med Fosterländska föreningen avbruten. Han tycktes äntligen ha insett, att de patriarkaliska skogspatronerna voro förklädda industribaroner, och att industrialismen bar lika stor skuld till nivelleringen som socialismen, dess — naturliga och nödvändiga — alster och komplement. Han upptäckte kanske samtidigt — eller snart nog — att »slätten» närmade sig lika obevekligt från norr som från söder, från öster som från väster, från norrländska skövlingar som från sydsvenska odlingar, från förstakammarkosmopoliterna som från klasskampinternationalisterna.

Ja, därmed voro skogsgränsens två enslingsträd

försvunna. Albypatronen hade visserligen — liksom Sjöö — värkat som slättens banbrytare, varken Sjöö eller Munthe hade rätt att förvana sig över något. Men Munthe tillhörde i alla fall en annan tid och en annan ätt, var en på sitt vis storslagen fribytare och individualist, en industri-rövare med skogen och hedenhös i blodet. Och Hedeman, Snöklockans sångare kunde som en värkligt tragisk personlighet se och sia deras seger, som betydde hans egen och hans åskådnings undergång.

Eller vila. Vila och glömdhet för en tid, varunder den i dag otidsenliga tanken skulle bida sin uppståndelse som skogsfröet på kalmarken, som Snöklockan under vinterdrivan. Ty endast otidsenliga tankar äga framtiden för sig, och fantasiens rödskinn skall kanske en gång jaga i de prosaiska blekansiktenas återvuxna skogar.

Befriad från besvärliga bundsförvanter, skulle Hedeman i alla händelser kunna fortfara att sjunga och sia såsom den borne baksträvare han var. Befriad från bundsförvanterna, skulle han ej längre dela deras ansvar, deras kvartermästarebekymmer, skulle han slippa oxoket över diktarmustangens fria manke.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Sjöö och hans flock hade just från åsen hunnit återtåga till stenbryggan och därifrån över till andra åstranden, då något oförutsett tilldrog sig lärarens odelade intrasse och uppmärksamhet.

Ingen av de små upptäckte någonting, ingen förstod anledningen, då han med några hastiga ord befallde uppställning och avmarsch till skolan. Själv, sade han, skulle han genast eller snart komma efter. De små tittade med vida, förundrade ögon först på ekarna

och alarna och sedan på magistern; så ivrig, så röd och så orolig hade de aldrig förr sett honom. Men den lille ordningsmannen ställde lydigt upp sin skara, som efter ett skallande farväl trippande tågade uppför släntan åt torgbyn till.

Sjöö vinkade vänligt åt sin lilla lovande kulturlegion. Så störtade han igen fram till bryggan och försvann med ett jubelrop i bokskogen.

Nu kommer det underliga: sedan den stunden har ingen i Alby församling sett till »den nye magistern» eller kunnat uppdaga, vart han tog vägen. Han skolkade helt enkelt från eftermiddagslektionen, skolkade från examen. Skrivböcker och betyg funnos hyggligt och prydligt framlagda i skolsalen, men ingen lärare kom nånsin för att tacka och tackas, hålla tal och bli »utsupen» senare på kvällen. Läraren var spårlöst försvunnen, trolltagen, skogstagen, gud vete av vem och var.

Diväsehandlare Läns framkastade i ett skarpsinnigt ögonblick den förmodan, att läraren rest till Paris, jämte Hillevi Munthe, som just i samma veva försvann från orten — med faderns välsignelse, tycktes det, efter hon ändå hade respängar. Hon hade alltid varit ett vidlyftigt stycke, och Läns mindes särskilt en vårkväll vid — nå, det kan göra detsamma. För rästen sades det, att hon just i dagarna såsom myndig — fast inte var hon myndig än — lyft ett större mödernearv. Men folk far ju så ofta med sladder!

Läns fick aldrig så mycket som ett vykort — vare sig anständigt eller oanständigt — och det fick ingen annan häller. Men som läraren ingen var något skyldig, så blev han snart glömd, trodde Läns. Och detsamma trodde eller sade väl Albybarnen, som sedan fingo en hel rad både bättre och förståndigare och

ofarligare lärare än Yngve Sjöö. Och när ingen i Alby vet, vart de båda rymlingarna tagit vägen, så veta förstås inte utsockningarna det häller, och det kan just också göra detsamma.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Men slätten tågar framåt, alltjämt framåt, en segerviss härsmakt, ett ständigt framflyttat härläger. Bildningsspridare och nyodlare, lärare och industrialister, så heta dess olika truppslag, dess omotståndliga kolonner. Gammalt barbari viker, gamla fördomar skingras. Ofarbara hedar vägläggas, uråldriga skogar huggas, oundkomliga åsar sprängas. Ty slätten skall fram, det nya världsriket, det mäktigaste av alla — den nya tidsandan, som har blixten till sitt bud, solen till sin fackla, järnvägsvagnar, betrader och människosiffror till sina lydiga, eniga tjänare.

Slätten rullar framåt, alltjämt erövrande framåt, en tidsanda utan toppar och storheter, utan vidskepelser och skogar, en tidsanda av siffror, av betrader, fabriker, organisationer, partier och kyrkor, men utan religion och utan hänförelse, en bred, jämn, matematiskt uppmätt, vattnad, odlad, besådd och skördad industriåker. Livet är välordnat och lätt, därför tilltaga också självmorden, dårhusen få tillbyggas med nya flyglar, och i de flyglarna sättas alla, som inte böja sig för tidsandan.

Men om tidsandan är en avbild av världsanden, så måtte han för närvarande också hålla på att förvandla sig till någonting jämnt, platt, matematiskt. Han, som en gång reste sig i eld på det bärget Sinai och byggde sina altaren på bärgen, han låter nu hällre dyrka sig i det landet Gosen och kring Babylons älver. Han, som fordom ingav siare och suddare, att de sjöngo

dikter djupa som avgrunden och höga som skärseldsbärget och nästan förmålade sig på norska sagofjäll och schweiziska alplandskap, han inger dem nu endast slättens syner och toner, de blånande betfälten, de rägnpussiga slättvägarna, de trista vardagsansiktena. Han tvingar bärgets och skogens sångare, höjdernas och de ensammes fränder att flocka sig i dyrkan på slätten. Han gör dem alla varandra lika, ger dem samma själ och samma ansikte, samma djup och samma bredd alldeles som en välbrukad akerslätt. Ty tidsandan är nu en gång en slätt och tidsandan en avbild av världsanden.

Eller skulle tilläventyrs ej alla bärg och skogar vara dömda? Skulle den lilla grävande tordyveln människan, skulle detta nivellerande och missunnsamma rovdjur i stället vara bestämt att så småningom få maka åt sig? Skulle dekadanstecknen ej svika, skulle slättkulturens vida, gragula enformighet hinna ta död på henne, innan enformigheten hunnit bli alltför fullständig? Skola en gang nya, underfulla sagoskogar suga sin must ur stoftet av fondmäklare och kokotter, teatergrosshandlare och dussinpoeter? Skall slättens enhet rämna i ny mångfald?

Den där förhända vet detta bättre, må giva ett säkert svar!

